

8. ULUSAL PEYZAJ
MİMARLIĞI KONGRESİ

PEYZAJ VE KENT

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET
BİLDİRİLER KİTABI

27-28-29
NİSAN
2023
ANKARA

TMMOB
PEYZAJ MİMARLARI ODASI
UCTEA CHAMBER OF LANDSCAPE ARCHITECTS

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası

8. Ulusal Peyzaj Mimarlığı Kongresi

Genişletilmiş Özet Bildiriler Kitabı

Bu kitap TMMOB Peyzaj Mimarları Odası tarafından 27-28-29 Nisan 2023 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen 8. Ulusal Peyzaj Mimarlığı Kongresi Genişletilmiş Özet Bildirileri metinlerini içermektedir.

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası 8. Ulusal Peyzaj Mimarlığı Kongresi Genişletilmiş Özet Bildiriler Kitabı

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayınları © 2023-02

Yayınlayan

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası

Editör

Cemre Korkmaz

Bilal Emre Arslan

İletişim:

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Genel Merkezi

A: Meşrutiyet Mah. Konur Sok. No: 34/8 06640 Çankaya/Ankara

T: +90 (312) 419 62 50

F: +90 (312) 419 6427

E: peyzaj@peyzajmimoda.org.tr

W: <http://www.peyzajmimoda.org.tr>

ISBN: 978-605-01-1570-3

© Kitabın içerdiği bilgilerden yazarın kendisi sorumludur. Her hakkı saklıdır.

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayınları, Ankara.

DÜZENLEYEN

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası

KONGRE DÜZENLEME KURULU

Yasin OTUZOĞLU

Bariş IŞIK

Özay YERLİKAYA

Gizem KARABAY CAN

Şükran ŞAHİN

Funda BAŞ BÜTÜNER

Cem ATİK

Ayşegül ORUÇKAPTAN

Rüya YILMAZ

Alper ÇABUK

Gülizar EROĞLU

Mehmet Ali AYGÜN

Gülsüm KILDAN

Fulya AKFİDAN SEVİM

Murat ÇELİK

Elvin SÖNMEZ GÜLER

Ahmet İhsan HACIFETTAHOĞLU

Kübra Tuğçe BEKRİOĞLU

Özlem SAROHAN

Selçuk ULUSOY

Aynur AKDAŞ

Keziban ALKAN

Pınar Naime KIRÇIN

Sait Ersin ÖZBADEM

Aylin ÇİNÇİNOĞLU SALICI

Dilay ZÜLKADİROĞLU

Başak GÜLESER

Onur ÖZTÜRK

Özcan KUZU

Meltem ÇETİNMAN

Ayşe Bilge KALIN

Cem GÜNERİ

Figen UYANIK

Zeynep TİMÜR

İrfan Anıl ÖZKAN

PEYZAJ VE KENT

KONGRE YÜRÜTME KURULU

Yasin OTUZOĞLU

Bariş IŞIK

Özay YERLİKAYA

Gizem KARABAY CAN

Şükran ŞAHİN

Funda BAŞ BÜTÜNER

Cem ATİK

Ecem HOŞGÖR

KONGRE BİLİM KURULU

Ahmet Oktan NALBANTOĞLU, Dr.

Alper ÇABUK, Prof. Dr.

Aslıhan TIRNAKÇI, Dr. Öğr.

Atila GÜL, Prof. Dr.

Ayça Yeşim ÇAĞLAYAN, Dr. Öğr.

Aysel USLU, Prof. Dr.

Ayşegül ORUÇKAPTAN, Dr.

Bülent BATUMAN, Doç. Dr.

Cânâ BİLSEL, Prof. Dr.

Çılga GÜRÇEL RESULOĞLU, Doç. Dr.

Derya OKTAY, Prof. Dr.

Didem DİZDAROĞLU, Dr.

Ebru ERBAŞ GÜRLER, Doç. Dr.

Ekin PINAR, Dr.

Emine Figen İLKE, Prof. Dr.

Emrah YALÇINALP, Doç. Dr.

Engin EROĞLU, Doç. Dr.

Gül SAYAN ATANUR, Prof. Dr.

Hakan DOYGUN, Prof. Dr.

Halim PERÇİN, Prof. Dr.

Hayriye EŞBAH TUNÇAY, Prof. Dr.

Hüseyin Samet AŞIKKUTLU, Dr. Öğr.

Işıl KAYMAZ, Doç. Dr.

Kumru ARAPKİRLİOĞLU, Dr.

Latif Gürkan KAYA, Prof. Dr.

Mustafa ERGEN, Doç. Dr.

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi

Eskişehir Teknik Üniversitesi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Süleyman Demirel Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi/Cerrahpaşa

Ankara Üniversitesi

TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Atılım Üniversitesi

Maltepe Üniversitesi

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi

İstanbul Teknik Üniversitesi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ankara Üniversitesi

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Düzce Üniversitesi

Bursa Teknik Üniversitesi

İzmir Demokrasi Üniversitesi

Ankara Üniversitesi

İstanbul Teknik Üniversitesi

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Ankara Üniversitesi

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Muzaffer YÜCEL, Prof. Dr.
Nevter ZAFER CÖMERT, Doç. Dr.
Nilüfer KART AKTAŞ, Doç. Dr.
Nuray BAYRAKTAR, Prof. Dr.
Nuriye PEKER SAY, Prof. Dr.
Olgu ÇALIŞKAN, Doç. Dr.
Osman BALABAN, Prof. Dr.
Osman UZUN, Prof. Dr.
Ömer Faruk UZUN, Dr. Öğr.
Öner DEMİREL, Prof. Dr.
Pınar KARAKAŞ, Dr. Öğr.
Reyhan ERDOĞAN, Prof. Dr.
Rüya YILMAZ, Prof. Dr.
Saye Nihan ÇABUK, Prof. Dr.
Selin ÇAVDAR, Dr.
Süha BERBEROĞLU, Prof. Dr.
Ümit ERDEM, Prof. Dr.
Yiğit ACAR, Dr.
Zuhal ULUSOY, Prof. Dr.

Çukurova Üniversitesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
İstanbul Üniversitesi/Cerrahpaşa
Başkent Üniversitesi
Çukurova Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Kırıkkale Üniversitesi
Yeditepe Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Eskişehir Teknik Üniversitesi
Ostim Teknik Üniversitesi
Çukurova Üniversitesi
Ege Üniversitesi
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Bilgi Üniversitesi

KONGRE KOORDİNATÖRÜ

Nihan YEGİN YARAYAN, Dr.

KONGRE SEKRETERYASI

Bilal Emre ARSLAN

Cemre KORKMAZ

Hüseyin Burak SEVİM

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ PEYZAJ VE KENT 27-28-29 NİSAN 2023

1. GÜN – 27 Nisan 2023 PERŞEMBE			
08:30	09:30	Kayıt	
09:30	10:30	ACIŞ	ACIŞ KONUŞMALARİ
10:40	11:00	Prof.Dr. Ruşen Keleş - Ankara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi	
11:00	11:15	Ara	
Saat		ANAHAİR KONUŞMACILAR	Dr. Oktan Nalbantoğlu - ON Tasarım Kurucusu / Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi
11:15	12:45		Michel Desvigne - MDP - Kurucu Direktör (Çevrimiçi)
			Herbert Dreiseitl - DREISEITLconsulting GmbH - Kurucu Ortak (Çevrimiçi)
			Prof. Dr. Derya Oktay - Maltepe Üniversitesi Öğretim Üyesi
12:45	14:00	Öğle Yemeği	
Saat		1. OTURUM (A) YÖNTEM	1. OTURUM (B) KAVRAM
14:00	14:15	Oturum Başkanı: Prof.Dr. Rüya Yılmaz Ankara Çayı Havzasının Kentsel Planlama Kapsamında Taşkın Duyarlılığı Açısından Değerlendirilmesi - Yekta Köse, Şukran Şahin	Oturum Başkanı: Prof.Dr. Alper Çabuk Direniş Mekânının Anatomisini Araştırmaya Yönelik "Arkeolojik" Bir Oyun: ODTÜ Peyzajı Örneği - Başak Ünsal
14:15	14:30	Kentsel Peyzajlarda İklim Değişikliği Bağlamında Anlamı ve Değeri Farklılaşan Peyzaj Su Donatılarının Psikolojik Etkileri ve Önemleri - Merve Nur Taşdemir, Şevrin Bayram, Hilmi Ekin Oktay	"Derin" Zeminde Üretmek: Dönüştüren Peyzaj ve Mekan Oluşumları - Nesli Naz Aksu, Sezin Sarıca, Ayşen Savaş Sargın, Funda Baş Bütüner
14:30	14:45	Sürdürülebilir Peyzaj Alanlarında Sulama - Mustafa Özgür Tunc, Hunter Industries	Mimarlık ve Peyzajın Müşterek Arkeolojisi - Gizem Deniz Güneri
14:45	15:00	Soru-Cevap	Soru-Cevap
15:00	15:15	Ara	
Saat		2. OTURUM (A) BAĞLAM	2. OTURUM (B) YÖNTEM
15:15	15:30	Oturum Başkanı: Prof.Dr. Reyhan Erdoğan Kıyı Bölgelerinde Sürdürülebilir Peyzaj Odaklı Kentsel Dönüşüm: Galataport Projesi- İstanbul - Ergün Özyörük	Oturum Başkanı: Prof.Dr. Füzün Aslan Hastane Bahçelerinin Kentin Yeşil Alanlarına Katkıları - Fatma Doğan
15:30	15:45	Girne Antik Limanı'nda Kent Peyzajının Kamusal Kıyı Gelişim İlkeleri Gözyle Araştırılması - Doğa Üzümcüoğlu, Mukaddes Polay	Ekolojik Estetik Kavramı ve Kentsel Sürdürülebilirlik ve Dirençlilik Açısından Ekolojik Peyzaj Tasarımlarının Yaygınlık Kazanması için bir Sorgulama - Asiye Acu, Berfin Taysun, Hilmi Ekin Oktay
15:45	16:00	Mekânsal Metrikler Aracılığıyla İstanbul'da Kentsel Büyüme Deseninin Analizi - Serhat Cengiz, Sevgi Görmüş Cengiz	Kentsel Dirençlilik Açısından Peyzaj Tabanlı Şehirçilik Yaklaşımında Yeşil Alt Yapılar - Beşta Sat, Yağız Eray Esgin
16:00	16:15	Soru-Cevap	Soru-Cevap
16:15	16:30	Ara	
Saat		3. OTURUM (A) TEMSİL	3. OTURUM (B) KAVRAM
16:30	16:45	Oturum Başkanı: Doç.Dr. Çılga Resuloğlu Peyzajı Kente Taşıyan Bir İsim 'Sakarya Botanik' - Atilla Utku, Sakarya Botanik	Oturum Başkanı: Prof.Dr. Sevgi Görmüş Cengiz Lüleburgaz Akademi Merkezleri Peyzaj Tasarımlarının Kamusal Alan İlkeleri Gözyle İncelenmesi - Gökberk Meseli, Doğa Üzümcüoğlu
16:45	17:00	İklim Değişikliği ve Yapısal Çevre: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Net Sıfır Karbon Yaklaşımının İncelenmesi - Tulu Tohumcu Kaya, Ayşem Berrin Çakmaklı	Üniversite Kampüslerinde Sürdürülebilir Peyzaj Tasarımlarının Kent Dokusuna Etkisi - Nazmiye Erdoğan
17:00	17:15	Çevre Sorunlarına Mimari Yaklaşım: Yeşil Balkonlar - Dilba Dokuzer, Demet İrki Eryıldız, Özgür Arın	Kent Bahçeliğinin Kolektif Gıda Üretimi ve Müşterek Mekânları: ODTÜ Bostanı - Ayşen Çerşil, Esin Kömez Dağıoğlu
17:15	17:30	Soru-Cevap	Soru-Cevap

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ PEYZAJ VE KENT 27-28-29 NİSAN 2023

2. GÜN - 28 Nisan 2023 CUMA			
Saat		ANAHTAR KONUŞMACILAR	Cemil Hamdi Okumuş / Ezel Yağmur Çebi Okumuş - ECO.laud - Kurucu Ortak
09:30	11:00		Mehmet Cemil Aktaş - Caps. - Kurucu Ortak
			Deniz Aslan - DS Mimarlık - Kurucu Ortak
			Barış Ekmekçi - Stüdyo BEMS - Kurucu Ortak
11:00	11:15	Ara	
Saat		PANEL	Afetlere Dirençli Kentler Moderatör: Prof. Dr. Halim Perçin
11:15	12:45		Prof. Dr. Alper Çabuk - Eskişehir Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi
			Prof. Dr. Şükran Şahin - Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi
			Doç. Dr. Bülent Batuman - Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi
			Doç. Dr. Ezgi Orhan - Çankaya Üniversitesi Öğretim Üyesi
12:45	13:00	Soru-Cevap	
13:00	14:00	Öğle Yemeği	
Saat		4. OTURUM (A) YÖNTEM	Oturum Başkanı: Doç. Dr. Nilüfer Kart Aktaş
14:00	14:15		Konya Tarihi Kent Merkezi'nde Multidisipliner Bir Yaklaşım: Mevlana-Alaeddin Aksı Kentsel Tasarım Projesi - Dide Dinç Üstündağ, Ece Ünübol Gencer, Barış Kalyoncuoğlu, Özgenur Maldar
14:15	14:30		Peyzaj ve Kent İlişkisinin Kent Bütünü Planlama Yarışmaları Deneyiminden Tanımlamak - Mehmet Nazım Özer, Gamze Özer
14:30	14:45		Dış Mekan Tasarımında Doğal Taş Kullanımı: Gökıyar Mermer Uygulamaları - Murat Yurdakul, Gökıyar Mermer
14:45	15:00	Soru-Cevap	
15:00	15:15	Ara	
Saat		5. OTURUM (A) TEMSİL	Oturum Başkanı: Prof. Dr. Gül Sayan Atanur
15:15	15:30		Ekolojik Hafızanın Sürdürülebilirliği: Doğal Bitkilerin Kent Peyzajında Kullanımı - Nihan Sevinç Musdal, Nilüfer Kart Aktaş
15:30	15:45		Peyzaj Mimarlığı'nda Bitkilerin Coğrafi Bilgi Sistemleri Temelli Çok Yönlü Karar Analizi (MCDA Analysis) (Çınar Ağacı, Nakkaş Mahallesi ve Bitki Uygun Yer Analizi) - Gümüş Funda Gökçe, Ömer Öztoprak, Mustafa Özbay, Öner Demirel
15:45	16:00		Kuraklığa ve Susuzluğa Dayanıklı Yeşil Alan Çim Tohumu Türleri ve Tohum Karışımları Hakkında Bilgi Paylaşımı - Halit Yıldırım, Akademi Tohum
16:00	16:15	Soru-Cevap	
16:15	16:30	Ara	
Saat		6. OTURUM (A) YÖNTEM	Oturum Başkanı: Prof. Dr. Osman Uzun
16:30	16:45		Sürdürülebilir Kentleşme Süreçlerinde Bütünlük Peyzaj Yönetimi: İmkanlar ve Zorluklar - Ebru Gürler, Ahu Gürler Akdeniz
16:45	17:00		Kentsel Yeşil Alanlardan Biri Olan Botanik Bahçelerinin Peyzaj ve Kent Üzerine Etkilerinin Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Örneğinde İrdelenmesi - Nihan Sevinç Musdal
17:00	17:15		Soru-Cevap
19:30	GALA YEMEĞİ		

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ PEYZAJ VE KENT 27-28-29 NİSAN 2023

3. GÜN - 29 Nisan 2023 CUMARTESİ

Saat		ANAHATAR KONUŞMACI LAR	3. GÜN - 29 Nisan 2023 CUMARTESİ	
09:30	11:00			Prof.Dr. Hayriye Eşbah Tuncay - İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Can Kubin - Promim Çevre Düzenleme ve Kentsel Tasarım - Kurucu Ortak Doç.Dr. Emrah Yalçınalp - Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi
11:00	11:15		Ara	
Saat		STK ÖZEL OTURUMU	STK'ların Gözünden Peyzaj ve Kent Moderatör: Doç. Dr. Bülent Batuman	
11:15	12:45		Ayşe Mine Doğan - WWF Türkiye Çevre Politikaları Müdürü	
			Dr. Uğur Zeydanlı - Doğa Koruma Merkezi-DKM Yönetim Kurulu Başkanı	
			Özgül Öztürk - Yuvam Dünya Yönetim Kurulu Üyesi	
			Naz Beykan - İklim Araştırmaları Derneği Yönetim Kurulu Üyesi	
12:45	13:00	Soru-Cevap		
13:00	14:00	Öğle Yemeği		
Saat		7. OTURUM (A) KAVRAM	Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Bahar Başer Kalyoncuoğlu	
14:00	14:15		Kent ve Peyzaj - Deniz Aslan	
14:15	14:30		Dijital İkiz: Kent-Peyzaj Etkileşim Katmanlarında Dinamik Bağlantı - Ahu Gürler Akdeniz, Ebru Gürler	
14:30	14:45		Peyzaj Kavramına Dair Kentsel Peyzajlar Çerçevesinde Düşünsel ve Teorik Bir İnceleme - Burcu Tonka, ŞevİN Bayram, Berfin Taysun	
14:45	15:00		Peyzaj ve Mimarlık Etkileşimini Eğitim Ortamlarına Dair Tarihsel Kesitlerle Tartışmak - Funda Baş Bütüner, Gizem Deniz Güneri	
15:00	15:15	Soru-Cevap		
Saat		7. OTURUM (B) TEMSİL	Oturum Başkanı: Prof.Dr. Latif Gürkan Kaya	
14:00	14:15		Kentsel Kamusal Alanda Oyun ve Eğlence Odaklı Tasarım Önerileri: Kastamonu Örneği - Elif Ayan Ceven	
14:15	14:30		Çocuk Oyun Hakkı ve Çocuk Dostu Kentler Bağlamında Çocuk Oyun Alanları - Sümeyra Doğan, Zöhre Polat	
14:30	14:45		KENT ve GIDA: Adana'da 24 Saat Yemek Kültürü Pandemi Sonrasında Nasıl Devam Edecek? - Kübra Han, Gül Sayan Atanur	
14:45	15:00		Soru-Cevap	
15:00	15:15	Soru-Cevap		
15:15	15:30	Ara		
Saat		8. OTURUM (A) YÖNTEM	Oturum Başkanı: Doç.Dr. Sultan Sevinç Kurt Konakoğlu	
15:30	15:45		Paylaşımli Bisiklet Kullanımına Dayalı Kentsel Turizm ve Rekreasyon Gelişimi: Güney Ankara Örneği - Gözde Ok, Çağla Açıyla Bakkaloğlu, Cemre Korkmaz, Gülşah Saydam, Ecem Dündar, Şükran Şahin	
15:45	16:00		Bir Mahalle Parkı Örneğinde Ekosistem Hizmetlerinin İrdelenmesi: Girne Kültür Parkı/İzmir - Merve Özeren Alkan	
16:00	16:15		Kentsel Yaya Ulaşımında Erişilebilirlik - Gamze Akdoğan, Cengiz Uslu	
16:15	16:30	Soru-Cevap		
Saat		SONUÇ BİLDİRGESİ	Sonuç Bildirgesi'nin Okunması	
16:30	16:45		Soru-Cevap-Katkı	
16:45	17:00	Soru-Cevap-Katkı		

8. ULUSAL
PEYZAJ MİMARLIĞI
KONGRESİ
PEYZAJ VE KENT
27-28-29 NİSAN 2023

ANA SPONSOR

Hunter

ALTIN SPONSOR

**FORTIORI
STONE**
Natural Hardscape Pavers
GÖKYAR MERMER

**sakarya
BOTANİK**
SAN. ve TİC. A.Ş.

**Akademi
TOHUM**

GÜMÜŞ SPONSOR

Turkçim
HAZIR DOĞAL ÇİM

**EURO-TEC
TURKEY**
HYDROMULCHING TEKNOLOJİLERİ

BRONZ SPONSOR

Cemer

**FORTIORI
STONE**
Natural Hardscape Pavers
GÖKYAR MERMER

PEYZAJ VE KENT

İÇİNDEKİLER

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ ÇAĞRI METNİ	16
8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ AÇILIŞ KONUŞMASI	18
1. OTURUM A SALONU, YÖNTEM, OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. RÜYA YILMAZ	24
ANKARA ÇAYI HAVZASININ KENTSEL PLANLAMA KAPSAMINDA TAŞKIN DUYARLILIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	
Yekta Köse, Şükran Şahin	25
KENTSEL PEYZAJLARDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA ANLAMI VE DEĞERİ FARKLILAŞAN PEYZAJ SU DONATILARININ PSİKOLOJİK ETKİLERİ VE ÖNEMLERİ	
Merve Nur Taşdemir, Şevin Bayram, Ekin Oktay	31
1. OTURUM B SALONU, KAVRAM, OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ALPER ÇABUK	38
DİRENİŞ MEKÂNININ ANATOMİSİNİ ARAŞTIRMAYA YÖNELİK “ARKEOLOJİK” BİR OYUN: ODTÜ PEYZAJI ÖRNEĞİ	
Başak Ünsal	39
“DERİN” ZEMİNDE ÜRETMEK: DÖNÜŞTÜREN PEYZAJ VE MEKÂN OLUŞUMLARI	
Nesli Naz Aksu, Sezin Sarıca, Ayşen Savaş Sargın, Funda Baş Bütüner	42
MİMARLIK VE PEYZAJIN MÜŞTEREK ARKEOLOJİSİ	
Gizem Deniz Güneri	45
2. OTURUM A SALONU, BAĞLAM, OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. REYHAN ERDOĞAN	50
KIYI BÖLGELERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR PEYZAJ ODAKLI KENTSEL DÖNÜŞÜM: GALATAPORT PROJESİ- İSTANBUL	
Ergün Özyörük	51
GİRNE ANTİK LİMANI'NDA KENT PEYZAJININ KAMUSAL KIYI GELİŞİM İLKELERİ GÖZÜYLE ARAŞTIRILMASI	
Doğa Üzümcüoğlu, Mukaddes Polay	58
MEKÂNSAL METRİKLER ARACILIĞIYLA İSTANBUL'DA KENTSEL BÜYÜME DESENİNİN ANALİZİ	
Serhat Cengiz, Sevgi Görmüş	64
2. OTURUM B SALONU, YÖNTEM, OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. FÜRÜZAN ASLAN	70
HASTANE BAHÇELERİNİN KENTİN YEŞİL ALANLARINA KATKILARI	
Fatma Doğan	71

**EKOLOJİK ESTETİK KAVRAMI VE KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE DİRENÇLİLİK AÇISINDAN
EKOLOJİK PEYZAJ TASARIMLARININ YAYGINLIK KAZANMASI İÇİN BİR SORGULAMA**

Asiye Acu, Berfin Taysun, Ekin Oktay 79

KENTSEL DİRENÇLİLİK AÇISINDAN PEYZAJ TABANLI ŞEHİRCİLİK YAKLAŞIMINDA YEŞİL ALTYAPILAR

Beyza Şat, Yağız Eray Esgin 83

3. OTURUM A SALONU, TEMSİL, OTURUM BAŞKANI: DOÇ.DR. ÇILGA RESULOĞLU 89

**İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE YAPISAL ÇEVRE: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ VE NET
SIFIR KARBON YAKLAŞIMININ İNCELENMESİ**

Tulû Tohumcu Kaya, Ayşem Berrin Çakmaklı 90

ÇEVRE SORUNLARINA MİMARİ YAKLAŞIM: YEŞİL BALKONLAR

Dilba Dokuzer, Demet İrklî Eryıldız, Özgün Arın 97

3. OTURUM B SALONU, KAVRAM, OTURUM BAŞKANI: PROF.DR. SEVGİ GÖRMÜŞ CENGİZ...104

**LÜLEBURGAZ AKADEMİ MERKEZLERİ PEYZAJ TASARIMLARININ KAMUSAL ALAN İLKELERİ
GÖZÜYLE İNCELENMESİ**

Gökberk Meşeli, Doğa Üzümcüoğlu 105

ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR PEYZAJ TASARIMLARININ KENT DOKUSUNA ETKİSİ

Nazmiye Erdoğan 111

KENT BAHÇECİLİĞİNİN KOLEKTİF GIDA ÜRETİMİ VE MÜŞTEREK MEKÂNLARI: ODTÜ BOSTANI

Ayşen Çerşil, Esin Kömez Dağlıoğlu 115

4. OTURUM A SALONU, YÖNTEM, OTURUM BAŞKANI: DOÇ.DR. NİLÜFER KART AKTAŞ 122

**KONYA TARİHİ KENT MERKEZİ'NDE MULTİDİSİPLİNER BİR YAKLAŞIM: MEVLANA-ALAEDDİN
AKSI KENTSEL TASARIM PROJESİ**

Dide Dinç Üstündağ, Ece Ünübol Gençler, Barış Kalyoncuoğlu, Özgenur Maldar 123

**PEYZAJ VE KENT İLİŞKİSİNİN KENT BÜTÜNÜ PLANLAMA YARIŞMALARINI DENEYİMİNDEN
TANIMLAMAK**

Mehmet Nazım Özer, Gamze Özer 130

4. OTURUM B SALONU, BAĞLAM, OTURUM BAŞKANI: PROF.DR. ÖNER DEMİREL 138

VADİLERİN KENT EKOLOJİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Mustafa Var, Duygu Demirel Turan 139

BİR AÇIK VE YEŞİL ALANLAR STRATEJİK EYLEM PLANI DENEYİMİ: MERSİN ÖRNEĞİ

Sinan Burat, Cenap Yoloğlu, K. Tulühan Yılmaz, Ezgi Şahin 146

PEYZAJ VE KENT

**KAYBOLAN KENT VE DOĞA İLİŞKİSİNİ KENTSEL AÇIK YEŞİL ALANLAR ÜZERİNDEN TARTIŞMAK:
BURSA YILDIRIM ÖRNEĞİ**

Gül Sayan Atanur, Merve Ersoy Mirici, Nazlı Deniz Ersöz..... 152

5. OTURUM A SALONU, TEMSİL, OTURUM BAŞKANI: PROF.DR. GÜL SAYAN ATANUR 158

EKOLOJİK HAFIZANIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ: DOĞAL BİTKİLERİN KENT PEYZAJINDA KULLANIMI

Nihan Sevinç Muşdal, Nilüfer Kart Aktaş..... 159

**PEYZAJ MİMARLIĞI'NDA BİTKİLERİN COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ TEMELLİ ÇOK YÖNLÜ
KARAR ANALİZİ (MCDA ANALYSIS); (ÇINAR AĞACI, NAKKAŞ MAHALLESİ VE BİTKİ UYGUN
YER ANALİZİ)**

Funda Gökçe, Ömer Öztoprak, Mustafa Özbay, Öner Demirel..... 164

5. OTURUM B SALONU, KAVRAM, OTURUM BAŞKANI: DOÇ.DR. MEHMET AKİF ERDOĞAN 176

TÜRKİYE'DE KIRSAL ALANIN MARJİNALLEŞ(TRİL)ME SÜRECİNİN KIRSAL ALGISINA ETKİLERİ

Gaye Taşkan, Sevgi Görmüş Cengiz 177

**PEYZAJ MİMARLIĞI HİZMETLERİ ALANINDA UYGULANAN YALIN YÖNETİM SİSTEMİ; EGE
SERBEST BÖLGE ÖRNEĞİ**

Bilgi Yarcı, Zeynep Öykü Erol, Deniz Karadan, Emine Malkoç True..... 180

6. OTURUM A SALONU, YÖNTEM, OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. OSMAN UZUN 188

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME SÜREÇLERİNDE BÜTÜNLEŞİK PEYZAJ YÖNETİMİ: İMKÂNLAR VE
ZORLUKLAR**

Ebru Gürler, Ahu Gürler Akdeniz..... 189

**KENTSEL YEŞİL ALANLARDAN BİRİ OLAN BOTANİK BAHÇELERİNİN PEYZAJ VE KENT ÜZERİNE
ETKİLERİNİN NEZAHAT GÖKYİĞİT BOTANİK BAHÇESİ ÖRNEĞİNDE İRDELENMESİ**

Nihan Sevinç Muşdal 191

**7. OTURUM A SALONU, KAVRAM, OTURUM BAŞKANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ BAHAR BAŞER
KALYONCUOĞLU 198**

KENT VE PEYZAJ

Deniz Aslan..... 199

DİJİTAL İKİZ: KENT – PEYZAJ ETKİLEŞİM KATMANLARINDA DİNAMİK BAĞLANTI

Ahu Gürler Akdeniz, Ebru Gürler..... 202

PEYZAJ KAVRAMINA DAİR KENTSEL PEYZAJLAR ÇERÇEVESİNDE DÜŞÜNSEL VE TEORİK BİR İNCELEME

Burcu Tonka, Şevin Bayram, Berfin Taysun..... 204

PEYZAJ VE MİMARLIK ETKİLEŞİMİNİ EĞİTİM ORTAMLARINA DAİR TARİHSEL KESİTLERLE TARTIŞMAK

Funda Baş Bütüner, Gizem Deniz Güneri 208

7. OTURUM B SALONU, TEMSİL, OTURUM BAŞKANI: PROF.DR. LATİF GÜRKAN KAYA 213

KENTSEL KAMUSAL ALANDA OYUN VE EĞLENCE ODAKLI TASARIM ÖNERİLERİ: KASTAMONU ÖRNEĞİ

Elif Ayan Çeven 214

ÇOCUK OYUN HAKKI VE ÇOCUK DOSTU KENTLER BAĞLAMINDA ÇOCUK OYUN ALANLARI

Sümeyra Doğan, Zöhre Polat 223

KENT VE GIDA: ADANA'DA 24 SAAT YEMEK YEME KÜLTÜRÜ PANDEMİ SONRASINDA NASIL DEVAM EDECEK?

Kübra Han, Gül Sayan Atanur 230

8. OTURUM A SALONU, YÖNTEM, OTURUM BAŞKANI: DOÇ.DR. SULTAN SEVİNÇ KURT KONAKOĞLU 238

PAYLAŞIMLI BİSİKLET KULLANIMINA DAYALI KENTSEL TURİZM VE REKREASYON GELİŞİMİ: GÜNEY ANKARA ÖRNEĞİ

Gözde Ok, Çağla Açelya Bakkaloğlu, Cemre Korkmaz, Gülşah Saydam, Ecem Dünder, Şükran Şahin..... 239

BİR MAHALLE PARKI ÖRNEĞİNDE EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN İRDELENMESİ: GİRNE KÜLTÜR PARKI/İZMİR

Merve Özeren Alkan 246

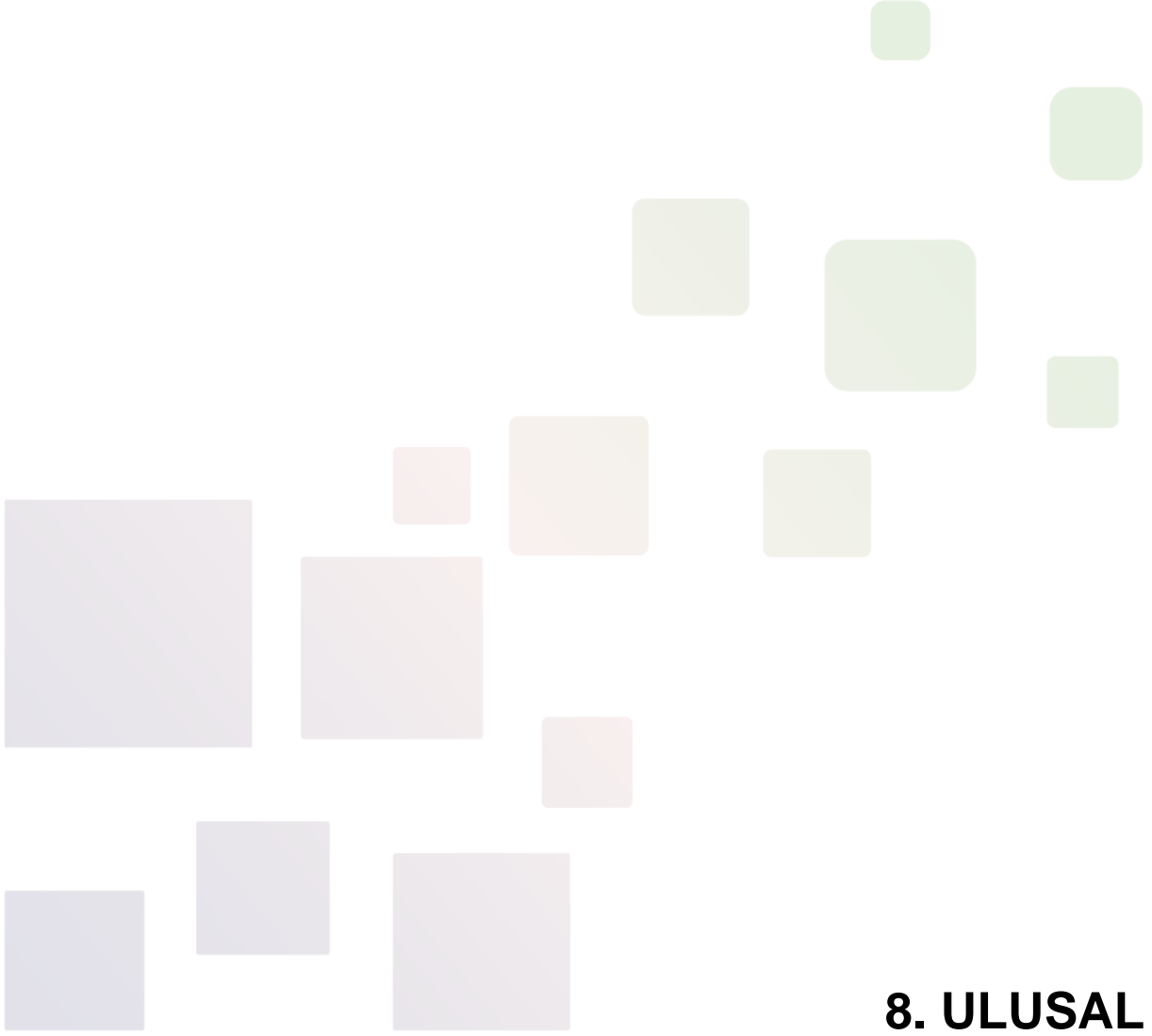
KENTSEL YAYA ULAŞIMINDA ERİŞİLEBİLİRLİK

H. Gamze Akdoğan, Cengiz Uslu 253

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ SONUÇ BİLDİRGESİ..... 257

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ'NDEN FOTOĞRAFLAR 262

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ ÇAĞRI METNİ

PEYZAJ VE KENT

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası olarak düzenlediğimiz ve mesleğin geleceğine ışık tutan Kongrelerimizin 8'incisi "PEYZAJ ve KENT" ana temasıyla 27-28-29 Nisan 2023 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilecektir.

Kongremizin ana teması olan peyzaj ve kent arasındaki dinamik ilişki her dönemde yeni kavram, yöntem ve mekân tipleri üretmiştir. On dokuzuncu yüzyılda kent içinde doğanın temsili parklardan günümüzdeki peyzaj tabanlı şehircilik yaklaşımlarına uzanan süreçte peyzajın değişen tanımları hem kuram hem de pratikte üretken bir zemin yaratmıştır.

Bu çerçevede, Peyzaj Mimarları Odası'nın düzenlediği Peyzaj ve Kent başlıklı 8. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, iklim değişikliği ve evrensel çevre krizlerinin yarattığı mekânsal, sosyal ve çevresel eşitsizlikler ve olumsuzluklarla mücadelenin asıl sorunu/soruyu oluşturduğu günümüzde, peyzaj ve kent ilişkisini tartışmayı amaçlamaktadır. Disiplinler ötesi müşterek bir tartışma zemini üretmeyi hedefleyen kongremizde;

Yöntem

Peyzaj mimarlığına özgü araştırma, tasarım ve uygulama yöntemlerinin yanı sıra disiplinler arası etkileşimin (mimarlık, şehircilik, ekoloji, mühendislik, sanat, vb.) ürettiği ya da üretebileceği yöntemler üzerinden peyzaj ve kent ilişkisini tartışmak...

Temsil

Peyzajın farklı tarihsel dönemlerdeki temsili ve değişimi; peyzajın mimarlık, şehircilik ve sanat alanlarındaki kavramsal temsili gibi konuların yanı sıra tasarım süreci ve dijital teknolojilerle değişen peyzaj temsil yöntemleri üzerine tartışmak...

Bağlam

Peyzajın sınırsız olma halini esas alarak, mesleki, akademik, yasal, idari ve mülki sınırların sorgulandığı, çoklu ve geniş bağlamlarda peyzaj sürekliliği/süreksizliğini tartışmak...

Ölçek

Alışlagelmiş ve kesin sınırlarla tanımlanan ölçekleri sorgulamak ve peyzajın farklı, çoklu ve iç içe geçmiş ölçeklerdeki hallerini araştırma, uygulama, eğitim ve tasarım alanları üzerinden tartışmak...

Kavram

Peyzajın temel kavramları ve peyzaj mimarlığının diğer mesleklerle etkileşiminden ortaya çıkan kavramları araştırma, uygulama, eğitim ve tasarım alanları üzerinden tartışmak...

Alt başlıkları ile 3 gün boyunca mesleğimize dair güncel gelişmeler, yapılan yeni araştırmalar tartışmaya açılacaktır. Mesleğimiz adına kilometre taşı olacak 8. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, belirtilen tema ve alt başlıklarda bildiri sunmak isteyen tüm araştırmacıların katılımına açıktır.

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası

15. Dönem Yönetim Kurulu

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ AÇILIŞ KONUŞMASI

PEYZAJ VE KENT

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası
Genel Başkanı
Yasin OTUZOĞLU

Sayın Türkiye Kent Konseyleri Birliği ve Ankara Kent Konseyi Başkanı Halil İbrahim Yılmaz,

Sayın PEMKON Başkanı Prof. Dr. Rüya Yılmaz,

Sayın TAPLAK Başkanı Prof. Dr. Alper Çabuk,

Sayın Oda Yönetim Kurulumuz,

Sayın Şube Yönetim Kurulları ve Temsilcilerimiz,

Değerli Akademisyenler,

Değerli Katılımcılar,

Değerli Basın Mensupları ve

Sevgili Öğrenciler,

"Peyzaj ve Kent" teması ile gerçekleştireceğimiz 8.Ulusal Peyzaj Mimarlığı Kongremize hepiniz hoş geldiniz.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılında büyük bir gururla düzenlediğimiz Kongremizin hepimize başarılı geçmesini diliyor, kongrenin gerçekleşmesinde emeği geçen; başta Kongre Düzenleme Kurulu, Yürütme Kurulu ve Bilim Kurulu Üyeleri olmak üzere, Kongre Sponsorlarımıza, Kongre Sekretaryasına, Odamız Çalışanlarına ve siz değerli katılımcılarımıza şahsım ve Peyzaj Mimarları Odası 15. Dönem Yönetim Kurulumuz adına teşekkür ederim.

Değerli konuklar,

06 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ülkemizin en büyük depremlerinin yaşanmasını takiben, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası ve tüm yurttaşlar olarak yardım çalışmalarına ağırlık vermemiz sebebi ile bildiğiniz üzere 3-4-5 Mart tarihlerinde gerçekleşmesini planladığımız kongremizi bugüne ertelemiş bulunmaktayız. Yaşanan deprem felaketlerinde 50 bin 783 yurttaşımız ile birlikte değerli meslektaşlarımızı ve meslektaş adayı öğrencilerimizi kaybetmenin derin üzüntüsü içerisindeyiz. Öncelikle deprem bölgesindeki yurttaşlarımızın ve meslektaşlarımızın yakınları başta olmak üzere tüm ülkemize başsağlığı, yaralı yurttaşlarımıza acil şifalar dileriz.

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası olarak depremlerin ardından başlattığımız dayanışma seferberliğimizin yanı sıra bölgeye dair ziyaretler, inceleme ve araştırmalarımız sürmektedir. Depremlerden etkilenen illerimizden geçici ya da kalıcı süreler ile göç etmek zorunda kalan meslektaşlarımızı, işveren meslektaşlarımız ile bir araya getirmeye devam ediyoruz.

Yaşanan deprem felaketinin ardından, neden bu kadar kayıp ve yıkımın yaşandığına dair tespitler, ekolojik risklerin ve peyzaj değerlendirmelerinin sürece dahil edildiği yeni bir planlama anlayışının

gerekliliği, peyzaj tabanlı şehircilik ilkeleri doğrultusunda nitelikli açık ve yeşil alan sistemlerinin planlanması gibi konulara değindiğimiz "Doğanın Tehdit Etmediği ve Doğayı Tehdit Etmeyecek Yapılaşma İçin Peyzaj Mimarlığı" başlıklı basın açıklaması ise 15 Şubat 2023 tarihinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Basın açıklamamızı takiben, Odamız 15. Dönem Yönetim Kurulu ve değerli akademisyenlerimizden oluşan Çalışma Grubu ile hazırlanan TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Afet Riski Azaltma ve Dirençlilik Artırma Ön Teknik Raporu: PEYZAJ PLANLAMA VE TASARIM İLE AFET RİSKİ AZALTMA VE DİRENÇLİLİK ARTIRMA E-Kitabı olarak yayınlanmıştır.

Değerli katılımcılar,

Artan kentsel nüfus ve genişleyen kentsel alanlar, dünyadaki kısıtlı kaynakların sömürülmesinin sebep olduğu krizleri de beraberinde getirmiştir. Son yıllarda dünyada ve ülkemizde yaşadığımız orman yangınları, sel, kuraklık felaketleri, depremler ve göçlerin sebep olduğu "krizler", sınırları aşan evrensel bir acil gündem olarak tüm dünya devletlerinin masasında yerini almaktadır. Hiç kuşkusuz ki bu krizler gerek gündelik hayat gerek de mesleki pratikteki eylemlerimizle yüzleşmemizi gerektirir. Disiplinler arası ortak akıl ve stratejilerle yönetilebilecek krizleri, peyzaj odaklı bir çerçeveden tartışmaya açmak, doğal, kültürel ve çevresel değerlerin bütünlüklü bir bakışla korunmasını mümkün kılacaktır.

Buradan hareketle 4. sünü düzenlediğimiz Koruma ve Peyzaj Mimarlığı Sempozyumu, "Krizler ve Peyzaj" ana teması ile 11-12 Aralık 2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Yoğun bir programla 2 gün boyunca 5 oturum ve 1 panelden oluşan sempozyumumuzda farklı meslek disiplinlerinden 20 konuşmacı krizleri, peyzajı ve çözüm yollarını tartışmıştır.

Günümüzde insanoğlunu ve gezegenimizi tehdit eden en önemli sorunlardan biri de küresel ölçekte meydana gelen iklim krizidir ve gün geçtikçe etkilerini ani hava olayları, kuraklık ve sebep olduğu afetler ile daha fazla hissettirmektedir.

Bilindiği üzere doğal denge ve doğanın insana sunduğu üretkenliği bakımından ekolojik bir süreç olan afetler canlılara doğrudan zarar vermez. Verimli tarım arazileri ile dere yatağına yapılan yerleşimler nedeniyle depremler ve seller zarar verir, yanlış su kullanımı nedeniyle kuraklık zarar verir, yaban hayatının ve doğal peyzajın hüküm sürdüğü ormanlara insan müdahalesi artmasıyla çıkan orman yangınları zarar verir. Ne yazık ki köklü reformlar yapılmadığı ve gerekli önlemler alınmadığı takdirde yaşadığımız afetler artarak devam edecektir.

Tarafı olduğumuz Paris İklim Anlaşması'nın gerekliliklerinin yerine getirilmesi hususunda Peyzaj Tabanlı Şehircilik anlayışının benimsenmesi esastır. Nüfusunun ¼'ünün kentlerde yaşadığı ülkemizde Peyzaj Tabanlı Şehircilik anlayışı ile doğa temelli çözümler üretmek, mavi/yeşil altyapı sistemlerini kurmak, iklim değişikliğine uyum ve etkilerinin azaltılması için peyzaj politikalarını hayata geçirmek gerekmektedir.

Bu doğrultuda Odamız ile T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı arasında iş birliği protokolü imzalanmış olup; şehirlerimizdeki peyzaj uygulamalarının kalitesinin artırılmasına yönelik olarak, kentlerin gelişimini şekillendiren tasarım ve uygulamalara yön verilmesini teminen gerektiğinde mevzuat düzenlemelerinde kullanılmak üzere, Peyzaj Mimarları Odası ve konusunda uzman akademisyenlerin katkıları ile "Peyzaj Tabanlı Şehircilik Araştırma ve Geliştirme Raporu" hazırlanmıştır.

PEYZAJ VE KENT

Değerli misafirler,

Ülkemizin yasayla onayladığı Avrupa Peyzaj Sözleşmesi gereğince ülkemiz peyzajlarının planlanması, yönetilmesi ve korunması zorunludur. Taraf ülke olarak, peyzajı, şehir ve bölge planlama politikalarına; kültürel, çevresel, sosyal ve ekonomi politikalarına ve aynı zamanda peyzaj üzerinde doğrudan veya dolaylı etkisi olabilecek diğer politikalara dahil etmeye ilişkin yükümlülüklerin uygulanmasına bir an önce başlanmalı, bu yönde peyzaj mimarlarınca geliştirilen teknik kılavuz ve belgeler kapsamında peyzaj tabanlı şehircilik uygulamalarına geçilmelidir.

Ancak ihtiyaçların karşılanması ve yeterli çalışmaların yapılması için kamuda yeterince peyzaj mimarı istihdamı yapılmadığından mesleki çalışmalarla bu meselelere katkı koymamızın önü kesilmektedir. Buradan ülkemizi yöneten tüm yöneticilere ve ilgili bakanlıklara peyzaj mimarlarının yeterli sayıda istihdamı konusunda bir kez daha çağrıda bulunmak istiyoruz.

Odamız çalışmaları kapsamında, 657 sayılı Devlet Memurları Yasasına tabi meslektaşlarımızın kadro ve arazi tazminatı sorunları ile çözüm yolları ve diğer mesleki konular hakkında fikir alışverişinde bulunmak üzere bir dizi görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde Kadro sorununun çözümü için Odamız ve Meslektaşlarımız; 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun eki olan II sayılı cetvelinde ve 2 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Eki Cetvellerinde tereddüte mahal vermeyecek şekilde Peyzaj Mimarı unvanına yer verilmesini talep etmiştir. Bu uzun ve yoğun mücadelenin sonucunda, kamuda çalışan meslektaşlarımızın sorununun çözüme kavuşmasını sağlayacak Çevre Kanunu ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi 30 Mart 2023 tarihli Genel Kurul'da kabul edilmiş; 05 Nisan 2023 tarih ve 32154 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

Bu süreçte başta Komisyona önergeyi ileten ve sürece ilişkin sürekli fikir alışverişinde bulunduğumuz Meslektaş Milletvekilimize, yıllardır sürecin takipçisi olan Oda Yönetim Kurullarımız ile emeği geçen, mücadelemizi büyüten herkese teşekkür ediyor, kamuda çalışan meslektaşlarımıza hayırlı olsun temennilerimizi iletiyoruz.

Değerli konuklar,

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası 15.Dönem Yönetim Kurulu olarak mesleğimizin gelişimi ve geleceğine katkı sunmak amacıyla eğitim alanında da bir dizi faaliyet gerçekleştirmiş bulunmaktayız.

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası ile Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanları Konseyi (PEMKON) arasında koordinasyon, işbirliği ve üniversitelerimizde faaliyet gösteren PMOGenç arasındaki iletişimi güçlendirmek amacıyla, geçtiğimiz yıl içerisinde Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğrencileri Bitirme Projesi Ödülleri'nin onuncusu düzenlenmiş ve ödüller sahiplerini bulmuştur. 13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü vesilesiyle her yıl düzenlenen Ulusal Peyzaj Mimarlığı Ödülleri'nin ise on üçüncüsü eş zamanlı olarak düzenlenmiş ve 10. Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğrencileri Bitirme Projesi Ödülleri ile birlikte Yılbaşı Kokteylimizde takdim edilmiştir.

Bu yıl on dördüncüsünün düzenleneceği Ulusal Peyzaj Mimarlığı Ödülleri için başvurular devam etmekte olup, toplam 9 farklı dalda ödül verilecektir.

Odamız 15. Dönem Çalışma Programı'nda da yer alan PMOGenç Yaz Kampları ile Peyzaj Mimarlığı Bölümlerinde eğitim gören Peyzaj Mimarlığı öğrencilerinin meslek pratiği ile buluşmalarını sağlamak, öğrenciler aralarındaki iletişimi geliştirmek, Oda ile bağlarını kurmak, PMOGenç örgütlülüğünü büyütmek ve var olan bağları güçlendirmek hedeflenmektedir.

Medeniyetler Bahçesi temasıyla düzenlenen Hatay EXPO alanında, günümüzün en önemli sorunlarından olan iklim krizi ile su kıtlığına karşı üretilecek çözümlerin başında gelen mavi/yeşil altyapı, su sürecinin yönetilmesi konularını hedef alan yağmur bahçesi tasarımının yanı sıra bir dizi toplantı, atölye ve kültürel etkinlikleri de kapsayan PMOGenç 13. Yaz Kampı, Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Hatay EXPO 2021 Genel Sekreterliği işbirliği ile 22 Ağustos - 03 Eylül 2022 tarihleri arasında Hatay'da gerçekleştirilmiştir.

Odamız koordinatörlüğünde Hunter Industries tarafından verilen "Sürdürülebilir Peyzaj Alanları İçin Sulamada Yenilikçi Çözümler ve Projelendirme Teknikleri" Eğitimimiz ise İzmir, İstanbul, Ankara ve Antalya olmak üzere 4 farklı ilde 2 gün süre ile gerçekleştirilmiştir.

13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü etkinlikleri kapsamında, 10 Mayıs 2022 Salı günü "Tüm Canlılar İçin Peyzaj" temasıyla Odamızın kuruluşunun 28. yıl dönümünü kutladığımız ve Meslekte 30. Yıl Plaket Törenini gerçekleştirdiğimiz "13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü" kokteylimizde üyelerimiz ile bir aradaydık. Son yıllarda etkisi artarak yaşadığımız afetler ve evrensel çevre krizlerine karşı, "13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü" bu yıl "Dirençli Peyzajlar" temasıyla ülkemizin dört bir yanında Odamız Genel Merkezi, Şube ve Temsilciliklerimiz tarafından gerçekleştirilecek etkinlikler ile kutlanacaktır.

Tüm dünyada, içinde bulunduğumuz Nisan ayı içerisinde kutlanan "Dünya Peyzaj Mimarlığı Ayı" kapsamında Odamızın da tam üyesi olduğu Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Federasyonu (IFLA)'na bağlı tüm ülkelerde çeşitli etkinliklerle kutlanmakta ve peyzaj mimarlığı ile ilgili farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu vesile ile tüm meslektaşlarımızın "Dünya Peyzaj Mimarlığı Ayı" ve "13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü" müzünü şimdiden şahsım ve Peyzaj Mimarları Odası 15. Dönem Yönetim Kurulumuz adına kutlamak isterim.

2024 yılı organizasyonu Odamız tarafından gerçekleştirilecek olan IFLA Dünya Konseyi ve Dünya Kongresi hazırlıkları kapsamında IFLA World Yönetim Kurulu ve Oda Yönetim Kurulumuzun katılımı ile bir dizi toplantı gerçekleştirilmiş olup; Kongre Yürütme Kurulu ve alt çalışma komisyonları, Kongre Teması, Bilim Kurulu, Davetli Konuşmacılar, Moderatörler, Yan Etkinlikler, Öğrenci Çalıştayı ve Yarışmalar gibi konular üzerinde yoğun bir şekilde çalışmalarına devam etmektedir.

Değerli katılımcılar,

Kongremizin ana teması olan peyzaj ve kent arasındaki dinamik ilişki her dönemde yeni kavram, yöntem ve mekân tipleri üretmiştir. On dokuzuncu yüzyılda kent içinde doğanın temsili parklardan günümüzdeki peyzaj tabanlı şehircilik yaklaşımlarına uzanan süreçte peyzajın değişen tanımları hem kuram hem de pratikte üretken bir zemin yaratmıştır.

PEYZAJ VE KENT

Bu çerçevede düzenlenen 8.Ulusal Peyzaj Mimarlığı Kongresi, iklim değişikliği ve evrensel çevre krizlerinin yarattığı mekânsal, sosyal ve çevresel eşitsizlikler ve olumsuzluklarla mücadelenin asıl sorunu/soruyu oluşturduğu günümüzde, peyzaj ve kent ilişkisini tartışmayı amaçlamaktadır. Tüm paydaşlarımız ile birlikte disiplinler ötesi müşterek bir tartışma zemini üretmeyi hedefleyen kongremiz; Yöntem, Temsil, Bağlam, Ölçek ve Kavram alt başlıkları ile 3 gün boyunca 14 paralel oturum ve 2 panelden oluşacaktır. Bahsi geçen tüm soru ve sorunlara ışık tutacak kongremizin, mesleğimiz, ülkemiz ve dünyamız için başarılı geçmesini diliyorum; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

1. OTURUM A SALONU

YÖNTEM

OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. RÜYA YILMAZ

PEYZAJ VE KENT

ANKARA ÇAYI HAVZASININ KENTSEL PLANLAMA KAPSAMINDA TAŞKIN DUYARLILIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Yekta Köse¹, Prof. Dr. Şükran Şahin²

¹Manisa Celal Bayar Üniversitesi Demirci Meslek Yüksekokulu, Ormanlık Bölümü, Manisa, Türkiye.

²Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, Türkiye.

ABSTRACT

Drought and flooding are among the leading negative situations that arise in water management as a result of climate change and urbanization. Flooding is considered as a natural disaster and interrupts economic and social activities in the region where it occurs.

The aim of this study is to identify the flood risk areas in the Ankara Stream Basin and evaluate them within the scope of urban planning. Analytic Hierarchy Process, one of the multiple decision making techniques, was applied to determine the weights of 9 different layers related to the study area and their degree of impact on flooding. In the flood risk modeling phase; weighted total values were calculated with the help of ArcMAP software.

The hydrological cycle disrupted by urbanization is primarily manifested by the increase in flood and flood events. This process continues with degradation in the form of decrease in groundwater supply, soil loss, and decrease in water availability in rivers. In this context, it is critical to manage flood risk in an integrated manner with ecological processes that are in cyclic interaction.

Keywords: Urban Area, Flooding, Urbanization, Landscape Planning

1. GİRİŞ

Taşkın, bir akarsuyun çeşitli sebeplerle yatağından taşarak çevresindeki yerleşim yerlerine, canlılara, altyapı tesislerine, tarım arazilerine zarar vermesi ve etkilediği bölgenin normal sosyo-ekonomik faaliyetlerini kesintiye uğratması halidir (Tarım ve Orman Bakanlığı 2018).

Taşkınların ana nedeni; yüksek derecede gelgitler ve fırtınalar, şiddetli yağışlar, iklim değişikliği, zayıf drenaj sistemi, eriyen kar veya buz olsa da yerleşimler, dere yataklarına yapılan müdahaleler, kentleşme ve sanayileşme gibi insan etkileriyle artan yüzey akışı da taşkın sayısının ve hasarının artmasına neden olmaktadır. Bölge ve alt bölge ölçeklerinde değerlendirildiğinde; jeolojik özellikler, eğimin yüksek olması, yüzey geçirimsizliğinin az olması veya kayalarla kaplı arazilerin bulunması, bitki örtüsünün yoğun olması ile ilişkili yağış oranının olası fazlalığı, bunların yanı sıra ani yağışlar ve fırtına gibi düzensiz iklim olayları ülkemizde taşkınların en fazla görülme nedenleri arasında sayılabilir. Taşkın dünyada yaşanan en önemli afetler arasındadır, ülkemizde de can ve kaybı açısından üst sıralarda yer almaktadır. 12 Haziran 2022 tarihinde Ankara'da yaşanan sel ve taşkın da bu olaylardan biridir. Ankara kenti ve yakın çevresi sublim

haritaları incelendiğinde alanın çok sayıda dereden oluştuğu bilgisine ulaşılmakta, fakat kent içi gözlemlendiğinde derelerin ve dere yataklarının kaybolduğu görülmektedir. Kentleşmede meteorolojik parametrelerin ve bütünlük olarak peyzaj karakterinin göz ardı edildiği yapılaşma süreçleri taşkın riskini artırmaktadır.

Bu kapsamda havzaların bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak alt ve üst havzalarının etkileşimleri ortaya konulmalı ve iklim değişimi ile ilgili parametreler göz önünde bulundurulmalıdır. Ülkemizde bu konuda "Havza Taşkın Yönetim Planları" hazırlanmakta fakat önceden gerçekleştirilen uzun vadeli olmayan planlamalardan kaynaklı olarak taşkın olayları halen çok sayıda yaşanmaktadır. Bu bağlamda; sürdürülebilir, yeşil ve iklim değişimine dirençli kentlerin oluşturulmasında peyzajın önemi yadsınamaz. Yalnızca yapısal ölçekte planlamalar ile doğal afet sorunlarının çözümüne ulaşılması mümkün değildir. Kentlerin sürdürülebilir kentler, yeşil kentler veya iklim değişimine dirençli kentler olabilmesi için peyzaj planlama ile meteorolojik parametreler bütüncül şekilde düşünülmelidir.

2. ÇALIŞMA ALANI

Çalışma alanı olan Ankara Çayı; Sakarya Nehri'nin bir uzantısı olarak Ankara'nın doğusundan başlayıp şehir merkezine kadar uzanan bir akarsudur. Porsuk Çayı'ndan sonra Sakarya Nehri'nin ikinci büyük kolu olan Ankara Çayı sırasıyla Nallıhan, Beypazarı ve Ayaş ilçelerinden geçerek şehri ortadan ikiye böler ve Sincan sınırları içerisinde Çubuk Çayı ile birleşip yoluna devam eder (Şekil 2.1). Kuzeyden gelen Hatip çayı ve güneydeki İncesu Deresi ise Ankara Çayı'nı besleyen diğer akarsu kaynaklarıdır (Anonim 2023).

Şekil 2.1 Çalışma alanı (Orijinal 2023)

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Taşkın duyarlılık haritası oluşturulurken yapılan çalışmalarda çok sayıda farklı parametrenin kullanıldığı görülmektedir. Araştırmaya dâhil edilen yükseklik, eğim, bakı, jeoloji, toprak, akarsuya yakınlık, arazi kullanımı, yağış gibi parametreler birçok araştırmacı tarafından etkili olduğu düşünülerek değerlendirilmeye alınmıştır. Bu çalışmada alanın taşkın duyarlılığı için arazi kullanımı, hidroloji, yağış, jeoloji, toprak, topografya kriterleri kullanılmıştır. Belirlenen kriterlerin özniteliklerine göre taşkın oluşumuna etki eden özellikleri yeniden sınıflandırılmış ve ağırlıklı değerleri tayin edilmiştir.

Çok Kriterli Karar Verme (Multi-Criteria Decision Analysis - MCDA) Yöntemi, sonlu sayıda seçeneğin seçilme, sıralanma, sınıflandırma, önceliklendirme veya elenme amacıyla genellikle ağırlıklandırılmış, birbirleri ile çelişen ve aynı ölçü birimini kullanmayan hatta bazıları nitel değerler alan çok sayıda ölçüt kullanılarak değerlendirilmesi işlemidir (Yoon ve Hwang 1995, Özcan 2017). Bu çalışmada taşkın riski analizi değerlendirilirken kentsel planlama kapsamında çok sayıdaki ölçütün etki etme derecelerine göre ölçeğin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine değinilmek istenmektedir.

CORINE (Coordination of Information on the Environment - Çevresel Bilginin Koordinasyonu)'den elde edilen arazi kullanımı haritasında çalışma sınırı içerisine giren 28 farklı öznitelik olduğu görülmüştür ve taşkın oluşmasında etki etme derecesine göre 0 ile 10 değerleri arasında yeniden sınıflandırma yapılarak taşkın duyarlılığı taşıyan alanlar haritalandırılmıştır. Akarsuya yakınlık haritasında yeniden sınıflandırma işlemi için; 0, 500, 1000, 1500, 2000, 2500 metre tampon alanlar belirlenerek 6 sınıfa ayrılmış ve en yakın olan yerlerden itibaren taşkın riskinin yüksek olduğu alanlara 0 ile 10 arasında değer atanmıştır. Meteoroloji Genel Müdürlüğünden alınan havza sınırı içerisinde bulunan istasyon verilerine göre uzun yıllar ortalama yıllık yağış miktarının 208 mm ile 910 mm arasında olduğu tespit edilmiştir. İklim verilerine göre 6 sınıf oluşturulmuş ve bu sınıfların yeniden sınıflandırılması yapılarak 0 ile 10 arasında değer atanmıştır. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nden alınan jeoloji verilerinden elde edilen litoloji sınıflaması ile 18 sınıf oluşturulmuş ve 0 ile 10 arasında değer atanmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Tarım Arazileri Değerlendirme (TAD) Portalı'ndan alınan toprak verilerinden büyük toprak grupları belirlenerek 12 sınıfa ayrılmış ve 0 ile 10 arasında değer atanmıştır. 12,5 m çözünürlüğe sahip (Alospalsar uydusu) Digital Elevation Model (DEM) verisinin ArcGIS yazılımında analiz edilmesiyle oluşturulan topografya eğim, bakı, eğim şekli ve yükselti olarak 4 gruba ayrılmış ve her gruba ayrı ayrı 0 ile 10 arasında değer atanmıştır. Bu aşamadan sonra değerleri verilen haritalar raster formatına dönüştürülmüştür. Çok kriterli karar verme analizindeki Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) uygulanması için oluşturulan her yeniden sınıflandırma haritasına ağırlık oranına göre etki yüzdesi oluşturulmuştur (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 Taşkın duyarlılık kriterlerine göre oluşturulan veriler ve ağırlık oranları (Orijinal 2023).

Sıra	Ana Veri Grubu	Alt Veri Grubu	Ağırlık Oranı
1	Arazi Kullanımı	Arazi Sınıfı	%10
2	Hidroloji	Akarsuya Yakınlık	%15
3	İklim	Yağış	%15
4	Jeoloji	Litoloji	%15
5	Toprak	Büyük Toprak Grupları	%10
6	Topoğrafya	Bakı	%5
7	Topoğrafya	Eğim	%15
8	Topoğrafya	Eğim Şekli	%5
9	Topoğrafya	Yükselti	%10

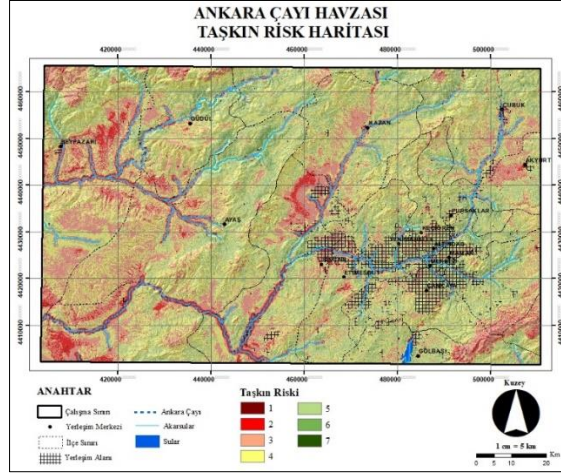
4. SONUÇ

Çalışmada, havza için taşkın duyarlılık analizi CBS yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. AHP gibi istatistiksel yöntemler, CBS yöntemi ile yapılan tespitlerin gerçekleşen taşkın risk analizinde kullanılabilir olduğu görülmektedir. Bu amaçla havzanın genel özellikleri incelenmiştir. Elde edilen haritalar ile yapılan ağırlıklandırma sonucunda taşkın duyarlılık haritası oluşturulmuş ve taşkın açısından risk bulunan alanlar tespit edilmiştir. Taşkın risk alanları 7 sınıfa ayrılmış ve en yüksek riskli alandan en düşük riske sahip alana göre sıralanmıştır. 9 parametreye bağlı olarak gerçekleştirilen yöntemde taşkın oluşmasında akarsuya yakınlık, yağış, litoloji ve eğim en etkili parametreler olarak belirlenmiştir.

Mangukiya ve Sharma (2022)'a göre; taşkın riski akarsuya yakın olan yerlerde daha yüksektir. Bayazit (2021) ve Işık vd. (2020) tarafından yapılan çalışmalarda da akarsuya yakın alanların taşkın duyarlılığı açısından riskli alanlar olduğundan bahsedilmiştir (Aksoy vd. 2023). Oluşturulan Ankara Çayı Havzası taşkın risk haritası incelendiğinde bu çalışmaların taşkın duyarlılığının akarsuya yakın olan kısımlarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Taşkın neden olacağı afetlerden korunabilmek için imar planları oluşturulurken veya yenilenirken sel ve taşkın yatakları hidro-meteorolojik analiz ve modeller ile ayrıntılı bir şekilde zamansal ve mekânsal olarak ortaya konulmalıdır.

Yağış sularının sızmaya yönlendirilmesi (suni drenajlar, yeşil alanlar oluşturmak vb.) gerekmektedir. İklimle direnen ve kolay uyum sağlayan kent planlamasında önce suların kontrollü şekilde kent dışına nasıl çıkarılabileceği/drenaj hakkında düşünceler oluşturulmalıdır (Üçüncü 2022). Taşkına duyarlı alanlarda yapılacak kentsel peyzaj planlama çalışmaları yüzey suyunun akışını düzenleyebilecektir. Sürdürülebilir bir su yönetimi oluşturularak doğru taşkın yönetimi sağlanabilir. Bunun için de doğru veriler ile fizibilite çalışması oluşturulmalı ve alanın taşkın duyarlılığı hesaplanmalıdır.

Şekil 4.1 Ankara Çayı Havzası Taşkın Riski Haritası (Orijinal 2023)

5. KAYNAKLAR

Makale için kullanılan kaynakların tamamı, tam metinde kaynaklar bölümünde verilecektir.

Aksoy, O. , Altaş, E. ve Erken, K. (2023). Kentsel Alanlardaki Taşkın Duyarlılığına Karşı Ekolojik Peyzaj Tasarım Önerilerinin Geliştirilmesi: Antalya, Kemer Örneği . Doğal Afetler ve Çevre Dergisi , 9 (1) , 152-167 . DOI: 10.21324/dacd.1174813.

Anonim 2023. https://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_%C3%87ay%C4%B1

Mangukiya N.K., Sharma A., (2022), Flood risk mapping for the lower Narmada basin in India: a machine learning and IoT-based framework, Natural Hazards, 113, 1285–1304.

Şengün, M, T. Karadeniz, E., Saman, B.(2019). Tavşanlı Deresinde (Sivas-Hafik) taşkın risk analizi. B. Gonencgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbasi (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 653-668) içinde. İstanbul, Türkiye: İstanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.064>.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü (2018). Sakarya Havzası Taşkın Yönetim Planı. Ankara.

URL-1, (2023). Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, <http://yerbilimleri.mta.gov.tr/anasayfa.aspx>, [Erişim 28 Şubat 2023].

URL-2, (2023). ASF, Alaska Fairbanks Üniversitesi Jeofizik Enstitüsünün web sitesi, <https://asf.alaska.edu/data-sets/sar-data-sets/alos-palsar/>, [Erişim 8 Ocak 2023].

URL-3, (2023). Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Tarım Arazileri Değerlendirme (TAD) Portalı, <https://elazig.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?Ogeld=231&Liste=Duyuru>, [Erişim 28 Aralık 2022].

URL-4, (2023). Corine Land Cover General Description, <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>, [Erişim 2 Ocak 2023].

URL-5, (2023). <https://www.aski.gov.tr/tr/HABER/Ankara-Havzasi-Taskin-Yonetim-Plani/184>, [Erişim 29 Ekim 2022].

URL-6, (2023). Meteoroloji Genel Müdürlüğü, <https://www.mgm.gov.tr/>, [Erişim 12 Kasım 2022].

Üçüncü, O., (2022). Kentsel Hidroloji: Türkiye Yağmur Suyu Toplama ve Bertaraf Yönetmeliğine Göre Kentsel Drenaj Durumu. Türk Hidrolik Dergisi/Turkish Journal of Hydraulics, 6 , (2). 01-13.

KENTSEL PEYZAJLARDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAĞLAMINDA ANLAMI VE DEĞERİ FARKLILAŞAN PEYZAJ SU DONATILARININ PSİKOLOJİK ETKİLERİ VE ÖNEMLERİ

Merve Nur Taşdemir¹, Şevin Bayram², Ekin Oktay³

^{1,2,3}Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Van,
Türkiye.

ABSTRACT

Although water has different uses in daily life, it also has important functions in space. Investigating the evolutionary and cultural meanings of water appears to have the potential to offer significant advantages in designing and managing successful landscape water supplies. In this context, this study aims to reveal important psychological and perceptual mechanisms for water equipment that respond to today's sustainability sensitivity by examining different water reinforcements from history to the recent period. For this purpose, the existing literature on landscape and water reinforcement was examined and analyzes were carried out by filling out observations and forms at the points where water reinforcement is used in urban areas. As a result, water is an important landscape element because it evokes vitality, it significantly affects the preferences for the landscape in terms of evolution, and it is the symbol of cleanliness and nobility in cultural terms, and its representation and meaning changes with global climate change, in this context, a small amount of active and white noise effect. It has been revealed that the water reinforcements that create the water are important for creating a psychological and perceptual effect in today's sustainable landscape designs, and for this, they should be designed by reducing the losses in the shadow spaces. It is expected that the findings and results of the study will contribute to the landscape design literature.

Keywords: Water, Landscape Water Bodies, Sustainability, Urban Landscape, Psychology

1. GİRİŞ

Su, insan ve canlıların hayatı için kritik öneme sahip olan, iklimi düzenleyen, bulunduğu ortama ferah kattığı herkesçe kabul edilen önemli bir kaynaktır. Yanlış politika ve uygulamalar sonucu, dünyanın farklı bölgelerinde erişimin kısıtlı olduğu, farklı diğer yerlerde ise sıkı kontrol altında kullanılabilen temiz ve kullanılabilir su, gelecekte tükenme tehlikesi altındadır ve bundan dolayı planlama ve tasarımında hassasiyet gerekmektedir. Peyzajda da önemli bir öge olan su; durgun, akış halinde, dökülen/hareketli formlarda farklı ölçek ve bağlamlarda kullanılmaktadır. Tarihten günümüze önemi kaybetmeyen peyzaj tasarımındaki su donatıları, son dönemde yaşanan küresel çaptaki çevre sorunları ve iklim değişikliği ile başka bir öneme sahip olmuş ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu bağlamda su donatısının insan ve psikolojisi için öneminin anlaşılması, kentsel bağlamda yeni koşullarda sürdürülebilir su donatılarının tasarımı ve uygulaması için önem arz etmektedir.

Su peyzajda her zaman bir tercih ögesi olmuştur. Durumu ne kadar kötü olsa da mekân içinde su ögesinin bulunması o mekânın değerini ve o mekâna yönelik tercihleri artırmaktadır. Bu bağlamda su donatısının psikolojik ve algısal boyutlarının kavranması başarılı ve sürdürülebilir kentsel peyzaj mekânlarının yaratılmasında önemli görünmektedir.

Peyzajda suyun çekiciliğini inkâr eden yoktur. Bir havuz olsun, göl olsun, okyanus olsun, suya komşu olan mülk daha pahalıdır. Son on yıldır birçok şehir, su kıyısı iyileştirme projelerine yatırım yaparak bu gibi alanlarda güçlü ticari cazibe yaratmıştır. Su kıyısı alanlarında birçok mekân yeşil yollar olarak gelişim göstermiş, yürüyüş ve bisiklet binme olanakları sağladığı gibi doğayı gözlemleme fırsatı da sunmuştur (Kaplan et. Al. 1998). Bunun yanında günümüzde sürdürülebilirlik bağlamında önem kazanan mavi yeşil altyapılar bağlamında kent içi su yolları, su yapıları, kıyı alanlar ve akarsular yeşil altyapı ile birlikte kente hizmet veren en önemli unsurların başında gelmektedir. Kent sel baskınlarından korunmada, doğal drenajın sağlanmasında ve kentin dirençliliğinde kent içindeki mevcut su yapılarından yararlanmaktadır.

Günümüz kentlerinin en önemli ögesi olan su donatıları kentlinin nefes almasına, rahatlamasına ve zihnini boşaltmasına yardımcı olmaktadır. Kentli bir anlamda kentin gürültüsünden ve karmaşasından suyun dinlendirici etkisi ile uzaklaşmakta ve rahatlamaktadır. Bu bağlamda kentlinin rahatlayacağı kaçış alanlarının kent içinde doğru planlanması çok önemli görünmektedir.

Suyun varlığının göze hoş gelen manzaranın garantisi olduğunu düşünmek yine de yanıltıcı olur. Kirliliğin suyun (örneğin kokusu ve rengi) karakteristikleri ve suyun içinde yabancı objelerin görünmesi, diğer taraftan görsel ortamın hızlıca değerini azaltabilir. Her ne kadar habitat için zorunlu olsa da suyun içindeki bazı bitkilerde bakımsız bir görüntüye katkı sağlayabilirler (Kaplan et. Al. 1998). Bu bağlamda kent içinde su donatısının uygulama sonrasında yönetimi, bakımı ve sürdürülebilirliği de önemli görünmektedir. Suyun yapısı gereği oluşan yosunlaşmalara karşı önlemler alınmalı, düzenli bakımları yapılmalı ve yönetim sistemi içerisinde kullanım sonrası değerlendirmeler de dâhil edilmelidir. Bu bağlamda kentin içindeki peyzaj alanlarındaki su donatılarının kalitesine gereken önem ve hassasiyet verilmelidir.

1.1. Geniş Mekânlarda Su Kullanımı

Geniş bir alanın manzarası cazibeli olabilir, büyük bir dış mekânın içinde olmak ise biraz korkutucu olabilir. Doğrusu diğer hayvanlar gibi insanlarda büyük açık bir alanı geçerken rahatsız hissederler ve alanın kıyılarında bulunmayı tercih ederler. Geniş alanlar ayrıca, kişinin takip etmek zorunda olabileceği bilginin miktarı hakkında ve yön bulmada oluşabilecek zorluklar bakımından zorlu olabilir. Çok geniş alanları bölmek belirgin bölgeler yaratır ve böylece ortamı daha güvenli ve yönetilebilir kılar (Kaplan et. Al. 1998). Bu bölmelerin su donatıları ile sağlanabileceği gibi, su geniş mekânlar içerisinde odak noktası olarak kullanılabilir, geniş mekânların insan ölçeğine indirgenmesinde ve daha sürdürülebilir kılınmasında su donatısı önem arz etmektedir.

1.2. Küçük Mekânlarda Su Kullanımı

Bazı küçük mekânlar çok fazla takdir edilir. İnsanlar çocukluğunda sahip olduğu ağaç evlerinin anılarının tadını çıkartırlar. Birçok diğer saklanma yeri büyük boyutuyla farklılaşmaz. Hatta bir pencere kasası bile küçük mekânın niteliklerine hizmet edebilir. Küçük mekânlar basitçe çekici değillerdir çünkü yine de onlar küçüktür. Örneğin araştırmalar göstermiştir ki apartman kompleksinin sakinleri, apartmanlarındaki çok küçük olan ön bahçeyi hiç sevmemektedir ki bu mekân daha büyük ortak mekânlara izin vermek için böyle küçük bırakılmıştır. Ön bahçe alanı apartman sakinlerinin bölgelerini belli etmeleri, kullanmaları ya da çekici kılmaları için yeterince geniş değildir (Kaplan et. Al. 1998). Bu gibi küçük mekânlar ise White noise etkisi denilen beyaz gürültü ses perdeleri ile çekici kılınabilmekte ve sanki bir ağaç ev gibi içinde rahatça dinlenilebilecek bir mekan olabilmektedir. Bu bakımdan küçük mekânlarda su kullanımı kullanıcıya huzur vereceği savunulabilir.

Peyzaj içinde geniş kullanım alanları bulan su donatılarının konumları, doğal olup olmaması ve insanların nasıl etkileşimde buldukları önemli bir konudur. Suyun nasıl algılandığı hakkında asıl önemli olan suyun kıyısıdır. Kıyısında taşkın oluşan bir kanal daha az çekici görünebilir. Ve bakımsız, erozyona uğrayıp aşınmış kıyılar düşük tercih puanlarıyla sonuçlanırken, taşkın önleme için yapılan sert yüzey çözümleri de aynı şekilde toplum tarafından beğenilmez (Kaplan et. Al. 1998).

Özellikle takdir edilen su peyzajları keskin kıyılarla sınırlandırılmışlar yerine daha doğal kıyı formlarına sahip olanlar olabilmektedir. Kıyıda bitki örtüsünün varlığı görünüşü zenginleştirebilir (Kaplan et. Al. 1998).

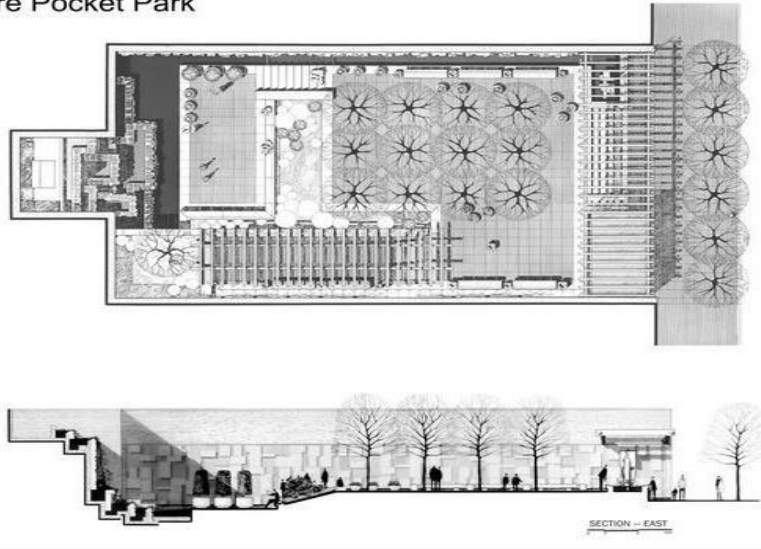
Sitte'ye göre ise su elemanı, kentsel açık mekanın merkezinde konumlanmamalı, birçok Ortaçağ kentinde olduğu gibi mekanın bir cephesinde yer almalıdır (Moughtin ve Tiesdell, 1995: 123-124). Bu mekana genişlik hissi katacağı gibi, çeperlerde odak noktalarının oluşmasına yardımcı olacaktır (Kürkçüoğlu, 2009). Parçalara ayrılan mekanlar daha kolay algılanabilmekte ve tek seferde göze girmediğinden daha kolay sindirilmektedir. Dairesel bir kentsel açık mekanın merkezinde konumlanmış bir su elemanı; mekanın her noktasından algılanabilmekte ve mekanı çeyrek dairelere bölebilmektedir, böylece büyük ölçekli kentsel açık mekanların daha tanımlı hale gelmesine imkan sağlamaktadır (Kürkçüoğlu, 2009). Bu ise mekanda bir odak oluşturmakta ve mekanın kalitesini artırmaktadır. Bunun yanında mekanın orta derece bir karmaşıklıkta olması ile algılanması kolaylaştırmaktadır. Su elemanlarının mekanın bir cephesinde yer alması veya cepheye yakın konumlanması ise; bir noktadan mekana hakimiyet sağlamaktadır (Kürkçüoğlu, 2009). Bu da mekanın içinde vurgu öğesinin güçlenmesine ve mekanın daha kolay akılda kalmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca mekanı çevreleyen öğelerin tekdüze etkilerini azaltmakta ve cephelere hareket ve vurgu katmaktadır. Navona Meydanı (Roma) (Şekil1), merkezi planının ekseninde konumlandırılmış su elemanlarına; Katedral Meydanı (Perugia) (Şekil2), mekanın çeperinde bulunan bir cephesinde konumlandırılmış su elemanlarına en iyi örnekler olarak gösterilebilir (Kürkçüoğlu, 2009).

Şekil 1. Su elemanının merkez ekseninde konumlanması (Navona Meydanı-Roma/İtalya) ve mekanın bir cephesine yakın konumlanması (Katedral Meydanı-Perugia/İtalya) (Kürkçüoğlu, 2009).

New York'ta bulunan Greenacre Park (Şekil 3), hem kentsel mimariye su ögesinin bilinçli eklenmesine hem de insan psikolojisinde su sesinin etkisini gösteren örneğini teşkil etmektedir. Su gösterisi ile bütünleşmiş oturma alanları kentin yoğunluğundan nefes almak isteyen insanlara doğal yaşam alanı sunmaktadır. Parkın dış tarafında konumlanan su heykeli parka girme daveti olarak hizmet vermektedir. Bir kafes, parkın girişine açılmakta ve kaldırımın biraz üzerinde yükselen merkezi oturma alanına yönlendirmektedir. Ana oturma alanı, resmi olmayan, doğallığı ile masa ve sandalye gruplarını barındırmaktadır. Geniş oturma alanları ve geniş basamaklar, öğle yemeği gibi yoğun zamanlarda oturmak için ek yerler sağlamaktadır (Yetimoğlu, 2019). Su kanalından (Şekil 3) parkın sonundaki ana çeşmeye açılan bir piste girilmektedir.

Greenacre Pocket Park

Şekil 3. Greenacre Park'ın Çizim Planı (URL 1).

Şekil 4. Greenacre Park Su Kanalı. New York (URL 2).

Şekil 5. Greenacre Park Su Ögesi ve Oturma Alanı (URL 3).

2. SONUÇ

Suyun kent içindeki etkileri inkâr edilemez düzeydedir. Suyun varlığında değeri anlaşılmasa da yokluğu ne kadar önemli olduğunu ispatlamaktadır. Özellikle küresel iklim değişikliği ile daha da önem kazanan su donatısını doğru ve akılcı kullanmak önem arz etmektedir. Sonuç olarak doğru oranda, doğru yerde, kullanıcılarla etkileşim içerisinde ve doğru amaçlarla kullanıldığında su, insanda bir rahatlama, hafifleme, hayal kurma, düşlere götürme gibi düşünsel ve ruhsal etkilerinin yanında ferahlama, huzur bulma, günlük yaşantıdan uzaklaşma ve doğaya yaklaşma gibi fiziksel etkileri de oluşturabilmektedir. Durgun veya hareketli su, bu bağlamda önemlidir. (Yetimoğlu, 2019). Suyun farklı özellikleri mekâna karakter katmakta ve mekânın daha çok akılda kalmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda mekânın kalitesi içerisinde bulundurduğu su donatısının kalitesi ile doğrudan ilişkili görünmektedir. Mekân kalitesinin artırılması için su donatısının kalitesinin üzerinde durulmalı ve su ögesi uygun şekillerde uygun oranlarda mekâna katılmalıdır. Mekân içinde vurgu ögesi olarak kullanılacak su donatısı, bunun yanında yönlenebilir de yardımcı olabilmektedir.

3. KAYNAKLAR

Kürkçüoğlu, E. (2009) Kentsel açık mekânlarda yapay su elemanı tasarım ilkelerinin mekânsal algı ve çevre psikolojisi bağlamında irdelenmesi. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Moughtin, C. ve Tiesdell, S., (1995), Urban Design: Ornament and Decoration, Department of Architecture and Planning, University of Nottingham, Butterworth-Heinemann Ltd.,Oxford.

Yetimoğlu, L. (2019) Mimaride suyun tasarım ögesi olarak kullanımı ve örnekleri üzerinden incelenmesi. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi) Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

I11 <http://www.daniel.prado.name/imagenes/articulos/Viajes/Roma/plaza-navona.jpg>

I21 http://en.wikipedia.org/wiki/Perugia_Cathedral

URL 1: <https://tr.pinterest.com> *Greenacre Park*. (ET: 15.03.2023).

URL 2: <https://tr.pinterest.com> *Greenacre Park*. (ET: 15.03.2023).

URL 3: <https://tr.pinterest.com> *Greenacre Park Cafe*. (ET: 15.03.2023).

1. OTURUM B SALONU

KAVRAM

OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ALPER ÇABUK

DİRENİŞ MEKÂNININ ANATOMİSİNİ ARAŞTIRMAYA YÖNELİK “ARKEOLOJİK” BİR OYUN: ODTÜ PEYZAJI ÖRNEĞİ

Başak Ünsal¹

¹Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye

The main intention of this research is to explore methods for investigating and representing the embodied and ‘more than human’ aspects of space. First of all, a theoretical framework is presented which is developed mainly referencing the works of Science and Technology Studies (STS) scholars such as Bruno Latour, Albena Yaneva, Nigel Thrift, and Donna Harraway, in which the dynamics and actors that produce, consume and reproduce the historical divide between nature and culture, are re-defined and revealed. Within this theoretical framework, this study aims to investigate the anatomy of a ‘space of resistance’ which counters the conventional notions of production and embodiment of space. Considering its unique social, political and environmental history, the landscape of Middle East Technical University (METU) is selected as a case study. Through stretching the conventional architectural methods of representation of space, the study intends to adopt an alternative way of narrating space by offering ‘archiving of landscapes’ as an innovative and open-ended methodology. Archiving methodology aims to reveal the ‘thingly’ dynamics of space and create narrative landscapes.

Keywords: METU, Landscape, Resistance

Bu araştırmanın ana amacı, mekânın 'insan öznesinin' dışında kurduğu ilişkiselliklerin 'obje odaklı' bir anlayış ile izini sürmek ve bunu temsil etmek için yöntemler araştırmaktır. Öncelikle, çalışmanın teorik alt yapısının oluşturulduğu bir literatür taraması ortaya konur. Bu araştırma, doğa ile kültür arasındaki tarihsel ayrımı üreten ve devam ettiren dinamiklerin ve aktörlerin kurduğu ilişkisellikleri, başlıca Bruno Latour, Albena Yaneva, Nigel Thrift ve Donna Harraway'ın çalışmaları üzerinden inceler. Bu çizilen teorik çerçeve ışığında, geleneksel mekân üretim ağları tanımlarına karşı bir örnek olan 'direniş mekânı'nın anatomisinin araştırılması amaçlanır. Sosyal, politik ve ekolojik geçmişi göz önüne alınarak seçilen Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin (ODTÜ) peyzajı, direniş mekanına bir örnek alanı olarak incelenir. Çalışma, geleneksel mimari temsil yöntemlerinin dışında kalan, yenilikçi ve açık uçlu bir metodoloji olarak 'arşivleme'yi önerir ve mekanı anlatmanın alternatif bir yolunu araştırır. Arşivleme metodolojisi, bir direniş alanı oluşturan aktörlerin meta hikâyelerini, dinamiklerini, eylemlerini, çağrışımlarını ortaya çıkarmayı ve bunu sonucunda anlatı peyzajları oluşturmayı amaçlar.

Tarih öncesi zamanlarda, atalarımız yiyecek ve barınak bulmak için manzaraların coğrafi işaretlerini 'okuyarak' gezinmek zorunda kaldılar, böylece bölgenin zihinsel haritalarını çıkardılar (Careri, 2018). Zihinsel haritalarımız, gözümüzle gördüğümüz ve zihnimizde algıladığımız şeyler, önce kayaların, sonra parşömenlerin, papirüslerin, şimdi de bilgisayar ekranlarının yüzeyine çizilerek evrildi. Dünyanın “gerçek” ve “nesnel” görüntüsünü yakaladığı varsayılan uydu görüntüleri ile Dünya, insanlar tarafından

dönüştürülecek ve manipüle edilecek bir kendi görüntüsü haline geldi. Buna göre, kentsel tasarım ve mimarlık alanında binalar statik nesnelere, şantiyeler sıfır zemin olarak ele alınmaktadır. Yine de bir bina, mimarın ilk eskizlerinden çürümesine kadar dinamik bir projedir, çeşitli insan ve insan olmayan varlıkların eylemleri tarafından sürekli olarak üretilir, tüketilir ve yeniden üretilir. Böylece, mimarlığın ulusal siyasetin, ideolojilerin, kurumsal politikaların ve diğer güç dinamiklerinin ayna yansıması olduğu şeklindeki geleneksel anlayışa rağmen, özerk bir pratik olarak mimarlık kendi siyasetini üretir.

“Tasarım, 'yeni eylem ve düşünce biçimleri önermek ve olasılıkları ortaya çıkarmak' için ortaya çıkan kapasiteye sahip olduğu için politik olarak önemlidir (Domínguez ve Fogué 2015: 148). "Politika", genel olarak birlikte olmanın ontolojik koşuludur; tasarım, şantiye, yenileme uygulamaları, mimari görseller, tasarım deneyleri, malzeme düzenlemeleri ve kentsel eserlerle hayat bulur.” (Yaneva, 2016, sayfa 5)

Bu tartışmaların ışığında bu çalışma, toplumsal ve mekânsal ilişkileriyle hegemonik düzenden bir sapma gösteren direniş mekânlarının bir karşı mekân olarak kabul edildiği “direniş mekânlarını” çalışma odağına almıştır. Araştırmada, bir direniş alanının iç dinamiklerini, anatomisini anlamak için ODTÜ peyzajı seçilmiş ve incelenmiştir. Arşivleme, mekânın çeşitli aktörlerden oluşan dinamik politik ilişkilerini temsil etmek için bir vaka çalışması metodolojisi olarak araştırmada kullanıldı. Bu çalışma, Michel Foucault'nun, arkeolojiyi belirli bir konuya ilişkin yapılandırılmış bilgi ve söylem kategorileri altında homojenleştirilmiş süreksizlikleri ve alternatif tarihleri açığa çıkarmaya yarayan bir araç olarak tanımladığı arşiv ve arkeoloji tanımını benimsemiştir. Arşivler, arkeolojik çalışma yoluyla işletim sisteminin açığa çıkarılabileceği söylemsel oluşumlar olarak tanımlanır.

Bu tez çalışması, peyzajı bir arşiv, arşivlemeyi de bir arkeolojik çalışma olarak kabul etmektedir. Böylece ODTÜ peyzajını eleştirel, dikkatli ve “miyop” bir şekilde “kazarak”, tıpkı bir bedeninin anatomisini ortaya koyan bir anlatı peyzajı elde edilmek istenmiştir. Bu tez çalışması tarafından sunulan arşiv metodolojisi, daha önce tartışılan teorik çerçevenin bir sonucu olarak geliştirilmiştir. Arşivleme, İZ, ANEKDOT, DİZİN ve OYUN olmak üzere dört ana adımdan oluşmaktadır. Başlangıçta, vaka çalışması alanı olan ODTÜ peyzajı “dondurularak” arazi alanı çerçevelendi ve yaklaştırılıp uzaklaştırılarak izlendi ve ana hatları çizildi. Ardından, arşivlenen verileri sistematik bir şekilde dosyalamak için tüm alana bir ızgara yerleştirildi. Bir sonraki adımda, izlenen her bir öge için, alanın içinden edinilmiş deneyimleri temsil eden kısa anlatılar, çizimler, fotoğraflar, açıklamalar toplandı. Akabinde toplanan datalardan terimler, aktörler, mekânlar, tarihler, olaylar seçilerek ve sınıflanarak bir dizin hazırlanmıştır. Böylece, önceki adımlarda oluşturulan arşiv malzemesi, bir sonraki aşamada kolajlanarak anlatılar, ağlar ve asamblejlar oluşturulur. Bir yüksek lisans çalışması için ayrılan sürenin kısalığına ilişkin olarak, araştırmada ODTÜ peyzajının temel özelliklerini göstermek için bu method sadece seçilen üç örnek grid üzerinde uygulanmıştır. Bu tez çalışmasının odak noktası dikkate alındığında, bu anlatımlar, çeşitli aktörlerin karşı karşıya gelmesiyle ortaya çıkan olayların bir sonucu olarak direniş alanının yeniden üretimini ortaya koymayı amaçlamıştır. Arşiv, çeşitli yazarların, arşivcilerin veya oyuncuların işbirliğiyle ortaya çıkarılabilecek sonsuz sayıda anlatı peyzajı içerir. Her arşivci, oyuncu veya yazar, kendine özgü teorik arka planları ve arşivlenen materyalleri bir araya getirerek veya birleştirerek farklı bir anlatı peyzajı yarabilir. Farklı bir teorik arka plan, farklı bir araştırmacı ve farklı 'şeylerin' kolajı ile sonuç bu araştırmayla aynı olmayacaktır

ve bu, yaratıcı açıdan zengin bir 'oyun alanı' içeren önerilen arşivleme yönteminin olumlu bir sonucu olarak kabul edilir.

ODTÜ peyzajının arşivlenmesi ucu açık bir çalışmadır, arşiv hala yapım aşamasındadır. Sunulan 'arşivleme' yönteminin kendisi hala gelişmekte ve değişikliklere açıktır. Mekanı ve aktörlerini araştırmaya, anlatmaya, sunmaya, ortaya çıkarmaya yönelik deneysel bir girişim olsa da, kapsamlı bir kent tarihi anlatısı olarak ele alınamaz. Bu girişim, kendine özgü kapsamıyla, ancak unsurların, aktörlerin ve onların uzaydaki karşılaşmalarının izini sürmeye veya vurgulamaya dayalı bir oyun olabilir. Bu arşivleme yöntemi, çok çeşitli peyzajların izini sürmek ve anlatmak için kritik bir yöntemdir; tasarım projeleri için terimler, kavramlar, referanslar, malzemeler, olaylar, yapılar listesi sağlayabilen tasarım öncesi bir "arkeolojik oyun" görevi görebilir. İleriki çalışmalarda önerilen metodolojinin uygulanması ile tüm yerleşke alanı arşivlenebilir. Ayrıca arşiv, diğer arşivcilerin de arşivin inşasına katılabilecekleri ve ODTÜ için kendi anlatı manzaralarını oluşturabilecekleri bir çevrimiçi platformda sunulabilir. Aynı arşiv malzemesi ve farklı bir teorik arka planla, daha sonraki çalışmalarda çeşitli başka anlatı peyzajları elde edilebilir. Peyzajları arşivleme metodolojisi ODTÜ veya direniş alanlarıyla sınırlı kalmayı amaçlamaz, daha sonraki çalışmalarda başka herhangi bir peyzaja uyarlanabilir.

KAYNAKLAR

- Careri, F. (2018). Walkscapes: Walking as an aesthetic practice. Culicidae Architectural Press.
- Foucault, M. (2010). The Birth of the Clinic: An Archaeology of Medical Perception. Routledge. (Original work published 1973)
- Haraway, D. J. (2003). The companion species Manifesto Dogs, people and significant otherness. Prickly Paradigm Press. Haraway, D. J. (2008). When species meet. University of Minnesota Press.
- Latour, B., & Yaneva, A. (2017). Give Me A Gun And I Will Make All Buildings Move. *Ardeth*, 01(08), 102–111. <https://doi.org/10.17454/ardeth01.08>
- Latour, B. (2004). Politics of nature: How to bring the sciences into democracy. (C. Porter, Trans.). Harvard University Press.
- Latour, B. (2008). Reassembling the social: An introduction to actor-networktheory. Oxford Univ. Press.
- Yaneva, A. (2017). Five ways to make architecture political: An introduction to the politics of design practice. Bloomsbury Publishing.

“DERİN” ZEMİNDE ÜRETMEK: DÖNÜŞTÜREN PEYZAJ VE MEKÂN OLUŞUMLARI

Nesli Naz Aksu¹, Sezin Sarıca², Ayşen Savaş Sargın³, Funda Baş Bütüner⁴

¹TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara, Türkiye

^{2,3,4}Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Bu çalışmanın amacı, peyzajın hem ortam hem de araç olarak kente ve mimarlığa dair gelecek senaryolardaki belirleyiciliğini tartışmaktır. Araştırma odaklı tasarım yaklaşımını benimseyen ve mimarlar, peyzaj mimarları, şehir plancıları ve mühendislerden oluşan disiplinlerarası 4. sınıf mimarlık tasarım stüdyosundaki fikirlere dayanan bu çalışma; yapı, kent ve peyzajın diyalogunu mümkün kılan “zemin” kavramı üzerine odaklanır. Doğal, tektonik ve zamansal oluşumların parçası olan zemin; doğa ve kültür arasındaki etkileşimi sağlayan disiplinler ötesi bir kavram olarak yorumlanabilir. Bu kabulden hareketle stüdyo, zeminin yatay düzlemdeki (bilinir) sürekliliğini sorgulayarak, “derin görme/bakış” biçimleri üzerinden yapıyı çevreyi anlamaya ve dönüştürmeye dair senaryolar üretmeyi hedefler. Humboldt ve Weaver’ın yeri görme ve temsil etme yöntemlerinden ilham alan araştırma, yaratıcı analiz ve tasarım süreçleriyle deneysel yaklaşımlar üretir. Zeminin sadece bir yüzey olduğunu reddederek, yüzeyin sınırsız kalınlığına, diğer bir deyişle stratigrafik doğasına, referans veren “derin zemin” kavramına odaklanır. Antropolog Tim Ingold’un da ifade ettiği gibi zemin değişken ve çok boyutludur ve bu özelliğiyle zeminden atmosfere uzanan dinamik bir yapıya sahiptir: “Zemin, yakından uzağa farklı ölçeklerde gözlemlenebilir ve her biri farklı desenleri, dokuları ve damarları ortaya çıkaracaktır.” Yeryüzü ve yeraltını süreklilik içinde gören bu düşünce, zemini çizgi olarak temsil etmenin aksine kalınlığı olan bir hacim olarak tanımlar. Söz konusu kalınlık arkeolojik, altyapısal, jeolojik ve hidrolojik birçok öge ve durumu barındırır. Bu noktada “derin görme/bakış” mevcudun analiz edilmesinin ötesinde, yaratıcı bir tasarım ve programlama aracı olarak da benimsenmelidir.

Evensel çevre sorunlarının olumsuz etkileri ile mücadelede yeni şehircilik yaklaşımlarının gerekliliği düşünüldüğünde, stüdyonun yaklaşımı, kentsel mekânın programlanmasında peyzaj odaklı, yaratıcı ve etkin stratejiler üretmeyi mümkün kılacaktır. Yüzey-odaklı kentsel stratejilere karşılık “derin zemin” fikrini benimseyen stüdyo, Bodrum’u, alternatif bakma ve tasarlama yöntemleriyle ele alır. Proje alanı olarak seçilen ve taşınması planlanan Bodrum Otobüs Terminali, kentin merkezinde kritik bir boşluk olarak görülür. Ancak, hiç kuşkusuz ki, alana dair geliştirilecek gelecek senaryoları, Bodrum’un geniş bağlamından ayrı tutulamaz. Dolayısıyla Terminal alanı, sınırları belli bir proje alanı olmanın aksine, Bodrum üzerine düşünmeye teşvik eden yaratıcı bir girdi olarak değerlendirilir. Tarihsel katmanlarıyla özgün bir bağlamı temsil eden Bodrum’un günümüzde maruz kaldığı turizm ve tüketim odaklı yoğun yapılaşma, kentin gelecek senaryolarına yön vermesi gereken doğal, kültürel ve tektonik değerlerini görünmez kılmaktadır. Stüdyo, tüm bu değerleri “derin görme/bakış” yöntemiyle yeniden yorumlanarak etkinleştirmenin yollarını arar. Alexander von Humboldt’un çalışmalarından ilham alarak, öğrencileri dördüncü boyut olan zamanı ve yeryüzünün üç boyutluluğunu, yani derin görmeyi kavramaya ve temsil etmeye teşvik eden tasarım yaklaşımlarını önceler.

Bu noktada, Robin Evans'ın ufuk açıcı makalesi 'Architectural Projection'da mimari çizimleri projeksiyon olarak tanımlaması stüdyoda yol gösterici olur. Evans'a göre, 'hayali düz çizgilerin' düzenli dizileri, bir çizim ile temsil ettiği şeyin karşılık gelen parçaları arasında ilişkiler kurar. Projeksiyon çizgileri, iki boyutlu yüzeyleri birleştirme ve üç boyuta dönüştürme gücüne sahiptir. Evans'ın da öne sürdüğü gibi, izdüşüm çizgileri her iki yönde de hareket eder. Mevcut bir nesneyi veya durumu anlamak veya yenisini tasarlamak için kullanılabilirler. Bu bağlamda, projeksiyon çizgileri, tarihi parçaları, altyapıyı ve her yerde var olan doğa unsurlarını görünür ve anlaşılır kılmak ve yerden yeni proje(ler) önermek için zemine nüfuz eder. Bu yöntem, öğrencileri eleştirel bir duruş sergilemeye, kendi deneysel derin görme yollarını keşfetmeye ve Bodrum için üretken kentsel stratejiler geliştirmeye motive etmiştir.

Stüdyo sürecinde öğrenciler çizginin çeşitli hallerini (kılavuz çizgi, kıyı çizgisi, zaman çizgisi, yer çizgisi, kesit çizgisi, vb.) araştırarak, derin zemini ortaya çıkarmış ve onu bir dizi tasarım eylemine dönüştürmüştür. Öğrencilerin geliştirdiği projelere dayalı olarak, dönem sonunda üç ana tasarım eylemi ortaya çıkmıştır: kılavuz çizgileri genişletmek, zemini kalınlaştırmak ve eşik bölgelerini doldurmak. Bu üç eylem, öğrencilerin çalışmalarında deneyimlenen farklı yöntem ve yaklaşımları tanımlayan kavramsal kategorileri oluşturmaktadır. Derinlik üzerinden üretilen ilk yöntem, kılavuz çizgilerinin genişletilmesi aracılığıyla, proje alanının geniş bağlamıyla ilişkilmesini mümkün kılmıştır. Bu kavramsallaştırma, öğrencilerin Bodrum'un derinliklerini kavramak için zemini anlamalarına ve çok yönlü operasyonları eşzamanlı olarak gerçekleştirmelerine yardımcı olmuştur. İkinci yöntem, zeminin kalınlığının analizi/üretimi, Bodrum'un mevcut turizm ve tüketime dayalı kentsel stratejileri üzerine eleştirel bir bakışa dayanır. Bodrum'un çeşitli tarihi ve doğal katmanlarını ortaya çıkarmak için zemin çizgisini ve olası dönüşümünü yeniden yorumlamak amaçlanmıştır. Projeler, tasarlanmış zemin yüzeyini kaydırarak zeminin mekânsallığını keşfeder ve kendi kendini organize eden, çok katmanlı ve birbiriyle ilişkili yeni alanlar yaratır. Üçüncü yöntem, eşik ilişkileri üzerinden geliştirilen önerilere dayanır. Bir sahil kasabası olarak Bodrum, çeşitli ölçek ve bağlamda eşik ilişkileri sunar: su-kara ve ya yeryüzü-yeraltı dokuları. Üçüncü yöntemin vurguladığı bu durum, Bodrum Yarımadası'nın dinamik kıyı şeridi, gömülü dereleri ve geleneksel su altyapısını kavrayarak, gelecekteki kentsel senaryolar için gerekli (ancak bugün büyük ölçüde görünmez olan) bilgiyi arşivlemektedir.

Bu çerçeveden hareketle makale, stüdyo sürecinde yapılan araştırmaya dayanarak yorumlayıcı, eleştirel, yaratıcı, etkin bir görme, okuma ve tasarım aracı olarak derinliği yeniden kodlar. Yüzeye dayalı tasarım pratiğinin sınırlarını aşmak için, derin zemine gömülü değerleri etkinleştiren stratigrafik tasarım eylemleri üreterek deneysel bir süreci araştırır. Bu deneysel süreç, öğrencileri tasarımın çok katmanlı doğası ve bağlamını kavramaya teşvik eder. Tüm projelerin ortak kaygısı olarak, Bodrum'un hem karadaki hem de sudaki endemik zenginliği, tarımsal, entelektüel ve kültürel işlevlerini anlamaya yönelik yeni kentsel programlar ortaya çıkmıştır. Humboldt'un stratigrafik analizini ve Weaver'ın kök sistemlerini temsilinden ilham alan araştırma stüdyosunun çıktıları, kentsel arazilerin üretkenlik üzerinden programlanmasına katkı koyacak doğal ve kültürel olguların köklerini inceler.

KAYNAKLAR

Bu bildiri, yazarların, Journal of Landscape Architecture'ın 3-2022 sayısında yayınlanan "Projecting the Deep Ground" başlıklı makalesine dayanarak geliştirilmiştir.

'The ground can be observed at different scales, from close up to far away, and each will reveal different patterns, textures, and grains.' Tim Ingold, 'In Conversation with Tim Ingold', Journal of Landscape Architecture 9/2 (2014), 50–53:51.

Robin Evans, 'Architectural Projection', in: Eve Blau and Edward Kaufman (eds.), Architecture and Its Image: Four Centuries of Architectural Representation (Montreal: Canadian Centre for Architecture, 1989), 19–35.

MİMARLIK VE PEYZAJIN MÜŞTEREK ARKEOLOJİSİ

Gizem Deniz Güneri¹

¹Atılım Üniversitesi, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

The emergence of landscape as a distinct professional and academic discipline in the early twentieth century rendered a subjective historical analysis of the field possible. On the other hand, landscape stands out as a fundamental component of efforts to inject meaning and value into the concrete/material in twentieth-century architecture and equally deserves to be examined from this frame of reference. It would, therefore, not be amiss to claim that an associative historical analysis of landscape and architecture that transcends disciplinary frameworks is (also) of great importance

In this context, this work aims to present a joint archaeological analysis of landscape and architecture – disciplines of urban space production – and initiate a discussion about the nature of the landscape-architecture continuum. At the same time, it puts forward a landscape-bound alternative reading of twentieth-century architecture. Based on canonical architectural texts and works from the period, the text traces concepts and understandings of landscape – ranging between the most buried to the visible – that are present and/or cultivated in various ways within architectural practices.

Keywords: Landscape, Architecture, Landscape-Architecture Relationship

1. GİRİŞ

Peyzajın, yirminci yüzyılın başlarında, ayrı bir profesyonel ve akademik disiplin olarak ortaya çıkışı disipline öznel bir tarihsel çözümlemeyi olası kılmıştır. Öte yandan, peyzaj, özellikle yirminci yüzyıl mimarlığında, somut/maddesel olana anlam kazandırma itkilerinin temel bir bileşeni olarak da göze çarpar ve irdelenmeyi hak eder. Buradan hareketle, mimarlık ve peyzajın özgül çerçeveleri dışında, müşterek bir tarihsel çözümlemeyle anlaşımalarının da büyük önem arz ettiğini söylemek yanlış olmaz.

Bu araştırma, bu bağlamda, bir yandan kentsel mekân üretim disiplinleri olan mimarlık ve peyzaj için ortak bir arkeolojik çözümleme ortaya koymayı ve mimari-peyzaj sürekliliğinin doğasına ilişkin bir tartışmayı hedeflerken, bir yandan da yirminci yüzyıl mimarlığına ilişkin genel kabullerin dışında kalan, peyzaj merkezli alternatif bir okuma ortaya koyar. Metin, dönemin kanonik mimarlık metin ve eserleri üzerinden giderek mimarlık pratikleri içinde, gömülmeden açığa çok farklı hallerde vuku bulan ve/veya yeşertilen peyzaj kavram ve kavrayışlarının izini sürer.

Bu irdelemenin temel kabullerinden biri mimarlığın içinde bulunduğu, tahayyül ettiği ve özüne ilişkin kabulleri ile peyzajdan ayrık düşünülmemeyeceği ve anlaşılamayacağıdır.

2. BİÇİMDEN YÖNTEME MİMARLIK-PEYZAJ

Peyzaj, özellikle 90lardan bu yana, bir ortam, araç ve mercek olarak mekân tasarım disiplinlerinden azımsanamayacak hızda büyüyen bir ilgi görmektedir. Bu dönem doğa-kültür alışmalarının çeşitli ve çeşitlenen boyutları ile yeniden ele alınageldiği süreçle de örtüşür ve söz konusu ilginin nedenlerini anlamamızda ışık tutar. Geçtiğimiz son otuz yılı içine alan bu süreçte peyzaj verimli bir kavramsal ve işlevsel çerçeve haline gelmiştir.

Kenneth Frampton'ın (1995) peyzajı "gelecekteki tasarım müdahalelerinin odak noktası" olarak tasvir ettiği metni "Kentsel Peyzaja Doğru" (Toward an Urban Landscape) bu bağlamda bir dönüm noktasını imler. Mimarlığın kentsel düzenin başlıca ve sıklıkla yegane aracı olarak ele alındığı çerçevenin, hızla karmaşıklaşan kent, kır, coğrafya olgularıyla baş etmedeki yetersizliği, bu dönemde, geniş çevrelerce kabul görür. Frampton'ın öncülük ettiği açılımı genişleten Waldheim (2002, 2016), Mostafavi ve Doherty (2010) gibi isimler peyzajı nesne formalizmine alternatif bir potansiyel mercek olarak ilan ederler.

Bu dönüşümün kökleri, şüphesiz, yirminci yüzyıl içinde vuku bulmuş bir dizi olay ve açılım içinde filizlenmiştir. Yirminci yüzyılda, teknolojik ve ekonomik gelişmelerin ivmesine paralel olarak insanın doğaya karşı tutumu da dönüşmüş ve çeşitlenmiştir. Mimarlık da hem bu süreçlerden beslenmiş hem de dönem dönem kendi mekânsal araçları aracılığı ile yeni tutumları beslemiştir. Zaman zaman çelişen haller de alan doğa-kültür yaklaşımları biçimsel olandan yöntemsel olana kadar çeşitlenen peyzaj-mimarlık kurguları içinde izlenebilir.

İşlevsel olanın zaferine tanıklık eden yüzyılda mimarlığın kendi anahtar kelimeleri, özellikle bir dönem, yapısal strüktür, mekanik ve işleyiş olurken, bu dizgenin peyzaj karşılığı temiz hava, doğal ışık, güneş, açıklık gibi kavramlar olmuştur. Benimsenen işlevsel/sağlıkçı referans sistemi içinde doğanın **biçimsel** ele alışlara konu olduğu göze çarpar. Bu biçimsel yaklaşımın en betimleyici örneklerinden biri, şüphesiz, Le Corbusier'nin L'esprit Nouveau Pavyonudur. Yapı Hannes Meyer'in (1926) "Yeni Dünya" (The New World) metninde tariflediği düz-amorf, bir diğer deyişle mekanik/bilimsel-doğal karşıtlığı üzerinden kendini okutur. Mimarlık ve peyzajın biçimsel süreklilikler içinde gözetildikleri kurguların karşıt kavramlar üzerine bina edildikleri göze çarpmaktadır. İç mekân – dış mekân süreklilikleri bu karşıtlıklar çerçevesinde kurgulanır. Örneğin Mies'in Farnsworth Konutunun (1950) cam duvarlarından izlenen el değmemiş doğa, yapının getirdiği tezat çerçeveden daha derin bir anlam kazanır (Frampton, 1991). Benzer biçimde Corbusier'in Carlos de Beustegui evinin teras duvarlarının çerçevelediği uçsuz bucaksız gökyüzü bir çatı olarak yeni bir kimlik edinir. Öte yandan, modern mimarlığın baskın genelliği içinde peyzaj da olabildiğine şematiktir. Farklı ölçek, doku ve cepleri bulunmaz.

Bir yanda modernin ezici standartlığı diğer yanda ikinci dünya savaşı sonrası ivmelenen kentsel büyüme ve beraberinde getirdiği, insanın bir coğrafi etken olarak rolüne odaklanan, yaklaşımlar karşısında mimarlık ve peyzajın **etkileşime dayalı** bir çerçeveden de ele alınmalarını zaruri kılmıştır. Bu dönemin en etkin anahtar kelimelerinde biri hibrit bir terim olan **antropocoğrafya**dır. Bu kavramın peyzaj-mimarlık ara yüzündeki karşılığı ise topografyadır (Cupers, 2016). Bu bağlamda, Vittorio Gregotti'nin (1972) dört adımlı yöntemi, biçimsel tutumdan ayrılan bu yaklaşımı oldukça net biçimde betimler. Gregotti, topografyayı arz ettiği doğal fiziksel yapı, bu yapı ile var olan görünür ve görünmez unsurlar ve bu

yapının insan müdahaleleri ile zaman-mekânsal dönüşümü bütünlüğünde el alır ve coğrafi ve insan yapımı ögeler arası tutarlılık arayışlarına gider.

Etkileşime dayalı yaklaşımlar içinde peyzaj ve mimarlık birbirlerinden ayrı düşünülemezler. Biçimsel kurgularda yapıları biçimlendiren dışsal kuvvetler kümesi, bu kurgularda yalnızca fiziksel değildir; aynı zamanda sosyal ve kültürel olguları da içine alır ve yapı ve peyzajın ortak biçimlendiricileri olarak ele alınır. Khan'ın mimarlık ürünlerinin nasıl göründükleri, nasıl algılandıkları ve topografyanın mimarlığı nasıl şekillendirdiği soruları ekseninde şekil bulmuş pratiği bu bağlamda değerli örnekler sunar. Öte yandan yer(land)-mimari ürün ilişkilerinin kartografik yöntemlerle ele alındığı ve çıktıları bakımından Khan'ın yapılarından ciddi farklılıklar arz eden Zaha Hadid'in Weil am Rhein Vitra Kompleksi içindeki Itafiye Yapısı ve Eisenman'ın Santiago de Compostela'daki Galicia Kültür Şehri gibi örneklerin de etkileşime dayalı bu çerçeveden üretildiklerini söylemek yanlış olmaz.

Yüzyılın son çeyreğinde erimleri artan sosyal-ekolojik altyapılarla beraber, çevresel, sosyal, politik ve ekonomik ekolojilere dair anlayışların da gelişmesi ile coğrafya kavramının da genişlemeyi sürdürmesi kaçınılmaz olmuştur. Aynı dönemde sayısal teknolojilerin gelişimi ivmelenmiş, coğrafyayı katmanları ve sistemleri ile modellemek ve alternatif mekân kurguları tahayyül etmek olası hale gelmiştir. Bu bağlamda Eisenman (1992) Deleuze'ün *kıvrım* kavramından yola çıkarak **yöntemsel** bir peyzaj-mimarlık kurgusu önermesi yapar. Eisenman(1992)'a göre: "Kıvrımlar, figür ve zemin arasındaki diyalektik ayrımı yerinden eder." Greg Lynn (1993) ve Stan Allen (1996) Eisenman'ın soyut ve kavramsal fikirlerini tasarım yöntemlerine dönüştürmede öncülük ederler. Bu yöntem içinde mimari ürün artık statik zemin karşısında okunabilen katı bir nesne olarak tanımlanmaz. Parçası olduğu uzamsal örüntünün dinamikleriyle biçimlenebilir/değişebilir bir yapıdır. Bu bağlamda peyzaj mekânı düşünmenin bir yöntemi olarak öne çıkar.

Geçtiğimiz son otuz yıl içinde bu önerme araştırma ortamlarında büyük ilgi görmüştür ve ilgili yazın, özellikle John Frazer ve Lars Spuybroek gibi isimlerin de katkılarıyla ciddi bir doygunluğa ulaşmıştır. Buna mukabil, bu yaklaşımın pratikte karşılıkları büyük ölçüde kısır kalmıştır.

3. SON SÖZ

Mimari özerkliğe duyulan bitmek tükenmek bilmeyen isteği ve karmaşıklıkları her geçen gün artan mekânsal ekolojilerin yöntemsel gerekliliklerini uzlaştırebilen bir tasarım anlayışı ve mekânsal üretim modeli geliştirmek kuşkusuz oldukça zordur. Öte yandan bu uzlaşmayı sağlayabilecek modellerin geliştirilmesinde peyzaj-mimarlık ara yüzü verimli bir zemin sunmaktadır. Bu çalışma, bu bağlamda, parçalı durumdaki bilgiyi kavramsal bir çatı altında toplulaştırarak ilgili zemine ilişkin bir altlık sunmayı hedeflemiştir.

4. KAYNAKLAR

Allen, S. (1996). Field conditions. *Architectural Design*, 66, 21-21.

Cupers, K. (2016). Géographie volontaire and the territorial logic of architecture. *Architectural Histories*, 4(1).

Eisenman, P. (1992). Visions unfolding: architecture in the age of electronic media. *Domus*, 734(1), 20-24.

Frampton, K. (1991). In search of the Modern Landscape. AA. VV., *Denatured visions. Landscape and culture in the Twentieth century*, Published by The Museum of Modern Art, New York.

Frampton, K. (1995). Toward an urban landscape. *Columbia Documents of Architecture and Theory*, 4, 83-94.

Gregotti, V. (1972) *Il Territorio dell'architettura*. Feltrinelli: Milano.

Lynn, G. (1993). Architectural curvilinearity, the folded, the pliant and the supple. *Architectural Design*, (102), 8-15.

2. OTURUM A SALONU

BAĞLAM

OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. REYHAN ERDOĞAN

KIYI BÖLGELERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR PEYZAJ ODAKLI KENTSEL DÖNÜŞÜM: GALATAPORT PROJESİ- İSTANBUL

Ergün Özyörük¹

¹İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

Coastal cities have been privileged throughout history. By the ports, cities were grew rapidly with an economic and cultural impact. However, due to the changes in industry and transportation, the ports remained idle in the city. The development experienced in the tourism sector after 1950 caused a rapid change and transformation in coastal and port areas. In our country, ports such as Karaköy and Galata region were also affected by this change and remained idle. Galata region is transforming with projects that support tourism and consumption habits. This situation damages the historical urban memory of the Galata region. The Galataport project to be built in the region will cause the identity of the region to change. Coastal transformation projects in the world have been examined. Projects that prioritize landscape and public and social benefit create more successful sustainable coastal transformation projects. Projects that provide public access to shores create living urban coastal areas. The Galataport project will intensify the region, and it is obvious that proposing projects that foster consumption habits will create a social separation and gentrification. The connection of the city with the landscape areas, the coast and the memory of the city will be severed.

Keywords: Urban Transformation, Public Space, Sustainability, Waterfront, Galataport

Bu çalışma: “Kıyı Alanlarının Dönüşümünde Kamusal Mekân İlkesi: Haliç Tersaneleri” adlı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Bu çalışma Galataport projesini ele almaktadır. Galata bölgesi 1850 yılında Levantenlerin gelmesiyle Avrupa düzeyinde ilk kamusal yaşantının olduğu, geliştiği ve kültürel değerlerin zenginleştiği bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal hafızamızın önemli gelişimine tanıklık etmiş Galata bölgesi, bizim için “Hazine Sandığı” görevi görmektedir. Galataport projesiyle kültürel ve turizm odaklı bir dönüşüm hedeflenmiştir. Proje bölgeye iş ve turistik getiri sağlayacaktır. Proje olumsuz olarak bölgeye yapılaşma yoğunluğu, soylulaştırma, kısıtlı peyzaj ve araç yoğunluğu getirecektir.

Bu çalışmada dünyada kıyı gelişimi için literatür taraması yapılmıştır ve başarılı kıyı gelişimi için bir altlık oluşturulmuştur. Oluşturulan altlık ile dünyada yapılan kıyı dönüşümleri incelenmiştir. Dünyada yapılan sürdürülebilir peyzaj odaklı kıyı dönüşümleri incelenmiştir ve bu sayede yaşayan, canlı ve toplumsal faydayı önde tutan başarılı kıyı dönüşüm projelerinin nasıl hayata geçtiği örneklerle ortaya konulmak

istenmiştir. Galataport projesi için dünyadaki kıyı dönüşüm projeleriyle nasıl bir benzeşme ve ayrışma gösterdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma, kıyı alanlarının sürdürülebilir yenilenmesi için tanımlanan ölçütler ve ayrıca dünya çapındaki iyi proje deneyimleri ile yapılan karşılaştırmalar nedeniyle İstanbul'da Galataport Yenileme Projesi'nin sonuçlarını ele almaya çalışmaktadır. Sonuç olarak; Bu çalışma, iklim değişikliği ve pandemiye uyum sağlayan şehirler gibi konuların önemini de göz önünde bulundurarak, İstanbul gibi gelişmekte olan şehir merkezlerinde kıyı alanlarının yenilenmesi için sürdürülebilir peyzajın ve bütüncül yaklaşımların önemini tartışmayı amaçlamaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Kıyıları gelişiminde sürdürülebilir peyzaj odaklı dönüşüm için 5 tane ölçüt dünyadaki çalışmalar taranarak oluşturulmuştur

1. Ölçüt: proje alanının % **25 yeşil alan** olarak ayrılmasıdır: Bu sürdürülebilir kentsel gelişim perspektifinde hem kentlinin açık kamusal yeşil alan gereksinimlerine cevap vermek hem de iklim değişikliğine karşı önlemler almak açısından önemlidir. “% 25 yeşil alan kent içinde ısı adalarının oluşması engellenmektedir. Bu alanlara yapıların çatılarının yeşil çatı şeklinde tasarlanması da dâhildir” (Auton, 2015). “Sıcaklık etkisi ile bir kentsel alan, kentin dışındaki alanlara göre ortalama 1.0-6.0 °C daha sıcak olabilir” (WEFR, 2019). Ağaçların gölgesi ve çim alanları gibi alanlar veya bina yüzeyindeki sarmaşık uygulamaları sıcaklığı düşürmektedir. “Şehirde kıyı bölgesinde veya kıyı şeridinde daha fazla kamusal alan ve yeşil alan yaratarak gelecekteki tsunamileri tamponlamak istenmiştir. Oluşturulacak kıyı parkı ile dalgaların etkisinden ve taşkınlardan bir korunma sağlanacaktır” (Aravena, 2010). İklim değişikliği kıyı şehirlerini etkileyecektir. İstanbul'da deniz seviyesinde önemli bir yükselme görülmesi de, son dönemde yaşanan şiddetli fırtınalar ve aşırı yağışlar kentin kıyı kesimlerinde ani taşkınlara neden olmuştur. Yeşil, halka açık rekreasyon alanlarının ehemmiyeti, oluşabilecek her türlü doğa olaylarına veya aşırı yağışlarda oluşabilecek zararlara karşı tampon görevi göreceği bir alan olma özelliği göstermektedir.

Şekil1.Şili Constitution, tsunamiye karşı kenti kuyan park (Aravena, 2019)

2. Ölçüt: karma kullanım: Bu sayede kıyıları toplumun her kesimi tarafından ziyaret edilmekte, farklı sosyo-ekonomik sınıflar, yaş grupları tarafından kullanılacak donanımlar. (İlhan, 2012), (Hakim, 2018), (Aunton, 2015), (Yıldız vd, 2015). Ofis, Konut, Turizm ve Ticaret gibi farklı kullanımlar farklı tür grupları alana çeker

3. Ölçüt: Ortaklık Şekli: Özel ve Kamu İşbirliği olan projeler denetlenebilir, şeffaf ve planlı organize edilir. (İlhan, 2012), (Yıldız vd, 2015), (Aunton, 2015)

4. Ölçüt: Canlı Peyzaj Alan: Açık alanda rekreasyonel işlevi, etkinlikler: konser, sergi ve festivaller ile toplum bir araya gelerek kentsel yaşam sürdürülebilir hale gelir. (Yıldız vd, 2015), (Aunton, 2015), (Hakim, 2018), (İlhan, 2012).

5. Ölçüt:7/24 Kıyı Kullanımı: Kıyılara yapılan erişimi arttırmak ve kıyı kullanımında yürüyüş yolu, bisiklet yolu gibi çeşitlilikler kazandırmak. Toplanma alanı ve meydanlar ile gündelik kıyı kullanımını , tören alanı ile kente ve kıyılara aidiyet, kamusal bir bellek yaratılacaktır.

(İlhan, 2012) ,(Aunton, 2015), (Yıldız vd, 2015), (Hakim, 2018)

3. DÜNYADA YAPILAN BAŞARILI KIYI DÖNÜŞÜMLERİ

Dünyada yapılan başarılı kıyı dönüşümlerini tasarlanan 5 ölçüt değere baktığımız zaman, proje alanın %25'lik kısmını yeşil alana ayırmadıklarını ve bununda sürdürülebilir peyzaj ve iklim değişikliği karşısındaki en önemli unsur olan peyzajın göz ardı edildiğini ortaya çıkarmaktadır

1.3. Barselona Dönüşüm Projesi

Proje oluşturulan 5 ölçütten 4 tanesi başarılı olarak %80 başarılı bulunmuştur

Şekil 2. Barcelona dönüşüm Projesi (Özyörük, 2021)

Şehir Proje	%25 alan Yeşil	Karma Kullanım	Ortaklık Şekli	Canlı Kamusal Alan	7/24 kıyı kullanımı
Barcelona PortVell	55 ha 550000 m ² %24,3 rekreasyon	lokanta, ticari alan, ofis, Espana Rıhtımı konferans sergi salonu,	Kamu+Özel % 33.3 (1/3)Kamu	rekreasyon, :%24.3 eğlence merkezleri,	denize açılan caddeler, meydanlar, yollar ve demir yolları

	(not su alanı %80)		%66.7 (2/3)Özel Sektör	kamusal açık alan	kıyıyı kente bağlar
	Başarısız	Başarılı	Başarılı	Başarılı	Başarılı

Tablo 1. Barcelona Projesi Detayları (Özyörük, 2021)

3.2. Baltimore Dönüşüm Projesi

Proje oluşturulan 5 ölçütten 4 tanesi başarılı olarak %80 başarılı bulunmuştur

Şekil 3. Baltimore dönüşüm Projesi (Özyörük, 2021)

Şehir, Proje	%25 Yeşil alan	Karma Kullanım	Ortaklık Şekli	Canlı Kamusal Alan	7/24 kıyı kullanımı
Maryland, Baltimore Inner Harbor	Alan 100 ha 1000.000 m ² (not su alanı %80)	Ofis Alanları, Otel, kongre merkezi, Dünya ticaret merkezi, marina tören	Kamu+ Özel % 40 Kamu %60 Özel Sektör	rekreasyonel işlevi, açık alanlar ve festival alanları	yürüyüş yolu, açık alan, tören alan, bakı terası

	Başarısız	alanı, akvaryum, yürüyüş yolu, Harborplace Başarılı	Başarılı	Başarılı	Başarılı

Tablo 1. Baltimore Projesi Detayları (Özyörük, 2021)

4. ORTAK ÖLÇÜTLER ÜZERİNDEN GALATAPORT PROJESİ İLE İLGİLİ TASARIM FİKİRLERİNİ TARTIŞMAK

Böylece vatandaşlarımız için kültürel ve sosyal alanlar yaratılmıştır fakat bu alanlar herkes için değil daha çok turist ve yüksek gelir gurubu hitap eden tüketim alışkanlıklarıyla donatılmıştır. Galataport yap işlet devret modeli uygulanarak yapılmıştır. Proje bölgeye yüksek bir yapı yoğunluğu getirmiştir. Bölgede bulunan küçük ölçekli dükkânlar, ticaret haneler yükselen kira bedellerinden dolayı güçlük çekmektedir ve bölgeyi terk etmek durumunda kalmışlardır. Boş kalan dükkânlar kafe, restoran ve hediyelik eşya dükkânlarına dönüşerek bölgede soylulaştırma yaşanmıştır. Proje turizm öncelikli olması, belirli bir kullanıcı tarafından ve tüketim alışkanlıklarını besleyecek turizm, AVM ve otel gibi yapılar inşa edilmesi projenin olumsuz yanıdır. Galataport projesinden toplumun bütün kesimleri eşit şekilde faydalanamamaktadır. Turizmde yaşanabilecek ani değişiklikler Galataport'u olumsuz etkileyecektir. Proje 5 ölçütten 3 tane olumlu sonuç olarak değerlendirme sonucunda (%60) başarılı bulunmuştur.

Şekil 4. Galataport projesi (Özyörük, 2021)

Şehir Proje	%25 Yeşil alan	Karma Kullanım	Ortaklık Şekli	Canlı Kamusal Alan	7/24 kıyı kullanımı
İstanbul	112 ha 112.147 m ² %25 yeşil alanın altında	Otel, Ofis, Müze %40 Yeme İçme, AVM Liman, Marina	Özel Sektör	Tophane Müze Meydanı kültür, sanat rekreasyon	Kıyı yürüyüş yolları

Galataport			Başarısız	Başarılı	Başarılı
	Başarısız	Başarılı			

Tablo3. Galataport (Özyörük, 2021)

5. SONUÇ

Dünya da yapılan başarılı kıyı dönüşümleri peyzaj alanlarını zenginleştiren ve toplumsal faydayı gözeten projeler arasından çıkmaktadır. Galata bölgesi dönüşürken kentsel hafıza ve kolektif bellek korunarak dönüşmesi toplumsal hafıza için oldukça önemlidir. Tarihi yapılar günümüzde sanat ve kültürel fonksiyonlarla dönüşmesiyle kentin yaşantısına dâhil edilmelidir. Galataport projesi kente turistik ve ekonomik getiri getirecek olması en önemli yanıdır. Aynı zamanda festival müze ve sergi gibi kültürel faaliyetler getirmesi projenin diğer olumlu yanıdır. Fakat projede yer alan firmalar kıyıları üzerinde tam yetkili olması, kıyının kesintisiz olmasını engellemiştir. Projede gemiler yanaştığı zaman açılacak kapaklar ile kıyı ile halk kopmaktadır. Oysa kıyıların kullanımı halkındır ve öncelik toplumsal fayda yararına olmalıdır. Proje alanı ve yapıların çatıları peyzaj elemanlarıyla zenginleştirilmiş olsaydı, İklim değişikliğine, tsunami ve ani gelişen olumsuz doğa olaylarına karşı önlem alınmış olacaktı. Kovid 19 salgını gibi, çevresel krizler, açık alan ihtiyaçları için halkın bir araya gelebileceği rekreatif peyzaj alanları ve meydanlar oluşacaktı.

6. KAYNAKLAR

- Aravena, A. (2010). *PRES Constitución Masterplan, Constitución*. PRES Constitución Masterplan, Constitución arquitectura: <https://arquitecturaviva.com/works/plan-urbano-pres-constitucion-1#> adresinden alınmıştır
- Auton, M. (2015). *Selected Design Guidelines For Urban Waterfront Redevelopment: A Study Of The South Boston Waterfront*. Chapel Hill: North Caroline.
- Hakim, A. R. (2018). The Principle Of Waterfront Design As A Basic of Development Taman Hiburan Pantai(THP) Kenjeran Surabaya. *International Journal of Education and Research*, 279-290.
- İlhan, B. (2012). *Toplumsal Yarar Odaklı Kıyı Canlandırmaya İlişkin Kavramsal Bir Ajanda Ve İstanbulÖrneğinde Türkiye Üzerine Değerlendirmeler*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi,Fen BilimleriEnstitüsü
- Özyörük, E. (2021). *“Kıyı Alanlarının Dönüşümünde Kamusal Mekân İlkesi: Haliç Tersaneleri”*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:T.C Maltepe Üniversitesi.Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, R, Şenlier, R, Güzel, B. İ. (2015). Sustainable Urban Design Guidelines For Waterfront Developments. 2. *Sustainable Building Symposium* (s. 487-494). Ankara: ISBS.
- World Economic Forum Report, (2019). *The world’s coastal cities are going under. Here’s how some are fighting back*. Geneva: World Economic Forum.

GİRNE ANTİK LİMANI'NDA KENT PEYZAJININ KAMUSAL KIYI GELİŞİM İLKELERİ GÖZÜYLE ARAŞTIRILMASI

Doğa Üzümcüoğlu¹, Mukaddes Polay²

¹ Rauf Denktaş Üniversitesi, Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

² Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

ABSTRACT

This research aims to examine the urban landscape of Kyrenia Ancient Port in Northern Cyprus through the lens of public waterfront development principles. By analyzing the historical and cultural significance of the port, as well as its current state and potential for development, this study seeks to identify ways to enhance the port's value as a public space. The research will incorporate qualitative and quantitative methods, including surveys, interviews, and site analysis, to gather data on the port's current usage patterns, physical characteristics, and stakeholder perspectives. The findings will contribute to a better understanding of how to develop public realms to promote sustainable and inclusive urban landscapes that meet residents' and visitors' needs.

Keywords: Urban Landscape, Urban Development, Kyrenia Ancient Port

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı kent peyzajının, kamusal kıyı gelişim ilkeleri gözüyle değerlendirilebileceği ilkeleri tespit etmek ve Girne Antik Liman Bölgesi'ni bu ilkeler aracılığıyla değerlendirmektir.

Bu amaç doğrultusunda araştırma soruları sırasıyla “kamusal kıyı gelişim ilkeleri nelerdir?” “Kent peyzajı, kamusal kıyı gelişim ilkeleri merceğinde nasıl değerlendirilebilir?” Girne Antik Limanı ve çevresindeki kent peyzajının bu ilkeler merceğiyle mevcut durumu nasıldır?” şeklindedir.

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, kamusal kıyı gelişimi söz konusu olduğunda, dikkate alınması gereken temel ilkeler bulunmaktadır. En önemli ilke kamusal kıyı alanlarının tüm sosyoekonomik kitleyi kucaklayıcı niteliğe sahip olması ve herkes tarafından erişilebilir olması gerekliliğidir (Üzümcüoğlu & Polay, 2022 (a); Üzümcüoğlu & Polay, 2022 (b); Üzümcüoğlu & Polay, 2022). Bir diğer önemli ilke ise sürdürülebilirliktir. Halka açık bir sahilin geliştirilmesi, çevre pahasına yapılmamalıdır (Bunce, 2009; Bele & Chakradeo, 2022). Peyzajda yapılan herhangi bir değişikliğin çevreye duyarlı bir şekilde yapılmasını sağlamak çok önemlidir. Ayrıca, kamusal sahil, toplum katılımı göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır (Wang, Dewancker, & Qi, 2020). Bu da yerel sakinleri planlama sürecine dâhil etmek ve onların ihtiyaç ve isteklerini yansıtan alanlar yaratmak anlamına gelmektedir. Böylece kıyı, insanların bir araya gelip birbirleriyle bağlantı kurabilecekleri bir yer haline gelir. Son olarak, halka açık sahil gelişimi söz konusu olduğunda güvenlik her şeyden önemlidir (Avni &

Fischler, 2019). Ziyaretçilerin mekândan keyif alırken kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak önlemler alınmalıdır. Buna uygun aydınlatma, işaret levhaları ve yeterli güvenlik önlemleri dâhildir.

Bu ilkelere bağlı kalarak, topluluktaki herkese fayda sağlayan canlı ve kapsayıcı kamusal alanlar yaratılabilmektedir. Bu ilkeler ışığında Girne Antik Limanı'nı inceleyerek, bu tarihi alanı gelişen bir kentsel peyzaj örneği olarak değerlendirerek, gelecekteki potansiyeline bakılabilecektir. Ayrıca, geçmişini onurlandıran modern bir destinasyona dönüştürebilme potansiyelleri de tespit edilebilecektir.

Çalışmada öncelikli olarak literatür incelemesi yöntemi kullanılmış olup, mevcut araştırmaların kamusal kıyılarda odaklandıkları temel ilkeler tespit edilmiştir. Ayrıca, elde edilen bulguların kent peyzajına etkisi incelenmiştir. Teorik altyapı analizi ışığında ortaya çıkan veriler Girne Antik Limanı ve çevresini değerlendirmek için kullanılmıştır.

2. KAMUSAL KIYI GELİŞİM İLKELERİ GÖZÜYLE KENT PEYZAJI

Kamusal kıyı gelişim ilkeleri merceğinde kent peyzajını değerlendirmek için birçok ilke bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri olduklarına inanılanlar;

- **Erişim ve Bağlantı:** Sahile erişim kolaylığının ve sahildeki alanlar arasındaki bağlantının değerlendirilmesi çok önemlidir. Yaya ve bisiklet yollarının tasarımı, sokak yerleşimleri ve toplu taşıma seçenekleri, insanların çevredeki mahallelerden sahile hareketini kolaylaştırmalıdır (Üzümcüoğlu & Polay, 2022; Guvenbas & Polay, 2020).
- **Kamusal Alan Niteliği:** Kıyı boyunca sağlanan kamusal alanın vasıf ve niceliğinin değerlendirilmesi önemlidir. Parkların, plazaların ve diğer kamusal alanların tasarımı, insanların bir araya gelip sahilin tadını çıkarması için davetkâr ortamlar yaratmalıdır (Attia & El Bortokaly, 2022; Boland, Bronte, & Muir, 2017).
- **Ekonomik Canlılık:** Sahilin ekonomik canlılığının değerlendirilmesi önemlidir. Ticari ve perakende satış alanlarının tasarımı, sahil ve çevresindeki mahallelerin yaşaya bilirliliğini artırmalıdır (Cabra & Guerrero, 2022; Schreurs, Scheerlinck, & Gheysen, 2023).
- **Çevresel Sürdürülebilirlik:** Sahilin çevresel sürdürülebilirliğini değerlendirmek kritik öneme sahiptir. Yeşil altyapının tasarımı, yağmur suyu yönetim sistemleri ve sürdürülebilir malzemelerin kullanımı, kıyı ekosisteminin genel sağlığına katkıda bulunabilir (Cialdea & Pompei, 2022; Girard, Kourtit, & Nijkamp, 2014; Girard L. F., 2013).
- **Kültürel ve Tarihi Önem:** Sahilin kültürel ve tarihi öneminin değerlendirilmesi önemlidir. Kültürel olanakların, kamusal sanatın ve tarihi işaretlerin tasarımı, sahilin hikâyesini ve toplum için önemini anlatmaya yardımcı olabilir (Fernandes, de Sousa, & Salvador, 2017; Miloš & Dragana, 2021; Gunay & Dokmeci, 2012; Keller & Velibeyoğlu, 2021).
- **Esneklik ve Uyumluluk:** Sahilin esnekliğini ve uyarılana bilirliliğini değerlendirmek çok önemlidir. Altyapı, binalar ve kamusal alanların tasarımı, doğal afetlere dayanabilmeli ve değişen çevre koşullarına uyum sağlayabilmelidir (Le, 2020).

Genel olarak, kentsel kıyı gelişimi ışığında kent peyzajını değerlendirmek, sosyal, ekonomik, çevresel ve kültürel faktörleri hesaba katan bütüncül bir yaklaşım gerektirir. Yukarıda listelenen ilkeler, kıyı

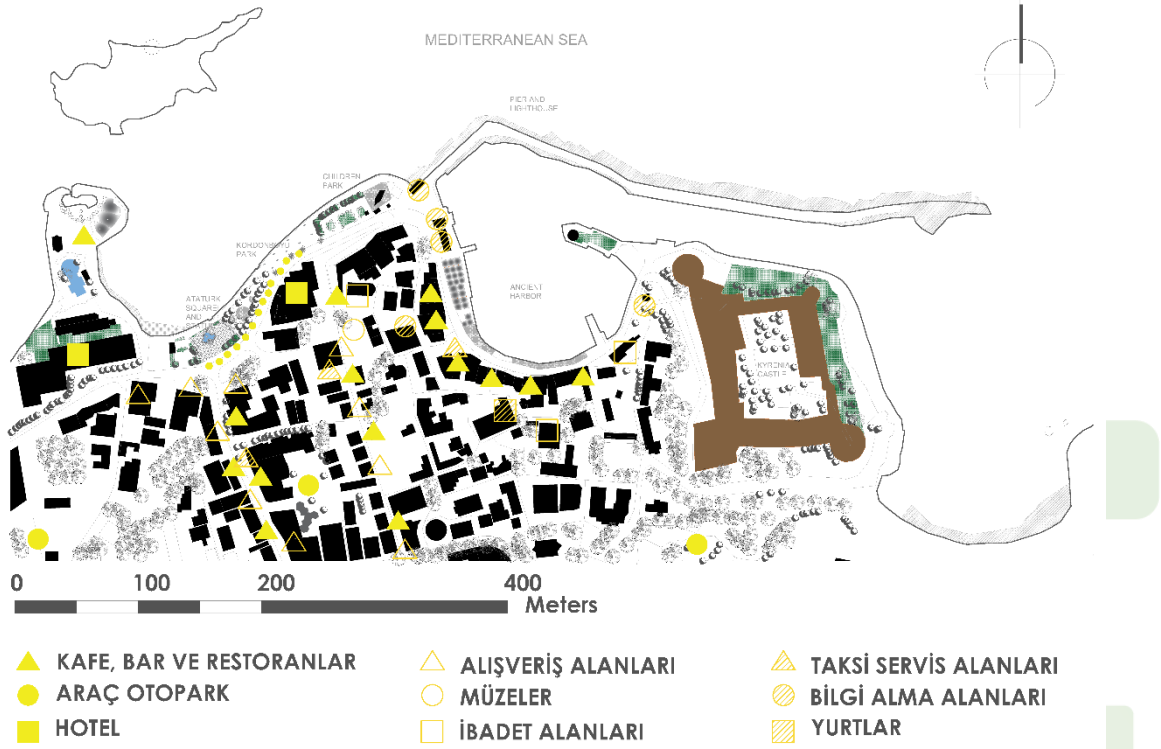
boyunca kentsel çevre düzenlemesinin başarısını değerlendirmek için yararlı bir çerçeve görevi görebilir.

3. KAMUSAL KIYI GELİŞİM İLKELERİ GÖZÜYLE GİRNE ANTİK LİMANI'NDA KENT PEYZAJI

Bu esaslardan hareketle Girne antik limanı şu şekilde değerlendirilebilir:

- **Erişim ve Bağlantı:** Limana yürüyerek kolayca ulaşılabilir ve toplu taşıma seçenekleri mevcuttur. Bununla birlikte, liman çevresindeki sokak düzeni, kıyıdaki alanlar arasında daha iyi bağlantı sağlamak için geliştirilebilir. Bunun yanında engelli erişimi, bisiklet erişimi, güvenli yaya yürüyüş düzenlemesi geliştirmek ve uygulamak bu alan için elzem öneme sahiptir.
- **Kamusal Alan:** Liman, insanların bir araya gelip limanın keyfini çıkarması için davetkâr ortamlar yaratan parklar ve yürüyüş yolları dâhil olmak üzere çeşitli kamusal alanlar sunar.
- **Ekonomik Canlılık:** Limanın ve çevresindeki mahallelerin yaşaya bilirliliğini artıran restoranlar, kafeler ve dükkânlarla liman, canlı bir ticaret ve perakende ortamına sahiptir.
- **Çevresel Sürdürülebilirlik:** Liman, yeşil altyapı ve yağmur suyu yönetim sistemleri gibi liman ekosisteminin genel sağlığına katkıda bulunan sürdürülebilir uygulamaları hayata geçirmek için çalışma yapmaya elverişlidir. Ancak mevcut durumda bu bağlamda nitelikli bir uygulama mevcut değildir.
- **Kültürel ve Tarihi Önem:** Limanın hikâyesini ve toplum için önemini anlatan çeşitli kültürel olanaklar, kamusal sanat eserleri ve tarihi işaretlerle limanın zengin bir kültürel ve tarihi önemi vardır. Kültürel olanakların, kamusal sanatın ve tarihi işaretlerin tasarımı, sahilin hikâyesini ve toplum için önemini anlatabilmek için gerekli olduğundan Girne Antik Liman için gerekli çevre düzenlemesi büyük önem taşımaktadır.
- **Direnç ve Uyumluluk:** Liman, fırtınalar ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi doğal afetlere karşı savunmasızdır ve dayanıklılığını ve uyarılana bilirliliğini artırmak için önlemler alınması gerekmektedir.

Genel olarak, Girne antik limanı, önemli kültürel, ekonomik ve çevresel öneme sahip değerli bir kamusal kentsel sahildir. Bununla birlikte, bağlana bilirlilik, dayanıklılık ve uyarılana bilirlilik açısından iyileştirmeye yer verilmesi gerekmektedir.

Şekil 1. Girne Antik Limanı'nda mevcut kentsel peyzaj yaklaşımı.

4. SONUÇ

Sonuç olarak, Girne antik limanı peyzajının kamusal kentsel kıyı gelişimi ilkelerine dayalı olarak değerlendirilmesi, kültürel, ekonomik ve çevresel öneme sahip bir kamusal alan olarak önemini vurgulamaktadır. Liman, sosyal ve ekonomik faaliyetler için bir merkez görevi görürken, aynı zamanda kültürel ve tarihi keşif için fırsatlar sunuyor.

Değerlendirme süreci ayrıca, özellikle artan iklim değişikliği ve doğal afet tehdidi göz önüne alındığında, kentsel kıyıların geliştirilmesinde sürdürülebilir ve esnek tasarım ilkelerinin önemini altını çiziyor. Kıyı alanlarının tasarımında ve değerlendirilmesinde halka açık kentsel kıyı gelişimi ilkelerini göz önünde bulundurarak, şehirler topluluklarının ihtiyaçlarına hizmet eden gelişen, sürdürülebilir ve esnek kentsel çevreler yaratılabilir.

Buna ek olarak, değerlendirme süreci, sürekli değerlendirme ve iyileştirme için bir araç olarak kullanılabilir ve kentsel kıyıların değişen sosyal, ekonomik ve çevresel koşullara yanıt olarak gelişmeye devam etmesini sağlamaya yardımcı olur. Genel olarak, Girne antik limanının değerlendirilmesi, hem sakinlerinin hem de ziyaretçilerinin ihtiyaçlarını karşılayan canlı, yaşanabilir şehirler yaratmada halka açık kentsel kıyı gelişiminin önemini göstermektedir.

5. KAYNAKLAR

- Attia, S., & El Bortokaly, A. (2022). Riverfront Regeneration for Inclusive and Healthier Cities, Retracing the Public Interest in Cairo. In M. Rahman, *Handbook of Waterfront Cities and Urbanism* (p. 16). New York: Routledge.
- Avni, N., & Fischler, R. (2019). Social and Environmental Justice in Waterfront Redevelopment: The Anacostia River, Washington, D.C. *Urban Affairs Review*, 56(6), 1779-1810.
- Bele, A., & Chakradeo, U. (2022). Perceptions of Waterfront Open Spaces: Case Studies of Lakefront Spaces of Nagpur City. In K. L. Wasewar, & S. N. Rao, *Sustainable Engineering, Energy, and the Environment* (1st ed., p. 36). New York: Apple Academic Press.
- Boland, P., Bronte, J., & Muir, J. (2017). On the waterfront: Neoliberal urbanism and the politics of public benefit. *Cities*, 61, 117-127.
- Bunce, S. (2009). Developing sustainability: sustainability policy and gentrification on Toronto's waterfront. *Local Environment*, 651-667.
- Cabra, J. F., & Guerrero, C. D. (2022). Regional creativity: Cultural and socio-economic differences. *Journal of Creativity*, 32(2).
- Cialdea, D., & Pompei, C. (2022). The Waterfront Development in Europe: Between Planning and Urban Design Sustainability. In C. Piselli, H. Altan, O. Balaban, & P. Kremer, *Innovating Strategies and Solutions for Urban Performance and Regeneration. Advances in Science, Technology & Innovation* (pp. 49-60). Cham: Springer.
- Fernandes, A., de Sousa, J. F., & Salvador, R. (2017). The Cultural Heritage in the Postindustrial Waterfront: A Case Study of the South Bank of the Tagus Estuary, Portugal. *Space and Culture*, 21(2), 170-191.
- Girard, L. F. (2013). Toward a Smart Sustainable Development of Port Cities/Areas: The Role of the "Historic Urban Landscape" Approach. *Sustainability*, 5(10), 4329-4348.
- Girard, L. F., Kourtit, K., & Nijkamp, P. (2014). Waterfront Areas as Hotspots of Sustainable and Creative Development of Cities. *Sustainability*, 6(7), 4580-4586. doi:10.3390/su6074580
- Gunay, Z., & Dokmeci, V. (2012). Culture-led regeneration of Istanbul waterfront: Golden Horn Cultural Valley Project. *Cities*, 29(4), 213-222.
- Guyenbas, G., & Polay, M. (2020). Post-occupancy evaluation: A diagnostic tool to establish and sustain inclusive access in Kyrenia Town Centre. *Indoor and Built Environment*, 30(10), 1620-1642.

- Keller, I. I., & Velibeyoğlu, K. (2021). The rise and fall of the rural creative class: The case of Alaçatı. *City, Culture and Society*, 24.
- Le, T. D. (2020). Climate change adaptation in coastal cities of developing countries: characterizing types of vulnerability and adaptation options. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, 25, 739–761.
- Miloš, M., & Dragana, V. (2021). Mythology as a Driver of Creative Economy in Waterfront Regeneration: The Case of Savamala in Belgrade, Serbia. *Space and Culture*.
- Schreurs, G., Scheerlinck, K., & Gheysen, M. (2023). The local socio-economic impact of improved waterborne public transportation. The case of the New York City ferry service. *Journal of Urban Mobility*, 3, 100042.
- Üzümçüođlu, D., & Polay, M. (2022 (a)). The Assessment of Creative Waterfronts: A Case Study of the Kyrenia Waterfront. *Sustainability*, 14(19), 11906.
- Üzümçüođlu, D., & Polay, M. (2022 (b)). The Role of the Creative Environment Concept in Waterfront Development: The Case of Limassol Promenade (Molos). *Journal of Urban Research and Development*, 3(1), 16-29.
- Üzümçüođlu, D., & Polay, M. (2022). Urban Waterfront Development, through the Lens of the Kyrenia Waterfront Case Study. *Sustainability*, 14(15). doi:<https://doi.org/10.3390/su14159469>
- Wang, Y., Dewancker, B. J., & Qi, Q. (2020). Citizens' preferences and attitudes towards urban waterfront spaces: a case study of Qiantang riverside development. *Environmental Science and Pollution Research*, 27(36), 45787-45801.

MEKÂNSAL METRİKLER ARACILIĞIYLA İSTANBUL'DA KENTSEL BÜYÜME DESENİNİN ANALİZİ

Serhat Cengiz¹, Sevgi Görmüş²

^{1,2} İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Malatya, Türkiye

ABSTRACT

In this study, it has been evaluated change of the urban growth pattern and land use policies that has caused urban growth pattern in İstanbul, which is Turkey's largest city in terms of the population. The study clearly provide opportunities of defining drivers and effects of urban growth pattern, and relations of urban growth pattern with land use policies.

The determination of urban growth patterns at sub-scales provide of clearer understanding land use decisions that feed the growth trend.

In İstanbul, the land use decisions encourage further the urban growth and this situation cause to increase population density.

The city of İstanbul became compact in all directions in the 7 km area surrounding the main city center between 1984 and 2020, and after the 7th km, there is a tendency to spread in all directions. Urban sprawl is dense in the north and southwest directions in Europe Region and in the north and southeast directions in the Anatolian Region. While the shape of urban patch have become smooth in the regions close to the Central Business District (CBD), by increasing urban growth trend into main city center to the periphery is irregular and complex. It is obvious that mega projects has directly affect urban growth trend and made up pressure on landscape.

Keywords: Urban Planning Policies, Urban Growth Pattern, Spatial Metrics, Remote Sensing, İstanbul

1. GİRİŞ

Kentin mekânsal genişlemesinin yarattığı sorunlar, özellikle 1980'li yıllarda gündeme gelmiş ve kentlerin, kentsel yayılma ve derişik gelişme olmak üzere iki tip mekânsal büyüme biçimi gösterdiği ortaya konmuştur. Konuyla ilgili çalışmalarda iki tip büyüme biçiminin de olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konulmakla birlikte pek çok araştırmada, kentsel yayılmanın, kompakt gelişmeye göre daha fazla çevresel ve sosyal soruna neden olduğu belirtilmektedir (Cengiz vd., 2022).

Kentsel genişleme (ki bu çalışmada kentin mekân üzerindeki derişik ya da yayılmalı gelişim biçiminin tamamını ifade etmektedir), çoğunlukla ekonomik ve demografik nedenlerden kaynaklansa da sonuçları itibariyle, sadece kalabalıklaşma maliyeti, kira ve arsa fiyatlarındaki artış, gecekondulaşma, suç oranlarının yükselmesi, kentsel hizmetlerin kent sakinleri arasında homojen dağılmaması gibi sosyo-mekânsal ve ekonomi-politik sonuçlar yaratmamaktadır. Kentsel genişleme aynı zamanda mekânın

varlığı olan toprağı dönüştürerek yerel ve bölgesel ölçekte biyolojik çeşitlilik, enerji akışı, biyokimyasal döngüler ve iklimsel koşulları da etkileyerek ekolojik sistemlerin yapısını değiştirmektedir. Bu nedenle, bir kentin genişlemesi yayılma şiddetine, genişleme yönünün ve genişleme süresinin değerlendirilmesi, genişlemeyi etkileyen ve aynı zamanda bu genişlemeden etkilenen kültürel, ekonomi politik ve ekolojik süreçlerin net bir şekilde ortaya konulmasına bağlıdır. Bu sürecin ortaya konulması planıcı ve kaynak yöneticiler için sürdürülebilir bir yönetim ortaya koyabilmeleri açısından oldukça önemlidir (Cengiz vd. 2019).

Kent yönetiminden sorumlu planıcı ve yöneticilerin kentsel büyüme eğilimine yönelik karar mekanizmalarının kolaylaştırılmasında ve alınan kararların oluşturacağı yeni durumların öngörüsünde arazi kullanım değişimi ve mekânsal metrikleri oldukça belirleyicidir. Kentsel büyüme desenlerinin beslendiği kararların yanı sıra bu kararların neden olduğu arazi kullanımı/örtüsü dinamiklerinin saptanması için kentsel büyüme eğiliminin, büyüme deseni kompozisyon ve konfigürasyonun nitelik ve nicelik açısından değerlendirilmesi gereklidir. Bu değerlendirme olanağı günümüzde mekânsal metrikle aracılığıyla gerçekleşmektedir. Mekânsal metriklerden biri olan Peyzaj metrikleri temel olarak ekolojik çalışmalarda kullanılmakla birlikte şu anda kentsel desenin kompozisyon ve konfigürasyonunun açıklanmasına da kullanılmaktadır (Görmüş vd., 2018). Kentsel metrikler ise kentsel büyüme deseninin yayılma, uzantı, yakınlık ve açıklık ilişkilerinin (Angel et al. 2007) belirlenmesine ve değerlendirilmesine yönelik bilgi sağlamaktadır. Bu çalışma, kentsel büyüme desenlerinin ve Arazi kullanımı/örtüsü (AKAÖ) dinamiklerini incelemek için mekânsal metriklerin kullanımını Türkiye'nin metropol kentlerinden biri olan İstanbul örneğinde açıklamaktadır.

Türkiye'nin nüfus bakımından en büyük kenti olan İstanbul'da kentsel büyüme deseninin değişimini ve bu değişime neden olan arazi kullanım politikalarını değerlendirilmektedir. Çalışma çok zamanlı ve çok ölçekli veri setlerini mekânsal metriklerle analiz ederek kentsel büyüme deseninin itici güçlerini, etkilerini ve arazi kullanım politikaları ile ilişkisini daha net olarak belirlenmesine olanak tanımaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Çalışma Alanı

İstanbul, Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara bölgesinin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Avrupa ve Asya olmak üzere iki yakadan oluşan kent 5460 km²'lik yüz ölçümüne sahiptir. İstanbul'un 25'i Avrupa yakasında, 14'ü Anadolu yakasında yer alan 39 ilçesi bulunmaktadır. İstanbul 5460 km²'lik alan ile Türkiye'nin yaklaşık %0,7 sini kaplarken, toplam nüfusun %19,2 sine ev sahipliği yaparken, toplam çalışan nüfusun yaklaşık %33'üne ve toplam ticaret hacminin %55'ine sahip Türkiye'nin en büyük kentidir (TÜİK 2023) (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanı (Cengiz vd., 2019)

2.2. Veri kaynakları

İstanbul kentinde kentsel büyüme dinamikleri ve arazi kullanımı/örtü değişiminin tespit edilmesinde, 1984-2020 yıllarına arasındaki beş dönemi (1984, 1993, 2002, 2011 ve 2020) kapsayan 30 metre mekânsal çözünürlüğe sahip Landsat uydu görüntüleri kullanılmıştır. Ayrıca analizlerde farklı düzeylerdeki idari sınırlar, çok zamanlı nüfus verileri, daha önceki çalışmalarda elde edilmiş 550 yer kontrol noktası değerlendirilmiştir. .

2.3. Yöntem

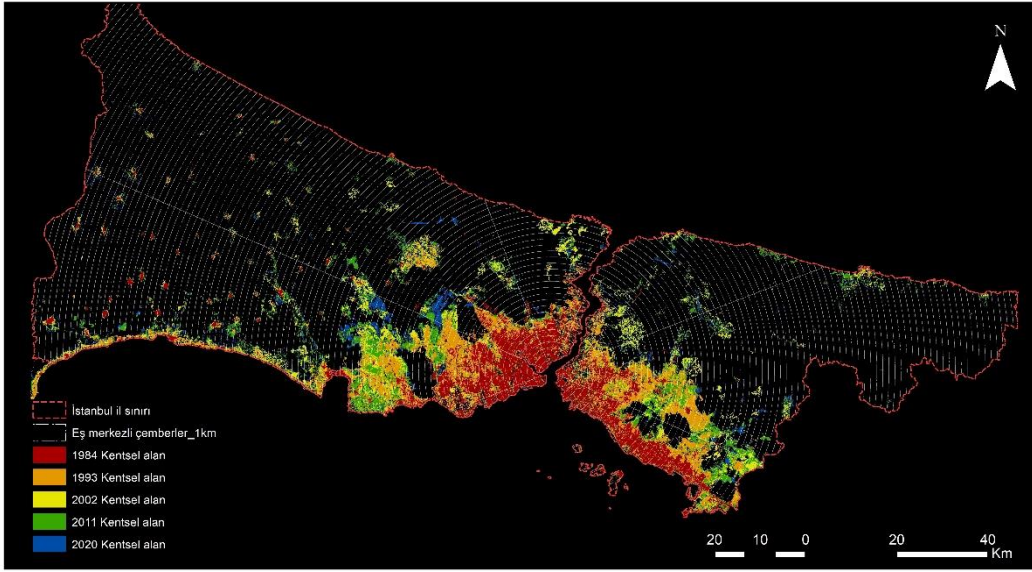
Araştırmanın yöntemi veri ön işleme ve veri analizi olmak üzere iki ana aşamadan oluşmaktadır. Veri analizi üç düzeyde gerçekleştirilmiştir: Peyzaj düzeyi (D1), Sınıf düzeyi (D2) ve Yön bilgisi işlenmiş eş merkezli çember düzeyi (CDZ-D3).

Çalışma çok zamanlı (1984-1993-2002-2011-2020) ve çok ölçekli (Peyzaj düzeyi, Sınıf düzeyi, ve Yön bilgisi işlenmiş eş merkezli çember düzeyi) veri setlerini mekânsal metriklerle analiz ederek (Arazi kullanım değişimi, Yoğunluk geçiş analizleri, Kompozisyon ve konfigürasyon analizleri ve Kentsel büyüme yoğunluk analizleri) kentsel büyüme deseninin itici güçlerini, etkilerini ve arazi kullanım politikaları ile ilişkisi belirlenmiştir.

3. BULGULAR

Mekânsal metriklerin kentsel büyüme desenlerini ve peyzaj değişim dinamiklerinin belirlemede çok iyi sonuçlar elde edilebileceği tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar kentin arazi kullanım stratejilerinin geliştirilmesinde önemli öngörüler sağlamaktadır. İstanbul'da arazi kullanım kararları bazı bölgelerde kentsel büyümeyi daha fazla teşvik etmekte ve bu teşvikle nüfus yoğunluğu daha da hızlanmaktadır. İstanbul kentinde 1984-2020 yılları arasında kent merkezine ilk 7 km'de, tüm yönlerde kent derişik bir formda büyürken 7. km'den sonra yayılma eğilimi tüm yönlerde artmakta ve Avrupa kıtasında kuzey ve

güneybatı yönlerinde, Anadolu yakasında kuzey ve güneydoğu yönlerinde kentsel yayılma eğilimi daha yoğun yaşanmaktadır. Merkezi iş alanlarına yakın bölgelerde tüm yönlerde peyzaj şekli basitleşirken, dış halkalara doğru tüm yönlerde yıllar içerisinde artan kentsel büyüme eğilimiyle peyzaj şekli karmaşıklaşmaktadır (Şekil 2). Ana kentsel çekirdeğin tüm kentsel alanlar içerisindeki oranı 1984 ile 2020 yılları arasında artış göstermiştir. Bu gösterge, İstanbul'da kentin boşluk doldurmalı bir eğilim ile büyüdüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, kent genelinde yıllar içerisinde uygulanan büyük devlet yatırımları (mega projeler), kentin büyüme yönünü doğrudan etkilemekte ve peyzaj üzerinde baskı yaratmaktadır.

Şekil 2. Kentsel desen değişimi

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Kentsel büyüme farklı modellerde gerçekleşmektedir. Farklı kentsel büyüme modellerinin alt ölçeklerde de belirlenmesi için bu çalışmada, analizlere yön ve mesafe değişkenleri dâhil edilmiştir. Böylece farklı ölçeklerde kentsel büyüme eğilimini besleyen arazi kullanım kararları daha net olarak anlaşılabilir.

Çalışmada kullanılan analizlerin ve mekânsal metriklerin kentsel büyümenin arazi kullanım dinamiklerini, kentsel büyüme eğilimini ve kentsel yayılma tiplerini tespit etmede kolaylaştırıcı olduğu görülmektedir. Çünkü mekânsal metrikler kentsel büyüme eğiliminin yorumlanmasında daha net bilgi sağlamaktadır. Ayrıca metrikler aracılığıyla yapılan analizler arazi kullanım kararları ve kentsel planların değerlendirilmesinde ve yenilenmesinde önemli bir boşluğu kapatırken, kentsel yayılma sorunlarının önlenmesi için önemli araçlardır.

5. KAYNAKLAR

Angel, S., Parent, J., & Civco, D. (2007). Urban sprawl metrics: An analysis of global urban expansion using GIS. In Proceedings of ASPRS 2007 annual conference, Tampa, Florida May 7–11.

Cengiz S, Görmüş S., & Oğuz D. (2022). Analysis of the urban growth pattern through spatial metrics; Ankara City. Land Use Policy, 112: 105812. doi: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105812>

Cengiz, S., Atmis, E., & Gormus S., (2019). The impact of economic growth-oriented development policies on landscape changes in Istanbul Province in Turkey. Land Use Policy, vol.87. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104086>

Gormus, S., Cengiz, S., & Tagil, S., (2018). Proposing an agricultural belt to protect a city's semi-rural characteristics: the example of Bartın, Turkey. Landsc. Res. <https://doi.org/10.1080/01426397.2018.1459526>.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), (2023). <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

2. OTURUM B SALONU

YÖNTEM

OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. FÜRÜZAN ASLAN

HASTANE BAHÇELERİNİN KENTİN YEŞİL ALANLARINA KATKILARI

Fatma Doğan¹

¹Peyzaj Mimarı, Ankara, Türkiye

ÖZET

Hastaneler, herkesin zaman zaman, gerektiği zaman başvurduğu kurumlardır. Kişi profili ise genellikle moral ve motivasyonları düşük kişilerdir ve en ihtiyaç duyulan duygu durumu moral ve motivasyon sağlayıcı etkenler ve ortamdır. Teknoloji, kentleşme ve sanayileşmenin sonucu olarak bireylerdeki, endişe, depresyon, sosyal izolasyon ve kronik hastalıklardaki artış; insan ve doğa arasındaki rehabilitasyon edici ilişkiye odaklanmayı da beraberinde getirmiştir. Kentin etkin noktalarında yer alan, kentin açık-yeşil alan sistemleri ve görüntüsüne etki eden, her insanın yaşamı boyunca sağlık sorunları için mutlak gittiği, kaldığı ya da bina ve bahçesini sık sık gördüğü dış mekânların önemli bir parçasını oluşturan hastane bahçeleri için de peyzaj tasarımları önem taşımaktadır. Hastane bahçelerinin daha etkin, kullanıcı gereksinimlerini karşılayacak ve görsel kaliteyi arttıracak doğrultuda planlanmasına ilişkin öneriler de getirilmiştir

Anahtar Kelimeler: Hasta, Hastane, Sağlık, Hastane Bahçeleri

ABSTRACT

Hospitals are institutions that everyone applies from time to time when necessary. The person profile, on the other hand, is generally people with low morale, and the most needed mood is the morale and motivating factors and the environment. As a result of technology, urbanization and industrialization, anxiety in individuals, depression, social isolation and increase in chronic diseases have led to a focus on the rehabilitative relationship between human and nature. Landscape designs also carry great importance for hospital gardens which are located at effective points of the city, which influence the open green spaces systems and scenery of the city, where people visit or stay for health problems throughout their life and whose garden or building is seen by people. suggestions have been put forward regarding more effective planning of hospital gardens which will meet user needs and increase visual quality.

Keywords: Patient, Hospital, Healthy, Hospital Gardens

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise Hastaneleri, "müşahede, teşhis, tedavi ve rehabilitasyon olarak gruplandırılabilir sağlık hizmeti veren, hastaların uzun ve kısa süreli tedavi gördükleri yataklı kuruluşlar" olarak tanımlamaktadır. (Boğa A. Ve Kayahan C,2021)

2. TARİHİ GELİŞİM

İlk insanlardan bu yana hastalıklar, hastalar ve onlarla ilgilenen kişiler hep mevcut olmuştur. İnsanların acıma duyguları ve dini inanışları, ilk hastanelerin doğuşundaki etkenlerdir. Mabet, manastır gibi dini yapılarda, din mensubu kişiler tarafından hastalar tedavi edilmeye çalışılmıştır. Hastalar tapınaklara gelmekte ve geceyi burada toplu olarak geçirmekte, bu şekilde ilahi kuvvetlerle yakın temas kurarak şifaya kavuşacaklarına inanmaktaydılar. Bu nedenle manastır ve Mabetlerin çevresinde belli bir takım düzenlemelere gidilmiştir Buralara gelen hastalar için eğlence yerleri, konaklama birimleri yapılmıştır. Örneğin; Eski Yunan 'da sağlık amaçlı kullanılan mabetlere '**Aesculape Mabetleri**' adı verilmiş ve bunların şifa dağıtan mensupları da birer rahip hüviyetinde bulunmaktaydılar. Bu mabetler adın elinde yılanlı asası ile tasvir edilen tıbbi sanatların tanrısı Aesklepius 'tan almakta ve onun adına yaptırılmakta idi.

Şekil 1. Asklepiion örnekleri

Şekil 2. Bergama Asklepiomunun Giriş kapısında; „Asklepios'un asasından alınmış bir yazı göze çarpar;” Tüm tanrıların ululuğu adına ,bu mukaddes yere ölümün girmesi yasaktır”

Şekil 3. Elinde Asası ile Tıbbi Sanatların Tanrısı Asklepios ve Bergama Asklepionu

Antik Çağda, hastane gibi sağlık ve şifa amaçlı kullanılan sıcak su **kaynakları; temizlenerek** sağlığı **korumak, bedenleri** temiz ve dayanıklı **kılmak, gençleri** disipline alıştırmak ve bedenlerini **kuvvetlendirmek, hastalıkları** tedavi **etmek, gençlerin** kültürünü artırmak ve sosyalleşmelerini sağlamak üzere 5 farklı işlevi olduğu söylenmektedir. (Sema Altın,2018)

Antik çağda hastane gibi sağlık ve şifa amaçlı kullanılan bir diğer **mekân**; sıklıkla sağlık amaçlı olarak doğal sıcak su kaynaklarından da yararlanılmıştır. Özellikle Roma Dönemi'nde sıcak su kaynakları daha çok değer kazanmış ve askeri kamp yerleri için tercih nedeni olmuştur. Ordu, ele geçirdiği yerlerdeki sıcak su kaynaklarına yeni kaplıcalar inşa etmiştir. Doğal sıcak su kaynakları ve yapıları, tedavinin yanı sıra, yorgun ve yaralı askerlerin dinlenmesi, moral ve eğlence merkezi haline de gelmiştir(Sema Altın,2018).Bir nevi Askeri Hastane fonksiyonu gördüğü söylenebilir.

Resim 4. İngiltere'deki Roma hamamı

Ülkemizde de Sarıkaya Roma Hamamı ya da bilinen adıyla Kral Kızı Yozgat'ın Sarıkaya ilçesindeki Roma hamamının da, Hamam, **Asklepion ve Gimnasium** yapı özelliklerine sahip olduğu dışarıdan gözlemlerle ancak tahmin edilebiliyor.

Resim 5.Yozgat Sarıkaya hamamı bilinen adı ile Kral Kızı

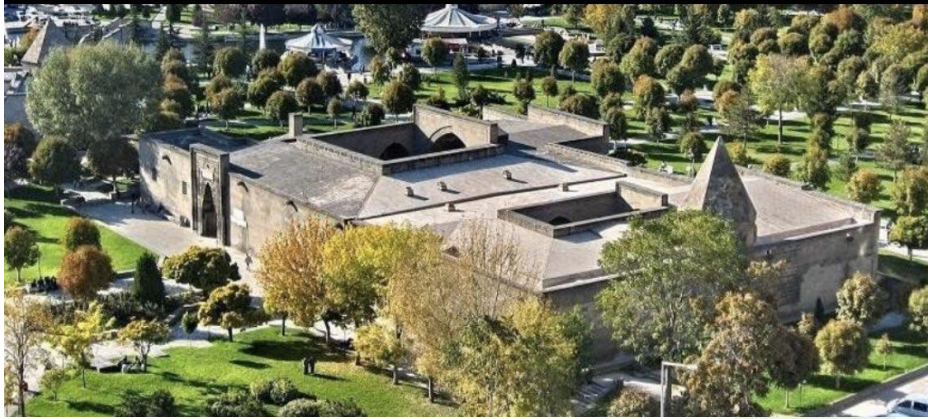
Aesculape Mabotlerinin çevresinde oraya gelenlerin sıkılmamaları için küçük-büyük eğlence merkezleri gösteri alanları, hipodromlar yapılmış gezinti yolları, koruluklar ve hamamlar inşa edilmiştir. Görülüyor ki; o zamanlarda da şifa dağıtan bu merkezlerde ritüeller için, tedavi amaçlı termal su kaynaklı havuzlar gibi peyzaj düzenlemelerine verilen bir değer varmış. Ayrıca orada çalışanlar için bugünkü lojmanların işlevini gören meskenler inşa edilmiş ve dolayısı ile mabet ve çevresi geniş bir köy, âdeta küçük bir kent şekline girmiştir.

Örneğin; Egedeki Kos Tapınağında, tıbbın babası sayılan Hipokrat hastalarını tedavi etmiştir. Hastalar, bu tapınaklara mermer sütunlarla süslü birkaç kilometre uzunluğundaki mermer yollardan ilahilerle gelmekte, duvarların at kenarlarında su akan ve tavanlarında gizli gözetleme delikleri bulunan dehlizlere alınmakta ve burada gizli deliklerden telkinler yapılarak şifalı sular içirilmekte, afyonlu ilaçlar verilerek tedavi edilmekte idiler.

Eski İslam yazarları da İslamiyet'ten önceki hastane teşekküllerinde bahsetmektedirler. Al Makrizi, ilk hastanenin Mısır 'da İslam'dan önce Kıpti Hükümdarı Managius Ben Osmun tarafından evinin yakınında kurulduğundan bahseder. Yine İbni Batuta, Çin'de çok eski Çin Hükümdarları tarafından Kanton Şehri'nde bir Budist Mabedi yanında tesis edilmiş bir hastaneden bahseder

Anadolu'da Türklere ait ilk hastaneler Selçuklular Döneminde kurulmuştur. Bunlar yalnız hasta bakım yeri değil, aynı zamanda hekim yetiştirmek üzere eğitim yapan tıp mektepleri olarak da kullanılmıştır. Bu nedenle birçok Selçuklu eseri gibi, hastaneler de medrese tarzındadır. Hastaneler, düşman

saldırılarına karşı kent surları içinde yapılmış, medrese, cami, hamam ve çoğunda mevcut kaplıca-ılıca gibi şifa kaynakları ile bir bütün halinde oluşturulmuştur. Selçuklu Devrinde, hastanelere; 'Bimarhane', 'Bimaristan', 'Maristan', 'Darüşşifa', 'Darüssiha' gibi isimler verilmiştir. Mardin'de bulunan Eminateddin Külliyesi, en erken Tıp medresesi ve şifahane örneklerindedir. Kayseri'de Kılıçaslan'ın Oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında kız kardeşi Gevher Nesibe Sultan adına yaptırılan Gevher Nesibe Sultan Darüşşifası bir diğer örnektir.

Resim 6. Kayseri Gevher Nesibe Sultan Şifhanesi

Bir diğer örnek; Unesco Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası ise avlusu ve avluya açılan odalarında hastalar, su sesleri ile tedavi olmakta idi. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Selçuklu dönemindeki vakfiyeleri değiştirmemişler ve özellikle Selçuklu Döneminde hastane yapılmayan yerlere bu nitelikte kuruluşlar yaptırmışlardır.

Resim 7. Dünya Kültür Miras Listesinde yer alan Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası

Resim 8. Dünya Kültür Miras Listesinde yer alan Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası

Ülkemizde bugünkü anlamda ilk hastane; 1843 yılında yapılan Guraba'ı Müslimin Hastanesidir. Yani bugünkü Vakıf Gureba Hastanesi. Osmanlı Padişahı Abdülmecî'in annesi Bezmialem Valide Sultan bu hastaneyi fakirler için kurdu muştur. 2010 Yılında " Bezm_i Alem Valide Sultan Vakıf Gureba Eğitim ve Araştırma Hastanesi" olan adı 'Bezm_i Alem vakıf Üniversitesi'nin kurulması ile üniversiteye devri ile Bezm_i Alem Vakıf Üniversitesi Tıp fakültesi Hastanesi olarak hizmet vermeye başlamıştır. 2016 Yılında da OHAL Kararnamesi kapsamında Fatih Üniversitesi Sema Hastanesi Bezm_i Alem Vakıf Üniversitesine devredilerek 'Bezm-i Alem Tıp Fakültesi Dragos hastanesi ' olarak hastane bünyesine eklenmiştir.

Yukarıda tarihsel gelişim süreci içinde bu kurumlar günümüz hastanelerine dönüşmüştür. Daha geniş alan kaplayan ve daha karmaşık inşa edilen bu hastanelerde; ayakta gezebilen hastalar sağlıkları için yürüme ve temiz havaya ihtiyaç duymuşlardır. Hastane bahçeleri çevresinde küçük bahçeler oluşturulmuştur. Günümüzde serası olan bazı hastaneler bile vardır.

3. HASTANELERDE PEYZAJ DÜZENLEMELERİ

Hastanelerde peyzaj düzenlemeleri; hastalar, onları ziyarete gelen ziyaretçileri ve hastanede çalışan personeller açısından, hem estetik özellikler, hem de fonksiyonel özellikler açısından önemlidir. Araç - yaya yolları, otoparklar, oturma alanları, spor alanları, çocuk oyun alanları gibi fonksiyonel işlevleri olan planlamalar; çöp kutusu, banklar gibi donatı elemanları; mevsimlik veya çok yıllık çiçekler, çalılar ve ağaçlarla düzenlenmiş bir hastane bahçesi hastalar üzerinde olumlu etkiler yaratır, tedavi yani iyileşme sürecini kısaltır, yaşama arzusu ve mutluluğu verir. Aynı zamanda hastaların pasif rekreasyon yapmalarına olanak sağlar. Özellikle bu durum, tedavi süreci uzun olan, daha fazla hastane ortamında kalmayı gerektiren hastalıkların tedavi edildiği hastanelerde daha da önem kazanmaktadır. Örneğin; Sanatoryum yani Göğüs Hastalıkları Hastaneleri, Akıl ve Ruh Sağlığı Hastaneleri gibi Dal Hastanelerinde. Çünkü hastalar bu dal hastanelerinde daha fazla kalarak tedavi edilmektedirler.

Özellikle bazen peyzaj alanlarında uğraşı terapisi yöntemi ile hastaların, tedavi yöntemi olarak katkı bile sağlamaktadır.

Resim 9. Yozgat Devlet Hastanesi Toplum Ruh Sağlığı Merkezi-Uğraşı Terapisi

4. SONUÇ

Kentlerdeki sağlık ihtiyaçlarını, yataklı tedavi yolu ile sağlamak üzere planlanan hastane yapıları ve onu çevreleyen bahçe alanları ile en önemli girdisinin moral seviyesinin normal sınırların altında bulunan gerek hasta, gerek çalışan ve gerekse ziyaretçilerin ve de kente yeşil alan katkısı dolayısı ile fonksiyonel ve estetik olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Hastanelerde Peyzaj Düzenlemeleri, hastane ortamında çalışan hastane personeli ve hastalarını ziyarete gelen hasta yakınları, onların refakatçileri, ziyaretçileri için de büyük önem taşır. Amacına uygun tasarlanmış bir hastane bahçesi; spor alanları, yürüyüş yolları gibi düzenlemelerle aktif rekreasyon olanağı sağladığı gibi görsel etkileri ile de ruhen dinlenme olanağı sağlayarak pasif rekreasyon yapma olanağı sağlayabilmektedir.

Peyzaj Mimarlığı meslek disiplini, insan doğa etkileşimi için bağ kurmak ve kentsel yeşil alanlardan bireylerin maksimum düzeyde faydalanmasını, meslek disiplininin kazandırdığı ilke ve tasarım kriterleri ile sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, kente hem yeşil alan sağlama, hem de hasta-hastane çalışanları-hasta ziyaretçilerinin ihtiyaçları açısından uygun değer düzeyde hastane bahçelerinin nasıl olması gerektiği, bu konuda neler yapılabileceği konusunda katkılar sunmaktır.

5. KAYNAKLAR

Altın S,2018.Antik Dönem 'den Bugüne Su-Sağlık ve Sarıkaya Asklepiönu. URL. ,<https://www.temizmekan.com/%EF%BB%BFantik-donemden-bugune-su-saglik-ve-sarikaya-asklepionu/>,Asklepionu,Temiz Mekân Dergisi,15.12.2018 Tarihli Makale. İstanbul.

Boğa A. Ve Kayahan C.2021.Hastanelerin Teknik Performans Ölçümünde Veri Zarfı, Âmâ Analizi ve Türkiye Örneği 2. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt.6 Sayı.4, Aralık 2021 Research of Financial Economic and Social Studies, Vol.6 No.4, December 2021

Çakıcı, I. (2007), Peyzaj Planlama Çalışmalarında Görsel Peyzaj Değerlendirmesine Yönelik Bir Yöntem Araştırması, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

Çilhoroz Y ve Işık O.(2019).Yeşil Hastane Sertifika Sistemleri.URL: <https://archhealthscires.org/Content/files/sayilar/6/hsp40.pdf>.Erişim:10 Mart 2023.

Sakıcı Ç. 2009. Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde Tedavi Edici Peyzaj Tasarımları. Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Trabzon

Yılmaz E,2017.Hastanelerde Terapi Bahçelerinin İyi Olma Hali Üzerine Etkilerinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik Ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı ,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

EKOLOJİK ESTETİK KAVRAMI VE KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE DİRENÇLİLİK AÇISINDAN EKOLOJİK PEYZAJ TASARIMLARININ YAYGINLIK KAZANMASI İÇİN BİR SORGULAMA

Asiye Acu¹, Berfin Taysun², Ekin Oktay³

^{1,2,3}Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Van,
Türkiye

ABSTRACT

It can be argued that the preferences for cities are low in the context of determining that the biggest shortcoming of urban landscapes is ecologically limited and species diversity is low. Cities and urban landscapes have limited ecological potential, and pollutants, density, the abundance of impermeable surfaces and other negative pressures create negative effects on the urban ecosystem, transforming cities into monotonous and ordinary areas. In this context, these places cannot develop their true potential. In the study, starting from the definition of the concept of ecological aesthetics, strategies will be defined to ensure developments in terms of ecological aesthetics in the context of urban ecosystem and urban open and green spaces, to disseminate ecological landscape designs in urban areas and to make cities ecologically resilient and sustainable. For this purpose, determinations will be made about the current state of our country's cities, and based on these determinations, what can be done for the application of ecological aesthetic theory in our cities will be defined. The study is expected to contribute to the aesthetic and ecological landscape design literature.

Keywords: Ecology, Aesthetics, Ecological Aesthetics

1. GİRİŞ

Estetik sadece güzeli değil daha farklı kavramları da inceleme konusu yapan geniş bir felsefi inceleme alanıdır. Peyzajda yüzyıllardan beri estetiğin ve özellikle de çevre estetiğinin sorguladığı önemli olgulardan birisidir. Bu bağlamda peyzaja yönelik tercihlerin altında yatan nedenlerin açıklanabilmesi amacıyla evrimsel ve kültürel tabanlı birçok teori geliştirilmiştir. Evrimsel teoriler peyzaja yönelik tercihleri türsel adaptasyonların bir sonucu olarak görürken, kültürel teoriler ise insanın sosyal ve kültürel bir canlı olmasından hareketle içinde yaşadığı toplumun ve değerlerinin peyzaja yönelik tercihlerin üzerinde etkisi olduğunu savunmaktadır. Peyzaja yönelik tercihlerin açıklanmasında en önemli teorilerden birisi de Nassauer tarafından ortaya atılan ve Gobster ile Carlson'nun en büyük destekçisi olduğu ve tercihlerin altında yatan temel nedenin peyzajın sahip olduğu ekolojik çeşitlilik ve değer olduğunu savunan ekolojik estetik teorisidir. Bu teoriye göre ekolojik açıdan zengin ve yüksek oranda tür çeşitliliğine sahip peyzajlar insanların tercihinde olumlu bir etki oluşturmakta ve daha çok tercih edilmektedir.

1.1 Evrimsel ve Kültürel Açılardan Estetik

Evrimsel bir türün, çevresine gösterdiği adaptasyonun, genetik mutasyona dönüşerek kuşaklar boyunca aktarılması temelinde biçimlenmektedir. Burada rastlantısal seçim ve kuşaklar boyunca aktarım fikirleri önemlidir. Evrimsel psikoloğlarda, duyguların olumlu veya olumsuz olsun insanın hayatta kalmasına yardımcı olan bir evrimsel adaptasyon olduğunu savunmaktadır (Oriens 2017). Bu bağlamda peyzaja gösterdiğimiz ilginin kökeninde evrimsel psikoloğlar, türsel avantajların ve hayatta kalma içgüdüsünün önemli olduğunu savunmaktadırlar. Bundan dolayı insan yaşamında önem arz eden ve doğada insanın hayatta kalmasına yardımcı olan, su öğeleri, tırmanması kolay veya meyveli ağaçlar, kısa boylu yer örtücü veya çalılıklar gibi öğelerin yaklaşan düşmanı uzaktan fark etmekte, yırtıcılardan korunmak için tırmanma olanakları sağlaması ve insanın yaşamsal bileşeni olan suyun tercihlerde önem arz ettiğini ve insanların belirli bir yaşa kadar hiç görmemişse olsa savana peyzajlarına içsel bir eğilimi olduğunu savunmaktadır (Baling and Falk 1982, Herwaagen ve Oriens 1993).

Diğer yandan, peyzaja yönelik tercihleri kültürel nedenlerle açıklayan teorisyenler, kültürün insan yaşamında önem arz ettiğini, insanın eğitilebilir bir canlı olduğunu ve sosyal adaptasyon bağlamında kültürel verilerin ve kültüre uyumun büyük önem taşıdığından hareketle peyzaja yönelik tercihleri kültürel etmenlerle açıklamaktadır. Örneğin insanın doğduğu yerin, mekanın ruhunun veya mekana ait formel bileşenlerin insanların tercihlerinde önemli bir yer tuttuğunu savunan kültürel teorilerden birisi de Nassauer (1997) tarafından formülize edilen ekolojik estetik teoridir. Bu teori de tıpkı evrimsel teorilerden olan ve Kaplan ve Kaplan (1989) tarafından formülize edilen Bilgi İşleme Teorisindeki gibi bilgiyi temel almaktadır. Ancak ekolojik estetiğin bilgi işleme teorisinden ayrıldığı nokta bilgini ekolojik süreçler ve doğal canlı türleri üzerine olmasıdır. Bilgi işleme teorisi ise algının bilinçaltı ve psikolojik süreçlerine odaklanarak mekânın tutarlılık (ahenklik), karmaşıklık, okunaklılık ve gizemlilik bağlamında 2 boyutlu ve 3 boyutlu bilgiler verdiğini savunmaktadır (Kaplan vd. 1998).

Teori, peyzajın ve doğanın ekolojik süreçleri ve işlevleri hakkında bilgi sahibi olmanın ve bu süreçler hakkındaki farkındalığın peyzajla ve doğayla ilgili tercihler üzerinde etkili olabileceği hipotezini öne sürerek, peyzaja ve doğaya ilişkin bilginin tercihin önemli bir yönlendiricisi olabileceğinden bahseder (Tveit vd 2015). Carlson (2009) kendi çevre estetiği modeli olan ve el değmemiş alanlar özelinde geliştirdiği Doğal çevre modelinin kent gibi insan yapımı çevrelerde zorlanacağından dolayı, bu teorisinin kendisinin geliştirdiği modelin, insan yapımı çevrelerde uygulanması için önemli bir araç olduğunu savunur (Carlson 2009). Carlson (2009) bu yüzden ekolojik estetik teorisini, kendi fenomenolojik çevre estetiği modeli olan doğal çevre modelinin paradigmatik uygulaması olarak görmektedir. Doğal çevre modeli diğer çevre estetiği deneyimi modellerinden farklı olarak doğanın ve çevrenin estetik deneyimlenmesinde doğal süreçlere ve doğanın işleyişine hâkim olmanın esas olduğunu ve bu konuda ne kadar bilgi sahibi olursak estetik deneyimimizin o kadar zengin olacağını savunmaktadır. Nassauer; ekolojik olarak kendine yeten, döngülerin ve süreçlerin sağlıklı işlediği peyzajlar için bir tercih öne sürerek, etik ile peyzaja yönelik tercihler arasında bir bağlantı kurmaktadır (Tveit vd 2006). Bu teori peyzaj tercihlerini, günümüzde yaşadığımız çevre sorunlarının bir uzantısı olarak etik açıdan ve etiğin problemleri perspektifinden görmektedir (Nassauer 1992). Bunun yanında peyzaj ekolojisi kavramına

yeni bir boyut daha eklemekte ve ekolojinin estetikle gelişeceğini altını çizmektedir. Sonuç olarak bu teoriye göre, eğer bir peyzaj ekolojik olarak sağlıklı ise, tercih edilmeye değer niteliktedir (Zaleskiené ve Vileniske 2014).

1.1.1. Ekolojik Estetik Teorisi ve Kentler

Kentler tarihte sanayi devrimi öncesi kentlerinden oldukça farklı olarak üst düzeyde insan etkinliğinin ve etkisinin olduğu alanlardır. Bu bakımdan kentler diğer canlıların adaptasyonunu zorlaştıran koşullara sahip olması ile öne çıkmaktadır. Ancak insan her zaman doğaya doğal varlıklara ve canlılara ihtiyaç duymuş ve çevresinde hep bir canlılık olsun istemiştir. Tarih öncesi dönemde, insanlar mağaralarda yaşarken, mağaraların önündeki alanı çitle çevirip, mağara yaşamında dahi bahçe kurulduğunu belirten kaynaklar vardır (Turner 2004). Bu yüzden doğaya olan özlemin çok eski dönemlerde geliştiği söylenebilir. Ancak günümüz kentleri bu olanakları içinde yaşayan bireylere sağlayamadığından, kent insanının kendine ve doğaya yabancılaşması üst düzeydedir. Bu durum doğa ve doğal süreçler hakkında yeterince bilgi sahibi olunmamasını ve doğaya karşı karmaşık duygular beslenmesine neden olmaktadır. Canlılığın insana uzak oluşu beraberinde estetik deneyimde azalmayı da getirmektedir. Bitkilerin kentlerde bir mimari obje olarak kullanılması, bitkilerle etkileşime giren polinatör türlerin kent içinde kaybolması, bitkilerin uzun dönemler boyunca kültüre alınması sonucu kent içinde kokusunu ve özelliklerini kaybetmiş bir obje durumuna düşürmektedir. Bu yüzden ekolojik estetiğin bilgi tabanının farkında olarak, ekolojik sürdürülebilirliğin kentlere geri kazandırılmasında ve yaşam döngülerinin normale döndürülerek yabancılaşmanın önüne geçmek için ekoloji eğitimi her yaşta bireye verilmeli ve ekolojik bilinç toplumun her kesimine kazandırılmalıdır. Bu mekanların sahiplenilmesi ve kente aidiyeti geliştirecek en önemli unsurlardan birisidir.

İnsan kendinin ve çevresinin farkında olarak, yaşadığını deneyimleyebilir. Canlılığın ve ekolojik öğelerin günümüz kentlerinden sürgün edilmiş olması, estetik deneyimde sorunların oluşmasına, bireylerin yabancılaşma içerisinde sürüklenmesine ve toplumsal çatışmaların artmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda antroposentrik bakış açısının terk edilerek ekolojik olanın kabullenilmesi önemli görünmektedir. Kentin ekolojik zenginliğini kente geri çağırmak hepimizin elindedir. Balkonlar bile bu uğurda bir savaş alanı olarak düşünülebilir. Bitkilerin ve canlıların sağlığımıza olan faydaları bu kadar açıkken bunların yaşamımızın büyük bölümünü geçirdiğimiz kentlerden dışlamak akıl dışı görünmektedir. Bu açıdan her bireye düşen sorumluluk ekolojinin farkında olarak kentlere ekolojik zenginliğini geri kazandırmaktadır.

Sonuç olarak kent dediğimiz kültürel yapı, kültürü oluşturan insanlar ve insanların oluşturduğu topluluklar doğaya karşıt olarak ve daha da önemlisi doğadan üstün düşünülmediği zaman içinde bulunduğumuz sıkıntılı süreçlerin yaşanması normaldir. Antroposentrik anlayışın aşılmasında estetiğe ise çok önemli görevler düşmektedir. Bu açıdan ekolojik estetik teoride doğanın ve çevrenin estetik deneyimlenmesinde en önemli teorilerden bir tanesidir.

2. KAYNAKLAR

- BALING, J.D. and FALK, J.H. 1982. Development of visual preference for natural environments. Environ. & Behavior 14(1):5-28.
- CARLSON A. 2009. Nature and Landscape: An introduction to Environmental Aesthetics, Columbia university press, ISBN: 978-0-231-14040-9, 188 sayfa, New York.
- GOBSTER, 1999. An Ecological Aesthetic for Forest Landscape Management. The Landscape Journal, 18 (1):54- 64
- HEERWAGEN, J. P. And ORIANI G. H. 1993. Humans, Habitats and Aesthetics, In: S R. Kellert and E. O. Wilson (Editors), Biophilia Hypothesis, Island Press, pp. 138-172, USA.
- KAPLAN, R. KAPLAN S. 1989. The experience of Nature: a psychological Perspective. ABD Ann Arbor Michigan: Ulrich's Bookstore
- KAPLAN, R. KAPLAN S. AND RYAN R.L. 1998. With People in Mind: Design and Management of Everyday Nature. Washington ABD: Island Press, ISBN: 978-1559635943
- NASSAUER, J. I. 1997. Cultural sustainability: Aligning aesthetics and ecology. In J. I. Nassauer (Ed.) Placing nature: Culture and landscape ecology, pp. 67-83, Washington, DC: Island Press
- TURNER, T. 2004. Garden History: Philosophy and Design 2000 BC – 2000 AD., Routledge, pp.304, England.
- TVEIT M. ODE A ° ve FRY G. 2006. Key Concepts in a Framework for Analysing Visual Landscape Character, Landscape Research, Vol. 31, No. 3, 229 – 255,
- ZALESKIENE and VILENISKA 2014. Landscape Aesthetics Theories in Modeling the Image of the Rurban Landscape, Journal Of Sustainable Architecture And Civil Engineering, No:2 (7): 10-21.

KENTSEL DİRENÇLİLİK AÇISINDAN PEYZAJ TABANLI ŞEHİRCİLİK YAKLAŞIMINDA YEŞİL ALTYAPILAR

Beyza Şat¹, Yağız Eray Esgin²

^{1,2}Özyeğin Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

According to the green infrastructure assessment study by the European Environment Agency; it is mentioned the importance of green infrastructure in the creation of resilient cities which have climate change problems. Based on this, network analyses that illustrate the existing landscape textures for the cities has flood risk in different countries were carried out. It is aimed to protect the existing green fabric in the city, strengthen the existing green infrastructure thanks to supportive regulations, and make cities more resilient to disasters caused by climate change with these analyses. Within the scope of the study, the green infrastructure components of flexible cities were examined in both our country and other countries. An action plan was created by determining the components that make up the urban green infrastructure network in our country and the landscape textures that connect them. Analyses based on green infrastructure works in both cities and rural areas were included and comparative inferences were made in the road map created for the future; especially it is emphasized that not only the spatial increase of the urban green infrastructure in the direction of increasing the resilience of the city but also its quality should be taken into consideration.

Keywords: Urban Resilience, Green Infrastructure, Landscape-Based Urbanism, Urban Permeability, Flood Risk

Anahtar Kelimeler: Esnek Kentler, Yeşil Altyapı, Peyzaj Tabanlı Şehircilik, Kentlerin Geçirgenliği, Taşkın Riski

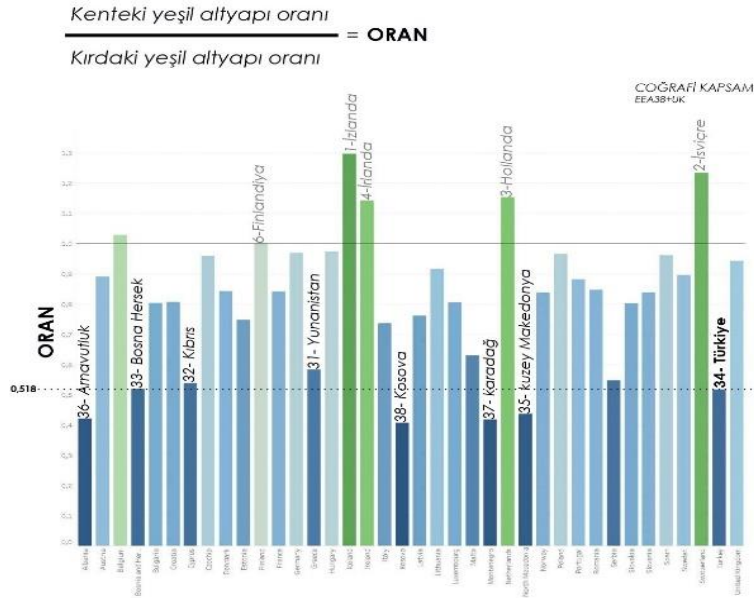
Avrupa Çevre Ajansının 38 ülke ile gerçekleştirdiği geniş kapsamlı yeşil altyapı değerlendirme çalışmasında; iklim değişikliğiyle mücadelede esnek kentlerin oluşturulmasında yeşil altyapının önemine değinilmiştir. Buna istinaden farklı ülkelerin taşkın riski olan şehirleri için mevcut peyzaj dokularını ortaya çıkaran network analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu analizler ile kentte mevcut yeşil dokuyu korumak, mevcut yeşil altyapıyı destekleyici düzenlemelerle kuvvetlendirmek ve kentleri iklim değişikliği kaynaklı felakete daha dayanıklı hale getirebilmek hedeflenmektedir.

İklim değişikliğinden kaynaklı afetlere yönelik yönetim stratejileri oluşturulması kapsamında, öncelikli sırayı esnek kentlerin oluşturulması almaktadır. Esnek kentlerin oluşturulmasında temel hedef; kentin yoğun dokusunda geçirgenliği arttırmaya yönelik bitkisel doku ile kaplı alanları bütüncül olarak planlayıp tasarlamaktır. Çalışma kapsamında Esnek kentlerin yeşil alt yapı bileşenleri ülkemiz ve diğer ülkeler kapsamında irdelenmiştir. Metodolojik açıdan literatür taramaları İçerik ve yeterlilikler bazında sayısal veriler ve haritalar ile detaylandırılarak mevcut durum analizi gerçekleştirilmiştir. Ülkemizdeki kentsel yeşil altyapı ağını oluşturan bileşenler ve bunları bağlayıcı nitelikte peyzaj dokuları belirlenerek bir yol

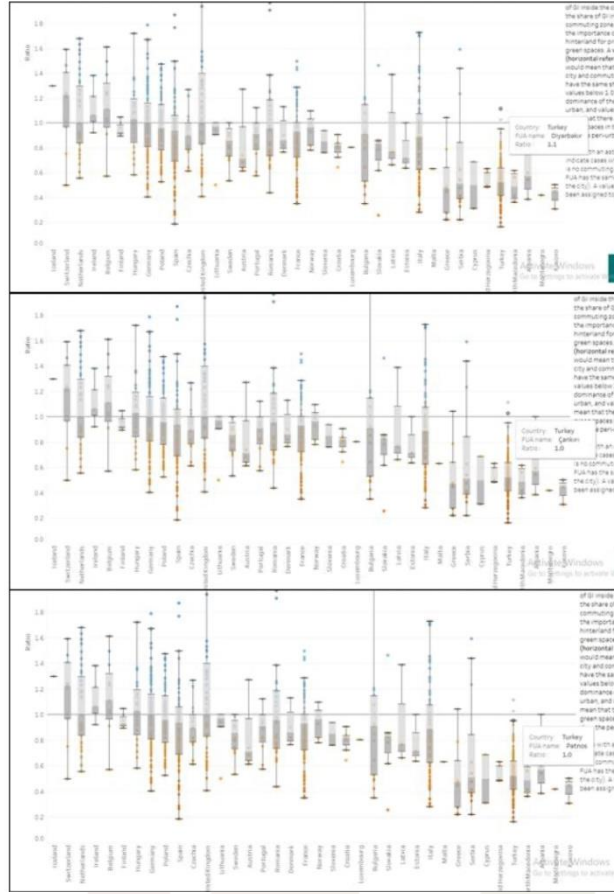
haritası oluşturulmuştur. Esnek kentlerin oluşturulmasında yeşil altyapı bileşenlerinin öncelik sırası göz önünde bulundurularak, kent yoğun bölgeler için tespitler gerçekleştirilmiştir. Yeşil altyapılar Avrupa çevre ajansı tarafından temel olarak ikiye ayrılmaktadır;

- 1- Kırsaldaki yeşil altyapı
- 2- Kentlerdeki yeşil altyapı

Kırsal-kent etkileşim alanları yeşil altyapının oluşturulmasında oldukça etkili kabul edilmiştir. Kırsalın yeşil altyapı açısından zenginliği sebebiyle de taşkın risklerine karşı permeabilitesi ve böylelikle esnek kent oluşturmaya etkisi yüksektir. Çalışmada Kentel yeşil altyapının kırsal yeşil altyapıya oranı önemli bir veri oluşturmaktadır. Bu oran 1'e yaklaştıkça kent ve kırsaldaki yeşilin eşitliliği ve sağlıklı bir altyapı olduğu yorumu yapılabilmektedir. 38 ülkenin katıldığı bu çalışma kapsamında kent/ kır yeşil altyapı oranı, 0,518 ile Türkiye 34. Sırada yer almaktadır. Bu aynı zamanda ülkemizde kentleşmenin yoğunluğunu göstermektedir. Bu oran şehirsiz bazda incelendiğinde; Türkiye'de kentel-kırsal etkileşim alanları yüksek bulunan yerler olarak; Diyarbakır 1.1, Çankırı 1.0 ve Ağrı 1.0 katsayıları ile ilk sıralarda yer almaktadır (Şekil 1). Elbette bu şehirlerin nüfus açısından avantajı ve yapılaşma yoğunluğunun diğer kentlere oranla düşük olması avantajı da söz konusudur. Bu oranın düşük olması demek kentlerdeki yeşil altyapı oranının kırsal bölgelerdeki yeşil altyapı oranına göre daha az olduğu anlamına gelir. Bu da bu kentlerin iklim değişikliğinden kaynaklı afetlere daha dayanıksız ve esnek kentler olmadığını göstergesi olarak kabul edilmektedir (European Environmental Agency EEA, Urban Green Infrastructure 2018). Türkiye'nin 38 ülke içerisinde 34. Sırada yer alması dayanıklı kent oluşumu için ivedilikle önlem ve aksiyon alınması gerektiğini göstermektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Türkiye'nin 0.518 yeşil altyapı oranı ile 38 ülke içerisinde 34. Sıralaması (European Environmental Agency EEA, Urban Green Infrastructure 2018).

Şekil 1. Türkiye'de kentsel-kırsal etkileşim alanları yüksek bulunan yerler olarak; Diyarbakır 1.1, Çankırı 1.0 ve Ağrı 1.0 katsayıları ile ilk sıralarda yer almaktadır (European Environmental Agency EEA, Urban Green Infrastructure 2018).

Kent ve kırsal alanlardaki yeşil altyapı bileşenleri 8 başlık altında toplanmıştır. Bunlar;

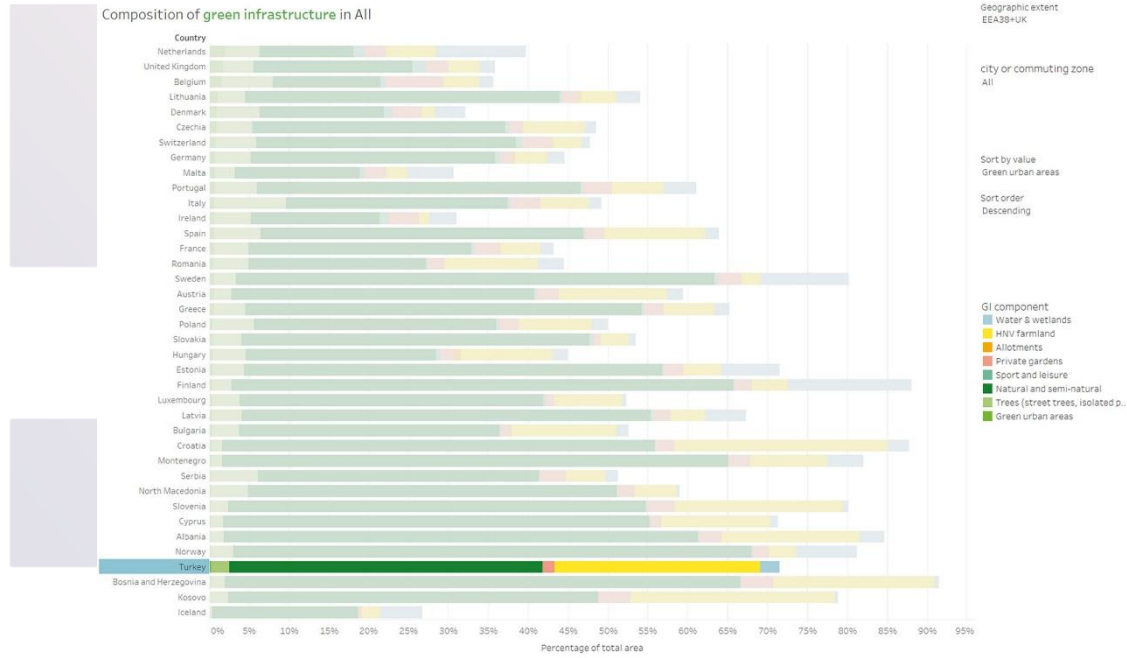
- Sulak alanlar
- Doğallığı yüksek tarım arazileri
- Hobi bahçeleri
- Özel bahçeler
- Rekreasyon alanları
- Doğal ve yarı doğal alanlar
- Kent ağaçları (cadde ağaçları ve ağaç toplulukları) ve
- Diğer yeşil alanlar (refüjler vs.) dır (European Environmental Agency EEA, Urban Green Infrastructure 2018).

Bu bileşenlerin Şehirlerde kapladığı alan kapsamında bir değerlendirmede ilk üç sırada yer alan ülkeler Finlandiya, Hırvatistan ve Slovenya olmakla beraber Türkiye 38 ülke içerisinde 24. Sırada yer almaktadır. Ancak burada bazı bileşenlerin tekil olarak özelliklerine bakıldığında; örneğin doğallığı yüksek tarım arazileri açısından ele alındığında burada da Türkiye'nin ikinci sırada yer alması gurur vericidir. Bu sekiz bileşenin kent içerisinde kapladığı alan açısından en yüksek yoğunluğu olan yukarıda

da belirtildiği gibi doğallığı yüksek tarım arazileri iken, alansal olarak en düşük yoğunlukta da sulak alanlar yer almaktadır.

Kırsaldaki yeşil altyapı bileşenleri de yine aynı 8 unsuru içermektedir. Kırsaldaki yeşil altyapı unsurlarının kapladığı alan bakımından ülkeler incelendiğinde ilk üç sırayı Bosna Hersek, Hırvatistan ve Arnavutluk almaktadır. Türkiye 38 ülke içerisinde bu kapsamda 11. sırada yer almaktadır. Bu da göstermektedir ki Türkiye kırsal alanda yeşil altyapı açısından kentsele oranla çok daha zengindir. Kent ve kırsalda yeşil altyapı açısından denge bozulmuştur, bu da kentleşmede yeşil altyapının zayıf olduğunu göstermektedir. Kentleşme iklim değişikliği açısından da ciddi bir problem teşkil etmektedir. Yakın bir gelecekte dünya üzerinde kentlerin alansal olarak %70 hakimiyeti öngörülmektedir (Holmes et al., 2019). Kent-sel-kırsal dengesi bozulmaktadır. Bu da sert zemin ile kaplı kentsel alanların artışı ile ısımanın artması, ısı adası oluşumunun artmasına neden olmaktadır (Wong et al, 2020). Bu bir silsile halinde devam ederek iklim değişikliğinin şehirlerde daha yıkıcı etkisi olduğu; şiddetli yağış sularının zarar verici etkisi, sel ve taşkınlar sebebiyet vermesi, yüzeysel akışla yağmur suyu kayıpları olarak görünmektedir (Rojas-Downing et.al., 2017; Emmanuel and Loconsole, 2015). Bu sebeple özellikle kentlerin dirençliliğini artırma yönünde yeşil altyapıların geliştirilmesi ve bütüncül olarak tasarlanması kaçınılmazdır (Tauhid, 2018; Milanovic and Foski, 2015).

Birleşmiş milletlerin gerçekleştirdiği araştırma kapsamında kentsel yeşil alan miktarı açısından sıralamada Türkiye 38 ülke içerisinde 35. Sırada yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Türkiye Kentsel Yeşil alan bileşenlerinin kentlerde kapladığı alan olarak % 0,2 ile 38 ülke içerisinde 35. Sırada yer almaktadır (European Environmental Agency EEA, Urban Green Infrastructure 2018).

Kentsel Yeşil alanlar oransal olarak %0,2 olarak tespit edilmiştir. (European Environmental Agency EEA, Urban Green Infrastructure 2018). Bu da kentlerde sert zemin yoğunluğuna işaret etmektedir. Yeşil alan

dengesinin kurulabilmesi açısından kentlerde cephe yüzeyleri, çatılar, diğer yapı yüzeyleri gibi alanlar da yeşil altyapıya katkı sağlayacak alanlar olarak değerlendirilebilmelidir.

Özellikle yoğun nüfuslu metropollerde esnek kentlerin oluşturulmasında önem atfedilen, yukarıda belirtilen yeşil altyapı bileşenlerinin alansal ağırlıklarının artırılmasına çalışılması iklim ile mücadelede önemli bir yol haritası oluşturmaktadır. Günümüzde kent merkezlerinde özellikle hobi bahçelerine ağırlık verilmesi geleneksel yöntemle doğala yakın tarım alanlarına yönelimi sağlamaktadır. Bu da kentlerde permeabilitenin artmasına, kentlinin kendi ihtiyacını karşılayacak üretimi gerçekleştirmesine aynı zamanda sosyalleşmesine olanak tanımaktadır. Çalışma kapsamında gerek kentlerde, gerekse kırsalda yeşil altyapı çalışmalarını temel alan analizlere yer verilerek karşılaştırmalı çıkarımlarda bulunularak geleceğe yönelik oluşturulan yol haritasında; özellikle kentsel yeşil altyapının kent dirençliliğini arttıracak yönde sadece alansal artımı değil, niteliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin kent içi refüjlerde biyo-hendek tasarımına yönelinmesi, ekstansif çatı bahçelerinin alansal olarak bile olsa artımının sağlanması, dikey bahçeler oluşturulması gibi kent içi kısıtlı alanlarda gerçekleştirilecek etkin düzenlemeler ile kentsel dirençliliğin artırılması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- European Environmental Agency (EEA), (2018). Urban Green Infrastructure <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/urban-green-infrastructure-2018>
- Wong, T. H., Rogers, B. C., & Brown, R. R. (2020). Transforming cities through water-sensitive principles and practices. *One Earth*, 3(4), 436-447.
- Holmes, G., Hay, R., Davies, E., Hill, J., Barrett, J., Style, D., ... & Stark, C. (2019). UK, housing: Fit for the future. Committee on Climate Change.
- Rojas-Downing, M. M., Nejadhashemi, A. P., Harrigan, T., & Woznicki, S. A. (2017). Climate change and livestock: Impacts, adaptation, and mitigation. *Climate Risk Management*, 16, 145-163.
- Emmanuel, R., & Loconsole, A. (2015). Green infrastructure as an adaptation approach to tackle urban overheating in the Glasgow Clyde Valley Region, UK. *Landscape and Urban Planning*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.landurbplan.2015.02.012>.
- Milanovic, P.H.; Foski, M. (2015). Green infrastructure and urban resilience in Central Europe: A solution for environmental and spatial challenges in the inner-city of Ljubljana, Slovenia, *Urbani Izziv*. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2015-26-supplement-004.
- Tauhid, F. (2018). Urban Green Infrastructure for Climate Resilience: A Review. *Nature National Academic Journal of Architecture*. DOI: 10.24252/nature.v5i1a7

3. OTURUM A SALONU

TEMSİL

OTURUM BAŞKANI: DOÇ.DR. ÇILGA RESULOĞLU

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE YAPISAL ÇEVRE: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ VE NET SIFIR KARBON YAKLAŞIMININ İNCELENMESİ

Tulû Tohumcu Kaya¹, Asst. Prof. Ayşem Berrin Çakmaklı²

^{1,2}Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

Climate change impacts create a pressure on the natural and built environment. To reduce this pressure, the built environment is in a period of change by means of cities, buildings, transportation, and infrastructural systems. Newly architectural implementation methods are proposed. The approach of Net Zero Carbon Buildings (NZCB) introduces new implementation techniques to the built environment. The United Nations (UN) Sustainable Development Goals (SDG) play a directive role for these kinds of architectural platforms and again the influence of UN Conference of Parties (COP) outputs on this current period should be evaluated from an architectural projection. It is certain that the natural and built environment must be designed with a holistic perspective. Especially SDGs 11 (Sustainable Cities and Communities) and 7 (Affordable and Clean Energy) are critic in effecting directly the buildings, infrastructure, transportation, and landscape systems. The built environment is a complete system, and it is very difficult to think these 4 integrated systems separately. Since we are familiar with such architectural projects including ecological approaches (green building design, sustainable buildings, green urban design and smart cities) now we have the NZC approach for cities and buildings which is totally a more concrete and energy efficient implementation. As it is highlighted in COP Meetings (COP26), countries determine their targets towards 2050 with having their cities with 'Net Zero' implementations. This research is an evaluation of NZC approach in the scale of cities and buildings.

Keywords: Net Zero Carbon Buildings, Climate Change, Sustainable Development Goals

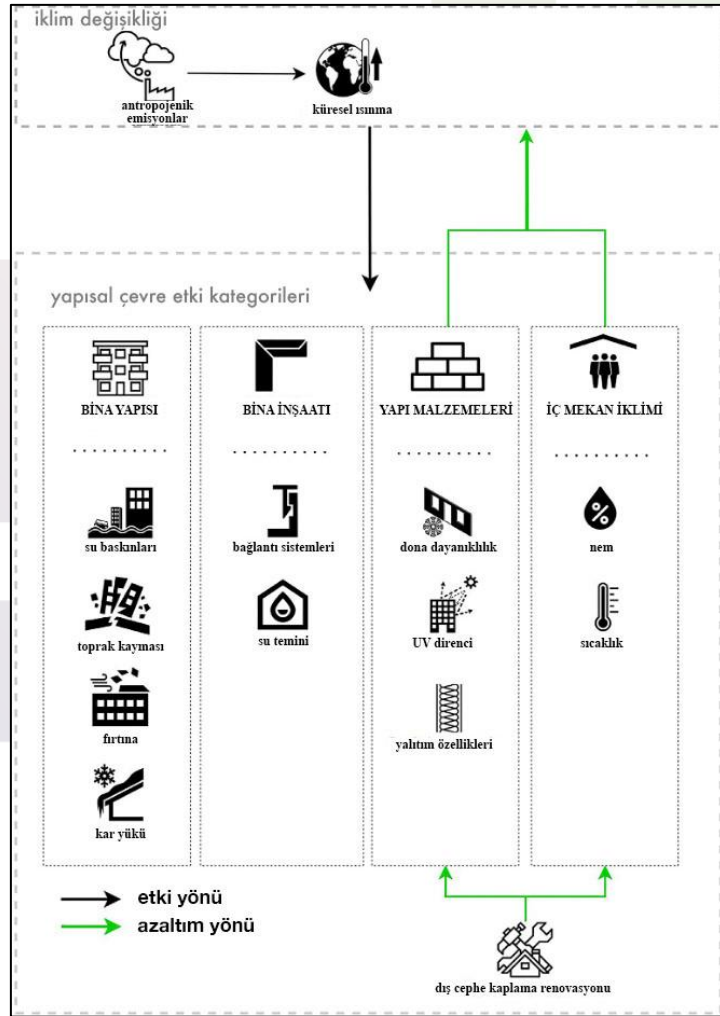
1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE YAPISAL ÇEVRE

İklim değişikliği etkilerinin son yıllarda, özellikle şehirlerimiz üzerinde yarattığı baskı kaçınılmaz bir durumdadır. Her sektör, kendine göre iklim değişikliği ile mücadele etmenin yollarını aramaktadır. İnsan aktiviteleri, sera gazı emisyonlarının artmasına sebep olarak, küresel ısınmayı tetiklemektedir. İnsan etkileri, son 2000 yılda iklim sıcaklığını öngörülmeven derecede etkilemiştir (IPCC, 2022). Sonuç olarak, yeryüzü 1800'lü yıllara göre yaklaşık 1,1°C kadar daha ısınmış durumdadır, geçtiğimiz on yıl (2011-2020) en sıcak mevsimler olarak kayda geçmiştir (UN, 2022).

İklim değişikliğinin etkileri yaklaşık 100 yıldır araştırılmakta, ancak son 50 yıl içerisinde sosyal, çevresel ve ekonomik açıdan çok önemli konuma gelmiştir. Çoğu insan iklim değişikliğinin yalnızca sıcaklık artışı olduğunu düşünmektedir, ancak sıcaklık artışı yalnızca hikâyenin başlangıcıdır. Yeryüzünün kendisi her şeyin birbirine bağlı olduğu bir sistemdir, bir değişiklik bütün sistemi etkilemektedir (UN, 2022). Doğal çevreyi organik bir sistem gibi düşünecek olursak, bu sistem içerisindeki en ufak bir bozulma veya baskı sistem içerisindeki diğer dengeleri etkiler durumdadır. Doğal çevrenin mümkün olduğunca korunarak,

iklim değişikliği ile mücadele sürecinde, her sektör için hedef ortaktır; CO2 emisyonlarının ve küresel karbon ayak izinin azaltılması, dünyamızın doğal dengesinin korunması, iklim değişikliği etkilerinin azaltılması, sürdürülebilir yapısal çevrelerin oluşturulması ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi. Bu yaklaşım, herkesi gelecek kuşaklar için sürdürülebilir çevresel sistemler inşa etmeye yönlendirmektedir.

Yapısal çevrenin iklim değişikliğinin etkilerinin hızlanmasında rolü büyüktür. Şehirlerde inşa edilen her binanın ve altyapı sisteminin doğal çevre üzerinde olumlu veya olumsuz etkisi vardır. Yapısal çevre içerisindeki insan aktiviteleri, ekosistemlerinde yaşayan canlı organizmalarının yok olmasına katkıda bulunmaktadır (Zari, 2012). İklimsel bir çöküntü ve biyoçeşitliliğin zamanla yok olduğu bir döneme girdiğimizi düşünürsek, nüfus artışı, hızlı ve bilinçsiz kentleşme de nasıl yaşadığımız ve geleceğimize bakışımıza yönelik üzerimizde baskı oluşturmaktadır (Thomsen ve Miller, 2020). Şehirlerin güçlü bir şekilde planlanması, inşa edilmesi, kalkınması, yönetilmesi ve gelişmesi ile şehirleşme, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik bir model haline gelebilir (IUA, 2022).

Şekil 3. İklim Değişikliği ve Yapısal Çevre Bağı (Andric, Koç ve Ghamd, 2019)

1.1. Mimari Yaklaşımlar ve Binalar

Son yıllarda yapılan çalışmalara göre, sera gazı emisyonlarının yaklaşık %75 i kentsel yapılı çevre kaynaklı olup, bu oranın %40'ından kent ulaşım sistemleri, %37'sinden ise binalar sorumludur (WGBC, 2021). Dünya nüfusunun yaklaşık %55'i, şehirlerde yaşamaktadır (REN21, 2021), 2030 yılına doğru kentsel alanların dünya nüfusunun %60'ını barındıracağı ve her üç kişiden birinin şehirlerde yaşayacağı öngörülmektedir (UN, 2018). Nüfus, yapısal çevre ve binaların tasarlanıp inşa edilmesinde önemli bir etkidir. Yapısal çevre oldukça güçlü ve geniş bir doğal ekosistem içerisinde yer almaktadır, İklim düzeni değişime uğradıkça binalar, yerleşim alanları ve şehirlerin de çevreleri ile olan etkileşim biçimleri de değişmelidir (Thomson ve Miller, 2020). "Binalar ve mimari yaklaşımları iklim değişikliği senaryoları ve küresel ısınma üzerinde doğrudan etkilidir. 1990-2019 periyodunda, binalardan kaynaklı küresel karbon emisyonları %50 oranında artmıştır" (IPCC, 2022). İklim değişikliğine uyum sürecine mimarınin katkısı temel olarak çevresine duyarlı ve yaşam döngüsünün çevre üzerindeki negatif etkileri ve karbon emisyonları azaltılmış olan binaların/yapıların tasarım ve inşaatına bağlıdır (Aleksic, Kosanovic, Tomanovic, Grbic, ve Murgul, 2016). Mimarlar Birliği (IUA)'ne (2022) göre, yapısal çevre ile iş imkanlarının yaratılması, geçim kaynağı fırsatları ve kaliteli yaşam arasındaki esas bağın benimsenmesi zamanıdır.

1.2. 2050 Yılı ve Karbon Emisyonlarının Azaltılması Hedefi

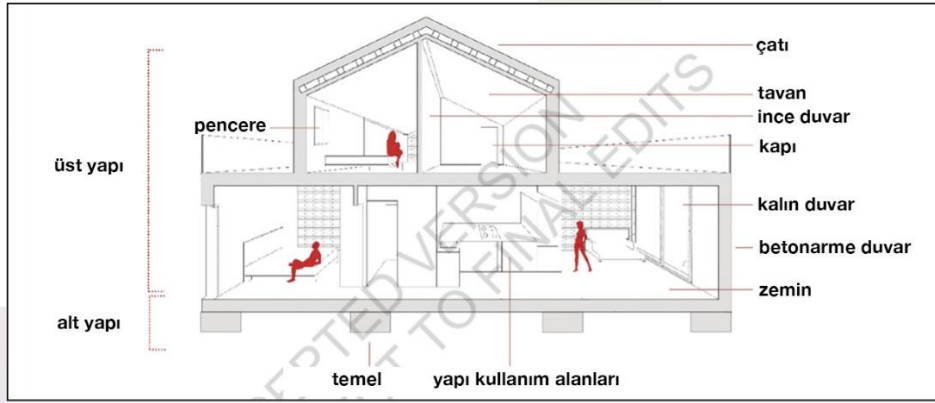
Birleşmiş Milletler (BM) 2050 yılına doğru 2,5 milyar insanın daha kentlerde yaşayacağını öngörmekle birlikte küresel sera gazı emisyonlarının artmasını, enerji ihtiyacı ve yapısal çevrenin yaratacağı çevresel etkilerin de artacağını öngörmektedir (Pomponi, Saint, Arehart, Gharavi, ve D'Amico, 2021). Nüfus artışının önemli bir etken olduğu ve yapısal çevrenin insan ve nüfus ihtiyacına göre şekillendiği, bina gereksiniminin de bu oranda doğrudan arttığı bir gerçektir. Dünya nüfusunun 2030 yılına doğru 5 milyar, 2050 yılına doğru ise 6.4 milyar artacağı düşünülmektedir (Angel, Parent, Civco, Blei ve Potere, 2010). 2050 karbon sıfır hedefi, kent ve bina ölçeğinde, enerji sistemleri, enerji verimliliği ve tüketimi stratejilerini kapsamaktadır. Kentsel sistemlerin (binalar, altyapı, ulaşım, peyzaj vb.) karbon emisyonlarını doğrudan etkilemesinin yanı sıra, binaların altyapı sistemleri ve ulaşımdan ayrı düşünülmesi olanaksızdır. Binalar karbon sıfır bir sistem ile desteklenmez ve altyapı sistemleri talep olmaz ise net sıfır enerji sağlayamazlar, bu durumda binalar ve altyapı sistemleri kendi başlarına karbon sıfır olamazlar (WGBC, 2021). Uyum ölçümleri olmadan, sıcaklıkların da artacağı ve sıcaklık dalgalarının daha sık zirve yapacağı da düşünülürse, bina sektöründen kaynaklı karbon emisyonları 2050 yılına doğru gözle görülür biçimde artabilir. (IPCC, 2014).

2. HÜKÜMETLER ARASI İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ PANELİ (IPCC) RAPORU VE OLASI SENARYOLAR

IPCC (2022) 3. Çalışma Grubu güncel raporunda binalar (bölüm 9) ve yeni bir bölüm olan 'Kentsel sistemler ve diğer yerleşimler' (bölüm 8) ile ilgili olası senaryolara yer verilmiştir. Rapora göre, binalardan kaynaklı toplam sera gazı emisyonları, 2019 yılında 12 GtCO₂eq. Seviyesine ulaşmış olup, bu seviye

aynı senenin toplam sera gazı emisyonlarının %21'ine denk gelmektedir (IPCC, 2022). Ek olarak, toplam sera gazı emisyonlarının %57'si dolaylı yoldan sağlanan saha dışı elektrik ve ısı üretiminden, %24'ü doğrudan saha içerisinde olan karbon emisyonlarından, %18'i ise bina yapımında/yenilemesinde kullanılan çimento ve çeliğin üretiminden kaynaklı olduğu belirtilmiştir (IPCC, 2022). Bu sayısal veri binalar için toplamdaki karbon salım verileridir. Ama "küresel karbon emisyonunda, konut binaları %50 ve konut olmayan binalar ise %32 gibi bir paya sahip olurken, gömülü karbon %18'lik kısmı oluşturmaktadır" (IPCC, 2022). Anlaşılabacağı üzere, binaların karbon emisyonları üzerindeki etkileri IPCC raporlarında açıkça ifade edilmektedir. Küresel karbon emisyonlarının %50 si ve %32 Net sıfır karbon hedefi, doğrudan karbon sıfır binalar ve enerji kazanımını hedeflemektedir.

Binalar karbon emisyonları açısından ele alındığında tasarım, inşaat ve işletme süreçleri ile değerlendirilmektedir. IPCC (2022) raporunda binalar, her ne kadar bina bölüm ve parçalarının küresel bir sınıflandırması olmasa da Şekil 2'de görüldüğü gibi ele alınmaktadır (şekil 2).

Şekil 2. Alt ve Üst Yapı Elemanları (IPCC, 2022)

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI (SKA)

Karbon emisyonları açısından bina sektörünün ne derece önemli olduğu önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere ortadadır. BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları¹ bina ve şehirler için mimarlar ve tasarımcılara yön verici niteliktedir. 17 adet amacın doğrudan ve dolaylı olarak mimarlık ile ilişkisi bulunmaktadır. "Yapısal çevre, planlama, mimarlık ve tasarım her bir amaç ile etkileşimlidir. Yalnızca gelecek potansiyeli olduğundan veya isteklilik seviyesi açısından değil, dünyada bu doğrultuda inşa edilmiş binalar, yerleşim alanları ve şehirler olduğundan önemlidir" (Mossin, Boistrup, Stilling, Larsen, Lotz ve Blegvad, 2022). Mimari platform, bütün dünyada olmak üzere, iklim değişikliği etkilerinin olası senaryoları ve projeleri içerisinde yer almaktadır. "Mimarlar, gelecekte sürdürülebilir şehirler ve topluluklar oluşması için temel kararlar ve öneriler sağlayabilir. Mimarlar, bizlere iyi çözümler sunmak ve otoriteleri düzenlemeleri ileri götürmek açısından cesaretlendirmek için açık bir iletişim ile fayda sağlayabilir ve ortaklıklar içerisinde çalışabilirler" (Mossin ve diğerleri, 2022).

¹ Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA): Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'ler) farklı gelişmişlik seviyesindeki ülkeler için geçerli 17 evrensel hedeften oluşan bir eylem çağrısıdır. Yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegenimizi korumak, tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak ve küresel ve yerel sürdürülebilir kalkınma uygulamalarına bir çerçeve oluşturmak amacıyla 2030'da tamamlanacak bir yol haritası ortaya koymaktadır. SKA'ler, Birleşmiş Milletlere üye ülkeler tarafından Eylül 2015'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilip 1 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Hükümetler tarafından 2001 yılında kabul edilip Aralık 2015 tarihinde geçerliliğini yitiren Binyıl Kalkınma Hedeflerini takiben ve bu hedefler üzerine inşa edilmiştir (<https://www.globalcompactturkiye.org/surdurulebilir-kalkinma-amaclari/>).

Şehirler, SKA' ların pozitif etkileşimlerinin yükseldiği yerlerdir (Siragusa ve diğerleri, 2020). 17 SKA ve altlarında yer alan hedefler, iklim değişikliği ile mücadele yolunda daha sürdürülebilir şehirler ve net sıfır karbon binalar tasarlamak ve uygulamak için üretilen projelere yol gösterici niteliktedir. Dünyada SKA'lar doğrultusunda uygulanmış birçok bina ve kent yerleşke tasarım projeleri bulunmaktadır. Özellikle SKA 11 – *Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar* ile SKA 7 – Erişilebilir ve Temiz Enerji binalar ve şehirlerin tasarım ve uygulama açısından ele alınması için çok önemlidir.

4. NET SIFIR KARBON (NZC) YAKLAŞIMI: BİNALAR VE KENTLER

IPCC (2022), NZC yaklaşımını binalar ve kentler için acil bir çağrı olarak değerlendirmektedir. Tanım olarak, karbon nötrlüğü olarak da bilinen "net-sıfır", mevcut emisyonları azaltarak ve atmosferden karbondioksiti emmeye yönelik yöntemleri uygulayarak, insan faaliyetleri tarafından üretilen sera gazlarının miktarını reddetme veya iptal etme eylemidir (EkoYapı, 2022). Bu noktada, Paris Anlaşmasının önemi çok büyüktür çünkü antlaşmayı imzalayan ülkeler sıcaklık artış seviyelerini 1,5°C ile sınırlandırmayı kabul etmişlerdir. NZC yaklaşımı, özellikle binalar ve kentler için bu sıcaklık seviyesinin sınırlandırılması seviyesi için çok önemli bir acil eylem adımı olarak kabul edilebilir. IPCC (2022) bütün yeni binaların 2030 yılında net sıfır karbon olarak işletilmesi, 2050 yılına kadar ise bütün yeni/mevcut binaların net sıfır karbon olarak işletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. NZC yaklaşımına yönelik stratejilerin belirlenmesinde SKA' ların önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır; hava kirliliğinin azaltılması, su kaynaklarının bilinçli tüketilmesi, altyapı ve kent sistemlerinin temiz enerji sistemleri ile çözümlenmesi, net sıfır enerji algısının oluşması ve ekonomik büyümenin desteklenmesi gibi kriterler SKA' lar içerisinde yer almaktadır.

Net Sıfır Karbon Bina elde etmek için, binalarda karbon emisyon aşamaları ele alınmaktadır; inşaat, operasyon ve gömülü karbon. Kısacası, binanın bütün yaşam döngüsü içerisinde karbon nötr olması demektir. Binanın bütün karbon döngüsünün her aşamada kontrol edilebilir ve neredeyse sıfır olmasıdır.

Gerek SKA' lar, gerekse Paris Anlaşmasının bir sonucu olarak, NZC binalar ve şehirler tasarlamak artık 2050 yılına doğru bir gereklilik haline gelmiştir. Mimarlar ve kentsel tasarımcılar için yeni bir norm haline gelmekte olan Net Sıfır yaklaşımı, iklim değişikliğinin en büyük etkisi olan karbon emisyonlarının azaltılmasında kaçınılmaz bir çözüm sürecidir.

5. SONUÇ

İklim değişikliği ile mücadele sürecinde yapısal çevre elemanları içerisinde yer alan binalar, ulaşım, altyapı ve peyzaj sistemleri üzerinde yapılan çalışmalar 2050 yılına doğru NZC hedefinin uygulanmasının karbon emisyonlarının azaltılması ve küresel sıcaklığın 1,5°C ile sınırlandırılması açısından çok önemli olduğunu göstermektedir. Şehirler ve binalar ayrı ayrı ölçeklerde farklı NZC uygulama stratejilerine gereksinim duymaktadırlar. Bu süreçte ülkelerin kendilerine özgü uygulama prosedürleri ve her sene düzenlenen Birleşmiş Milletler Taraflar Konferanslarında (COP) açıkladıkları ulusal katkı beyanları önem taşımaktadır. Net Sıfır Karbon süreci, disiplinler arası bir süreç olup, mimarlar ve diğer disiplinlerden gelen uzmanların koordineli çalışmaları sonucu iyi uygulamaların ortaya çıkması mümkündür. SKA, COP toplantılarının çıktıları ve IPCC raporlarında belirtilen öngörüler Net

Sıfır Karbon yaklaşımını devamlı güncel tutacak, uygulamaların şeffaf bir şekilde takip edilmelerini sağlayacaktır.

6. KAYNAKLAR

Aleksic, J., Kosanovic, S., Tomanovic, D., Grbic, M. ve Murgul, V. (2016). Housing and Climate Change-Related Disasters: A Study On Architectural Typology and Practice. *Procedia Engineering*, 165, 865-875. doi: 10.1016/j.proeng.2016.11.786

Andric, I., Koc, M. ve Ghamdi, S. (2019). A review of climate change implications for built environment: Impacts, mitigation measures and associated challenges in developed and developing countries. *Journal of Cleaner Production*, 211, 83-102. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.11.128>

Siragusa, A., Vizcaino, P., Proietti, P., ve Lavalle, C. (2020). SDG Voluntary Local Reviews. *European Commission*. Erişim adresi: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118682>

UN. (2022). *What is Climate Change? Climate Action*. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>

IPCC. (2014). *Climate Change 2014*. Erişim adresi: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/SYR_AR5_FINAL_full.pdf

EkoYapı. (2022). Net Sıfır Mimarisi Nedir? *EkoYapı Dergisi*. Erişim adresi: <https://www.ekoyapidergisi.org/net-sifir-mimarisi-nedir-terimler-ve-tasarim-stratejileri>

IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change*. Erişim adresi: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/>

Thomsen, M. R. ve Miller, N.M. (2020). Architecture For The Un Sustainable Development Goals: A Map Of Global Efforts. *CITA*. Erişim adresi: <https://www.studocu.com/ph/document/batangas-state-university/bs-architecture/architecture-for-the-un-sustainable-development-goals/22895733>

Zari, M.P. (2012). *Ecosystem Services Analysis for The Design of Regenerative Urban Built Environments*. (Doktora Tezi, Victoria University of Wellington, New Zealand). Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/261477391_Ecosystem_Services_Analysis_for_the_Design_of_Regenerative_Urban_Built_Environments

WGBC. (2021). *Beyond buildings report*. World Green Building Council web sitesinden erişilen adres: https://worldgbc.s3.eu-west-2.amazonaws.com/wp-content/uploads/2022/08/10190455/Beyond-Buildings_reduced_compressed.pdf

REN21. (2021). *Renewables in cities: 2021 global atatus report*. REN21 web sitesinden erişilen adres: https://www.ren21.net/wp-content/uploads/2019/05/REC_2021_full-report_en.pdf

UN. (2018). The World's Cities in 2018. *Economic and Social Affairs*. Erişim adresi: <https://digitallibrary.un.org/record/3799524>

International Union of Architects. (2022). *Sustainable Development Goals Commission*, Erişim adresi: <https://www.uia-architectes.org/en/commission/sdgs/>

Pomponi, F., Saint, R., Arehart, H.J., Gharavi, N. ve D'Amico, B. (2021). Decoupling Density From Tallness In Analysing The Life Cycle Greenhouse Gas Emissions Of Cities. *NPJ: Urban Sustainability*, 33. doi: <https://doi.org/10.1038/s42949-021-00034-w>

Angel, S., Parent, J., Civco, D., Blei, A. ve Potere, D. (2010). A Planet Of Cities: Urban Land Cover Estimates and Projections For All Countries, 200-2050. *Lincoln Institute Of Land Policy*. Erişim adresi: https://www.lincolnst.edu/sites/default/files/pubfiles/1861_1171_angel_iii_final.pdf

Mossin, N., Boistrup, T., Stilling, S., Larsen, V., Lotz, M. ve Blegvad, A., (2022). An Architecture Guide To The UN 17 Sustainable Development Goals. *Institute of Architecture and Technology*. Erişim adresi: <https://www.uia-architectes.org/en/resource/architecture-guide-to-the-un-17-sustainable-development-goals-english/>

ÇEVRE SORUNLARINA MİMARİ YAKLAŞIM: YEŞİL BALKONLAR

Dilba Dokuzer¹, Prof. Dr. Demet İrklı Eryıldız², Dr. Öğr. Üyesi Özgün Arın³

^{1,2,3}T.C İstanbul Okan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

Today, people, who are trying to meet their basic shelter needs through residences, undertake green balcony designs in the first step due to reasons such as longing for green in the space they use, aesthetic concerns and simple environmental concerns. The green balcony design, which has short and long-term effects on the basic areas on the user, not only allows a green transformation in the housing stock in the built environment, but also promises a movement with the awareness of environmental problems for the areas to be projected. In order to maintain this movement in a planned and efficient manner, design criteria have been determined in the headings of climate, structure, economy and aesthetics.

In this context, it is foreseen that the effects of environmental problems will be seriously reduced with the constructions that will be implemented by correctly evaluating the green balcony design criteria on parameters such as geography, site selection, orientation and social environment. This situation will be tried to be revealed through a building to be designed in order to bring the city and landscape as close as possible.

Keywords: Environmental Problems, Green Balconies, Mediterranean Climate

1. GİRİŞ

Ulusal ve uluslararası çapta, yoğunlukla ele alınan çevre sorunları birçok platformda tartışılmakta, insanlık bu sorunların çözümünde yüzünü doğaya dönmeyi gerekliliğini ağırlıklı olarak savunmaktadır.

Bugüne kadar yapılan çalışmalar, sorunların çözümünde ve kent ile peyzaj arasındaki boşluğun kapatılmasında disiplinler arası çalışmanın zorunluluğunu göz önüne koymaktadır. Bu noktada günümüze kadar olan süreçte geliştirilen yeşil duvarlar, dikey bahçeler ve yeşil çatılar gibi kavramlar çevre sorunlarının azaltılmasına katkı sağlasa da gerek ekonomik kaygılar gerekse farklı önceliğe sahip tasarımlar neticesinde bağlamından uzaklaşmaya aday girişimler olarak kalmışlardır. Bu çalışma özelinde incelenecek olan yeşil balkonlar ise, disiplinler arası uyum ve yapılara entegre edilebilirliğiyle bahsedilen sorunların çözümünde ciddi bir potansiyel olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. YEŞİL BALKONLAR

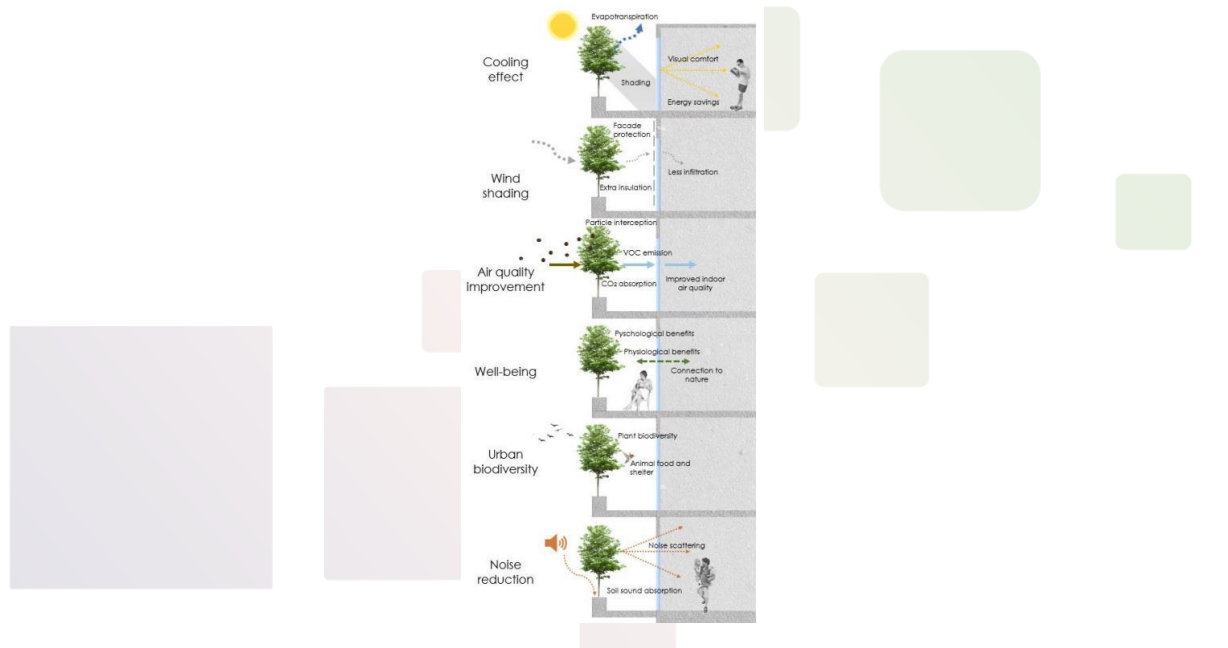
Kentleşme ve nüfus artışının hızlanması özellikle şehir merkezlerindeki çok katlı konut yapılarının artmasına yol açmaktadır. Balkonlar, söz konusu konut yapılarının dışarı ile olan bağlantısını cephe üzerinden sağlayan işlevsel ve estetik elemanlardır.

Yeşil balkonlar, literatürde genellikle bir balkona yeşillendirme modülü yerleştirilebilen, saksı bitkileri yerleştirilebilen ayrıca birçok katmana sahip yerleşik bir kaptaki ağaç türleri içeren bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Marugg, C-2018;22-24).

Özellikle şehir merkezlerindeki konut yoğunluğunun doğurduğu yeşilden uzaklaşan ve gri tonlarını yaygınlaştıran kentleşme eğilimi insanları doğrudan etkilemektedir. Yaşadığı konutlarda doğadan gittikçe uzaklaştığını gören insan çareyi kendi balkonlarını farklı türde bitkilerle doldurmaya bulmuştur. Bu durumun ise yeşil balkon fikrinin oluşmasında büyük etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

a. Yeşil Balkonların Çevreye Etkileri

Yeşil odaklı mimari yaklaşımlardan olan dikey yeşil sistemler ve dikey ormanları içeren yeşil balkon sistemleri birçok parametrede doğal ve yapılı çevreyi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Söz konusu etkiler ekolojik, ekonomik ve sosyal etkiler ile kategorize edilerek incelenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Yeşil Balkon Çevreye Etkileri (Marugg, C-2018;27)

Yeşil balkonların temelde çevreye olan birincil müdahalesi oksijen ve karbondioksit dengesine olan etkisiyle hava kirliliğini azaltmak ve aynı zamanda habitatlar oluşturarak biyolojik çeşitliliğe katkı sağlamaktadır. Bitkiler, oluşturduğu gölgeler sayesinde yüzey sıcaklıklarının ve hava sıcaklıklarının azalmasına da yardımcı olmaktadır (Erdoğan, E-2014;10). Aynı zamanda bina yüzeylerinde yeşil sistem kullanımları şehirlerin soğutulmasına katkı sağlayarak kentsel ısı adası etkisini azaltmaktadır.

Yaz aylarında 1 metrekare yeşil alan 4 kişi için oksijen sağlayabiliyorken kış aylarında 1.5 metrekarelik yeşil alan 1 kişinin 1 yılda ihtiyacı olan oksijen miktarını sağlayabilmektedir (Başkan, S-2019;23). Yeşil balkon tasarımına paralel bir yeşil tasarım temeline dayanan, dünyanın sayılı örneklerinden dikey orman projesi Bosco Verticale'de ise yılda 30 ton karbondioksit emilimi sağlarken günde 52 kilogram oksijen üretimi sağlanmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Bosco Verticale (D. Dokuzer-2022)

Çağımızın en büyük sorunlarından olan gürültü kirliliğinin etkisi yeşil sistemlerce absorbe edilerek azaltılabilmektedir. Gürültü bariyeri görevi gören bu ögelerin 5-10 dB fark oluşturabildiği bilinmektedir (Erdoğan, E-2014;16). Bütün bunlara ek olarak, yaygın olarak hayata geçirilen küçük çaplı tarım uygulamalarına da olanak sağlamakla birlikte kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir.

Günümüzde doğadan uzaklaşmış olan tasarım, insanların günlük hayatında renksiz, estetik görünümünden uzak, düz yapılar görmesini sağlamaktadır. Bu durum insanların psikolojisi üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir.

3. TASARIM ÖNERİSİ

Yeşil balkonların önerilen şekilde etkilerinin okunabilirliğinin artırılabilmesi amacıyla bir tasarım önerisi kurgulanmıştır. Bu kurguya göre her dem yeşil ağaç çeşitlerinin bitki örtüsüne ve öneride bulunan yeşil mimari uygulamalara olan uyumu, yaz mevsiminde yaşanan kuraklığa ve modern yaşamın beraberinde getirdiği hava kirliliği sorununa çözümler sunması, hakim rüzgarların verimli kullanımına katkıda bulunması ve yeşil dokunun yapılardaki konfor etkisinin yansıtılmasını sağlamasındaki potansiyellerinden dolayı Antalya ili, öneri çalışması için ideal bölge olarak seçilmiştir.

Antalya ili, sahip olduğu bitki örtüsünün yarattığı potansiyel doğrultusunda, dikey yeşil sistemlerini ve dikey orman projelerini barındıran yeşil balkon uygulaması için verimli bir bölgedir. Zeytin, turuncu, portakal, kiraz, defne, zakkum, limon, vs. gibi Akdeniz iklimi özelinde yetişen türler yeşil balkon tasarımı için önerilmektedir.

Binaların birbirine göre konumları, dikey yeşil sistemleri ve dikey orman tasarımları merkezinde bulunduran yeşil balkon tasarımlarının gölgelenme ve güneş ışığı altında kalma sürelerini etkilemektedir (Şimşek, Ü-2020;33). Yapılar arasındaki uzaklıklar, yeşil balkonların güneş ışınım gelişlerini ve geliş sürelerini ayrıca yararlı rüzgar etkilerini engellemeyecek şekilde bir tasarıma sahip olmalıdırlar (Erdoğan, E-2014;55).

Yeşil balkonlarda kullanılan ağaçlar aynı zamanda çevre binaların durumuna göre seperatör etkisi oluşturabilmektedirler. Bu durumun mahremiyet sağlayabilmesinin yanı sıra günlük kullanımda her dem yeşil öğeyle karşılaşmak kullanıcı psikolojisini de olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Yeşil balkonlarda balkon formları ve boyutları kullanıcı sayısı ve kullanım şeklinin yanı sıra dikey orman ve dikey yeşil sistemler için gerekli olan ölçüler de dikkate alınmalıdır. Dikey orman sistemlerinde 1 metre genişliğe kadar kullanılacak bitki kapları, balkon boyutlarını da belirli ölçülerde arttırabilmektedir. Balkon genişliği ve şekli ise yapılan tasarımın konum, yönelim, yapı aralıkları gibi faktörler ile değişiklik gösterebilmektedir.

Yapı, bulunduğu iklimin getirmiş olduğu özelliklere, güneş ışığını yeterli düzeyde alacak, rüzgarlardan yararlanacak ve korunacak şekilde yerleştirilmelidir (Erdoğan, E-2014;55). Bina yaşı, bina tipi, iklim ve kullanılan malzemelere bağlı olarak değişen oranlarda enerji tasarrufu sağlanmakta ve ekonomik katkı sunulmaktadır. Yeşil balkon sistemleri yapılarda enerjiden tasarruf sağlamaktadır.

Yeşil balkonlar gibi bitkisel tasarım odaklı çalışmalarda başarılı olunabilmesi için; tasarımın genelinde estetik açıdan verimli olacak şekilde bütünlük ve birliliğin sağlanması, işlevselliğin ön planda olması, bitki kompozisyonu, renk ve doku seçimlerinin dikkatle ve özenle yapılması, yapısal ve bitkisel malzemelerin uyumuna dikkat edilmesi ve bunları yaparken bakım ve uygulama işlemlerine de özen gösterilmesi gerekmektedir (Arın, Ö-2010;14).

Akdeniz iklimi içerisinde yer alan Antalya ilinin bitki çeşitliliği açısından büyük bir avantaja sahip olması, yeşil balkon tasarımlarını da büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Farklı türlerin bir arada yaşayabilme olanağı olan bu bölgede hem dikey yeşil sistemler için hem de dikey orman tasarımları için birçok seçenek uygulanabilmektedir.

Vaziyet planında yerleşimler kurgulanırken yönetmeliklerin yanı sıra yeşil balkon tasarım kriterlerince belirlenmiş yapının formu, yapı aralıkları ve yönelimlere azami dikkat gösterilmiştir. Kat planlarında balkon tasarımları güneş ve rüzgardan maksimum fayda sağlamak, kullanıcı konforunu optimum seviyede tutmak ve estetik kaygılarla belirli bir düzende farklılaşarak kurgulanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Tasarım Önerisi 3D Çalışması (D. Dokuzer-2022)

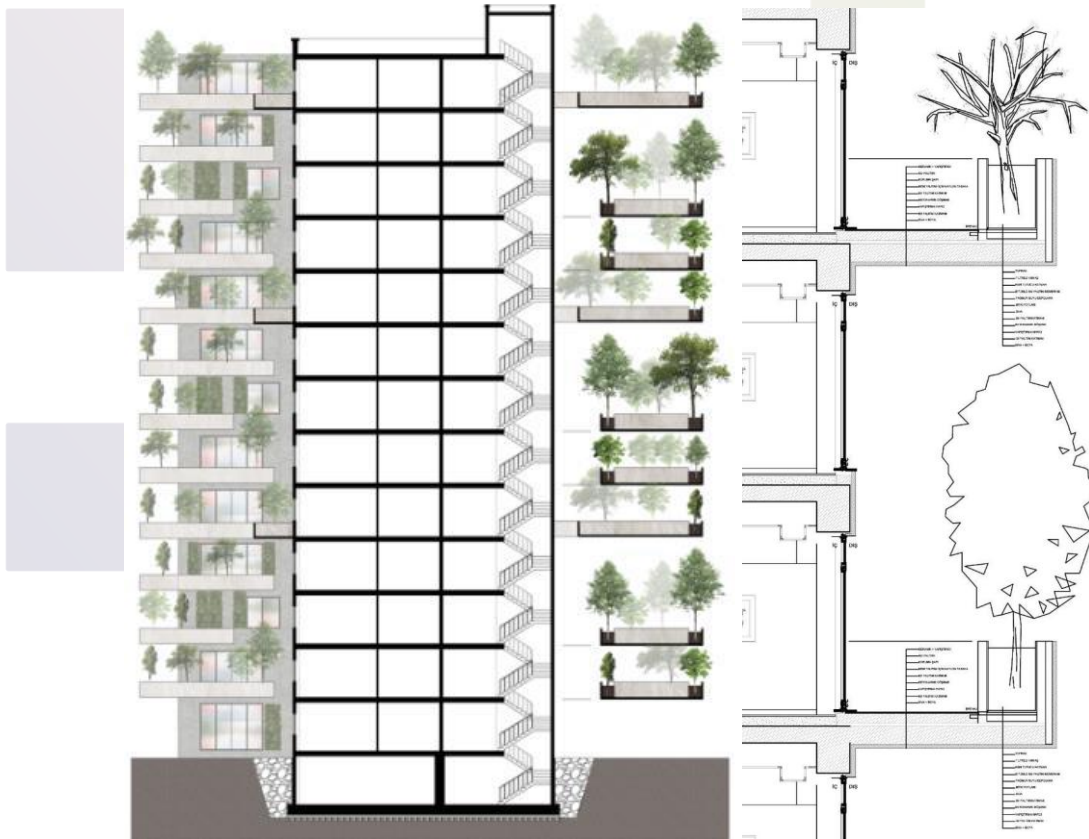
Her dem yeşil, az bakım gerektiren ve hastalıklara karşı dayanıklı bitki ve ağaç türleri seçilmiş olan tasarım önerisinde yerleşimler türlerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir. Soğuğa dayanıklı kiraz ağaçları

kuzey cephelerine ve yapının üst katlarına yerleştirilirken, güneş ışığına dayanıklı olan zeytin, turuncu gibi Antalya bitki örtüsüne özgü türler güney cephelerinde ağırlıklı olarak kullanılmıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Tasarım Önerisi (D. Dokuzer-2022)

Bu noktada 1.kattan başlamak üzere 4 katta bir birbirini tekrar edecek şekilde tasarlanan balkon tipolojilerinin ortak noktası konutun en çok kullanılan ve dış mekanla bağlantısının en kuvvetli olması gereken mekanlara öncelik verilerek projelendirilmiştir (Şekil 4). Balkonlarda mahremiyet ve bitki temelli tasarımın aynı potada eritildiği farklılaşmış balkon tipolojileri yeşil balkon tasarım kriterlerine bağlı kalarak önerilmiştir.

Şekil 4. Kesit Çalışmaları (D. Dokuzer-2022)

4. SONUÇ

Yeşil balkon tasarımı çevre sorunlarının çözümünde tercih edilen uygulamaların belirli bir plan dahilinde bağlamından kopmayacağı bir çizgide ilerlemesi adına önemli bir yer tutmakta, aynı zamanda kent ile peyzaj arasındaki boşluğun ortadan kaldırılmasına katkı sağlamaktadır. Tasarım örneğinde olduğu gibi yeşil balkon entegrasyonu sağlanmış bir konut yapısının kendi potansiyelinin yanı sıra, barındırdığı kullanıcıların dışında da birçok insanın günlük oksijen miktarını karşılaması gibi denklemlerde aktif rol oynaması sürdürülebilir gelecek için önemli bir kaynak oluşturacaktır. Bununla birlikte, yeşil balkon tasarımı, yapılacak üretimlerde çevre sorunlarının etkilerini minimize etmede önemli bir rol oynayacaktır.

5. KAYNAKLAR

Arın, Ö. (2010). *Bitkisel tasarımın görsel açıdan değerlendirilmesine yönelik bir araştırma: Bursa soğanlı botanik parkı örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul, YÖK Tez Merkezi, Tez No: 293825.

Başkan, S. (2019). *İstanbul'da Uygulanan Dikey Bahçe Örneklerinin Sürdürülebilirliğinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın, YÖK Tez Merkezi, Tez No: 614496.

Erdoğdu, E. (2014). *Düşey yeşil sistemlerin enerji etkinliklerinin değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, YÖK Tez Merkezi, Tez No: 349817.

Marugg, C. (2018). *Vertical forests: the impact of green balconies on the microclimate by solar shading, evapotranspiration and wind flow change*, Yüksek Lisans Tezi, Delft University of Technology, Building Engineering, Delft.

Şimşek, Ü. (2020). *Eğitim Yapılarında Dikey Yeşil Sistemlerin İncelenmesi: Çukurova Üniversitesi Özelinde Alan Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Adana, YÖK Tez Merkezi, Tez No: 645632.

3. OTURUM B SALONU

KAVRAM

OTURUM BAŞKANI: PROF.DR. SEVGİ GÖRMÜŞ CENGİZ

PEYZAJ VE KENT

LÜLEBURGAZ AKADEMİ MERKEZLERİ PEYZAJ TASARIMLARININ KAMUSAL ALAN İLKELERİ GÖZÜYLE İNCELENMESİ

Gökberk Meşeli¹, Doğa Üzümcüoğlu²

¹Kırklareli Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Kırklareli, Türkiye

²Rauf Denктаş Üniversitesi, Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

ABSTRACT

This paper evaluates the landscaping of the Lüleburgaz Academy Centers through the lens of public space principles. The study aims to identify the strengths and weaknesses of the current landscaping and propose recommendations for improvements. The research method involves a literature review of public space principles and a field study of the Lüleburgaz Academy Centers. The field study includes a visual analysis and user survey to assess the functionality, accessibility, safety, and appeal of the landscaping. The results show that the current landscaping has strengths in terms of functionality and accessibility but weaknesses in terms of safety and appeal. The paper proposes recommendations for improving the safety and attractiveness of landscaping, such as increasing lighting, adding seating and shade structures, and incorporating more diverse vegetation. Overall, this study provides insights into the importance of applying public space principles to the landscaping of educational institutions to create a more welcoming and functional environment for students and the wider community.

Keywords: Public Building, Landscaping, Lüleburgaz, Lüleburgaz Academy Centers

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı topluma açık yapı peyzajının, kamusal alan ilkeleri gözüyle değerlendirilebileceği ilkeleri tespit etmek ve Lüleburgaz Akademi Merkezleri'ni bu ilkeler aracılığıyla değerlendirmektir.

Bu amaç doğrultusunda araştırma soruları sırasıyla “başlıca kamusal alan ilkeleri nelerdir?” “Topluma açık yapı peyzajı, kamusal alan ilkeleri merceğinde nasıl değerlendirilebilir?” Lüleburgaz Akademi Merkezleri peyzajı bu ilkeler merceğiyle mevcut durumu nasıldır?” şeklindedir.

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, kamusal alan söz konusu olduğunda, dikkate alınması gereken temel ilkeler bulunmaktadır. En önemli ilke kamusal alanların tüm sosyoekonomik kitleyi kucaklayıcı niteliğe sahip olması ve herkes tarafından erişilebilir olması gerekliliğidir (Wu, Li, & Zhou, 2023). Bir diğer önemli ilke ise sürdürülebilirliktir. Halka açık bir yapının geliştirilmesi, çevre pahasına yapılmamalıdır (Dai, Zhuang, Yan, & Zhang, 2018). Peyzajda yapılan herhangi bir değişikliğin çevreye duyarlı bir şekilde yapılmasını sağlamak çok önemlidir. Ayrıca, kamusal yapılar, toplum katılımı göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır (Shi, Xu, & Duan, 2022). Bu da yerel sakinleri planlama sürecine dâhil etmek ve onların ihtiyaç ve isteklerini yansıtan alanlar yaratmak anlamına gelmektedir. Böylece yapı, insanların bir araya gelip birbirleriyle bağlantı kurabilecekleri bir yer haline gelir. Son olarak, halka

açık yapı peyzajı tasarımı söz konusu olduğunda güvenlik her şeyden önemlidir (Güvenbas & Polay, 2020). Ziyaretçilerin mekândan keyif alırken kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak önlemler alınmalıdır. Buna uygun aydınlatma, işaret levhaları ve yeterli güvenlik önlemleri dâhildir.

Bu ilkelere bağlı kalarak, topluluktaki herkese fayda sağlayan canlı ve kapsayıcı kamusal alanlar yaratılabilmektedir. Bu ilkeler ışığında Lüleburgaz Akademi Merkezleri'ni inceleyerek, bu önemli ve markalaşmış alanı gelişen bir kentsel peyzaj örneği olarak değerlendirerek, gelecekteki potansiyeline bakılabilecektir. Ayrıca, mevcut olasılıklar göz önünde bulundurularak çağcıl bir destinasyona dönüştürebilme potansiyelleri de tespit edilebilecektir.

Çalışmada öncelikli olarak literatür incelemesi yöntemi kullanılmış olup, mevcut araştırmaların kamusal yapılarda odaklandıkları temel ilkeler tespit edilmiştir. Ayrıca, elde edilen bulguların kamusal yapı peyzajına etkisi incelenmiştir. Teorik altyapı analizi ışığında ortaya çıkan veriler Lüleburgaz Akademi Merkezleri'nin peyzajlarını değerlendirmek için kullanılmıştır.

2. KAMUSAL ALAN İLKELERİ GÖZÜYLE HALKA AÇIK AKDEMİ YAPILARIN PEYZAJI

Kamusal akademi yapılarının kamusal alanlarına yönelik temel ilkeler, topluluğun özel bağlamına ve ihtiyaçlarına bağlı olarak değişebilir, ancak yaygın olarak uygulanan bazı genel ilkeler şunları içerir:

- **Erişilebilirlik:** Kamuya ait akademi binaları ve çevresindeki alanlar, fiziksel engelliler, duyuusal engelliler veya diğer özel ihtiyaçları olanlar da dâhil olmak üzere tüm yeteneklerdeki insanlar tarafından erişilebilir olacak şekilde tasarlanmalıdır (Güvenbas & Polay, 2020; Wu, Li, & Zhou, 2023).
- **Güvenlik:** Kamusal alanlar, yeterli aydınlatma, açık tabelalar ve güvenli erişim noktaları gibi önlemler dâhil olmak üzere güvenlik göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır (Gehl, 1987; Üzümcüoğlu & Polay, 2022).
- **İşlevsellik:** Kamusal alanlar, kullanımı kolay, esnek ve değişen ihtiyaçlara uyarlanaabilir alanlar yaratmaya odaklanarak, toplumun ihtiyaçlarına hizmet edecek şekilde tasarlanmalıdır (Latip, Shamsudin, & Liew, 2012).
- **Konfor:** Kamusal alanlar, oturma, gölgelik ve yeterli olanaklar gibi özellikler de dâhil olmak üzere kullanıcılar için konfor ve rahatlık sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır (Kotler, Asplund, Rein, & Heider, 1999).
- **Çekicilik:** Kamusal alanlar, topluluk için bir yer ve kimlik duygusu yaratmaya odaklanarak, estetik açıdan hoş ve görsel olarak ilgi çekici olacak şekilde tasarlanmalıdır (Keyvanfar, et al., 2018).
- **Sürdürülebilirlik:** Kamusal alanlar, enerji tasarruflu aydınlatma, az su içeren çevre düzenlemesi ve geri dönüştürülmüş malzemelerin kullanımı gibi önlemler dâhil olmak üzere sürdürülebilirlik göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır (Rahan, 2014).

Bu ilkeleri uygulayarak, kamusal akademi binaları öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve daha geniş bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılayan ilgi çekici, işlevsel ve kapsayıcı alanlar yaratılabilir.

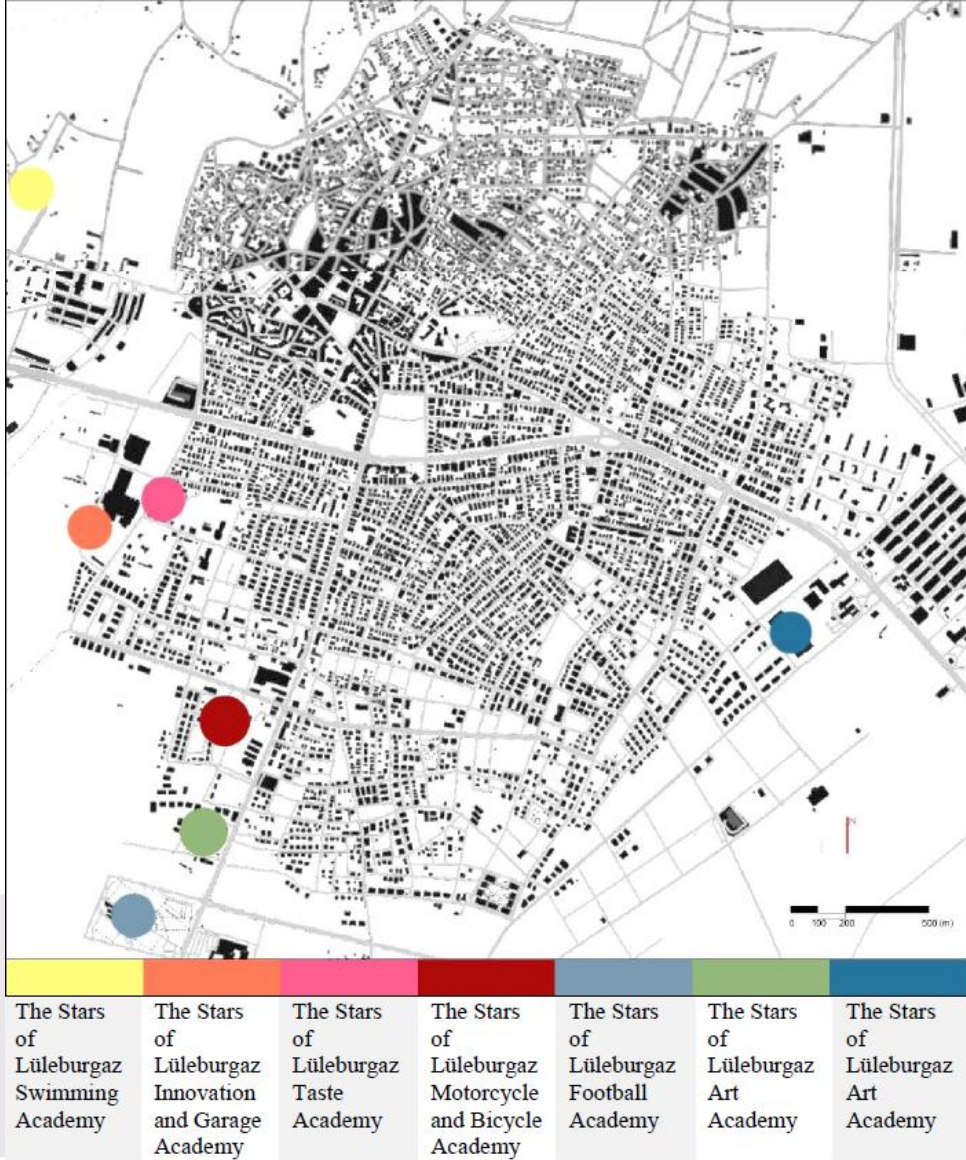

3. KAMUSAL ALAN İLKELERİ GÖZÜYLE LÜLEBURGAZ AKADEMİ MERKEZLERİ'NİN PEYZAJI

Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemesinin bu ilkeler ışığında değerlendirilmesi için aşağıdaki unsurlar dikkate alınmıştır (Şekil 1,2,3,4):

- **Erişilebilirlik:** Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemesi her seviyeden insanın ulaşabileceği şekilde tasarlandı. Engelli bireyler için açık yollar ve rampalar bulunmaktadır. Ayrıca, erişilebilir oturma alanları ve tesisleri mevcuttur.
- **Güvenlik:** Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemesi güvenlik göz önünde bulundurularak tasarlandı. Kullanıcıların alanda güvenle dolaşabilmelerini sağlamak için yeterli aydınlatma ve işaretler bulunmaktadır. Potansiyel güvenlik sorunlarını önlemeye yardımcı olacak net görüş hatları düşünülmüştür.
- **İşlevsellik:** Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemesi, toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmıştır. Açık havada öğrenme, sosyalleşme ve eğlence gibi bir dizi etkinlik için alan sağlanmaktadır. Peyzajın kullanımı ve bakımı kolay olacak şekilde tasarlanmıştır.
- **Konfor:** Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemesi kullanıcılara rahatlık ve konfor sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Kullanıcı deneyimini geliştiren oturma alanları, gölgelik yapılar ve diğer olanaklar mevcuttur. Çeşmeler ve tuvaletler gibi yeterli tesisler bulunmaktadır.
- **Çekicilik:** Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemesi estetik ve görsel açıdan çekici olacak şekilde tasarlandı. Topluluk için bir yer ve kimlik duygusu yaratmaktadır. Kullanıcı deneyimini geliştiren sanat veya diğer tasarım öğelerini içermektedir.
- **Sürdürülebilirlik:** Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemesi sürdürülebilirlik düşünülerek tasarlanma potansiyeline sahiptir. Az su içeren çevre düzenlemesi, geri dönüştürülmüş malzemeler ve diğer çevre dostu özellikleri bünyesinde barındırması ileriye dönük önemli bir stratejik atılım sağlayacaktır. Gölge sağlayarak veya ısı adası etkilerini azaltarak iklim değişikliğinin etkisini hafifletmeye yardımcı olacak düzenlemeler yapmak günümüz için kamusal peyzaj alanları söz konusu olduğunda düşünülmesi gereken bir unsur olarak yerini almıştır.

Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemesi bu ilkeler ışığında değerlendirilerek, güçlü ve zayıf yönler belirlenmiştir. Ayrıca, kullanıcı deneyimini artırabilecek ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek iyileştirme önerileri sunulmuştur.

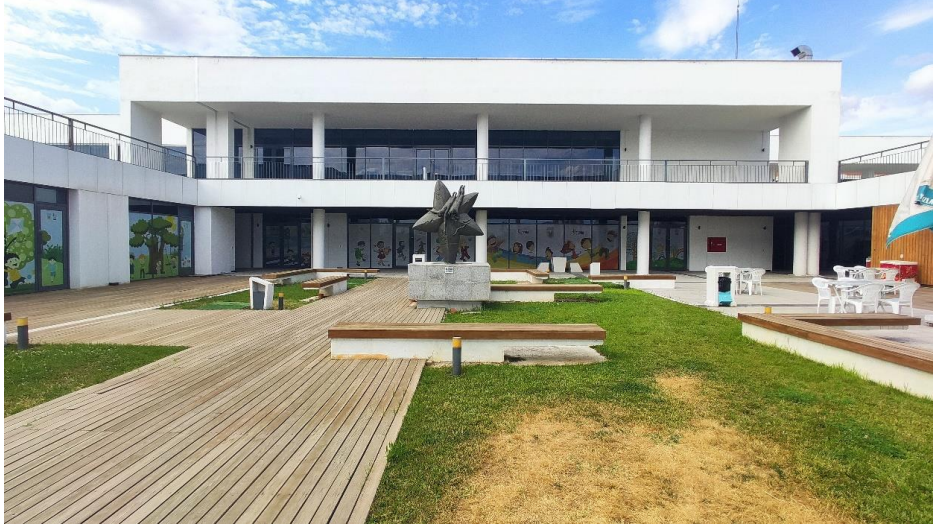

Şekil 1. Lüleburgaz Akademi Merkezleri'nin konumu.

Şekil 2. Lüleburgaz Futbol Akademisi (LYFA) iç bahçe peyzaj düzenlemesi.

PEYZAJ VE KENT

Şekil 3. Lüleburgaz Kadın Akademisi (LYKA) iç bahçe peyzaj düzenlemesi.

Şekil 4. Lüleburgaz Motosiklet ve Bisiklet Akademisi (LYMBA) iç bahçe peyzaj düzenlemesi.

4. SONUÇ

Sonuç olarak, Lüleburgaz Akademi Merkezlerinin çevre düzenlemelerini kamusal alan ilkeleri merceğinden değerlendiren çalışma birkaç açıdan önemlidir. İlk olarak, öğrenciler ve daha geniş bir topluluk için kullanıcı deneyimini geliştirmek için eğitim kurumlarında işlevsel ve çekici kamusal alanlar yaratmanın önemine dair bakış sağlanmıştır. Erişilebilirlik, güvenlik, işlevsellik, konfor, çekicilik ve sürdürülebilirlik gibi ilkeleri kamusal alanların tasarımına uygulayarak daha davetkâr, ilgi çekici ve kapsayıcı alanlar yaratmak mümkündür.

İkinci olarak çalışma, kamusal akademi binalarının çevre düzenlemesinin etkinliğinin bu ilkelere dayalı olarak değerlendirilmesi için bir çerçeve sağladığı için önemlidir. Bu çerçeve, diğer eğitim kurumları tarafından kendi çevre düzenlemelerini değerlendirmek ve iyileştirme yapılabilecek alanları belirlemek için kullanılabilir.

Son olarak çalışma, kullanıcıları kamusal alanların tasarım sürecine dâhil etmenin önemini vurgulamaktadır. Çalışma, kullanıcı anketleri ve görsel analizler yürüterek, topluluğun ihtiyaçları ve

tercihleri hakkında değerlendirme sağlamıştır ve kullanıcı deneyimini geliştirebilecek özel tasarım müdahalelerini belirlemiştir. Bu yaklaşımın, kamusal alanların toplumun ihtiyaçları ve tercihleri göz önünde bulundurularak tasarlanmasını sağlamaya yardımcı olabilir ve çeşitli kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayan daha işlevsel, çekici ve sürdürülebilir alanlara yol açtığı ortaya çıkmıştır.

Genel olarak, bu çalışma, eğitim kurumlarının tasarımında kamusal alan ilkelerini göz önünde bulundurmanın önemini göstermekte ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamada kamusal alanların etkinliğini değerlendirmek için bir çerçeve sunmaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Dai, T., Zhuang, T., Yan, J., & Zhang, T. (2018). From Landscape to Mindscape: Spatial Narration of Touristic Amsterdam. *Sustainability*, 10(8), 2623.
- Gehl, J. (1987). *Life between Buildings: Using Public Space*. (J. Koch, & V. Nostrand, Trans.) New York: Reinhold.
- Güvenbas, G., & Polay, M. (2020). Post-occupancy evaluation: A diagnostic tool to establish and sustain inclusive access in Kyrenia Town Centre. *Indoor and Built Environment*, 30(10), 1620-1642.
- Keyvanfar, A., Shafaghat, A., Mohamad, S., Abdullahi, M. M., Ahmad, H., Derus, N. H., & Khorami, M. (2018). A Sustainable Historic Waterfront Revitalization Decision Support Tool for Attracting Tourists. *Sustainability*, 10(2), 215.
- Kotler, P., Asplund, C., Rein, I., & Heider, D. (1999). *Marketing Places Europe: Attracting Investments, Industries, Residents and Visitors to European Cities, Communities, Regions and Nations*. London: London: Pearson Education.
- Latip, N. S., Shamsudin, S., & Liew, M. S. (2012). Functional Dimension at 'Kuala Lumpur Waterfront'. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 49, 147-155.
- Rahan, R. M. (2014). Urban Branding as an Effective Sustainability Tool. *HBRC Journal*, 10, 222-230.
- Shi, J., Xu, K., & Duan, K. (2022). Investigating the intention to participate in environmental governance during urban-rural integrated development process in the Yangtze River Delta Region. *Environmental Science & Policy*, 128, 132-141.
- Üzümcüoğlu, D., & Polay, M. (2022). Urban Waterfront Development, through the Lens of the Kyrenia Waterfront Case Study. *Sustainability*, 14(15). doi:https://doi.org/10.3390/su14159469
- Wu, T., Li, M., & Zhou, Y. (2023). Measuring Metro Accessibility: An Exploratory Study of Wuhan Based on Multi-Source Urban Data. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 12(1), 18.

ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR PEYZAJ TASARIMLARININ KENT DOKUSUNA ETKİSİ

Prof. Dr. Nazmiye Erdoğan¹

¹Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

In this study, the possible contributions of universities to the urban green infrastructure, climate and the cities they are located in terms of environmental and sustainability within the scope of sustainable landscape design and practices on campuses were examined, case studies were given, results and suggestions were presented. In order to transfer the successful environmental and landscape designs and related practices carried out in the university campuses to the cities where these campuses are located, first of all, the interaction between the city and the university must be strong, and widespread and functional ties must be established. In addition, the necessity of following the International Network of Sustainable Campuses and other international green campus accreditations, very few universities from Turkey are members, is now inevitable, and accordingly, the contribution of landscape architecture and interdisciplinary cooperation with an ecological landscape planning approach in the planning of sustainable campuses was also evaluated.

Keywords: Sustainable Campus, Sustainable Landscape Design, Urban Landscape, Ecological Planning

1. GİRİŞ

Hızla gelişen teknolojilerle doğal kaynakların tüketilmesi ve oluşan çevresel sorunların boyutu sürdürülebilirlik konusunun acil olarak üzerinde durulması gerektiği sinyalini vermektedir. Her örgütlü yapıda olduğu gibi, üniversitelerdeki günlük faaliyetler sırasında hem doğal çevreye hem de sosyal çevreye doğrudan ya da dolaylı olarak olumlu etkiler kadar olumsuz etkiler de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, üniversiteler kampüs ortamındaki kirletici ve bozucu öğeleri önleme, azaltma, dönüşüme öncülük etme ve topluma örnek olma yolunda, sürdürülebilirliğe katkıda bulunma sorumlulukları vardır. Bu bağlamda, tüm dünyada ve ülkemizde üniversiteler hızla artan bir şekilde ekosistemin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak için kendi kampüslerinde, ilgili dersler yanında, sürdürülebilir çevre politikaları ve eylem planları oluşturmakta ve uygulamaktadır. Açıkkay'a (2015) göre gün geçtikçe daha çok önem kazanan çevresel sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için tüm dünyada küresel boyuttan, ülke, bölge ve kent ölçeğine kadar sürdürülebilirlik stratejilerinin oluşturulması ve uygulanması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Kaynak kullanımının önemi, doğa-insan arasındaki bağın kurulması, uzun süreli etki edecek ekolojik tasarımlara kampüs peyzaj tasarımında da düşünülmelidir. Özellikle günümüzde Uluslararası Sürdürülebilir Kampüsler Ağı (ISCN) gibi çeşitli ağlar, düzenlenen seminer ve konferanslar, yeşil akreditasyonlar, verilen ödüller ile Amerika, Avrupa ve Asya'daki üniversiteler arası iletişim ve

koordinasyon sağlanmaktadır. Bu durum da üniversitelerin sürdürülebilirlik sorumluluklarını daha iyi yerine getirmelerini gerektirmektedir. Yılmaz ve diğerleri (2005) göre genellikle kent merkezleri dışında, doğal ekosisteme yakın, geniş alanlara sahip olan yerleşkeler buldukları çevrenin ekolojik koşullarından etkilenmekte veya bu ekolojik koşulları etkilemektedir. Bu durum da üniversitelerin özellikler de kent merkezinde konumlananların peyzaj tasarım ve planlamalarını daha önemli hale getirmektedir.

Açıkay'a (2015) göre üniversiteler bir kentin bütünleşik bir parçasıdır ve ulaşım, nüfus, barınma ve çalışma olanaklarıyla üniversite kampüslerini birer ekosisteme dönüştürmektedir. Özellikle büyük peyzaj alanlarına sahip olduklarından, kent peyzaj matrisinde önemli bir yere sahiptir. Rol model olan üniversiteler kentlere getirdikleri çevresel yükü hafifletmek için çevreye daha duyarlı ekolojik özelliklere sahip olmalıdırlar. Peyzaj Mimarlığın özünde olan ekolojik düşünme artan çevre sorunlarıyla ve insanların çevreye daha duyarlı yaşam alanları istemeleriyle yapılan tasarımların ekolojik olma özelliğinin vazgeçilmez olduğuna vurgu yapmaktadır. Choi ve diğerleri (2017) yaptıkları çalışmada bir üniversite kampüsünü, bir kentsel sistemin küçültülmüş bir şekli olarak görerek üniversite kampüslerinin, gelecekteki şehirlere uygulanabilecek yeşil sistemlerin ve yeşil özelliklerin etkinliğini analiz etmek için bir test alanı görevi görebileceğini ifade etmektedirler. Oktay'a (2001) göre kampüs alanları gerek büyüklük gerekse sahip oldukları yeşil alanlarla birlikte buldukları ortama ekolojik açıdan pek çok fayda sağladığını ve peyzaj tasarım ve yönetiminde ekolojik yaklaşım anlayışıyla kentsel ekosistemin bir parçası olabilecek, kendi kendine yetebilen sürdürülebilir bir sistemin geliştirilmesidir.

Artık üniversitelerin sadece çevresel bilgiyi üreten ve yayan değil, aynı zamanda uygulayan kurumlar olması, üniversite yerleşkelerinde uygulanan sürdürülebilir çevre ve peyzaj tasarımlarının ve ilgili uygulamaların yarattığı, desteklediği ve sürdürdüğü çevresel koşulların hem yerleşkelerin bulunduğu kentlere çevresel etkisi, hem de bu pratiklerin kentsel günlük yaşam süreçlerinde, özellikle örgütlü endüstriyel ve kurumsal pratiklerde, kullanılması ve bu kullanımı yaygınlaştıran ve geliştiren kent ve üniversite arasındaki ilişkilerin olması, yaygın ve işlevsel bağların kurulması gerekir. Bu ve benzeri gereksinimler, bizi üniversitelerin yaptıkları sürdürülebilir çevre ve peyzaj tasarımlarının ve uygulamalarının kent dokusuna katkıları değerlendirilerek, hem bilgi paylaşımına hem de farkındalığı, ilgiyi ve faaliyetlerin kapsamını artırmaya katkıda bulunmanın gerekliliğine ve önemine götürür.

2. KAMPÜSLERDE SÜRDÜRÜLEBİLİR PEYZAJ TASARIMLARI

Dünya genelinde önemli çevresel sorunlara çözüm üretmesi beklenen yükseköğretim kurumlarının çevre ve sürdürülebilirlik konularına dikkat çekmek için uluslararası bir sıralama olan UI GreenMetric dünya Üniversiteler Sıralaması son yıllarda yaygınlaşan ve sayıları giderek artan uluslararası üniversite sıralama sistemleri kalitenin bir göstergesi olarak algılanmaktadır. Dünyadan ve Türkiye'den sıralamaya giren üniversite kampüslerinin sürdürülebilir peyzaj tasarımı ve yapılması kapsamında atık yönetimi, su kullanımı ve yağmur suyu hasadı, yenilenebilir enerji, yeşil altyapı, enerji verimliliği, ulaşım, iklim duyarlılığı ve ekolojik faydalar sağlama bağlamında aşağıda bazı örnekler verilmiştir.

California Academy of Sciences Renzo Piano'nun tasarımına göre tamamen yeniden inşa edildi. Yeni bina yağmur suyunu geri dönüştürüyor, fotovoltaik paneller kullanıyor, doğal aydınlatmadan en iyi

şekilde yararlanıyor ve Kaliforniya'ya özgü milyonlarca bitki içeren bir hektarlık yeşil bir çatıya sahip. Berlin'de Freie Üniversitesi bir iklim acil durumu ilan edilerek 2025 yılına kadar iklim nötr olmak ve idaresinde ve kampüsünde sürdürülebilirliği ve iklim korumasını teşvik etme çabalarını sürdürmek istiyor. Washington Üniversitesi Saint Louis kampüsünü, öğretim ve araştırmayı doğrudan sürdürülebilir kampüs uygulamalarına bağlayan yaşayan bir öğrenme laboratuvarına dönüştürüyor ve yeni nesil çevre liderlerini yetiştirmeyi hedefliyor. Yeraltı otopark tesisi, araç şarj istasyonlarını, araç paylaşım alanlarını ve kampüs ulaşımı, kampüs peyzajı düzenlemesi, enerji, yeşil binalar, geri dönüşüm ve atık azaltma, sürdürülebilir gıda ve sürdürülebilirlik farkındalık komiteleri altında ele alınmaktadır. Özellikle de mimari ve peyzaj planlama çalışmalarının bileşiminde sürdürülebilir yeşil çatıları da son yıllarda artmaktadır. Nanyang Teknoloji Üniversitesinde yerden çatıya kadar uzanan yeşil peyzaj, bulunduğu ortamın doğal yapısına uyum sağlamak için tasarlanmıştır. Becton Dickinson kampüsünde bina sınırları arasındaki keskin hattı azaltan büyük çim köprü peyzaj tasarımı bulunmaktadır. Türkiye'de de önemli tasarım ve uygulama örnekleri bulunmaktadır. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, su geçirimsizliği yüksek alanlar, bisiklet kullanımı, engelli kullanıcılarının rahat dolaşımı, bitkisel düzenlemeler, sulamaya ilişkin düzenlemelerle önemli peyzaj tasarımlarına sahiptir. Yıldız Teknik Üniversitesi'nde suyun döngüsünü devam ettirilmesi için doğal drenaj alanları korunmak amacıyla yeşil alan düzenlenmeleri yapılmıştır. Bu düzenlemede kentin su döngüsüne katkı sağlaması aynı zamanda sera gazı emisyonunun azalmasına yardımcı olması beklenmektedir. Ege Üniversitesi yeşil alanlarında sürdürülebilir peyzaj çalışmaları mevcuttur. %39'u orman bitki örtüsüyle kaplı Erciyes Üniversitesi kampüsünde akıllı binalar ve su emici alanlar bulunmakta ve yapay gölet çevresinde uluslararası botanik bahçesi olarak tanımlanmış olup yerel ve egzotik türleri barındırmaktadır. Özyeğin Üniversitesi yedi adet yeşil çatı mevcuttur. Bartın Üniversitesi sürdürülebilir peyzaj uygulamaları doğrultusunda kampüs içerisinde yağmur suları ile oluşturulan gölet sayesinde elde edilen su ile kampüste sulama faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Başkent Üniversitesi'nde güneş enerjisi santrali ile tüm yerleşkenin enerji ihtiyacının %46'sı karşılanmakta ve 2023 yılında %100'ü güneşten karşılanacaktır. Yağmur suyu hasadı, bisikletli başkent ve toplu ulaşım, ağaçlandırma çalışmaları, sıfır atık ve atık azaltma çalışmaları devam etmektedir.

3. SONUÇ

Üniversite yerleşkelerinde, atık yönetimi, su etkin peyzaj düzenleme ve su yönetimi, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı ve enerji verimliliğinin artırılması, akıllı ulaşım, yeşil bina ve yeşil altyapı, ekolojik peyzaj tasarımları ve tüm alanlarda çevre eğitimi hususlarında bütüncül ve uzun vadeli yaklaşımlar tartışılmalıdır. Tüm üniversite kampüslerinin sürdürülebilir peyzaj tasarımları ve bu yapılanmanın kent dokusu ile bütünleşmesi ve örnek model oluşturulması önerilmektedir. Tazebay ve Kaymaz (2017) belirttiği gibi üniversite kampüslerinde de planlanan alanı tüm ekolojik özellikleriyle bir bütün olarak algılayan ve belirlenen ekolojik sınırlar içinde tek başlı ve etkili bir peyzaj yönetimiyle hazırlanmış olan planı uygulamaya çalışan "sürdürülebilirlik" esasına dayalı peyzaj planlama ve yönetim düzeninin kurulması gerekmektedir. Li, ve diğerlerine (2019) göre genel kampüs planlama aşamasında, dikkatli bir şekilde tasarlanması ve gerçek bir yaşam alanı haline getirilmesi yeşil kampüsün sürdürülebilir

gelişimini ve yeşil alanların uzun vadeli ekolojik, sosyal ve ekonomik faydalarının elde edilmesini destekleyecektir.

Sürdürülebilir tasarım bağlamında ekoloji ve estetiği birlikte ele alınmalı ve bu ele almada bilimsel alanların birlikte çalıştığı, birlikte planlar, programlar ve uygulamalar yaptığı disiplinlerarası etkileşimin kurulması gerekir. Üniversitelerde bu yapılanmanın kurulması aşamasında bir sürdürülebilirlik ofisi kapsamında peyzaj mimarlarının da bu oluşumda yer alması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ayrıca Türkiye’de mevcut durum bilinmemesine rağmen kampüs yapılanmalarının hepsinde peyzaj mimarı istihdamı da önemlidir. Kentsel doğal alanlar ve yeşil altyapı sistemlerinin üniversitelerle bağlantısının kurulması ve üniversitelerin hem kendi kampüslerinde hem de buldukları kentle organik bağlarının kurulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tüm üniversitelerin sürece dahil olması ve sürdürülebilir yeşil kampüsler oluşturma sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir.

4. KAYNAKLAR

Açıkay, S. H. (2015). Kent İçi Üniversite Kampüslerinin Ekolojik Peyzaj Tasarım İlkeleri Kapsamında İrdelenmesi (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).

Choi, Y. J., Oh, M., Kang, J., & Lutzenhiser, L. (2017). Plans and living practices for the green campus of Portland State University. *Sustainability*, 9(2), 252.

Li, X., Ni, G., & Dewancker, B. (2019). Improving the attractiveness and accessibility of campus green space for developing a sustainable university environment. *Environmental Science and Pollution Research*, 26, 33399-33415.

Oktay, D. (2001). Planning Housing Environments for Sustainability: Evaluations in Cypriot Settlements, Yapı Endüstri Merkezi Yayın No:76 ISBN: 975-8599-12- 7, İstanbul.

Pezeshkpoor, Z. (2020). The role of movability on campus outdoor furniture. unpublished master's thesis, Kansas State University.

Tazebay, İ. , Kaymaz I. (2017) Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, ZPM452 Peyzaj Yönetimi Dersi Ders Notları - Akademik Arşiv <https://dspace.ankara.edu.tr>.

Yılmaz, O., Ak, K., & Benliay, A. (2005). Yerleşke Tasarımının Ekolojik Boyutu, II. Ulusal Üniversite Yerleşke Planlaması ve Çevre Düzenlemesi Çalıştayı, 16, 17-18.

KENT BAHÇECİLİĞİNİN KOLEKTİF GIDA ÜRETİMİ VE MÜŞTEREK MEKÂNLARI: ODTÜ BOSTANI

Ayşen Çerşil¹, Esin Kömez Dağlıoğlu²

^{1,2}Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

Today, the social and material infrastructures of many cities fail to satisfy the basic needs of citizens. Inadequacies of agricultural production to provide enough food due to environmental factors and injustices in accessing fresh food products have also created food crises in cities. This necessitates citizens to change their daily routines, socialization tactics, and use of urban spaces. Therefore, space-commoning or commoning through spaces can open possibilities for the emergence of alternative sets of social and spatial relations which encourage new ways of living together and transforming urban space. On this basis, this study questions whether common spaces can be formed through urban gardening practices which are initiated through collective actions of individuals and tend to use public spaces alternatively and reappropriate vacant lands for food production. Considering all these, as an urban gardening example, METU Orchard on the METU campus has been selected for a field study. Therefore, the aim of this article is to discuss urban gardening in terms of commoning practices and alternative food production methods through the case of METU Garden.

Keywords: *Alternative Food Initiatives, Urban Gardening, Urban Gardens, Commoning Practices, Campus Landscapes*

1. GİRİŞ: MÜŞTEREK MEKÂNLAR OLARAK KENT BAHÇELERİ

Kapitalizmin sermaye birikimi tarafından desteklenen baskın mekânizmaları, toplumsal gerilemeye yol açmakta ve aynı zamanda kentlilerin değişen ihtiyaçlarını karşılayamayan, bölünmüş ve bireyler arasındaki sosyal çatışmaları arttıran bir kentsel yaşam yaratmaktadır (Harvey, 2012; Sennett, 2019; Stavrides, 2016). Bu durum, şehirlerin sosyal ve fiziksel altyapılarının vatandaşların fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı kriz zamanlarında daha belirgindir. Günümüz şehirlerinin karşı karşıya kaldığı krizler, kentlilerin günlük rutinlerinde, sosyalleşme taktiklerinde ve kent mekânlarını kullanım pratiklerinde değişiklik yapmalarını zorunlu kılmaktadır.

Bireylerin temel ihtiyaçları arasında olan, sağlıklı ve nitelikli gıdaya erişimdeki adaletsizlikler de büyük şehirlerde yaşayanların yüz yüze kaldığı sorunlara yenilerini eklemektedir. Çevresel faktörlere bağlı olarak giderek azalan tarımsal üretimin yetersizliği ve kapitalizmin gıdayı sömürüye açık bir meta-obje olarak kabulüyle şekillenen üretim-dağıtım-tüketim ilişkilerinin giderek daha çok kâr amaçlı olması gıdaya erişimdeki adaletsizlikleri arttırmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında, mevcut gıda sisteminin kentliler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı ve gıdaya erişimdeki adaletsizlikleri ortadan

kaldırmayı hedefleyen “alternatif gıda inisiyatifleri” olarak adlandırılan faaliyetler (gıda toplulukları, tüketici kooperatifleri, kolektif mutfaklar, köylü pazarları, kentsel tarım grupları veya kent bahçeleri) giderek önem kazanmaktadır (Ayalp, 2021; Doğançayır & Kocagöz, 2019). Bu alternatifler, bir topluluğun üyelerinin bir araya gelerek kendi gıda üretim ve erişim yöntemlerini oluşturması ile başlamaktadır. Daha sonra, bireylerin kolektif katılımı ile mevcut toplumsal düzene karşı geliştirdikleri stratejiler açısından kamusal nitelik kazanmaktadır. Aynı zamanda bireylerin kamusal mekânları kendi gıda ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlemelerine olanak sağlamaktadır.

Bu bağlamda, “müşterekleşme pratikleri” veya “mekânlar aracılığıyla müşterekleşme” (Stavrıdes, 2016) kentlerdeki alternatif gıda üretimlerinin oluşturduğu toplumsal ve mekânsal ilişki setlerinin incelenmesinde kavramsal bir şema sağlayabilir. Müşterekleşme pratikleri, kentlerde yaşayanların günlük yaşamlarında mücadele ettikleri sorunlara kolektif olarak çözümler arayabilmelerine olanak sağlayan alternatif sosyal düzenlerin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bireylerin kolektif eylemleri ile şekillenen müşterekleşme pratikleri, paylaşım, iş birliği ve hoşgörü fırsatları yaratmaktadır. Aynı zamanda “ortak mekân” veya “heterotopik mekân” olarak adlandırılan, kentlerdeki kamusal ve özel alanlar arasında “eşik” (Stavrıdes, 2019) görevi görebilecek yeni mekânsal kurguların da oluşumuna olanak sağlamaktadır. Baskın bir siyasal otorite tarafından kontrol edilen ve kentlilerin mekân kullanımlarında kısıtlı kullanım alternatifleri sağlayan kamusal alanların aksine “ortak mekânlar” birlikte yaşam pratiklerinin kurgulanması ve devam ettirilmesini mümkün kılan “kolektif yaratıcılığın” gelişmesini teşvik etmektedir (Stavrıdes, 2016, 2019).

Bu temelden hareketle bu çalışma, “kolektif yaratıcılığın” bir örneği kabul edilebilecek kent bahçeciliğini ve bu uygulamaların müşterek mekânlarını incelemeyi hedeflemektedir. Kent bahçeciliğinin bir örneği olan kent bostanları, bireylerin belirli bir otorite tarafından kontrol edilen mekânlar ve özel mülkiyete ait mekânlar arasında kalan kamusal alanları yeniden işlevlendirerek, bu alanları katılımcı süreçler ile dönüştürebilecekleri ve müşterekleşme pratiklerini deneyimleyebilecekleri eşik mekânları görevi görebilir. Bu anlamda, bu çalışmanın amacı ODTÜ Bostanı örneği üzerinden kent peyzajının önemli bir parçası olan kent bahçeciliğini, müşterekleşme pratikleri ve gıda üretim stratejileri açısından tartışmaya açmaktır.

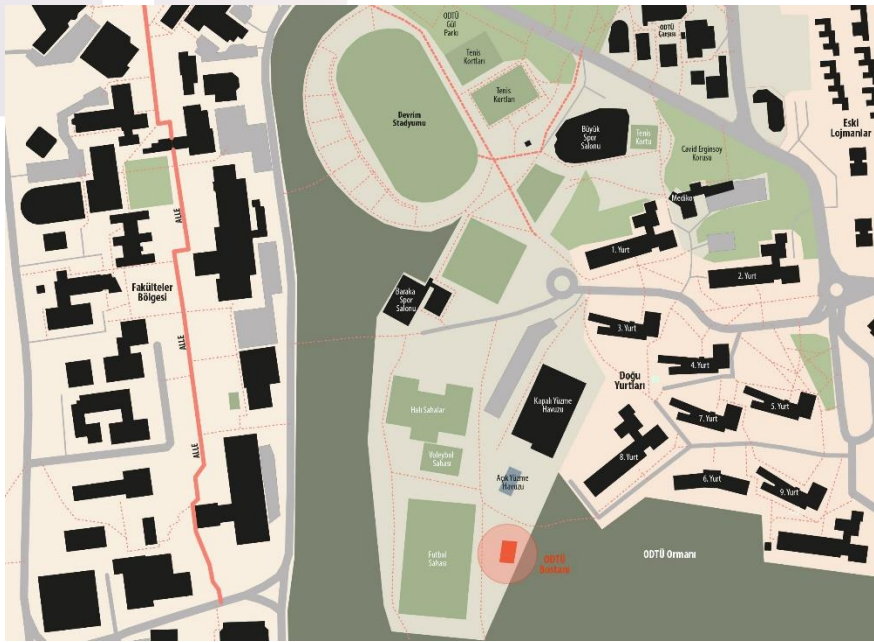
2. KOLEKTİF GIDA ÜRETİMİ VE ODTÜ BOSTANI

Kurulduğu günden beri ODTÜ kampüsü kent peyzajı ve kültürel yaşamının önemli bir parçası olmuştur. 1961 yılında kampüste başlatılan “Ağaçlandırma Şenliği” Ankara kenti için önemli bir doğal çevre oluşturmuş ve toplumsal bellekte yer edinmiştir. Bu nedenle, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin “Tohumlar Kampüse” kampanyası kapsamında, ODTÜ Rektörlüğü, Adım Adım Oluşumu ve Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin iş birliği ile 2015 yılında ODTÜ kampüsünün sınırları içerisinde kurulan ODTÜ Bostanı alan çalışması olarak seçilmiştir (Şekil.1). Araştırmanın kapsamında, 2022-2023 Güz Dönemi içerisinde, ODTÜ Bostanı'nda gerçekleştirilen etkinlikler katılımcı olarak gözlemlenmiş ve bu faaliyetlerden edinilen bilgi ve deneyimler müşterekleşme pratikleri ile alternatif gıda üretimi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Bostan, ODTÜ kampüsü içerisinde açık ve kapalı yüzme havuzu, halı sahalar, Baraka Spor Salonu ve yurtlar bölgesi arasında, ODTÜ Ormanı sınırında yer almaktadır (Şekil.2). Alana ulaşım araç ile veya yaya olarak yapılabilmektedir. Tarımsal faaliyetlerin gerektirdiği nakliyeler için rektörlük tarafından tahsil edilen araçlar kullanılmaktadır.

Şekil 4. Bostan'ın ODTÜ kampüsü içerisindeki konumu

Şekil 2. ODTÜ Bostanı yakın çevresi

Ekolojik kent bahçeciliğine bir örnek olarak ODTÜ Bostanı, mekânsal ve sosyal özellikleri bakımından öne çıkmakta ve ODTÜ mensuplarının kendi inisiyatifleri ile sürdürdükleri tarımsal faaliyet alanı olması açısından çeşitli potansiyelleri barındırmaktadır. Bostandaki üretimlerde organik tarım yöntemleri benimsenerek, zirai hiçbir ilaç veya gübre kullanılmamakta ve atalık tohumların ekimine dikkat edilmektedir. Bu sayede nitelikli ve doğal gıdaya erişimin mümkün kılınması hedeflenmektedir. Bostanda süreklilik gerektiren geleneksel tarım uygulamalarının yanı sıra alternatif tarımsal üretim yöntemleri de denenmektedir. Bunların başında, gıda atıklarının çeşitli kompostlama yöntemleri ile geri dönüşümünü sağlayarak doğal gübre elde etmek, atalık tohumları çoğaltmak ve paylaşmak gelmektedir. Tarımsal üretime ek olarak bostanda aynı zamanda turşu kurma atölyesi, alıç sirkesi yapımı, kampüsteki bitkilerden tohumların toplanarak kurutulması, ağaçlardaki meyvelerin toplanarak bu meyvelerdeki tohumların filizlendirmesi, fide dikimi gibi uygulamalar da ekip üyelerinin kolektif katılımı ile uygulanmaktadır. Bostan aynı zamanda kampüs içerisindeki diğer öğrenci toplulukları tarafından da kullanılmaktadır. Bunlardan biri olan ODTÜ Yeşil Kampüs Topluluğu çeşitli kompost yapımı atölyelerini, bostan ekibi ve diğer katılımcılar ile bostanda gerçekleştirmektedir. Kompost oluşturmada kullanılan gıda atıkları, çürümüş meyve-sebzeler, çay ve kahve atıkları kampüsün farklı noktalarından öğrenciler tarafından toplanmaktadır. Bu sayede atıkların doğal yöntemlerle geri dönüşümü de yapılabilmektedir. Kompost etkinliklerinden elde edilen gübre tarımsal üretimde kullanılmaktadır. Bostan'ın tüm bu uygulamalara olanak sağlaması alternatif gıda üretimlerine imkân veren müşterek bir mekân olma durumunu güçlendirmektedir.

Şekil 3. Kışa hazırlık etkinliği

Şekil 4. Bostandaki tarımsal uygulamalar

Ekip üyelerinin kendi aralarında oluşturdukları birlikte öğrenme ağları da bostandaki kolektif üretim sürecinin devam ettirilmesinde önemli bir etkidir. Grupta aktiviteleri belirleyen ve organize eden herhangi bir yetkili kişi yoktur. Daha uzun süredir ekip üyesi olan, tarımsal üretim ile ilgili herhangi bir konuyu araştırmış ve önceki etkinliklere katılarak deneyim edinmiş kişiler kendi bilgi ve tecrübelerini yeni katılımcılar ile paylaşmaktadır. Ekim yapılamayan kış aylarında ise alanında uzman kişilerin katıldığı teorik bilgi aktarımları olmaktadır. Birlikte öğrenme ağının önemli bir bileşeni olan deneme-yanılma süreci de Bostan içerisinde veya yakın çevresindeki mekânlarda gerçekleştirilebilmektedir. Bu duruma örnek olarak gözlemlenen dönem sürecinde düzenlenen “Elma tohumu toplama etkinliği” verilebilir. Sosyal medya üzerinden çağrısının yapıldığı etkinlikte on katılımcı yer almıştır. İlk olarak bir ekip üyesi tarafından kampüs içerisindeki elma ağaçlarının meyvelerinin nasıl toplanacağı, tohumların nasıl elde edilebileceği ve sonrasında filizlendirilebileceğine yönelik bilgi aktarımı olmuş, sonrasında da kampüs içerisinde elma ağaçlarının olduğu alanlarda toplama faaliyeti yapılmıştır.

Şekil 5. Elma tohumu toplama etkinliği

ODTÜ Bostanı konumu itibari ile rekreatif, sportif ve konaklama alanlarına yakınlığı nedeniyle farklı kullanıcı profillerinin ziyaretine açıktır. ODTÜ Bostanı ekibi ve farklı öğrenci topluluklarının üyeleri tarafından bir buluşma mekânı olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu üyelerin ODTÜ yurtlarında kalanları sabah veya öğlen yemeklerini yemek için Bostan'ın yanındaki oturma alanlarında buluşmaktadır. Bu buluşmalar resmi bir topluluk buluşması olmamakla birlikte katılımcıların sosyalleştiği ve tarımsal üretimlerini yaptıkları bostan mekânı ile ilişkilerini güçlendiren spontane bir araya gelmelerdir. Bu buluşmalarda kolektif tarımsal üretim süreçleri ile ilgili kararlar alınmakta ve düzenlenecek etkinliklere karar verilmektedir.

3. SONUÇ

Ortaklaşa üretimin yapıldığı ODTÜ Bostanı müşterekleşme pratiklerinin deneyimlendiği ve mekânlar aracılığıyla müşterekleşmenin gerçekleştiği bir “ortak mekân” olarak kabul edilebilir. Bu anlamda, bir “eşik mekânı” olarak ODTÜ Bostanı, kullanıcıların sosyal ilişkilerini güçlendirmekte ve tarımsal üretimde çeşitli yöntemlerin benimsenmesine olanak sağlamaktadır. Bostandaki tarım uygulamaları, kolektif yaratıcılık süreçlerinden geçerek kullanıcıların gıdaya erişiminde çeşitli alternatifler sunmaktadır. Bireylerin kendi inisiyatifleri ile devam ettirdikleri üretim faaliyetleri ve birbirleri ile kurdukları sosyal ilişkiler de gıda üretiminin devamlılığının sağlanmasında önemli bir etkidir. Bu alanlar, üniversite yönetimi tarafından kontrol edilen ve bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirmelerine imkân

sağlamayan kamusal alanların arasında Stavrides'in tanımladığı eşik mekânları oluşturmaktadır. Kampüs peyzajının önemli bir parçası olan kamusal alanların katılımcı yaklaşımlarla yeniden ele alınması kullanıcıların yakın çevresi ile ilişkilerini güçlendirmeleri ve alternatif bir araya gelme mekânları oluşturmaları açısından da ayrıca önemlidir.

4. KAYNAKLAR

- Ayalp, E. K. (2021). *Alternatif Gıda Ağları ve Türkiye'de Yurttaş Temelli Gıda İnisyatifleri*. 12(33), 965–1005.
- Doğançayır, C. M., & Kocagöz, U. (2019). Kent-Kır Arasında ve Ötesinde; Yerleşik ve Yeşeren Gıda Ağları. *Beyond.Istanbul*, 3, 168–173.
- Harvey, D. (2012). *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*. Verso.
- Sennett, R. (2019). *Building and Dwelling: Ethics for the City*. Penguin Books.
- Stavrides, S. (2016). *Common space : the city as commons*. Zed Books.
- Stavrides, S. (2019). *Towards the city of thresholds*. Common Notions.

4. OTURUM A SALONU

YÖNTEM

OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. NİLÜFER KART AKTAŞ

KONYA TARİHİ KENT MERKEZİ'NDE MULTİDİSİPLİNER BİR YAKLAŞIM:

MEVLANA-ALAEDDİN AKSI KENTSEL TASARIM PROJESİ

Dide Dinç Üstündağ¹, Ece Ünübol Gençler², Barış Kalyoncuoğlu³, Özgenur Maldar⁴

^{1,2}Teğet Mimarlık, İstanbul, Türkiye

^{3,4}Caps, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

Mevlana Street, which defines the axis between Alaeddin Hill, Sultan Selim Mosque and Mevlana Museum, in the historical center of the city of Konya, is a cosmopolitan boulevard that is heavily used by both residents and visitors today. The street, which has an active vehicle and pedestrian circulation, hosts important historical and cultural centers as well as various functions such as trade, recreation and gastronomy. As a large-scale part of a series of arrangements planned in the city by Konya Metropolitan Municipality, the Alaeddin-Mevlana Urban Design Project was prepared on the aforementioned axis, under the direction of Teğit Mimarlık between the years 2020-22. In this text, the multi-layered and multidisciplinary studies and intervention proposals carried out within the scope of the project are presented.

Keywords: City Planning, Multi-disciplinary Study, Urban Identity, Multi-scale Coordination, Konya City Center

1. KENT MORFOLOJİSİ

Geçmiş neolitik döneme uzanan Konya şehrinin ilk ve uzun soluklu odağı, bugün Alaeddin Tepesi olarak bilinen, bölgenin en yüksek rakıma sahip dairesel planlı bölgesidir. Merkezi ve stratejik konumdaki tepe, en eski arkeolojik kalıntıların bulunduğu Roma ve öncesindeki Frig medeniyetlerinden itibaren sırasıyla Bizans, Selçuklu ve Osmanlı hâkimiyeti altına giren şehrin; idari, ticari ve sosyal gelişimine yön vermiştir (Karpuz, 2008).

Yerleşik düzenin sınırlarını belirleyen ve ilk kalıntıları Bizans dönemine dayanan surlar, şehrin yapısal ve demografik büyümesi ile birlikte zaman içinde radyal olarak kademelenmiş ve genişlemiştir. Selçukluların hâkim olduğu, 11-14. yüzyıllar arasında iç kale surları ve dış surlar arasına yerleşen şehir, Tanyeli'nin "kapalı kent" modeli ile tanımlanmıştır (Tanyeli, 2021). Öte yandan, ticari ve konut yerleşimlerinin sur dışına doğru yayıldığı Osmanlı döneminde, Alaeddin Tepesi'nin doğusuna inşa edilen Mevlana Türbesi'nin kent hayatı içinde önemini giderek artmış; Konya şehrinin ikinci odak noktası sur dışında meydana gelmiştir (Önge, 2018).

Şekil 3. Alaeddin Tepesi'den Mevlana Caddesi'ne bakış, 1938 (Salt Research Arşivi)

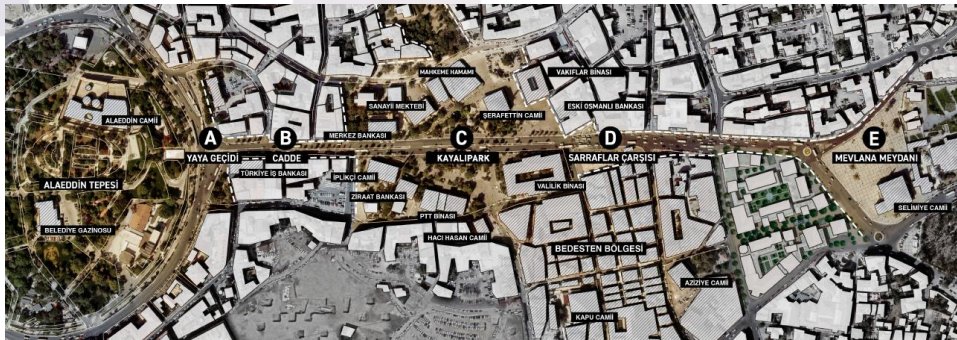
2. MEVLANA – ALAEDDİN AKSI

Konya şehrinin tarihi merkezinde, Alaeddin Tepesi ile Sultan Selim Camii ve Mevlana Müzesi arasındaki aksı tanımlayan Mevlana Caddesi günümüzde hem kent sakinleri hem de ziyaretçileri tarafından yoğun olarak kullanılan kozmopolit bir bulvardır. Aktif bir araç ve yaya sirkülasyonuna sahip cadde, önemli tarihi ve kültürel odakların yanı sıra ticaret, rekreasyon, gastronomi gibi çeşitli fonksiyonları bir arada barındırmaktadır.

Söz konusu aks üzerinde, 2020-22 yılları arasında Teğet Mimarlık yürütücülüğünde hazırlanan Alaeddin-Mevlana Kentsel Tasarım Projesi, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin kentte planladığı bir dizi düzenlemenin parçasıdır. Bu metinde, alanın mevcut durumu ile proje kapsamında gerçekleştirilen çok katmanlı multidisipliner çalışma ve müdahale önerileri aktarılmaktadır.

2.1 Mevcut Durum ve Potansiyeller

Proje alanı, kentin tarihi merkezinde konumlanması ile birlikte, bugün büyük lokmalar halinde şehre yayılan ilçe belediyelerinin de kesişiminde kalmakta; Selçuklu, Karatay ve Meram ilçelerinin farklı dokularını bir araya getirmektedir. Söz konusu fiziksel birleşmeyi destekler nitelikte; tarihi, kültürel, sosyal ve ticari dinamiklerin Mevlana aksı üzerinde bir arada bulunması, hem şehrin sakinleri hem de ziyaretçileri için çok katmanlı kentsel bir açık alan potansiyeli barındırmaktadır.

Şekil 4. Alaeddin Tepesi ve Mevlana Meydanı arasındaki proje alanı (Teğet Mimarlık Arşivi)

Aks üzerindeki nitelikli mimari yapılar, Kayalı Park, mahalle parkları ve irili ufaklı meydanlar alanın karakterini olumlu yönde etkilemektedir. Bu mekansal değerler bütünlleştirici unsurlar olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, Mevlana Caddesi'nin yakın çevresinde gerçekleştirilmekte olan restorasyon ve dönüşüm projeleri, kısa ve orta vadede bulvarın yaya kimliğini kalıcılaştırma potansiyeli taşımaktadır.

Öte yandan, kentin son yıllarda yaşadığı hızlı ve kontrolsüz büyüme, tarihi çekirdeğin ve Mevlana Caddesi'nin mekansal tahribatına yol açmıştır. Konumu itibariyle yaya hareketinin yoğun olduğu alanda, fiziksel konfor ve süreklilik zayıftır. Kentsel donatıların ve alt mekanların yetersizliği, caddenin fiziksel ve görsel sınırlarını tanımlayan ağaç sırasının eksilmesi, yıpranmış zemin kaplaması ve sirkülasyon dokusunun düzensiz parçalar halinde onarılmış olması mevcut zayıflıkların başlıca nedenleridir.

2.2 Prensipler ve Müdahaleler

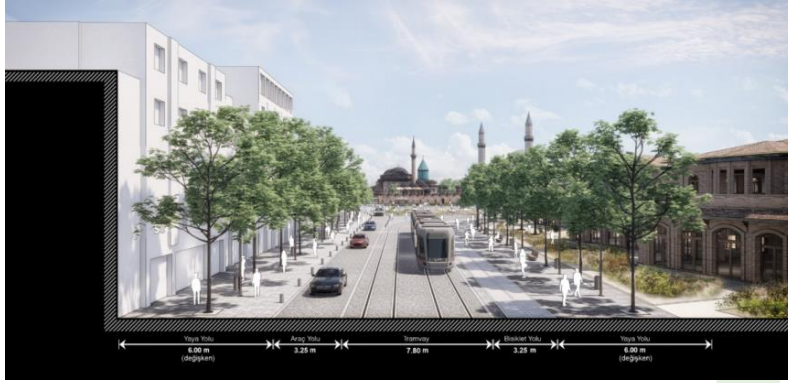
Proje kapsamında; Süreklilik/Geçişlilik, Engelsiz Şehir Yüzeyi, Kimlik prensipleri belirlenmiştir. Seyrelmiş yeşil dokunun tamamlanması, yaya konforu için şerit genişliklerinin yeniden ele alınması; caddenin uzun vadede yayalaştırılması; cadde üzerinde yer alan tüm donatıların ve kaplama malzemelerinin bütüncül bir şekilde düzenlenmesi; tramvay - taşıt yolu - durak ilişkilerinin iyileştirilmesi; birbirinden kopuk kentsel boşlukların onarılması gibi tasarım kararları söz konusu prensipleri destekler niteliktedir.

Çalışmada, Mevlana Caddesi dört mekansal başlıkta ele alınmaktadır: Cadde, Kayalı Park, Sarraflar Çarşısı ve Mevlana Meydanı.

2.2.1 Cadde

Temel olarak, cadde ve yakın çevresindeki kamusal alanın mekansal ve işlevsel sürekliliği amaçlanmıştır. Tramvay hattının korunduğu doğu-batı aksında konforlu ve sürekli bir yaya hareketi; kuzey-güney aksında caddeyi tanımlayan mahalle dokusunun, çarşıların ve sosyal alanların cadde ile ilişkilerinin güçlenmesi hedeflenmiştir.

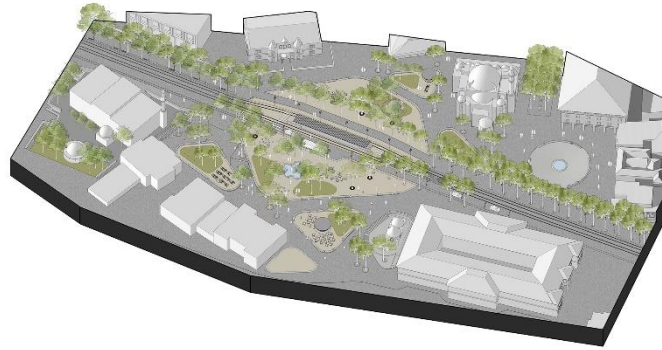
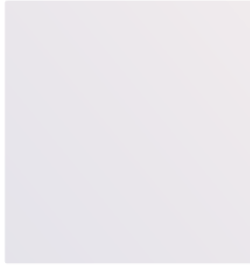
KBB Ulaşım Daire Başkanlığı ve Trafik Danışmanlığı ekibi ile koordineli yürütülen proje kapsamında; orta ve uzun vade kullanımda araç trafiğinin yavaşlatılması ve tek şeride düşürülmesi, yol geometrisinin düzenlenmesi, yol ve kaldırım yükseklik farklarının minimize edilmesi, tramvay yolunda malzeme değişikliği yapılması, seyrekleşen anıtsal ağaç sırasının tamamlanması, konforlu ve bütüncül bir mekan deneyimi için araç ve yaya yollarının doğal malzemeyle kaplanması, kullanıcı deneyimini önceleyen kent mobilyaları ve donatılarının stratejik olarak konumlandırılması önerilmiştir. Aynı zamanda yayalaştırmanın ikinci etabı olarak doğu-batı yönündeki şeridin bisiklet yoluna dönüştürülmesi planlanmıştır.

Şekil 5. Mevlana Caddesi öneri kesiti (Teğet Mimarlık Arşivi)

2.2.2 Kayalı Park

Caddenin merkezinde yer alan Kayalı Park, ismini 1923 yılında bulvarın açılmasıyla birlikte yapılan havuzdan ve ortasındaki kayadan almaktadır. Selçuklu, Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nden nitelikli mimari yapılarla çevrelenmiş park, farklı ölçeklerdeki açık kamusal alanların da arasında bulunmaktadır. Konumu ve geçmişi itibarıyla kent hafızasında önemli bir yer tutan parkın, bugün yakın çevresinde yer alan mimari örüntü ve donatılarla ilişkisinin ve eski fiziksel karakterinin zedelendiği görülmüştür.

Şekil 6. Kayalı Park düzenlemesi (Teğet Mimarlık Arşivi)

Projede, bu bölgeye adını veren kayalı havuzun park içerisinde korunması önerilmiştir. Yakın çevresi ile ilişkilerin yeniden kurulması için mevcut açık alanların düzenlenmesi, zemin kaplamaları ve kent mobilyalarının bütüncül şekilde ele alınması; parkın, mekânsal sürekliliğin bileşeni haline getirilmesi planlanmıştır.

2.2.3 Sarraflar Çarşısı

Aleaddin-Mevlana aksı üzerinde yer alan Sarraflar Yeraltı Çarşısı için yapısal ve simgesel bir dönüşüm önerilmiştir. Meydan kotunda açılan yarık ve cam üst örtü ile birlikte dükkanların doğal ışık alması, çarşı girişinin ve yakın çevre ile kurulan ilişkinin güçlenmesi; bölgeye sosyal ve mekansal dinamizm kazandırılması hedeflenmiştir.

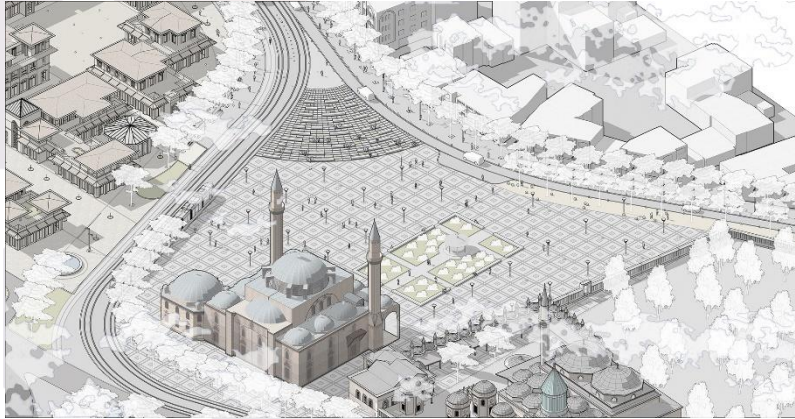
Bu kapsamda iç mimari yenileme projesi hazırlanmış; elektro-mekanik, statik, peyzaj, aydınlatma ve akustik ekiplerin dahil olduğu, multidisipliner bir proje süreci yürütülmüştür. Cadde, meydan ve yapı arasındaki ilişkiler, üst ölçek kararlar ile bütüncül olarak ele alınmıştır.

Şekil 7. Sarraflar Çarşısı Projesi (Teğet Mimarlık Arşivi)

2.2.4 Mevlana Meydanı

Batıda Alaeddin Tepesi, doğuda Mevlana Meydanı ile sınırlanan proje alanı, Mevlana Meydanı'nda son bulmaktadır. Proje kapsamında, meydandaki mevcut araç-yaya hareketi ilişkisi, trafik geometrisinde yapılan düzenlemelerle ele alınmış; yaya erişiminin, araç trafiğinin yavaşlatılmasıyla güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Aks üzerinde meydana doğru takip eden ağaç dizisine ve zemin dokusuna yapılan müdahaleler ile tanımlı bir açık alan oluşturulmuştur.

Şekil 8. Mevlana Meydanı Düzenlemesi (Teğet Mimarlık Arşivi)

Multidisipliner ve Eşzamanlı Çalışma: Bahsi geçen farklı ölçek ve kapsamdaki müdahale önerilerini oluşturmak üzere Konya kent tarihi ve gelişimi konusunda literatür taraması, örnek araştırmaları ve kentsel analizler yapılmıştır. Sık aralıklarla gerçekleştirilen saha ziyaretlerinde detaylı incelemeler yapılmıştır. Açık ve katılımcı bir sürecin yaşandığı projede, konsept fikirler ve ilk öneriler idarecilerin ve halkın katıldığı toplantılarda paylaşılmış ve geri dönüşler alınmıştır. Aks üzerinde ve yakın çevrede yer alan tüm müdahaleler multidisipliner bir koordinasyon ile ele alınırken, birbiriyle iç içe geçen farklı ölçeklerde tasarım problemleri eş zamanlı olarak çalışılmıştır. Mimari proje müellifi yürütücülüğünde

peyzaj proje müellifi, aydınlatma danışmanı ve (yerel) elektrik proje müellifi ile idare sorumlularının koordinasyonlu çalışması, mevcut duruma uygun somut öneriler geliştirilmesini mümkün kılmıştır. Benzer şekilde Belediye Ulaşım Birimi, trafik danışmanı ve cadde esnafı ile eşzamanlı görüşme yapılarak uygulama aşamasında karşılaşılabilecek problemlere proje aşamasında çözümler üretilmiştir.

3. SONUÇ

Konya kent merkezi ve sakinleri için tarihsel ve kültürel önem taşıyan ancak bugüne kadar yapılan noktasal, eksik ve bağlamından kopuk müdahaleler nedeniyle kimliğini yitirmek üzere olan Mevlana - Alaeddin Aksı (Mevlana Caddesi) için yürütülen proje kapsamında; mimari, peyzaj, elektrik, mekanik ve altyapı, aydınlatma, yönlendirme ve trafik gibi pek çok disiplinle birlikte farklı ölçeklerde eş zamanlı olarak çalışmıştır. Önemli mimari ve kültürel referanslar barındıran kent parçasının bütünsel olarak ele alınması, mevcut yürürlükte olan imar planları, kentin gelecek vizyonu, kent hafızasını ve aidiyetini hem yerel kullanıcılar hem de ziyaretçiler için olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Yapılan bütünsel, kapsamlı ve çok katmanlı çalışmanın, söz konusu bulvarın sınırlarını aşarak kentin genel makroformuna da katkı sağlayacağı ön görülmektedir.

4. KAYNAKLAR

Tanyeli, U. (2021). *Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Değişimi:11- 15. Yüzyıllar*. İstanbul, İdealkent Yayınları.

Önge, M. (2018, Kasım). *Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı, II. Kentsel Morfoloji Sempozyumu "DeğişKent: Değişen Kent, Mekân ve Biçim"*, Tarihsel Süreçte Konya Kent Morfolojisinin Gelişimi, İstanbul

Karpuz, H. (2008). Konya'nın Selçuklu Kent Dokusu Üzerine Gözlemler. *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, Konya Özel Sayısı, 5(Kış), 47-57*. Erişim adresi: http://isamveri.org/pdfdrg/D02907/2008_5/2008_5_KARPUZH.pdf

Semerci, F. & Hayırlıoğlu M. (2016). Konya Suriçinin Yayalaştırılması ve Kent Merkezine Tarihi Bir Görünüm Kazandırma. *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, (1), 85-105*. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/cutsad/issue/61052/906520>

PEYZAJ VE KENT İLİŞKİSİNİN KENT BÜTÜNÜ PLANLAMA YARIŞMALARI DENEYİMİNDEN TANIMLAMAK

Mehmet Nazım Özer¹, Gamze Özer²

^{1,2}Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ankara, Türkiye

ÖZET

Dünya’da, özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde yarışmalar, bir proje kültürü oluşmasına yardımcı olmakta ve yeni kavramları, planlama ve tasarım gündemine getirmektedir. Ülkemiz mekânsal planlama pratiğinde kent planlama yarışmaları önemli bir yere sahiptir. Cumhuriyet’in ilanından sonra 1930-1970’li yıllarda kentlerin imarını ve yapılaşmasını yönlendirmek için yarışmalar sık başvurulan bir yöntem olarak seçilmiştir. Ülkemizde son yüzyıl içinde 20’si Kent Bütünü olmak üzere 28 adet imar planı konusunda yarışma açılmıştır.

1927 yılında Ankara İmar Planı yarışmasıyla başlayan ve 1973 yılında Gaziantep Kent Bütünü yarışmasıyla son bulan kent planlama yarışmaları, Ülkemizde mekânsal planlama pratiğinde önemli değişimlere ve kazanımlara neden olmuştur. Erken Cumhuriyet döneminden bu yana mekânsal planlama çalışmaları; ulusal kalkınma, yaşam kalitesini ve toplumsal mutluluk düzeyini artırma ve kentlerin imarı için önemli bir araç olmuştur.

Kent planlama yarışmaları bir dizi yasal ve kurumsal düzenleme ile kuramlar ve yaklaşımların belirlenmesinde de etken olmuş ve hatta yarışmalar sürecinde de birçok yeni yaklaşımlar deneyimlenmiştir. Cumhuriyetimizin kurulması ve gelişmesi aşamasında sanatsal ve bilimsel alandaki heyecan, kent planlama ve mimarlık yarışmalarına ilgiyi artırmıştır. Bu ilgi sonucu oluşan yarışma deneyimleri özellikle 1960’lı yıllarda kent planlamaya, ilerici, yenilikçi ve özgürlükçü bir yaklaşım kazandırdığı belirtebiliriz.

Bu yaklaşımlarından en önemli kent ve peyzaj kavramının bütünsel olarak ele alınmasıdır.

Bugünün yerleşmeleri ile o dönemki yerleşmelerin tüm katmanlarının anlamı ve ölçeği değişse bile sorunları çok benzerlik göstermektedir. Yerleşmenin makro ve mikro formları, gündelik kentsel yaşamlara bir biçimde yansıtılmış, bunun sonucu peyzaj kent ikilemi veya gerilimleri ile yeni içerikler, kavramlar, tasarım dili ve hatta temsil biçimleri oluşturulmuştur.

Cumhuriyetle birlikte yaratılmak istenen toplumsal vizyon, yeşil alanlar ile kentlerimizde yeşil devrimi yapıldığı söylenebilir. Genel olarak o dönemki kent planları hazırlanırken ortaya konulan planlama – tasarım ilkeleri bugün bile şehircilik ilkeleri olarak gündemdedir. Dünya da yaygın olan sağlıklı kent, yaya kenti, bahçe kent, insancıl kent gibi temel kuramsal yaklaşımlar bugün bile geçerliliğini sürdürmektedir. Bu kuramsal yaklaşım ile yarışmalar sonucu elde edilen kent planları; yerleşme içerisindeki ve çevresindeki doğal değerleri peyzaj yaklaşımıyla ele almış ve kısmen de olsa peyzaj tabanlı şehircilik yaklaşımıyla çözümlenmiştir.

Bu çalışmada; 1960 - 1973 dönemindeki kent planlama yarışma süreçlerine ilişkin tarihsel bağlamda, o dönemi yaşayan ve ödül alan aktörlerle çeşitli zamanlarda yapılan sözlü mülakat ve yazılı yorumlardan, 2010 yılında Planlama Dergisi'nde editörlüğünü yaptığım "Kent Planlama ve Kentsel Tasarım Yarışmaları" konulu çalışmalardan da faydalanarak ve yazarın kişisel arşivinden yola çıkarak saptamalarda bulunulacaktır.

Kent Planlama yarışmalarının dönemsel çözümlmelerini, belirli sorulara aranacak yanıtlar kapsamında irdelenmeye çalışılacaktır. Yarışmanın ve yarışma sürecinde ödül alan projelerin;

- *Yerleşmenin sorunsalına yaklaşımı, şartnamedeki içerikleri,*
- *Yerleşmeye ait planlamaya girdi oluşturan bilgi ve belgeleri içeren Bilgi Kitapları,*
- *Yarışmaya teslim edilen projelerin planlama yaklaşımları,*
- *Uygulama süreçleri,*

Kent ve peyzaj odağında yeni kuram, yöntem ve tekniklerin kullanımına katkılarının ne olduğu yarışma projelerinde ve dönemin mesleki yaklaşımları kapsamında açıklanacaktır.

Anahtar Kelime: *Kent Bütünü, Kent Planlama Yarışmaları, Peyzaj, Doğal ve Kültürel Miras*

1. GİRİŞ: Kent Planlama Yarışmalarına Genel Bakış

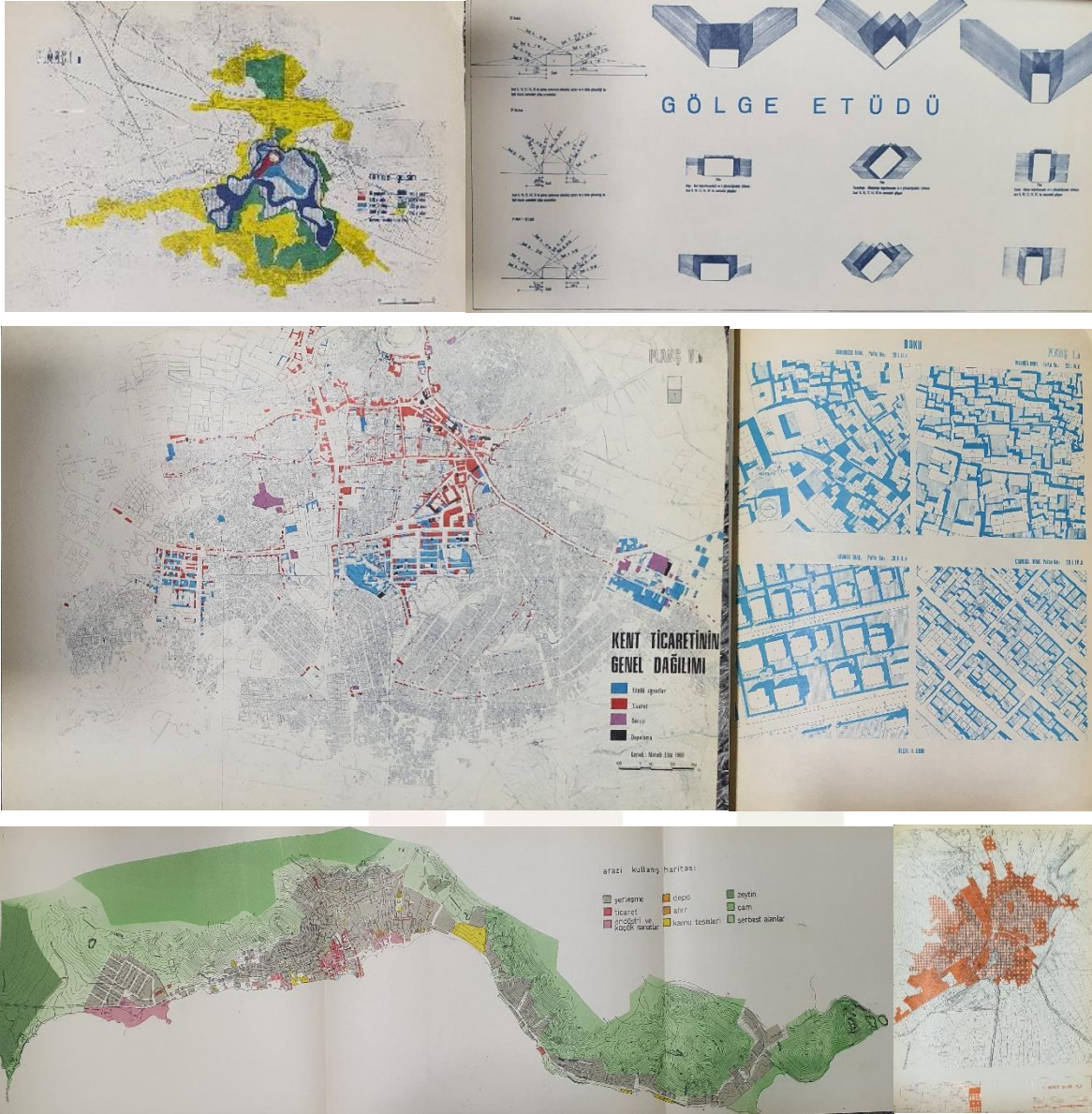
1.1. 1927-1960 İmar Planı Yarışmaları Dönemi;

Cumhuriyet tarihinde şehir ölçeğinde çıkartılmış ilk yarışma 1928 yılında Ankara Planı yarışmasıdır. 1933 yılında ise İstanbul için yabancı şehircilik uzmanlarının plan önerisi ve raporları ile Ankara yarışmasından daha farklı bir yöntem denenmiştir. 1928 yılında Ankara İmar Planı ile başlayan yarışmalar dönemi, Avrupa'nın iki önemli planlama ekolü olan Almanya ve Fransız kökenli şehircilik uzmanların² etkisi ile

- Akademik ortamda özellikle İstanbul Teknik ve Ankara Üniversitelerinde kurulan Şehircilik Kürsüsü ile şehircilik eğitimi,
- Kamuda ise danışman ve başuzman, yarışmalarda ise jüri üyeleri olarak profesyonel meslek pratiğini şekillendirmişlerdir.

Almanya ve Fransa'da şehircilik konularında uzmanlar arası sınırlı davet yöntemiyle açılan Ankara ve İstanbul yarışmalarından sonra, açık ve Türk şehircileri arasında yapılan ilk yarışma 1942 yılında Samsun şehir planı yarışmasıdır. Bu yarışmalar "Belediyeler İmar Heyeti" tarafından çıkartılarak devam etmiştir.

² Paul Bonatz, Luigi Piccinato, Patrick Abercrombie, Gustav Oelsner, Luigi Piccinato, Henri Prost

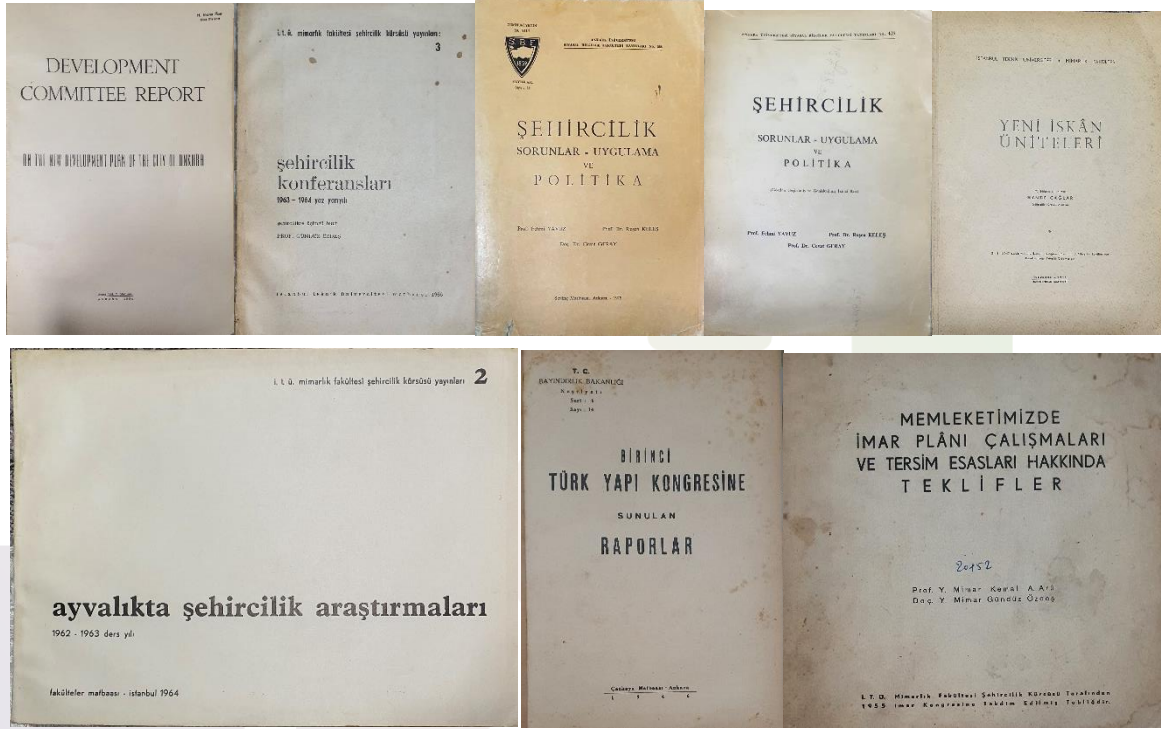

Analitik Etüt kitap içeriği örnekleri (M.N.ÖZER Arşivi)

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşunu izleyen yıllarda Batı ülkeleriyle neredeyse eşzamanlı olarak Ankara (1928/1955), İstanbul (1933-34), İzmir (1952) gibi büyük kentlerin bu yeni disiplinin ilkelerine uygun bir biçimde planlarını elde etmek amacıyla, Batı'da dönemin önde gelen şehircilerine ulaşılmış ve bununla yetinmeyerek onlar arasında yarışma düzenlenmiş olmasını "Cumhuriyetin Kent İnşasında Uluslararası Deneyim" dönemi olarak tanımlamaktadır. Bu dönemi yaşamış birçok meslek ve bilim insanı yarışmaları, günümüzde de Fransızca ve Almanca kökenli bir kelime olarak "concur - konkur" olarak isimlendirmektedir. Hatta İstanbul Büyükşehir Belediyesi son dönemlerde açmış olduğu yarışmaları 'konkur.istanbul' başlığı altında oluşturduğu web sayfasında yürütmektedir.

1.2. 1960-1973 Kent Bütünü Planlama Yarışmaları Dönemi;

Aynı dönemlerde ise 1964 yılı Kalkınma Plânı için Mimarlar Odası'nın özel ihtisas komisyonuna sunduğu İmar Planları raporunda; İmar Plânları için yapılacak yatırımın, bir ön yatırım olarak önemli olduğu, Yurt ve Bölge Plânlaması, İmar plânlarının elde edilmesi, Örgütlenme (şehircilik teşkilâtının yurt içine dağılımı) ve Şehircilik eğitimi olarak çözüm önerileri getirilmiştir. Ayrıca imar plânlarının elde edilme yolları üzerindeki aksaklıkların giderilebilmesi için de çözüm önerileri aranmıştır. (Güran, 1964)

Bu dönemde basılan şehircilik ve imar planı yayınları (M.N.ÖZER arşivi)

Bu çözüm önerilerine ilişkin olarak iki önemli yazıdan bahsetmek gerekir.

Bu dönemde kentler için hazırlanan planların niteliğinin artırılması için çeşitli mevzuat ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştiriliyordu. 6785 sayılı İmar Kanunu (1956) çıkarılmış ve İmar ve İskân Bakanlığı (Şehircilik Reisliği / Dairesi, 1958) kurularak plan onama yetkisi verilmiştir.

Planlama Yarışmaları Şartname ve Analitik Etüt kitapları (M.N.ÖZER Arşivi)

1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatının, 1962 yılında ise Yüksek Planlama Kurulu'nun kurulması, Birinci 5 yıllık Kalkınma Planı (1963), Ankara, İzmir Nazım İmar Bürolarının kurulması (1965), Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosunun kurulması (1966), İstanbul Bölge Kalkınma Kongresinin yapılması (1967), 1.Milli Fiziki Plan Seminerinin yapılması (1968) ve (o dönemde şehircilik genellikle Şehircilik Enstitülerinde lisansüstü eğitim şeklinde yapılırken) 1961 yılında ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün eğitime başlaması, Şehir Plancıları Odasının Kurulması (1969) gibi gerek mekânsal gerekse kurumsal düzeyde ortaya çıkan olgular, planlama sürecinde bazı değişimlerin de habercisi olmaya başlamıştır.

Bu değişim, kentin büyük bir sistemin parçası olduğu, kenti kavramak için de kentin tüm boyutlarının araştırılıp anlaşılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Planlama ise kenti, çevresiyle ve bulunduğu bölge ile ilişkilerin ortaya konulduğu bir yaklaşımla ele almaya başlamıştır.

1960'lı yıllarda imar komisyon raporlarının planlama kararları için yeterli olmadığı görüldü. İller Bankası, Fransız Calsat'ın Paris planlaması için hazırlanmış olan, anketlerle de desteklenen, analizlerle kentin fiziki, demografik ve sosyoekonomik verilerini kapsayan "Kentsel Araştırma ve değerlendirme metodolojisi" ile yeni bir Teknik Şartname hazırladı. Bu şartname uygulamaya girmeden önce; o dönemin yetkin meslek insanların³ görüşü de alınmıştı. Bu yeni metodoloji, şehircilik ve planlama yarışmalarında da kullanılmaya başlandı. (Gülgeç, 2010)

1960 ve 1972 yılları arası şehircilik yarışmalarında İller Bankası'nın etkin olduğu dönemdir. Bu dönemde Konya İmar Planı (1965), Erzurum İmar Planı (1965), Adana Kent İmar Planı (1966), Sivas Ana İmar Planı (1967), Trabzon İmar Planı (1968), İzmit İmar Planı (1970), Zonguldak-Kozlu-Kilimli-Çatalağzı Metropolitan Alan Planlaması (1972), Gaziantep Kent Bütünü İmar Planı (1973) yarışmaları organize edildi.

³ Yavuz Taşcı, İlhan Tekeli, Bülent Berksan, Fahri Yetman gibi müellif ve ilgililerin görüşü alınmıştır.

Bu yarışmaların şartname eki olarak verilen ve en az 8 ay aralıksız süren çalışmalar sonucu hazırlanan analitik etüd raporları, kent bütününe ilişkin yapılan araştırma ve ön değerlendirme çalışmaları çok ciddi emek ve çabanın ürünü belgelerdir. Bu belgeler kent planlama pratiğimizde hala da geçerli olan, araştırma yönteminin ilk nüvesini oluşturmuştur. Yarışma kolokyumları da planlama, tasarım ve plan raporu bakımından görüş ve önerilerin tartışıldığı yarışma sürecine önemli katkılar vermeye başladı. (İdil, 2010)

Aslında bu dönemin sonlarında kentli nüfusun büyük bir hızla artışı sonucu, kentleşmeye imarcı, yap-satçı, planlı plansız müdahalelerin yoğunlaştığı bir dönem oluşmuştu. Bu dönemde planlama çalışmaları; Dünya Bankası'nın finanse edeceği projeler bulmak ve bunların fizibilite etütlerinin hazırlanması ile Türkiye'deki geleneksel tip imar planı taleplerine cevap vermek amacıyla yapılmaya başlamıştır.

İmar ve İskân Bakanlığı ve İller Bankası'nın, bu dönemde Ülkemize özgü bir imar planlama sisteminin kurumsallaşmasında payı büyüktür. Kuruma giren yeni mezun mimar ve şehir plancıları için mesleki bir okul gibi hizmet vermiş ve birçoğunu yüksek lisans ve doktora yapmaları için yurtdışına göndermiştir.

Bu yaklaşımla hazırlanan Analitik Etüt çalışmaları, İmar planlarında yeni yaklaşımların belirlenebilmesi arayışı ile yürütülen kent bütünü imar planı yarışmaları için hazırlanan kitaplarda da çok kapsamlı araştırmalar olarak yer almıştır.

Bu çalışmaların amacı; "Türkiye'nin gelecekteki gelişmesinde alacağı yer göz önünde tutularak kentin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını ve fonksiyonlarını en iyi şekilde karşılamasına ve yerine getirmesine imkân veren fiziki düzeni kuracak fikirleri ve bu fikirleri uygulayacak eser sahibini bulmak, böylece Güzel Sanatları da desteklemektir" olarak tanımlanmaktadır.

İller Bankası tarafından yarışmacılara dağıtılmak üzere betimsel nitelikleri ağır basan analitik etütler hazırlanmıştır. Berksan (1965) planlama yarışmalarına ilişkin olarak; Planlama yarışmalarındaki bilgi ve belgelerin, 1960 yılına kadar yarışmalar için hazırlanan basit içerikli imar raporlarının, Yapı Yollar Yasası kapsamında 1936 senesinde kabul edilen bir yönetmeliğe göre hazırlandığını, 1960 sonrası ise ayrıntılı bilgileri içeren analitik etütler hazırlanmaya başlandığını belirtmektedir. Bu yarışma analitik etütleri incelendiğinde Türkiye şehircilik tarihinin kaydettiği aşamalar daha iyi anlaşılabilir. İmar ve İskân Bakanlığı ve İller Bankası planlama yarışmaları sürecinin en etkin aktörleri olarak sorumluluk üstlenmiştir.

Yarışma kitapları genelde;

- Coğrafi durum, iklim verileri, jeolojik durum, su durumu, yapı malzemeleri, toprak kabiliyeti gibi verilerin bulunduğu **Genellikler**,
- Tarihsel gelişim, nüfus verileri ve tahminleri, konut alanları ve yoğunlukları, sosyal yaşam, hayat standardı, konfor durumu gibi verilerin bulunduğu **Sit ve Sitin Kullanışı**,

- Ticaret, endüstri, küçük sanatlar, mekânsal dağılımları ve yüzdesi, tarım verileri, toprak sınıfları gibi verilerin bulunduğu **Faaliyetler**,
- Sosyal, teknik, ulaşım ve haberleşme gibi verilerin bulunduğu **Donatım**,
- Belediye bütçesi, yatırımlar, arazi mülkiyeti, arsa ve arazi fiyatları, kentiçi boş alanlar gibi verilerin bulunduğu **Mali Bilgiler**,
- **Sentez** ve
- Yönetmelik kuralları, genel tanımlamalar, jüri üyeleri, hazırlayanlar, kaynaklar gibi verilerin bulunduğu **Genel Sonuçlar** olmak üzere altı ana başlıktan oluşmaktadır. Her yarışma sonucu elde edilen analiz ve veri toplama yaklaşımı, elde edilen deneyimler ve tartışmalar sonucu geliştirilmiş ve toplanan bilgilerin niteliği değişmeye başlamıştır. Analitik etüt kitapları, her yarışmanın özelliği ve yeni yaklaşımların denenme çabaları ile sentez, kentsel biçimlenme, matematiksel modeller ile etki alanlarının belirlenmesi, merkez, konut için anket ve mekânsal analiz yöntemleri gibi yaklaşımların kullanılması ile zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

2. SONUÇ

İller Bankası tarafından 1949, 1953 tarihlerinde hazırlanan ve 2000'li yıllara kadar güncellenmesi devam eden teknik şartlaşmanın içeriği, yarışmalarda elde edilen deneyimler doğrultusunda zenginleştirilmeye başlanmıştır. Ancak daha sonraki dönemlerde; Türkiye ve Bölgedeki Yeri, Şehrin Mekân Oluşumu ve Bunu Belirleyen Etmenler, Planlama Araçları ve Finansman Analizi, Donatım, Kent Yapısı Merkezler ve Konut, Genel Sonuçlar – Sentez ana başlıklarında yerleşmeye ilişkin bilgiler ve veriler toplanmaya başlanmıştır. Yarışmalar deneyimi ile elde edilen araştırma ve anket çalışmaları, 'İmar ve Yol İstikâmet Planlarının Tanzim Tarzları ile Teknik Şartlarına ve Bu İşleri Yapacak Uzmanlarda Aranacak Ehliyeteye Dair Yönetmelik' de tanımlanmıştır.

4. OTURUM B SALONU

BAĞLAM

OTURUM BAŞKANI: PROF.DR. ÖNER DEMİREL

VADİLERİN KENT EKOLOJİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Prof. Dr. Mustafa Var¹, Duygu Demirel Turan²

^{1,2}Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

Valleys, which are one of the most important elements of the natural structure, with their unique geomorphological structures and features, extending into the cities and making positive contributions to the cities, creating an air-conditioning effect on the cities with their micro-climate that differs from the region within themselves, the soil structure constantly renews itself with the wind movements, it is open to the citizens of the city. Due to its features such as being a part of the green area system, it reveals that ecological planning approaches should be given importance in the valleys.

Valley systems are sensitive landscape elements in terms of natural processes with their ecological and biological characteristics. Especially in areas where urbanization is concentrated, the natural features of the valley landscape are lost, and environmental problems arise because the ecosystem cannot fulfill its functions. In this study, first of all, the concepts of city, ecology, urban ecology and valley will be examined and their relations with each other will be explained. Considering the relationship between ecology and the city, the importance of the valleys, which have an important place for cities, in terms of urban ecology will be revealed.

Keywords: Ecology, Urban, Valley, Urban Ecology

1. KENT EKOLOJİSİ

Yaşam alanı olarak kentler, doğal ve kültürel birçok unsurun bir arada ve karşılıklı etkileşim içinde bulunduğu ekosistemlerdir. Bir yandan hava, su, toprak, bitki gibi doğal çevre koşulları, diğer yandan da ekonomik kalkınma için sürekli geliştirilmek zorunda olan ulaşım, sanayi, turizm, ticaret gibi sosyo-ekonomik faaliyetler aynı alanda iç içe geçtiği, bununla birlikte farklı nüfus gruplarının bir arada yaşadığı karmaşık bir yapı göstermektedirler. Bu durum yoğun yapılaşma ve kentsel çevre üzerinde baskı oluşturmaktadır (Karadağ, 2009).

Ekoloji kavramı ilk kez 1866 yılında Alman Biyolog Ernst HAECKEL tarafından, canlı varlıkların yaşam ortamlarıyla olan ilişkilerini inceleyen bir disiplini tanımlamak için kullanılmıştır (Küçükali, 2021). Çevre sorunlarının ortaya çıkması ile ekolojinin inceleme ve araştırma konuları da genişlemiş ve ekoloji, disiplinler arası bir bilim haline gelmiştir.

20. yüzyılda ekoloji bilimi ile ilgili önemli paradigma değişimleri gündeme gelmiş ve modern ekolojinin başlangıcı bu dönemde gelişmeye başlamıştır. Önceleri kentlerdeki flora ve fauna üzerine yapılan kentsel ekosistem ile ilgili çalışmalar kent ekolojisi terminin ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur. Ancak kent ekolojisi kavramının oluşmasında Chicago Okulu'nda geliştirilen Kentsel Ekolojik Kuram etkili olmuştur (Küçükali, 2021).

K.G. Hayer kentsel ekoloji tanımını şöyle yapmaktadır; kentlerle ilgili insan eylemlerinin doğal kaynaklar ve çevreyi nasıl etkilediğini, biyolojik çeşitlilik ve insan yaşamının kalitesini yerel, küresel ölçekte ve gelecek kuşakları da içine alacak şekilde dikkate alan bir kentsel gelişmenin koşullarını ortaya koymaktır (Çevik, 2006).

Benzer biçimde Hann (1990) da kentsel ekolojiyi 'kentsel gelişme ve yapıların toplumsal ve endüstriyel ölçeklerde ekolojik uyumluluk gereksinimlerine uyarlama' olarak tanımlamaktadır (Sayın & Akpolat, 1993).

Kent ekolojisi, şehir içinde yaşayanların gerek birbirleri gerekse çevre ile olan ilişkilerini incelemektedir (Yazgan, 1996). İnsan ve ekolojik süreçlerin, insan egemen sistemlerde nasıl bir arada olabileceğini ve toplumların daha sürdürülebilir olma çabalarına nasıl yardımcı olabileceğini anlamayı amaçlamaktadır. Planlama, şehircilik, jeoloji, hidroloji, toprak bilimleri, biyoloji, ekoloji, botanik, zooloji, iklim bilimleri, sosyoloji, ekonomi, haritacılık gibi birçok disiplinden yararlanmakta ve disiplinler arası bir çalışma ortaya koymaktadır. Kent ekolojisi ülkesel-bölgesel ve kentsel kalkınma modellerinin belirleyiciliğinde yeni gelişim alanları için ekolojik parametrelere uyumlu planların yapıldığı, koruma-kullanma dengelerinin sağlandığı yöntemleri kullanmaktadır. Kısaca kent ekolojisi kentsel büyümenin ekolojik yaklaşımla planlanmasıdır (Küçükali, 2021).

Günümüzde gelinen noktada kentler, bir taraftan kültürel farklılıklar çerçevesinde değişik peyzajlar kazanmakta diğer taraftan doğal ve kültürel çevre ya da ekolojik çevre bu süreçte önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu nedenle mekâna ilişkin sistemleri incelerken doğal bileşenler ile onu farklı kullanım biçimleriyle değişikliğe uğratan beşerî ve kültürel faktörler göz ardı edilmemelidir (Karadağ, 2009).

1.1. Vadi

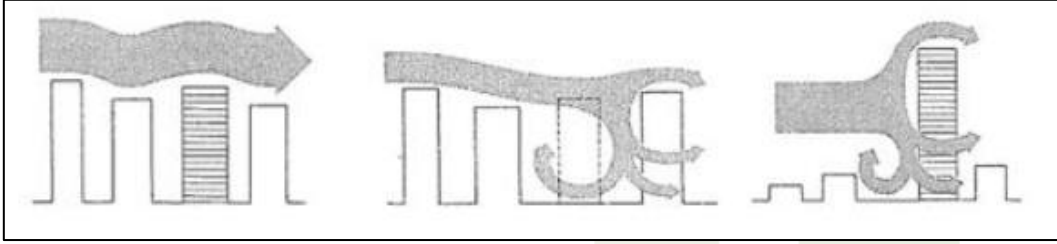
Vadiler akarsuların yataklarını kazmaları ve derinleştirmeleriyle meydana gelmiş; genellikle bir taban ve bunun iki tarafında yer alan yamaçlardan oluşan yer şekilleridir (Hoşgören, 2018). Jeoloji, hidroloji, iklim, bitki örtüsü ve tektonik hareketler gibi oluşumlarını etkilediği yeryüzünün en önemli aşınım olayıdır.

Bir akarsu vadi sistemini tanımlayan ve diğer ekosistemlerden farklılaştıran unsur vadi tabanından geçen akarsudur. Bir akarsu sistemi içinde suyun aktığı vadi tabanı, koruma-kullanım dengesinin kurulmasında en çok dikkat edilmesi gerek bölgelerdendir. Dolayısıyla vadi tabanından geçen akarsular bir ekosistem içinde canlı ve cansız madde akımı için kesintisiz bağlantıları oluştururlar. Vadi sistemi, morfolojisi ve dinamizmi çok sayıda birbiri ile ilişkili faktörlerle belirlenmektedir. Eğimli yüzey ya da drenaj kanalları üzerindeki su ve sediment taşınması aynı zamanda insan aktivitelerinden de etkilenmektedir. Akarsu havzaları içinde yapılan herhangi bir çalışma drenaj kanallarının ekolojik özellikleri niteliksel ve niceliksel yönden etkileyebilir ve önemli değişikliklere yol açabilmektedir (Şahin, 1996). Ayrıca bu sistemler çevresel etkilere karşı son derece duyarlı ve kaynak ya da alan kullanım kararlarının geliştirilmesinde özel planlama ve yönetim yaklaşımını gerektirmektedir.

1.2. Vadilerin Kent Ekolojisi Açısından Önemi

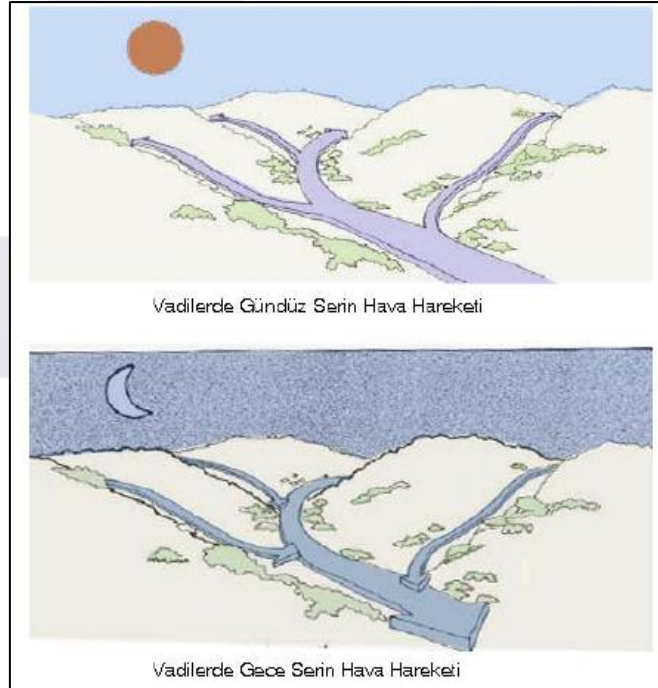
Tarihsel süreç içinde uygarlıkların oluşumlarına bakıldığında, yaşamın sürdürülebilirliğindeki en önemli doğal kaynak olan su kenarlarının tercih edildiği bilinmektedir. Günümüz kentlerinde de akarsular ve vadiler gerek ekolojik olarak gerekse rekreasyonel olanaklar sunmasıyla önemini korumaktadır.

Şehirlerdeki yapılaşma ve artan yoğunluk ile yerleşim alanlarında bina yüksekliklerinin artması, binalar arası açıklığın azalması, bina yüzeylerinin birbirinden farklı formlarda olmasıyla gibi etmenlerle rüzgâr yönü değişmekte ve rüzgâr hızı azalmaktadır. Bu durum şehirlerin havalanmasını olumsuz etkilemekte ve şehirlerde kırsal alanlara göre daha kirli ve durgun hava ortaya çıkmaktadır (Bennett, tarih yok).

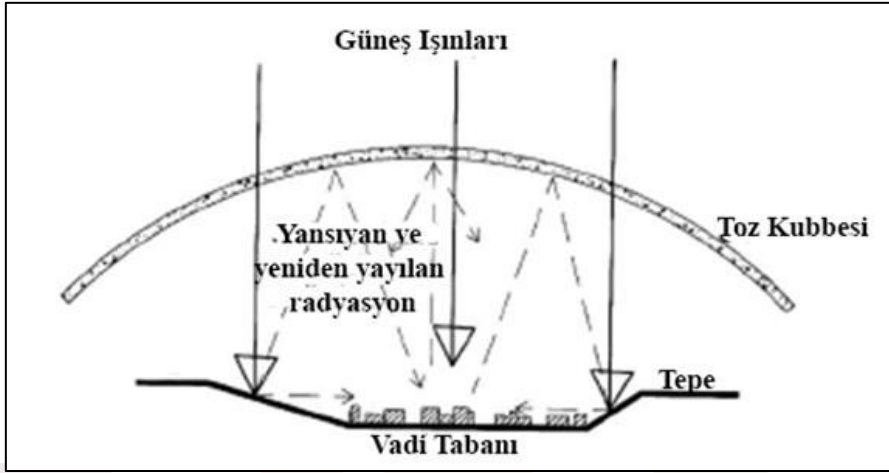
Şekil 6. Bina yüksekliklerinin rüzgâr hareketleri (Bennett, tarih yok)

Vadiler morfolojik yapıya bağlı olarak çevrelerine oranla farklı iklimsel karakterlere sahiptirler. Sabah erken saatlerde vadi tabanından yamaçlara doğru olan hava hareketleri, gece geç saatlerde tersine dönerek vadi tabanına doğru hareketlenir. Bu hava hareketleri kentlerin hava temizliği açısından önem taşımaktadır. Kent üzerinde gün boyu oluşan kirli hava, vadilerdeki hava hareketleri ile dış alanlara taşınabilmekte ve böylece kentteki hava kalitesi korunabilmektedir (Yılmaz & Memlük, 2008).

Şekil 7. Vadi içi gündüz ve gece rüzgâr hareketleri (Yılmaz & Memlük, 2008)

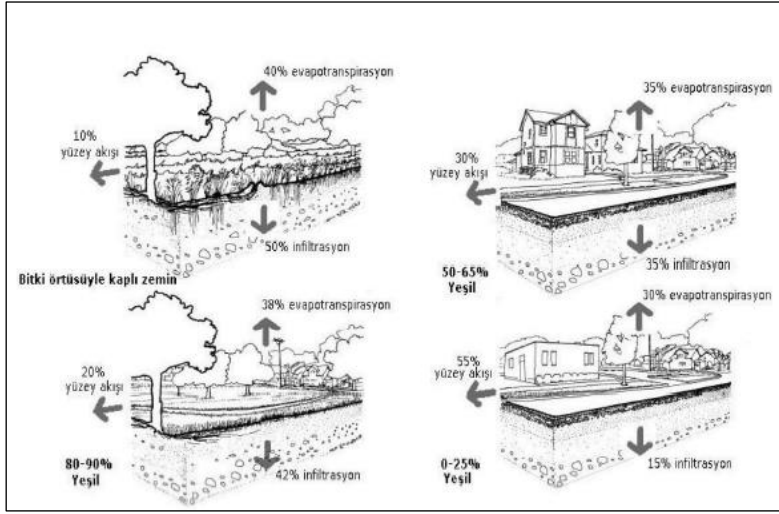
Kentleşme ile vadilerin yapılaşmaya açılması ve hava hareketlerinin gerçekleştirilememesi sonucunda kentlerdeki sıcaklıklar artmaktadır. Kentlerde beton, asfalt gibi geçirimsiz malzemelerin artması, yüksek katlı yerleşmelerin rüzgâr hızını azaltması ile kentsel ısı adası etkisi ortaya çıkmaktadır. Hava kirliliği ile kentlerde yoğunlaşan toz ve gaz bulutu kent merkezlerinde toz kubbesi oluşturmaktadır. Bu yoğun gaz ve partikül ortamı da ısının kent merkezinde yoğunlaşmasında etkilidir. Kentsel ısı ada etkisi; sağlık sorunlarına, ısınma ve soğutma için enerji ihtiyacının artmasına, yağış rejiminin bozulmasına neden olmaktadır. Vadilerde bu durumda, hava koridorları yaratarak kentin ısı transferini kolaylaştırır, barındırdığı bitki örtüsü buharlaşma ile ortam sıcaklığının dengelenmesinde önemli rol oynamaktadır (Doğa Koruma Merkezi, 2020).

Şekil 8. Vadi yatağındaki kentleşme ile meydana gelen kentsel ısı etkisi (Bouchair, 2004)

Vadi sisteminin tanımlayıcı ve diğer ekosistemlerden farklılaştıran temel elemanı vadi tabanından geçen akarsudur. Akarsular, yer aldıkları ekosistem içerisindeki ekolojik özellikleri koruma, taşkın gibi beklenmedik doğal afetlerde ortaya çıkabilecek riskler için tampon görevi görme, hava ve iklim kalitesini koruma, hidrolojik döngünün sürekliliğini sağlama gibi hizmetler sunmaktadır. Ayrıca vadilerin çizgisel formda olması yağmur suları için doğal drenaj alanı oluşturmaktadır. Vadi tabanının da yapılan müdahaleler ile vadilerdeki geçirimli yüzey yerine geçirimsiz yüzeylerin yapılması ile akarsuların doğal akış şekli bozulmakta ve taşkınlar meydana gelmektedir (Şahin, 1996).

Vadi peyzajları yeraltı suyu açısından da önemli su kaynaklarına sahiptirler. Yeraltı ve yüzey suları birbirleri ile bağlantılı kaynaklardır. Bu bağlantının önemi ve büyüklüğü alanın jeomorfolojik, hidrolojik ve toprak özellikleri belirler. Vadi tabanında yapılan müdahaleler yeraltı sularını da etkilemektedir. Akarsuların yeraltı su seviyesi geçirimsiz yüzeylerin artması ile azalmaktadır.

Şekil 9. Yeşil alan miktarına bağlı olarak yağmur suyu drenajı ve infiltrasyonu (Kim & Shin, 2017)

Vadi tabanının giderek genişlediği yerlerdeki akarsu boyu ve ovalarında alüvyal topraklar meydana gelir. Suyun akış hızının azalması sonucunda akarsular tarafından taşınan çakıl, kil, kum, taş gibi maddelerin vadi tabanında birikmesiyle alüvyal topraklar oluşmaktadır. Bu topraklar derin ve geçirgen bir yapıya sahiptir. Bitki besin maddeleri bakımından zengin olduğundan dolayı verimli topraklardır.

Vadiler, topografik olarak düz bir yapıda olmadığı için eğim ve bakı ilişkisi göz önüne alınarak arazi kullanım planlaması yapılması özellikle güneşten gelen sıcaklıktan maksimum yararlanmak amacıyla büyük önem taşımaktadır. Vadiler birbirine bakan eğimli yamaçlardan oluştuklarından farklı yönelişlere sahiptirler. Güney, güneybatı, batı ve güneydoğu yönelişleri güneşten maksimum faydalanmayı sağlayan bakılardır. Bakı özellikle güneşten faydalanmayı etkilediğinden bölgenin mikro iklimi üzerinde etkilidir. Bu etki güneşten maksimum faydalanan bakıların yer aldığı arazilerin daha verimli olmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla bu alanlar bitki çeşitliliği açısından da zengindir (Öncüoğlu, 2022).

Flora ve fauna için farklı habitatlar sunması, birbirinden izole habitatlar arası bağlantının kurulması, zarar görmüş habitatların popülasyonunu sağlanması vadilerin bir diğer işlevidir. Birçok vadi koridoru çayır, ağaçlık, bataklık gibi alanlarla çevrelenmiş ve bu alanların yeraltı su seviyesi, akarsuyun yüzey su seviyesine bağlıdır. Dolayısıyla bu alanların yaban hayatı drenaj çalışmalarına karşı hassastır. Drenaj kanallarının hidrolojik ve morfolojik çeşitliliği ile özellikle su içi ve kıyısı flora ve fauna için değişik ortamlar sunarlar. Bunlar; kayalık ve taşlık alanları akarsu yatağındaki iri kaya parçaları, çakıl ya da toprak akarsu kenarları, su kanalı içindeki adacıklar, akarsu kıyısı zenginliği suyun durgun olduğu alanlardır. Durgun sular beslenme ve üreme için ideal ortamlardır ve su kıyısının ağaç yönünden zengin olması da faunayı olumlu etkilemektedir (Alp, 2021).

2. SONUÇ

Ekolojik özellikleri ile kentler için önemli bir yere sahip olan vadiler, doğal yapının en önemli faktörünü oluşturmaktadır. Kendilerine özgü jeomorfolojik yapıları ve özellikleri ile oluşturdukları hava koridorları ile kentler üzerinde mikro ve makro iklimik etkiler ile kentlere klima etkisi yaratmaktadır. Ayrıca toprak

yapısının rüzgâr hareketleri ile kendini sürekli yenilemesi, sahip olduğu flora ve fauna yapısından dolayı vadilerde de ekolojik planla yaklaşımlarının önem verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Dünya örneklerine bakıldığında vadiler açısından zengin ve vadileri açık yeşil alan sistemine dâhil edebilmiş kentlerin, sahip oldukları niteliklerden ötürü, diğer kentlere oranla çok daha az çevresel problemlerle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu duruma en güzel örneklerden biri Stuttgart kentidir. Stuttgart kenti 18. Yüzyılda hava kirliliği ve yeşil alanlarının azalması ile oldukça sorunlu yerleşmeler arasında sayılmaktadır. Özellikle hava kirlenmesinin önlenmesi ve giderilmesi amacıyla “İklim Planlama” çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışma ile kentin üzerinde biriken kirliliğin düşük hızdaki rüzgâr tarafından itilememesinin yarattığı sorunlar sonucunda, mikroklimatik sirkülasyon ve kent peyzajının korunması planının iki ana amacı olarak belirlenmiştir. 1960’tan sonra başlatılan uygulama çalışmaları ile kent merkezinden çevreye doğru vadiler ve yamaçlar boyunca ışınal karakterde parklar, tarım ve orman alanlarıyla bağlanarak organik bir düzen yaratılmıştır. Amaç, kente çevreden gelen havanın yeşil alanlar ile temizlenerek kente girmesini sağlamak, hava sirkülasyonu yaratmak ve yüksek yapı istilasını önlemek olmuştur. Yaklaşık 40 yıllık bir uygulamanın ardından, Stuttgart kentinde yapılan düzenlemeler ile elde edilen yeşil alan sistemi ve imar düzeniyle hava kirliliği en düşük düzeye indirilmiş ve aynı zamanda kenti çevreleyen bir yeşil kuşak oluşturulmuştur (Yılmaz, 2008).

Bu örnekte de görüldüğü gibi kentlerin hava kalitesinin korunması sağlık açısından önem taşımaktadır. Kentlerdeki hava hareketlerinin sürekliliğine ve dolayısıyla kalitesinin korunmasına vadiler yardımcı olmakta ve kentin kirlenen havasının temizlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Sonuç olarak, üst ölçekli planlarda vadilerin ekolojik sistemlerle ilişkisini dikkate alan planlama kararları verilmeli ve vadinin doğal özelliklerini oluşturan topografya, mikro iklim, su yüzeyleri, bitki örtüsü, ormanlık alanlar ekolojik sistemin devamlılığını sağlamak açısından korunmalıdır. Kentler için yeşil kuşağın bir parçası olmasından dolayı, vadilerde yapılacak uygulamalar ekolojik dengeyi bozmayan pasif ve aktif yeşil alanları içermelidir.

3. KAYNAKLAR

Akpolat, S., & Sayın, A. (1993). Ekolojik Yaklaşım: Uluslararası Perspektifler. *Kent ve Çevre: Planlamaya Ekolojik Yaklaşım*. Bursa: 17. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu.

Alp, H. (2021). Kent Vadilerinin Planlanmasında İklim Bilgisinin Kullanımı: İmrahor Vadisi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Bennett, J. (tarih yok). Wind Design Guide. *Urban Design*.

Bouchair, A. (2004). Decline of Urban Ecosystem of Mzab Valley. *Building and Environment*, s. 719-732

Çevik, D. (2006). Kent Ekolojisi Açısından Küçükçekmece Gölü ve Çevresinin İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul, Türkiye: YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Doğa Koruma Merkezi. (2020). *Şehir Planlama Aracı Olarak Ekosistem Hizmetleri: Çankaya İlçesi Örneği*. Ankara: Emsal Matbaa.

Hoşgören, M. (2018). *Jemorfolojinin Ana Çizgileri I*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Karadağ, A. (2009). Knetzel Ekoloji: Kentsel Çevre Analizlerinde Coğrafi Yaklaşım. *Ege Coğrafya Dergisi*, s. 31-47.

Kim, R., & Shin, H. (2017, Haziran 22). Innovative technology applications for urban disaster risk management. The Korean Professional Engineers Association.

Küçükali, U. F. (2021). *Kent Ekolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık .

Öncüoğlu, K. (2022). İstanbul Kağıthane Vadisinin Şehir Ekolojisi Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Şahin, Ş. (1996). Dikmen Vadisi Peyzaj Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yazgan, N. (1996). İstanbul Batı Yakası Vadilerinin Şehirleşme Süreci İçinde Ekolojik Açından İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, T. (2008). Büyükesat Vadisi'nin Kent Peyzajı ve Tasarımı Kapsamında İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara, Türkiye: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, T., & Memlük, Y. (2008). Vadilerde Rüzgar ve Güneş Hareketlerine Bağlı Planlama ve Tasarım Olanakları, Ankara Büyükesat Vadisi Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, s. 193-204.

BİR AÇIK VE YEŞİL ALANLAR STRATEJİK EYLEM PLANI DENEYİMİ: MERSİN ÖRNEĞİ

Sinan Burat¹, Cenap Yolođlu², K. Tulühan Yılmaz³, Ezgi Şahin⁴

¹Southeast University, Nanjing, Çin Halk Cumhuriyeti

²Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye

³Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye

⁴Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye

ABSTRACT

Owing to their multifunctionality, green spaces are increasingly becoming separate components of urban space that are planned, designed and managed to provide solutions to contemporary and future urban problems. This paper focuses on the first urban green space strategic plan for Mersin, Turkey. The plan is "evaluated" from the topics of aim and basic principles, limitations, scale and method. The plan rests on a short expert panel input and a set of analysis results of which were translated into 14 aims, 23 actions in 3 groups, 5 action packages and 2 factoring system proposals. The plan is aimed to be flexible and applicable both for public and private developments, already or yet to be built.

Keywords: Green Space Planning, Green Infrastructure, Multifunctionality of Green Spaces, Mersin

1. GİRİŞ

Günümüzde kentsel açık ve yeşil alanların planlama, üretim, işletme ve geliştirme süreçleri bu alanda özelleşmiş planlarla gerçekleştirilmektedir. Bu planlarda yeşil alanlar kent mekanının çok işlevli bileşenleri olarak ele alınmakta, sadece rekreasyon alanı olarak değerlendirilmemektedir. Şehir yönetimleri kendi ihtiyaçları ve bağlamları doğrultusunda farklı yaklaşımlar ve kapsamlarda planlar hazırlamaktadır ve bu süreçte genel olarak yeşil alanların bakım ve işletme sorunlarını giderme, erişilebilirliklerine dair sorunları çözme, kullanıcı ve alandaki aktivite çeşitliliğini artırma gibi hedeflerle yola çıkmaktadır. Farklılaşarak öne çıkan bazı örneklerde ise kamusal yaşamı desteklemek, kamusal alanların niteliğini yükseltmek ve canlı bir kamusal yaşam oluşmasını sağlamak, kent içi bitki örtüsünün niteliğini geliştirmek, iklim krizinin etkilerine uyum, kamu sağlığına katkı sağlamak, sürdürülebilir yağmur suyu drenajı altyapısı geliştirmek gibi çerçevelerden yola çıkmaktadır. Böylece, farklı kavramsal çerçeveler aracılığı ile yeşil alanların çok işlevliliklerinden faydalanılmaktadır.

Türkiye için bir ilk örnek olduğu düşünülen ve Mersin Büyükşehir Belediyesi için hazırlanmış olan Mersin Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar Stratejik Eylem Planı (KAYASEP), amaç ve temel ilkeler, ölçek, kapsam ve yöntem başlıkları altında incelenecektir.

2. PLAN ÖNCESİ TOPLANTILAR

Planla ilgili çalışmalara başlamadan önce temel ilkelerin, önceliklerin, analiz ve planlama ölçeğinin ve sınırlarının, idarenin taleplerinin ve sonuç ürünün niteliğinin belirlenmesine yönelik olarak Mersin BŞB Park ve Bahçeler Müdürlüğü yetkilileri ile 10'dan fazla toplantı yapılmıştır. Bu toplantılarının sonunda Mersin BŞB ve ilçe belediyelerinden ilgili dairelerinden yetkililerin katıldığı bir bilgilendirme toplantısı yapılmıştır.

3. PLAN

a. Planın Amacı ve Temel İlkeleri

Mersin Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar Stratejik Eylem Planı kavramsal çerçevesi belirlenirken ve plan hazırlanırken sadece kentteki kamusal yeşil alanlar dikkate alınmamış, plan sınırları dâhilindeki alan daha geniş bir ekosistemin bir alt parçası olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Başlangıç toplantılarında Mersin Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar Stratejik Eylem Planı'nın amacı Mersin ve Tarsus'un bütüncül ve çok işlevli kentsel yeşil alan sistemine sahip olması amacıyla kentsel yeşil alan gelişim ve işletme stratejilerinin belirlenmesi ve eylemlerin tarif edilmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaçla

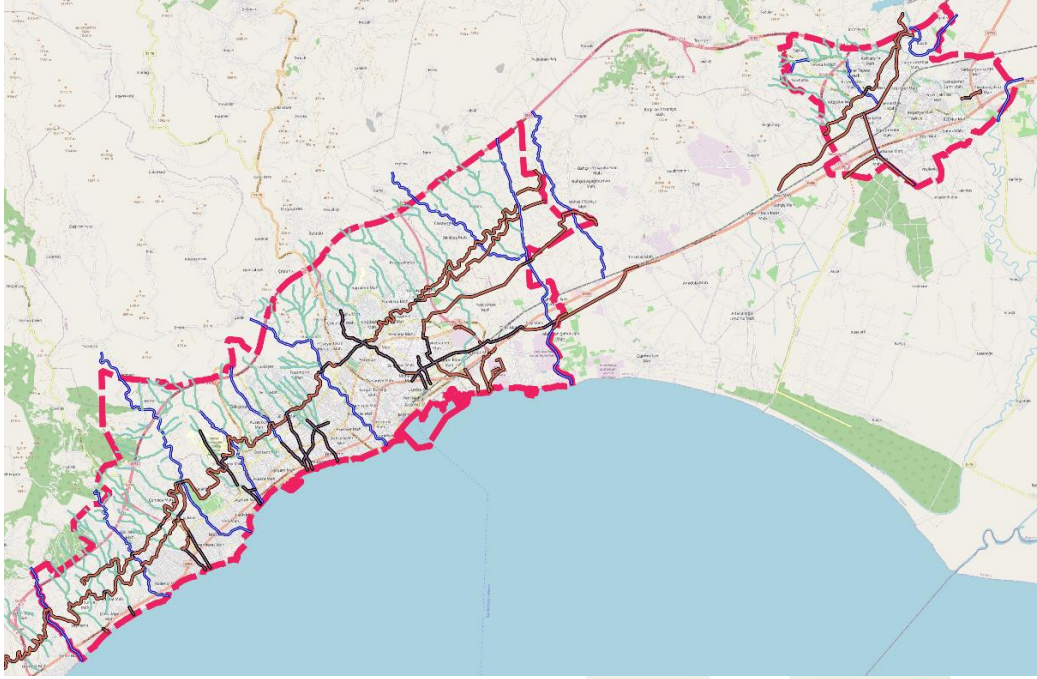
Ayrıca plan hazırlanırken ve strateji ve eylemleri belirlerken yardımcı olacak beş adet ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler yeşil alanların sağladığı faydalar ve işlevleri, yerel flora ve faunanın önemi ve korunmalarının gerektiği, doğal su döngüsünün korunması ve sürdürülmesi gerekliliğini öne çıkartmaktadır. Ayrıca planın ilişkili olduğu iklim değişikliğine uyum ve kentsel sağlık eylem planları ile ilişki kurmayı amaçlayan iki ortak fayda ilkesi de belirlenmiştir.

b. Planlama Alanı Sınırı ve Ölçek

Planlama alanı sınırlarına dair

- Mersin (Metropolitan Bölgesi) kentsel gelişme alanı ve onu çevreleyen, kentleşme potansiyeline sahip kırsal peyzajların oluşturduğu bütün,
- Mersin ili içerisinde kalan, kentsel ve kırsal peyzajların bütünü ve
- Ermenek-Göksu Nehri ile Limonlu, Alata ve Tarsus Çaylarının oluşturduğu havza bütünü olmak üzere üç temel plan sınırı ve ölçek üzerinde tartışma yürütülmüştür.

Belediye yetkilileri ile yapılan toplantılar sırasında park ölçeğinde uygulama kararları üretilebilmesini kolaylaştıracığı düşüncesinden hareketle çalışmanın ilk planlama alanında yürütülmesine ve buna Tarsus ilçesinin de katılmasına karar verilmiştir. (Şekil 1)

Şekil 10. Planlama alanı sınırları.

c. Kapsam

Planın hangi kavramsal çerçeve üzerinde yükseleceği ve öncelikli olarak hangi alanlarda karar üretmesi gerektiğini belirlemek için Belediye yetkililerinin taleplerinin yanında oluşturulan bir üç peyzaj mimarı, bir şehir plancısı ve bir biyologdan oluşan Uzman Paneli ile çalışılmıştır. Panel ile yapılan çalışmanın sonunda öncelikli alanlar belirlenmiş, aldıkları puanlara göre sıralanmış ve çalışma sürecinde strateji başlıkları altında sınıflanmıştır. (Tablo 1)

Tablo 1

Uzman Panel anketi puanlama sonuçları ve gruplaması

UZMAN PANELİ	SORULAR	SEÇENEKLER	PUAN	STRATEJİLER				
				MAVİ	YEŞİL	BAĞL ANTIS ALLIK	KENTSEL YABAN HAYAT VE BİYOÇEŞİ TLİLİK	DİĞE R
UZMAN PANELİ	1. Sizde, bir kentin açık alanları planlanırken aşağıdaki konulardan hangilerine öncelik verilmelidir?	Sürdürülebilir yağmur suyu drenajı	25	MAVİ	YEŞİL	BAĞL ANTIS ALLIK		
		Yeşil alanlarda yerel bitki örtüsünden faydalanmak	24		YEŞİL			
		Kır-kent yeşil alan bağlantısının sağlanması	24			BAĞL ANTIS ALLIK		
		İklim krizine uyum	23					

	Kentsel yaban hayatı desteklemek	23					
	Kentsel biyoçeşitlilik	23					
	Isı adası oluşumu	21					
	Ağaç gölgeli yaya mekânları	21					
	Kentsel tarım	20					
2. Sizce, sağlıklı ve sürdürülebilir bir kent yaşamı için aşağıdaki uygulamaların hangilerine öncelik verilmelidir?	Kenti çevreleyen kırsal peyzaj ile kentsel yeşil alanların bağlantısının sağlanması	25					
	Yüzeysel suların drenajı için bütüncül çözüm üretilmesi	25					
	Kuş türleri başta olmak üzere, yaban hayatı türlerinin kentsel yeşil alanlara çekilmesinin sağlanması	23					
	Kentsel açık/yeşil alanlar arasında kesintisiz yaya ulaşımının sağlanması	22					
	Yeşil alanlarda rekreasyonel aktivite çeşitliliğinin sağlanması	19					
	Spontan bitki örtüsünün yeşil alanlarda muhafazası	18					
	Yeşil alanların yakın çevresinde motorlu araç trafiğinin en aza indirilmesi	18					
3. Sizce, Mersin kenti için kentsel açık alanlara yönelik bir eylem planı hazırlanırken aşağıdaki konulardan hangileri ile ilgili strateji tanımlamak daha önceliklidir?	Sürdürülebilir yağmur suyu drenajı	25					
	Ağaç gölgeli yaya mekânları	24					
	Kapalı dere yataklarının açılması	24					
	Kent çeperindeki tarım alanlarının korunması	24					
	Yeşil alanlarda yerel bitki örtüsünden faydalanmak	24					
	Kentsel biyoçeşitlilik	23					
	Kentsel ısı adası oluşumu ile mücadele	23					
	Kentsel yaban hayatı desteklemek	23					

	Kır-kent yeşil alan bağlantısının sağlanması	23					
	Taç örtü miktarını arttırmak	20					
	Kentsel tarım	17					
	Hobi bahçeleri	14					

4. ANALİZLER VE SÜREÇ

Belediye yetkilileri ve Uzman Paneli ile belirlenen başlıklar doğrultusunda plan sınırları dâhilinde aşağıdaki analizler ve çalışmalar yürütülmüştür.

Önümüzdeki yıllarda daha da sıklaşacağı ve uzun süreceği ön görülen sıcak hava dalgalarının kentin hangi bölgelerinde daha çok ısınmaya yol açacağına dair bilgi sağlanması ve bu bölgelerin niteliklerinin belirlenmesi amacıyla arazi yüzeyi sıcaklığı analizi yapılmıştır. Landsat 8 uydusundan elde edilen, 2014-2022 yılları Ocak ve Ağustos aylarının bulutsuz günlerine ait görüntülerden plan sınırındaki yüzey sıcaklıkları hesaplanmış ve görüntülerin alındığı tarihlerdeki meteoroloji istasyonu ölçümleriyle kıyaslanmıştır. Bu çalışma sonunda Mersin ve Tarsus'ta çevresine göre daha fazla ısınan alanlar tespit edilmiş, yüzey ısınma farklarına yol açan fiziksel nitelikler tespit edilmiştir. Uygulama imar planlarının ve kentsel ulaşım projelerinin üretilmesi ve uygulanması sürecinde kaplama malzemelerinin bir araya gelişlerinin kontrol edilmesi, gölge yapıcı ağaç kullanımının artırılması ve cadde ve sokak kesitlerinin tasarlanması gerektiği yönünde tespitleri yapılmıştır.

Kamusal yeşil alanların hizmet alanı değerlendirilmesi mevcut yoğunluk hesabı Mersin metropoliten alan için hazır olduğundan sadece bu alanda yapılabilmektedir. Konut nüfus yoğunluk yüzeylerinden yola çıkarak, yerleri ve büyüklükleri tespit edilen parkların yasal yeşil alan standartları doğrultusunda hizmet ettikleri alanlar belirlenmiş ve kamusal yeşil alan hizmeti alamayan bölgeler belirlenmiştir. Ayrıca parkların büyüklüklerinin istatistiki dağılımı da değerlendirilmiştir. Bu çalışma ile yeşil alan üretiminde öncelik verilecek bölgeler belirlenmiş ve gelecekte planlı olarak üretilecek yeşil alanların büyüklüklerine dair öneri getirilmiştir.

Planlama alanındaki 524 parktan imar süreçlerine ve kentte yer aldığı bölgeye göre seçilen 26 adedinde biyotop envanteri oluşturulmuştur. Bunun sonunda kullanımda olan yabancı yurtlu ve işgalci türler ile yerel türler tespit edilmiş ve yayılma oranları belirlenmiş, parkların örtülülük oranları ve tür sayısı belirlenmiştir. Bunu sonunda yeşil alanlardaki bitki örtüsünün yerel, kurakçıl ve yaban hayatını destekleyecek bir yapıya kavuşması için yapılması gerekenler sıralanıp bu amaçla kullanılabilecek öneri bitki listesi hazırlanmıştır.

Yağış rejimlerinin düzensizleşmesi ve geçirimsiz yüzeyler sebebiyle son yıllarda sıklaşan yüzey suyu baskınları ve taşkınların ışığında kentsel gelişim ve dere sistemlerinin ilişkisi incelenmiştir. Mersin ve Tarsus dallanan dere sistemlerinin şekillendirdiği tarımsal nitelikli araziler üzerinde yapılaşmaktadır. Bu arazilerde ayrıca sulama ve kurutma kanalları da yer almaktadır. Yapılaşma ile kuru dereler yok

olmaktadır. Küçük derelerinse üzerlerinde konut, ibadethane, okul ve caddeler yapılmakta ve yataklarına müdahale edilmektedir. Büyük dereler DSİ tarafından beton ve taş kanallara alındıkları için kente rekreasyonel ve ekolojik katkıda bulunamamaktadır.

Park ve sokak ölçeğinde kullanıcı görüşlerini toplamak amacıyla %3 örneklem ile 4157 adet kullanıcı memnuniyet anketi yapılmıştır. Bu anketler sonunda park ve yeşil alanlardan memnuniyet durumu, kullanım sıklığı ve süresi, parklara erişim biçimi, kentte yürüme algısı, pandemi sürecinde park kullanım davranışı gibi konularda kullanıcıların memnuniyetleri ve taleplerine dair bilgi alındı.

Yürütülen analizler sonunda 14 adet hedef, 18 adet Yeşil Eylem, 5 adet Mavi Eylem ve 1 adet Kentsel Yaban Hayatı Eylemi önerilmiştir. Birbirlerini destekleyen eylemlerden 7 eylem paketi oluşturulmuş ve uygulamayı özendirme ve yaygınlaştırmak amacıyla da 2 adet puanlama sistemi (Mersin YeşilPuan ve Mersin MaviPuan) önerilmiştir.

5. SONUÇ

Bu özgün plan sonunda planlama metropoliten alan ölçeğinden sokak ve park ölçeğine kadar, farklı bağlamlarda kararlar üretilmiştir. Planın uygulanması için illa yeni gelişim bölgelerine ihtiyaç bulunmamaktadır. Yapı stoğu köhnemeye başlamış olan Mersin ve Tarsus'ta bölge bazlı kentsel dönüşüm projeleri uygulanması ve planın bu planlara entegre edilmesi mümkündür. Ayrıca üretilmiş olan kararların uygulanması, takibinin yapılması ve planın geliştirilmesi için ayrı bir birim kurulması da doğru olacaktır.

KAYBOLAN KENT VE DOĞA İLİŞKİSİNİ KENTSEL AÇIK YEŞİL ALANLAR ÜZERİNDEN TARTIŞMAK: BURSA YILDIRIM ÖRNEĞİ

Gül Sayan Atanur¹, Merve Ersoy Mirici², Nazlı Deniz Ersöz³

^{1,2,3} Bursa Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bursa, Türkiye

ABSTRACT

Bursa, which has the first organized industrial zone of Turkey, is the fourth largest city in terms of population. Urban population in Bursa increased rapidly with the migrations due to the industrialization processes of the city. Yıldırım, one of the three districts located in the city center, is a district where population increased by internal and external migrations gradually. The district has an area of 399 square kilometers and a population of 657,176. Yıldırım district consists of mostly unplanned urban patterns, which were planned in different periods, separately. The socio-economic structure of the district causes difficulties to manage a holistic spatial transformation process. Rapid urbanization processes in Yıldırım negatively affect urban green spaces, which are essential for the quality of space. The existence of Bursa Technical University Campus in Yıldırım district has potential in terms of contributing positively to the transformation process of Yıldırım.

With this study, which aims to discuss the quality of the built environment in Yıldırım District through urban green areas, 69 neighborhoods in Yıldırım were examined in this direction. A landscape inventory was developed by transferring the urban parks to the GIS base. The spatial distribution of the parks in the neighborhood and the amount of green space per capita in the neighborhood were quantitatively revealed. All urban parks in the district were visited and one of them selected to study in the design studio in cooperation with the local government. The relationship between the city and green space in terms of Yıldırım were discussed in undergraduate and graduate classes. In addition, the service area analysis of the green areas in Yıldırım district was evaluated with ArcGIS Pro 3.1 software. The results obtained were discussed with the local government and suggestions were developed for the qualified natural environment in the context of urban parks in Yıldırım District.

Keywords: Urban Open And Green Spaces, Landscape Inventory, Green Infrastructure, Bursa, Yıldırım

1. GİRİŞ

Kentlerde bulunan yeşil alanlar, hızlı kentleşme sürecinde bozulan insan ve doğa ilişkisinin dengelenmesinde ve yaşam kalitesinin yükseltilmesinde önemli bir role sahiptir (Chang et al, 2017). Kentlerdeki nüfus artışı, sanayileşme ve teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan düzensiz ve çarpık kentleşmenin etkileri kentlerdeki yeşil alan miktarının azalmasına neden olmaktadır (Discoli ve Martini, 2012).

Günümüzde dünya nüfusunun büyük bir bölümü şehirlerde yaşamakta olup, 2050 yılına kadar dünya nüfusunun yaklaşık %70'inin şehirlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir (Cheng, 2021; IPCC, 2014). Bu nedenle yeşil alan ihtiyacının bugün olduğu gibi gelecekte de gündemde olan bir sorun olacağı açıkça görülmektedir.

Kent ve doğa ilişkisi sadece yeşil alan ile sınırlı bir kavram olmamakla birlikte, bu ilişkinin temsil mekânları kentsel yeşil alanlardır. Tasarlanmış veya kentin içinde az miktarda doğal olarak kalmış olan kentsel yeşil alanlar, yarattıkları sosyal, ekonomik ve ekolojik faydalar nedeni ile kentsel dirençliliğin de önemli bir bileşenidir.

Kentsel yeşil alanların bütünsel bir yaklaşım içinde planlanmaları kentin bir yeşil alan sistemine sahip olması anlamına gelmektedir. Bu sistem, ekolojik bir bileşen olarak şehre katkı sağlayarak, sosyal bir rahatlık sunarken ekosistem hizmet kapasitesini de artırmaktadır (Xiu vd., 2016). Dünya üzerinde birçok kentte açık ve yeşil alanların azalmasının ortaya çıkardığı problemler tartışılmakta ve bu sorunlara karşı stratejiler de geliştirilmektedir (UN HABITAT 2019).

Yıldırım ilçesinin de yer aldığı Bursa ili, güçlü tarihi ve doğal niteliklere sahip olmakla birlikte, sanayiye dayalı olarak gelişen ekonomisi nedeni ile zaman içinde birçok kentleşme problemi ile karşı karşıya kalmıştır. Hızlı ve plansız kentleşme, kentin mevcut yeşil altyapı sistemini de olumsuz etkilemiştir. Uludağ'ın eteklerine kurulu bir kent olarak güçlü bir doğal peyzaj altyapısına sahip olan Bursa, bu altyapıyı büyük ölçüde koruyamamıştır. Yaşanılan sürecin kentsel yeşil alanlar açısından sonucu ise bu alanların küçülerek azalması olmuştur.

Bu çalışma kapsamında Bursa Teknik Üniversitesi'nin kampüslerinin de yer aldığı Yıldırım İlçesindeki yeşil alanlar, saha çalışmaları yapılarak niceliksel ve niteliksel olarak incelenmiş ve yeşil alan geliştirme önerileri ortaya konulmuştur. Çalışmanın, Yıldırım gibi hızlı büyüyen ve yeşil alanlarla ilgili nicelik ve nitelik sorunu olan yerleşimlerde geliştirilebilecek açık-yeşil alan stratejileri için bir başlangıç noktası olması hedeflenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Yıldırım ilçesi, 399 kilometrekare yüzölçümüne ve 657.176 nüfusa sahip olup aynı zamanda Bursa'nın en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip ve ilçesidir. Yıldırım'da 188.476 ha kentsel yeşil alan bulunmaktadır (Atanur & Ersoy Mirici, 2020). Yoğun göç nedeniyle nüfusun hızla arttığı Yıldırım ilçesi, güneyde Uludağ, doğuda Kestel ve Gürsu, batıda Osmangazi ilçeleri ile sınırlanmıştır. Kuzeyinde ise tarım arazileri yer almaktadır. Yıldırım Bursa metropol planlama bölgesi içinde, kişi başına en düşük kentsel yeşil alana sahip olan ilçedir (Sayan Atanur & Ersoy Mirici, 2019). Çalışma alanının Bursa Teknik Üniversitesi yerleşkesinin de içinde bulunduğu Yıldırım ilçesi olarak seçilmesinin temel nedeni kentsel yeşil alanların oldukça az olması ve dengesiz dağılmış olmasıdır. Bu durum Yıldırım için bir açık ve yeşil alan stratejisi geliştirme ihtiyacının olduğunu göstermektedir.

Çalışma süreci dört aşamadan oluşmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasında, Yıldırım ilçesi için imar planında park olarak tanımlanan tüm alanlar arazi gezileri ile tek tek incelenmiştir. Yıldırım ilçesinde yer alan 69 mahalledeki bütün parkların fotoğrafları çekilmiş ve güncel durumları saptanmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında, saha gezisi ile hazırlanan envanter Coğrafi Bilgi Sistemleri(CBS) tabanına aktararak sayısallaştırılmıştır. Yıldırım ilçesinde bulunan her bir mahalledeki toplam yeşil alan miktarı mahalle nüfusuna oranlanarak mahalle ölçeğinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı belirlenmiştir.

Çalışmanın üçüncü aşamasında Yıldırım ilçesinde yer alan park alanlarının hizmet etki alanları analiz edilmiştir. ArcGIS Pro Hizmet Alanı (Service Area) kullanarak yapılan analizde 69 mahallede bulunan parkların düz ve açık alanda yürüme hızında (5 km/h) 10 dk içerisinde ulaşılabiliği sorgulanmıştır.

Çalışmanın dördüncü aşamasında parkların nitelik bağlamındaki durumları tartışılmıştır. Yapılan işbirliği çerçevesinde yerel yönetimin iş programında yer alan ve en az yeşil alan oranının olduğu bir bölgede bulunan bir park, tasarım stüdyolarından biri için çalışma konusu olarak seçilmiş, yüksek lisans atölyelerinde Yıldırım'ın yeşil alan ilişkilerini konu alan kavramsal çalışmalar yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar yerel yönetim ile paylaşılmış ve gelecekte yapılması gereken çalışmalar için bir yol haritası oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

Yıldırım'da kişi başına düşen park alanı 3.9 m²'dir. Bu dağılım mahalle ölçeğinde yapıldığında kişi başına 1 m² den az yeşil alana sahip 33 mahalle olduğu görülmüştür. Kişi başına 1-5 m² yeşil alan bulunan mahalle sayısı 25 tir. Kişi başına 5-10 m² yeşil alana sahip mahalle sayısı 5 dür. Kişi başına 10 m²'den fazla yeşil alana sahip mahalle sayısının sadece 6 olduğu görülmektedir.

En küçük park alanı 77m² ve 112 m²'dir. Bu parklar Cumalıkızık ve Zeyniler kırsal mahallelerinde bulunan parklardır. Cumalıkızık ve Zeyniler daha önce köy olan ve bugün kırsal mahalle olarak tanımlanan alanlardır. Kırsal nitelikleri nedeni ile zaten doğal ve doğala yakın peyzaja erişimi olmaları nedeni ile park alanının azlığı bu mahaller için bir problem olarak görülmemiştir.

Bu iki park dışında ilçede 1000 m² den küçük 11 park, 1000-5000 m² alana sahip 16 park, 5000-10000 m² alana sahip 17 adet park bulunmaktadır. 10000 m² den büyük parkların bakımı Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Bu parklardan bir tanesi daha önce bir mera alanı olan Vakıf Bera parkıdır. Bu parkın dışında 10000 m² den büyük park sayısı 43 tür.

Hizmet alanı analizi bulgularına göre, normal yürüme hızında (5 km/h) yürüyen mahalle sakinlerinin hemen hemen tüm mahallelerde hizmet alanı açısından etkin bir park erişimine sahip oldukları görülmüştür. Park hizmet etki alanlarında eksiklik olan mahalleler, Samanlı, Vakıf, Cumalıkızık, Hamamlıkızık, Değirmenönü ve Millet mahalleleridir. Bu mahalleler içinde ilk dört mahalle kırsal karaktere sahiptir. Değirmenönü, topoğrafik eşiklerin olduğu ve düzensiz yapılaşmış bir mahalledir. Millet mahallesinde ise tamamen düzensiz bir yapılaşma bulunmaktadır.

Yapılan gözlemlerde parkların inşa edildikleri döneme bağlı olarak değişen malzeme ve tasarıma sahip oldukları görülmektedir. Örneğin ilk dönem parklarında daha fazla yerinde döküm beton yer kaplamasına sahip parklar görülürken yeni dönem parklarında daha fazla beton, kauçuk modüler yer kaplama malzemelerinin tercih edildiği görülmüştür. Özellikle küçük alanlarda bank, ağaç ve farklı nitelikte beton

yer kaplamalarından, hazır çocuk oyun ekipmanlarından ve spor aletlerinden oluşan düzenlemeler hâkimdir.

4. SONUÇ

Yıldırım ilçesinde nitelikli bir yeşil alan sistemi kurulmasının iki boyutu bulunmaktadır. İlk boyut, yeşil alan miktarının miktar olarak artırılmasına dönük önlemlerdir. İkinci boyut ise nitelik ile ilgili yapılacak düzenlemelerdir.

Yerel yönetim, imar planlarında park olarak tanımlanmış ancak henüz uygulanmamış alanları oluşturduğu programa göre geliştirmektedir. Ancak kamulaştırmalar yaparak yeni yeşil alan üretimini desteklemek de gerekmektedir.

Hizmet etki alanı kapsamında yapılan değerlendirmeler parkların erişilebilir olduğunu göstermektedir. Ancak, yürümenin ne büyüklükte ve ne nitelikte bir yerde sonuçlandığının da tartışılması gerekmektedir. Bu çerçevede Yıldırım'da yeşil alan niteliğini geliştiren yaklaşımlara da ihtiyaç duyulmaktadır. Parkların daha nitelikli ancak doğal/bitkisel nitelikleri ön plana çıkarılmış tasarımlara sahip olması yerinde olacaktır. Yeni yeşil alan oluşturulmasının zor olduğu mahallelerde taşıt yolları üzerinde cadde peyzajı ve yol ağaçlandırmaları vb. konularında detay yaklaşımlar geliştirilmelidir.

Başta iklim değişikliği olmak üzere küresel bir çevre krizinin yaşandığı bu günlerde yeşil alan bir güzelleştirme sorunu değil bir altyapı bileşenidir. Bu nedenle mevcut ve uzun süre değişmeyeceği öngörülen kentsel dokularda, nicelik ve nitelik açısından farklı ölçeklerde yeşil alan iyileştirme politikalarının uygulanması gerekmektedir. Bu politikaların sonuca ulaşmasının uzun bir yol olabileceği düşünülebilir. Ancak kaynaklarla uyumlu başlangıç noktaları seçmek ve bunları uygulamaya geçirmek gerekmektedir. Bu çerçevede uygulamadan sorumlu olan kurumlar ile araştırmacılar arasında organize edilmiş işbirlikleri kurmak yeşil alanın bir altyapı bileşeni olarak kentsel sistemde yerini almasına katkı koyacaktır. Bu kapsamda Yıldırım İlçesinde başlatılan bu çalışmanın yaygın etkisini arttıran bir başlangıç çalışması olması hedeflenmektedir.

5. KAYNAKLAR

Atanur, G. & Ersoy Mirici, M. (2020). Yeşil altyapı kavramı çerçevesinde Bursa Merkez planlama bölgesi yeşil alan sisteminin belirlenmesi. *Peyzaj Araştırmaları ve Uygulamaları Dergisi*, 2(1), 11-18.

Chang, Z., Ronghua, X., Kaixuan, P., Bin, X., Yong, M., Yuan, R., Guofu, Y. & Ying, G. (2017). Assessing the ecosystem services provided by urban green spaces along urban center-edge gradients. *Nature*, 7, 10.1038/s41598-017-11559-5.

Cheng, X., Van Damme, S. & Uyttenhove, P. (2021). A review of empirical studies of cultural ecosystem services in urban green infrastructure. *J. Environ. Manage.* 293, 112895.

Discoli, C. & Martini, I. (2012). Unplanned urban growth and its effect on sustainability. Resource and environment, 2 (3), 107-115. 10.5923/j.re.20120203.05.

IPCC. Urban Areas. in Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge University.

Xiu, N., Ignatieva, M. & Konijnendijk van den Bosch, C. (2016). Planning and design of urban green networks in Stockholm. In Proceedings of the Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning (Vol. 5, No. 1, p. 4).

UN- Habitat (2019). City-Wide Public Space Strategies A Compendium Of Inspiring Practices. UNON Publishing Services Section, Nairobi

Teşekkür

Bu çalışma, Bursa Teknik Üniversitesi'nde yürütülen 211N015 numaralı ve "Yeşil Altyapı Yaklaşımı ile Bursa İli Yıldırım İlçesi Yeşil Alan Stratejilerinin Geliştirilmesi" başlıklı Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Yazarlar, desteklerinden dolayı Bursa Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine teşekkür ederler.

5. OTURUM A SALONU

TEMSİL

OTURUM BAŞKANI: PROF.DR. GÜL SAYAN ATANUR

EKOLOJİK HAFIZANIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ: DOĞAL BİTKİLERİN KENT PEYZAJINDA KULLANIMI

Nihan Sevinç Muşdal¹, Nilüfer Kart Aktaş²

¹Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, İstanbul, Türkiye

²İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

Rapidly growing cities are destroying the natural areas that provide ecosystem services, that is, they cause damage or even extinction of ecosystems and plant wealth. Moreover, people who build and develop cities, consume more than they need, forcing the capacity of ecosystems, and these effects pave the way for environmental problems that are difficult to compensate. The person who ignores nature while building more living space for himself destroys this structure of which he is a part, and actually negatively affects his own health and quality of life (Bilgin, 2018).

The concept of ecological memory emerges as a very important concept in terms of the protection and sustainability of these green areas that determine the identity of a city. The landscape of a city is collectively a city's memory store and identity.

In this study, it is aimed to investigate the sustainability of ecological memory and to determine the contribution of the use of natural plants, which are an important component of ecological memory, to cities in urban landscapes. Within the scope of the study, literature researches, field studies for the supply of plants, and phenological observations were made on aesthetic and ecological values for plant selection.

Today, new approaches need to be developed in the creation of urban landscapes due to events such as global warming, drought, and excessive precipitation, especially with climate change. As a result of this study, it has been revealed that the use of natural plants in urban landscapes will not only contribute to the sustainability of ecological memory, but also provide great advantages in the sustainability of urban landscapes in adaptation to climate change. However, it has been concluded that issues such as raising awareness, increasing the awareness of these plants and making their production come to the fore in order to ensure the usability of some of the natural plants in urban landscapes.

Keywords: Ecological Memory, Urban Landscape, Natural Plants, Sustainability

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri, insanların yaşam biçimleri anlaşılmalı çalışmaktadırlar. Gıda amaçlı kullanımları, şifa kaynağı olması, sağlık ve estetik amaçlı kullanımları ve büyüleyici güzellikleri

ile bitkiler, insan hayatının hep merkezinde yer almışlardır. Yaşamın devam ettirilmesi için bitkilerin de yer aldığı bütün kırsal ve kentsel yeşil alanlar çok önemlidir.

Son yıllarda büyük kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışı ile yaşanan kentleşme yeşil alanlara olan baskıyı arttırmakta ve bu durum da yeşil alanların miktarını giderek azaltmaktadır. Hubert Reeves'in '*Doğa ile savaş halindeyiz. Eğer kazanırsak, kaybedeceğiz.*' söylemi neredeyse gerçekleştirilmek üzeredir (Muşdal, 2019).

Kentsel alanlarda gözlenen temel problem artan nüfusla birlikte aynı zamanda yeşil alan miktarının azalması ve kentsel alanların doğayla rasyonel bir şekilde entegre olmaması olarak görülmektedir (Bilgin, 2018).

Bir kentin biçimlenişinde ve kent kimliğinin oluşmasında doğal veya yapay pek çok bileşenin katkısı bulunmaktadır. Bu bileşenler arasında mimari unsurların yanı sıra yeşil dokuların da önemli bir yeri vardır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve ekolojik açıdan birçok ekosistem servisine hizmet eden yeşil alanların en önemli materyali bitkilere dir. Bu nedenle kentlilerin hafızasında iz bırakan mimari yapılar kadar, doğru bitki türlerinin de kent kimliğini kuvvetlendirici bir unsur olarak kullanılması önem kazanmalıdır. Nitekim son dönemlerde kentlerimizin çoğunda görülen bitkilendirmeler birbirine benzemekte ve yörelerin karakterini yansıtmamaktadır (Karaşah, 2018).

1.1. Ekolojik Hafıza

İlk olarak tıp ve psikoloji alanında kullanılmaya başlanan ekolojik hafıza kavramı günümüzde artık ekosistemlerin restorasyonu ve rehabilitasyonu gibi konularda dikkate alınmaya başlanan bir kavram olarak araştırmalara dahil olmuştur. Sosyo-ekolojik hafıza, sosyal hafızadan yola çıkılarak türetilmiştir ve toplulukların ekolojik bilgisiyle ilişkilendirilen bir kavram olarak literatürde yer almıştır.

Yaklaşık son 15 yıldır literatürde kendine yer edinen ekolojik hafıza ve sosyo-ekolojik hafıza kavramlarına dair çalışmalar özellikle son 10 yılda ciddi bir artış göstermiştir. Bu kavramlar Topluluk Tabanlı Koruma (TTK) ve sosyal öğrenme gibi kavramlarla da ilişkilendirilmiştir.

Bugünkü anlamıyla çevre bilimi alanında kullanımı Padisák, (1992) tarafından "toplulukların mevcut ve gelecek durumlar için tepkilerini etkileyen, geçmiş durum ve deneyimlerin kapasitesiyle gelen, fitoplankton toplulukları arasındaki ağ"ı tanımlamak için yapılmıştır (J. N. Thompson, ve diğ., 2001).

Nispeten yeni bir kavram olarak ekolojik hafıza, topluluk devamlılığı, ekolojik restorasyon, biyolojik istila ve doğal kaynak yönetimi gibi ekosistem yapısı ve işlevi çalışmalarında büyük ilgi görmektedir (Ren ve Sun, 2011).

1.1.1. Ekolojik Hafızanın Kentsel Bağlamdaki Yeri

Peyzaj ve hafıza, şehrin kimliğinde güçlü bir şekilde iç içe geçmiş kavramlardır. Bir yerin kimliği ve hafızası, o yerin peyzaj tasarımı, görsel ve malzeme formu ile devamlı olarak etkileşimdedir. Peyzaj aslında, hem bireysel hem de kolektif olarak bir kentin hafıza deposu ve kimliğidir. 'Peyzaj' sadece felsefi bir terim ya da muhteşem bir doğa görüşü değildir, biyolojik alt yapısı olan bir tasarım ürünü, büyük ölçekli bir proje olabilir. Görünüşe göre peyzaj tasarımı kültürel bir eylemdir.

Ekolojik hafızanın hedefi ise, mevcut doğal, yerel ve toplumsal çevre bileşenleri ile uyumlu, koruma-kullanma dengesini gözetken, üreten ve kendi sorunları ile baş edebilen kentler yaratmaktır (Paker, 2017).

Bir kenti karakterize eden morfoloji, hidroloji, ekoloji, ölçek, güvenlik açıkları ve gizli dinamiklerin yanı sıra yerel mitler, inançlar ve atmosfer gibi tüm parametrelerin birleştirilmesinden oluşur. Dengenin sonucudur, dinamiktir, görselin ötesine geçen duygu aktarımında yeteneklidir. Kavram, bağlam ve ekoloji arasında bir sinerji oluşturur. Ama her şeyden önemlisi zamanla ilgili açık bir tasarım sürecidir. Peyzajlar değişir ama her zaman yapılan müdahaleler nasıl organize olduğuna ve tasarım sürecinin nasıl başladığına bağlıdır (Karamanea, 2015).

1.1.2. Ekolojik Hafıza ve Kent Tasarımında Doğal Bitkilerin Yeri

Kentlerde yer alan yeşil alan tipleri doğal ve doğal olmayan olarak ayrılabilir. Doğal olmayan yeşil alan tipleri:

- Kentsel tarım alanları (Topluluk bahçeleri/Hobi bahçeleri/Bostanlar vb.),
- Parklar (Kent parkları, Mahalle parkları, Semt parkları, vb.)
- Özel bahçeler,
- Mezarlıklar,
- Yol refüjleri vb. alanlardır.

Kentlerde yer alan bu yeşil alanlar ekosistem sürdürülebilirliğine katkı sağlayan ekolojik hafızaya rezerv alan işlevi sunmaktadırlar (Andersson ve diğ., 2014). Ayrıca bu yeşil alanlar hem insan sağlığına katkı sağlayan hem de pek çok organizmaya yaşam alanı sağlayan ekosistem servisleri sunmaktadır (Andersson, Barthel, & Ahrne, 2007). Böylece bu alanlar bitki ve hayvan türlerine ev sahipliği yaparak ekolojik hafızanın muhafaza edilmesi için anahtar bir rol üstlenirken; aynı zamanda kullanıcıların birbirlerinin uygulamalarını taklit etmesine, birbirleriyle sözlü iletişimde olmalarına olanak tanıyarak sosyal öğrenme sürecine aktif katkı sağlamaktadır ki bu da sosyal ekolojik hafızayı destekleyen temel süreçlerden biridir (Barthel, 2008).

Arnold (1993)'a göre bütünsel bir peyzaj tasarımının başarısı, tasarımcının kullandığı materyalin doğasını kavraması ve seçim yaparken bu doğanın gerektirdiği kriterlere dikkat etmesi ile mümkündür. Bir bitkisel tasarımın sürekliliği ve başarısı elbette ki iyi bir bakım sürecine bağlıdır, ancak basta doğru tür seçimi yapılmadığı takdirde en mükemmel bakım yöntemleri bile kullanıldıkları ortama uyum sağlayamayan bitkileri yaşatmaya yetmeyebilir (Bradshaw ve diğ., 1995; Başer, 2011).

Özellikle bitki çeşitliliği bakımından oldukça zengin olan ülkemiz için doğal bitkilerin yeri ve peyzaj tasarımında kullanılma durumu oldukça önem arz etmektedir. Yüzölçümü dünya karalarının %0.6'sını kaplayan Türkiye, tüm doğal bitkilerinin %2.5'ünü bünyesinde barındırır (Özhatay, 2009).

Ayrıca Türkiye bulunduğu bölgenin ekolojik şartları yüzünden yalnızca belirli bölgede yaşayan/yetişen, dünyanın başka yerinde yaşama/yetişme ihtimali olmayan, yöreye özgü bitki türü anlamına gelen

endemizm bakımından da oldukça iddialıdır. Bu sebeple Türkiye'nin çeşitli bölgelerine ve şehirlerine yayılmış olan bu bitki çeşitliliğini kentteki peyzaj tasarımlarından ayrı düşünmek mümkün değildir. Kentlerdeki bitkilendirme tasarımında süreklilik, fonksiyonellik ve yetiştirme ortamı aynı olan bitkilerin tercih edilmesi gibi kriterler oldukça önemlidir. Bu koşullara da en çok doğal bitkilerin rahatlıkla adapte olduğu bilinmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma kapsamında ilk önce ekolojik hafıza kavramı, sürdürülebilirliği ve doğal bitkilerin kent peyzajında kullanılabilirliği üzerine literatür çalışmaları yapılmıştır. İstanbul'da yer alan Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi içerisinde bir alan doğal bitkilerin kent peyzajında kullanılabilirliği üzerine bir deneme sahasına dönüştürülmüştür. Daha sonra arazi çalışmaları yapılmıştır, canlı bitki ve tohum örnekleri toplanmıştır. Belirli üretim süreçlerinden sonra alana dikimler gerçekleştirilmiştir. Bu bitkiler üzerinde fenolojik gözlem çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Kent peyzajında kullanılacak bitki seçimi yapılırken bitkilerin estetik, görsel, ekolojik, ekonomik, fonksiyonel ve sosyal bütün özellikleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmalar sonucunda kullanılan bitki örneklerinin kent peyzajında tercih edilen diğer ithal bitkilere oranla çiçeklenme sürelerinin çok kısa olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle bitkilerin tasarımlarda çiçek renkleri ile değil, daha çok yaprak şekilleri, çizgileri ve renkleri ile göz önünde bulunabileceği görülmüştür. Kent peyzajında doğal bitkilerin tercih edilmesi durumunda daha çok yaprak tasarımı birlikteliklerinden yararlanılmalıdır.

Bunun dışında doğal bitkilerin piyasa da çok sayıda bulunma ihtimalleri yoktur. Hatta nüfus artışı, şehirleşme, aşırı otlatma, tarla açma, yol genişletme ve yeni yol açma, turizm faaliyetleri, orman yangınları gibi değişik nedenlerle tahrip edilmesi ve özellikle ticareti yapılan türlerde bilinçsizce yapılan aşırı toplama, doğal populasyonlarda bozulmalara ve bazı türlerin doğadaki nesillerinin tehlike altına girmesine neden olmuştur (Önder, 1997; Kesici, Haspolat ve Oğuz, 2010).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sonuç olarak doğal bitkiler doğada sayıları az olduğu için üreticiler tarafından ticari kaygılardan üretilmezler, üretim teknikleri oldukça zor ve uğraşlıdır, çok bilinmedikleri içinde tüketici tarafından talep edilmezler. Üreticiler bir alışkanlık halinde fidanlıkta sıkça bulunan moda bitkilerin kullanımına devam etmektedir.

Ancak peyzaj uygulamalarında doğal bitki kullanımının sayısız yararları vardır. Uygun biçimde yerleştirildiklerinde ve dikildiklerinde bölgesel iklim ekstremlerinden daha az etkilenirler. Yerel çevre koşullarına en iyi şekilde uyum sağlarlar, sağlıklı bir ekosistemin oluşturulmasına ya da onarılmasına katkıda bulunur.

Bu nedenle özellikle sayılarının az olması, üretim sorunları, bilinirliklerinin az olması vb. nedenlerle henüz doğal bitkilerin peyzaj tasarım ve uygulamalarında fazla yer bulmalarına karşın, bu sorunların

giderilip doğal bitki türleri kullanılarak yapılan plantasyon çalışmaları alanın peyzaj karakterinin yeniden kazandırılmasına yardımcı olacaktır (Yazgan ve ark. 2005; Özhatay, 2009).

5. KAYNAKLAR

Barthel, S. (2008). Recalling Urban Nature: Linking City People to Ecosystem Services (Doktora Tez.).

Başer, B., ve Yıldızcı, A.C., (2011) "Kentsel Açık Mekân Düzenlemelerinde Bitki Türü Seçim Kriterleri: İstanbul örneği", İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, Sayı 10(2), s. 156-166.

Bilgin, B., 2018, Ekolojik Hafıza ve Sosyo-Ekolojik Hafıza'nın Ekosistem Sürdürülebilirliği Açısından Kentsel Alanlardaki Önemi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi.

Bradshaw, A., Hunt, B. , Walmsey, T., 1995. Trees in the Urban Landscape, Principles and Practice, E&FN Spon, İngiltere.

J.N.Thompson, (2001). Frontiers of ecology. BioScience, 51(1), 15–24. Retrieved February 17.

Karamanea, P., 2015, Craft + Design Enquiry, Issue 7, edited by Kay Lawrence, published 2015 by ANU Press, The Australian National University, Canberra, Australia.

Karaşah, B. & Sarı, D., 2018. "Kent Kimliğinde Etkili Bir Bileşen: Doğal Bitkiler", International Social Sciences Studies Journal, 4(26): 5539-5545.

Kesici, A., Haspolat, G. ve Oğuz, B., 2010, Ülkemiz Florasında Doğal Olarak Yayılış Gösteren Süs Bitkilerinin Survey-Toplanması, Muhafazası ve Değerlendirilmesi, Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü, İzmir.

Muşdal, N.S., 2019, *Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Örneğinde Botanik Bahçeleri Planlama ve Tasarım İlkeleri Üzerine Araştırmalar*, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Orman Fakültesi, İstanbul.

Özhatay, E.C., 2009. Türkiye'nin Peyzajda Kullanılabilecek Bazı Doğal Bitkileri, Marmara Üniversitesi Çevre Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Sun, Z. & Ran, H., 2011. Ecological memory and its potential applications in ecology; a review. South China Botanical Garden, Chinese Academy of Sciences, China.

PEYZAJ MİMARLIĞI'NDA BİTKİLERİN COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ TEMELLİ ÇOK YÖNLÜ KARAR ANALİZİ (MCDA ANALYSİS); (ÇINAR AĞACI, NAKKAŞ MAHALLESİ VE BİTKİ UYGUN YER ANALİZİ)

Dr. G. Funda GÖKÇE¹, Ömer ÖZTOPRAK², Mustafa ÖZBAY³, Prof.Dr.Öner DEMİREL⁴

¹Dr.Öğretim Üyesi, Düzce Üniversitesi, KMYO Meslek Yüksek Okulu, Çevre Koruma ve Kontrol Programı, Kaynaşlı, Düzce, TÜRKİYE

²Peyzaj Mimarlığı Proje-Uygulama-Bakım-Danışmanlık-Bilirkişilik / İstanbul, TÜRKİYE

⁴Kırıkkale Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kırıkkale, TÜRKİYE.

ABSTRACT

"Landscape Planning"; European Landscape Convention; General Provisions, under the title of Article-1 Definitions, is defined in paragraph f as 'a forward-looking fundamental action taken to increase, improve or create the value of the landscape'. Today; In Environmental Sciences, Environmental Protection and Control and Landscape Architecture; The subjects of 'Landscape Planning and Ecologically Based Inquiries' gained more importance and revealed the necessity of 'making joint decisions' in all planning decision stages with GIS inquiries by working together with all professional disciplines.

In the studies of the Landscape Planning Department, the subjects of 'multidimensional decision analysis and ecological-based inquiries' are within the scope of the profession discipline of 'Landscape Architecture' and in all planning decision stages; 'SUITABLE LOCATION ANALYSIS FOR PLANTS' has emerged as one of the study subjects that absolutely must be studied together with GIS inquiries. For this reason; by applying 'Multidimensional Decision Analysis' for plants; It is extremely important and absolutely necessary to carry out 'Appropriate Site Analysis' studies according to growing conditions. Based on this; In the next hierarchical plans; In the process of making versatile decisions with spatial inquiry with GIS; when limiting conditions, capacity values are taken into account; Decision analysis should be made with impact percentages, 'by giving high points to the most suitable places and low points to the most unsuitable places'.

Purpose of the research; Methods of Geographic Information Systems including 'Multidimensional Decision Analysis'; It is to use for 'agriculture and afforestation projects for plants'. Thus, by applying an 'ecological inquiry'; It is to emphasize the importance of 'Geographic Information Systems' in the field of 'Landscape Architecture', which 'determines suitable places for plants'. As a working area; Nakkaş neighborhood of Arnavutköy district of Istanbul was selected. Appropriate site analysis of the plane tree within the borders of Nakkaş district has been made and it is aimed to constitute a guideline for agricultural afforestation projects. In the research; As material; prof. Dr. İbrahim ATAY, Prof. Dr. Burhan AYTUG, Prof. Dr. Suat ÜRGENÇ, Prof. Dr.Faik YALTIRIK working group's Guide for Selection of Tree, Shrub and Wrapper Plant Species to be Used in Urban Afforestation (Atay and et al., 1987) was used.

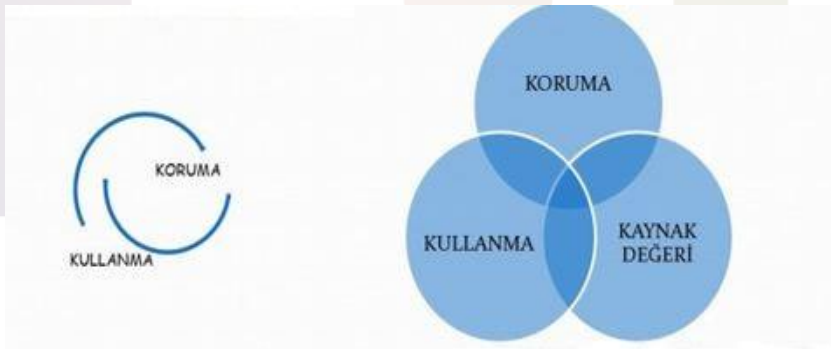
As a research method; From GIS Programs, ArcGIS / ArcMAP version 10.8.1 converts data to GIS environment; according to the growing environment of the plants and multi-dimensional decision analysis, by making appropriate location analysis with symbols, the growing environment of the plant; The decision was made based on GIS data-based and analysis studies.

Keywords: GIS, Versatile Decision Analysis, Plant Suitable Site Analysis, Istanbul

1. COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ VE PEYZAJ PLANLAMA

Coğrafi bilgi sistemleri ; peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında çeşitli mekânsal analiz olanakları, arazinin topoğrafik yapısı ve araziye etkileyen çevresel faktörlerin belirlenmesine yönelik analizler ile peyzaj plancısı ve tasarımcılarına önemli kolaylıklar ve olanaklar sunmaktadır (Akpınar, 2014; Çabuk, 2014; Gökyer, ve ark., 2015). Peyzaja ilişkin analizlerin daha hızlı ve güvenilir olarak yapılmasına olanak vermektedir. Ayrıca; arazi sörveyleri ile yapılması mümkün olmayan birçok analizin bilgisayar ortamında yapılabilmesine olanak sağlamaktadır.

Ayrıca; Rekreasyon çalışmalarında, 'Sürdürülebilirlik ve Koruma-Kullanma Dengesi' kavramı çok önemlidir. 'Uzun Devreli Gelişme Planlarının temel amacı; 'Koruma Statüsü' verilen alanlarda, Koruma-Kullanma dengesini ve kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlayacak şekilde, 'Alan Kullanım Kararlarının belirlenmesidir. Bu süreçte; koruma alanları sınırları dâhilinde ve yakın çevresinde yaşayan bölge halkının 'sosyoekonomik kalkınmasına da imkân vermelidir (Şekil 1).

Şekil 1. Uzun Devreli Gelişme Planı Temel Amacı (Öztoprak, 2022)

"Peyzaj Planlaması" ; Avrupa Peyzaj Sözleşmesi; Genel Hükümler, Madde-1 Tanımlar başlığı altında, f bendinde 'Peyzajın değerinin artırılması, iyileştirilmesi veya oluşturulması için yapılan ileriye dönük esaslı eylemdir' olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde; Çevre Bilimleri, Çevre Koruma ve Kontrol ve Peyzaj Mimarlığı çalışmalarında; 'Peyzaj Planlama ile Ekolojik Tabanlı Sorgular' konuları daha da önem kazanmış ve tüm meslek disiplinleri ile beraber çalışılarak, CBS sorgulamaları ile tüm planlama karar aşamalarında 'ortak karar verilmesi' gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Peyzaj Planlama Ana Bilim Dalı çalışmalarında 'çok yönlü karar analizleri ile ekolojik tabanlı sorgular yapılması' konuları 'Peyzaj Mimarlığı' meslek disiplini çalışma alanı içerisinde olup tüm planlama karar aşamalarında; 'BİTKİLER İÇİN UYGUN YER ANALİZİ', CBS sorgulamaları ile birlikte mutlak çalışılması gerekli olan çalışma konularından biri olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzden; bitkiler için de 'Çok Yönlü Karar Analizleri' uygulayarak ; yetişme koşullarına göre 'Uygun Yer Analizi' çalışmalarının yapılması son derece önemli ve mutlak gereklidir.

Bundan hareketle; 'Bitkiler için uygun yer analizi çalışmaları' yaparak, bundan sonraki hiyerarşik planlarda; CBS ile mekansal sorgulama ile çok yönlü karar vermek sürecinde; kısıtlayıcı durumlar, kapasite değerleri, dikkate alındığında; 'en uygun yerlere yüksek puan ve en uygun olmayan yerlere ise düşük puan verilerek', etki yüzdeleri ile karar verme analizi yapılması gerekmektedir.

2. MATERYAL VE METOD

Coğrafi Bilgi Sistemleri'nin 'Çok yönlü Karar Analizleri' içeren yöntemlerini; 'bitkiler için tarım ve ağaçlandırma projeleri' için kullanılmaktadır. Böylelikle 'ekolojik sorgu' uygulayarak; 'bitkiler için uygun yer tespiti' yapan 'Peyzaj Mimarlığı' çalışma alanında 'Coğrafi Bilgi Sistemleri'nin önemini vurgulamaktadır.

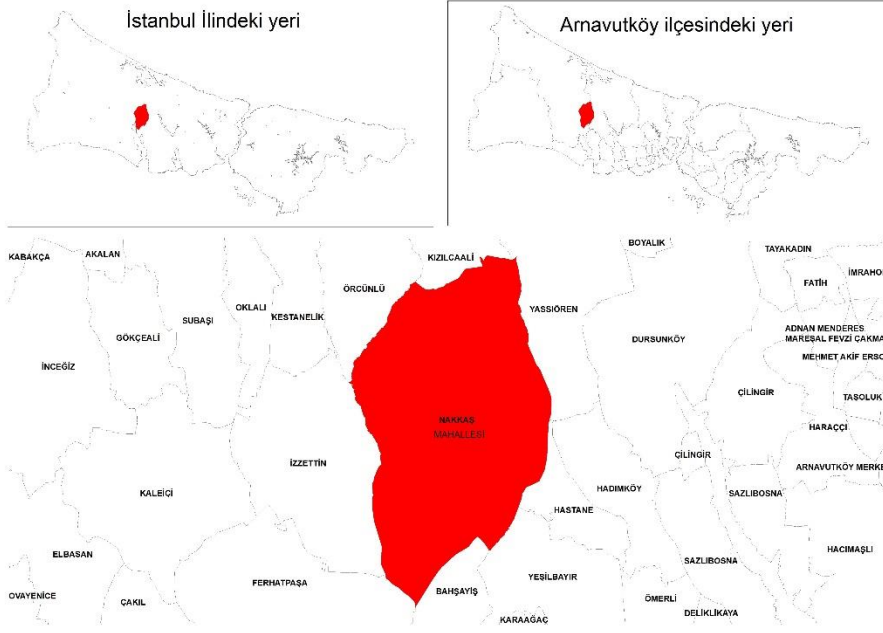
Çalışma alanı olarak; İstanbul ili Arnavutköy ilçesi Nakkaş mahallesi seçilmiştir. Çınar ağacının Nakkaş mahallesi sınırlarında uygun yer analizi yapılmış ve tarım ağaçlandırma projeleri için klavuz teşkil etmesi hedeflenmiştir.

Araştırmada; Materyal olarak; Prof. Dr. İbrahim ATAY, Prof. Dr. Burhan AYTUĞ, Prof. Dr. Suat ÜRGENÇ, Prof. Dr. Faik YALTIRIK çalışma grubunun 'Kentiçi Ağaçlandırmalarında Kullanılacak Ağaç, Ağaçcık ve Sarılgı Bitki Türlerinin Seçim Kılavuzu' (Atay ve ark., 1987) kullanılmıştır.

Araştırma metodu olarak ise; CBS Programlarından, ArcGIS / ArcMAP 10.8.1 (Anonim, 2010) versiyonu ile veriler CBS ortamına dönüştürülerek; bitkilerin yetişme ortamlarına ve çok yönlü karar analizlerine göre semboller ile uygun yer analizi yapılarak, bitkinin yetişme ortamları; CBS veri tabanlı ve analiz çalışmalarına dayalı olarak karar verilmiştir.

2.1. Çalışma Alanı

Örnek çalışma alanı; İstanbul ile Arnavutköy ilçesi, Nakkaş mahallesi; İstanbul'un en büyük mahallelerinden biridir (Şekil 2).

Şekil 2. Çalışma Alanı; İstanbul ili NAKKAŞ mahalle sınırları

Örnek çalışma alanı Nakkaş mahallesinde “ Çınar ağacı ” üzerinden yapılırken; 1987 yılında İ.Ü.Orman Fakültesi yayını “Kentiçi Ağaçlandırmalarında kullanılacak Ağaç, Çalı ve sarılıcı bitki türlerinin seçim klavuzu” Prof. Dr. İbrahim ATAY, Prof.Dr. Suat ÜRGENÇ, Prof. Dr. Burhan AYTUĞ, Prof. Dr. Faik YALTIRIK adlı 4 değerli bilim insanınının 2023 yılı teknolojisi ile Coğrafi Bilgi Sistemleri ile analiz edilmesi ile çalışmamıza rehber olmuştur.

Bu çalışma; tamamlayıcı bilgiler için kısaltmalar, CBS olarak hangi faktörlere bağlı oldukları ve bu doğrultuda haritalarının hazırlanarak en uygun yer seçimi çok yönlü karar analizi şekliyle Peyzaj Mimarlığı Bölümlerinin müfredatına girmesi; Peyzaj Mimarı adaylarının CBS'yi uygulamalı olarak görmelerini hedeflemektedir (Şekil 3).

BİTKİNİN YETİŞME KOŞULLARINA GÖRE TAMAMLAYICI BİLGİLER İÇİN KISALTMALAR COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİNDE KULLANIMLARI		
KISALTMALAR / UYGUN YER	CBS KARŞILIĞI	
	(ÜST BAŞLIK)	(ALT BAŞLIK)
A Yaşına ve gelişme durumuna göre topraklı veya kaplı (küçükse tüplü) fidan olarak kullanılan türlerdir.	TOPRAK	ATS
B Yollara, motorlu trafiği yoğun cadde ve bulvarlara, deniz kenarlarına , fabrika çevrelerine dikilmemelidir.	BİTKİ ÖZELLİKLERİ	Veri tabanı
	YOL	Yollara yakınlık
	BAKI	yönler
	İKLİM	Nem
C Cadde, bulvar ve sokaklara " Yol ağacı " olarak dikilebilirler	SU	tuzluluk
	YÜKSEKLİK	Deniz seviyesinden yükseklik
Ç Çıplak köklü fidan olarak kullanılır.	YOL	Yollara yakınlık
D Ön bahçeleri dar olan ev veya blokların önüne dikilebilir.	TOPRAK	ATS
E Parklara, özel ve tüzel kişilerin geniş bahçelerine (Üniversite, Fakülte, Okul, Hastane fabrika ve benzeri yerler gibi) dikilebilir	BİTKİ ÖZELLİKLERİ	Veri tabanı
	CORINE	Arazi örtü sınıflaması
F Deniz rüzgarı ve tuzlu su etkilerine dayanıklıdır.	BİTKİ ÖZELLİKLERİ	Veri tabanı
	İKLİM	Nem
	BAKI	yön
	SU	tuzluluk
G Gölge veya yarı gölge ağaçlarıdır. Gölgeye dayanıklıdır.	YÜKSEKLİK	Deniz seviyesinden yükseklik
	BAKI	Kuzey / Kuzey yönleri
H Taşlık, kayalık, meyilli ve güneşli bakılara uyum sağlayabilir.	TOPRAK	Derinlik
	EĞİM	%10-15 üstü
	BAKI	Güney / Güney yönleri
I Havuz, çeşme, dere ve su kanalı gibi su kaynaklarının ve yakınına getirilmelidir.	SU	Kaynağa/Dereye yakınlık
K Nemli ve besin değerlerince zengin, derin topraklı yerleri tercih ederler.	TOPRAK	Derinlik
M Mezarlıklara dikilebilir	BİTKİ ÖZELLİKLERİ	Veri tabanı
P Canlı Çit (Bodur veya Boylu çit) rüzgar perdesi olarak kullanabilirler, makasa gelirler	BİTKİ ÖZELLİKLERİ	Veri tabanı
	İKLİM	Hakim rüzgar yönü
R Rutubet istekleri fazladır.	BAKI	Rüzgar yönleri
	İKLİM	Nem
X Çiçek tozları (polen) allergen olan bitkiler	BİTKİ ÖZELLİKLERİ	Veri tabanı
	BAKI	Hakim rüzgar yönü

Şekil 3. Örnek çalışma alanı Nakkaş mahallesinde " Çınar Ağacı " bitkisinin yetişme koşullarına göre 'Coğrafi Bilgi Sistemleri'nde Kullanımı.

2.2. Çalışma Yöntem ve Teknikleri

Örnek çalışma alanı Nakkaş mahallesinde " Çınar ağacı " uygun yer analizi çalışma yöntemi; uygun yetişme ortamlarının belirlenmesi ile başlamaktadır. Ana faktör ve alt faktörlerin CBS ortamına aktarılmasıyla devam eden süreç; raster ve vektör verileri ile haritalarının ayrı ayrı hazırlanması ile tamamlanmaktadır. Ayrıca bu verilerin hem raster (piksel olarak) hem de aynı koordinat sisteminde olması; uygunluk değerleri girerek, hangi analizi yaptığımıza göre etki yüzdesi tespit edilerek analizin tamamlanması şeklinde gerçekleşecektir. En az 10 faktörlü yapılması gereken çok yönlü karar analizi; bitkilerin doğal ve kültürel faktörlerle en uygun yerin tespiti konusunda bilimsel bir sonuç çıkarmaktadır (Şekil 4).

Şekil 4. Çalışma Yöntem ve Teknikleri

3. ANALİZLER

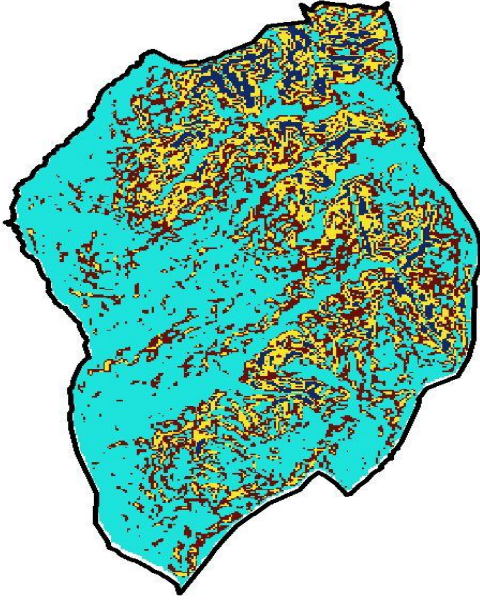
3.1.Çınar Ağacının Uygun Yer Analizi Kriterleri

ÇINAR AĞACININ UYGUNLUK ANALİZİ								İNFLUENCE		
TAMAMLAYICI	VERİ KAYNAĞI	FAKTÖRLER	ALT FAKTÖRLER	RASTER	VEKTÖR	RASTER	RECLASS	UYGUNLUK DEĞERLERİ (1-4)	ETKİ YÜZDESİ (%)	
SEMBOLLER										
H	R A S T E R	DEM	EĞİM	% 0-5			4	4	5	
G - H			BAKI	5-10			3	3		
C				10-15			2	2		
			GÖRÜNÜRLÜK	GÖRÜNEBİLİR			4	4	5	
				GÖRÜNMEYEN			1	1		
Ç	V E K T Ö R	TOPRAK	ARAZI KULLANIM KABİLİYETİ	e			2	2	10	
K - R - I			ALT SINIFI (ATS)	es				4		4
				w				1		1
				(ERZ)	1			1	1	
K			SU EROZYONU	2				2	2	20
				RÜZGAR EROZYONU	3			4	4	
	4				3	3				
K	DERİNLİK	A				4	4	15		
		B				2	2			
		C				1	1			
C	YOL	YOLA YAKINLIK	0 - 100 m				4	4	15	
			100 - 200 m				2	2		
			200 m <				1	1		
I	SU	DRENAJ/DERE	0 - 100 m				4	4	5	
			100 - 200 m				3	3		
			200 m <				1	1		
I - R	SU	SU KAYNAĞINA YAKINLIK	0 - 100 m				4	4	10	
			100 - 200 m				2	2		
			200 m <				1	1		
E	CORINE	ARAZI ORTU SINIFLAMASI	Büyükşehir veya ilçe sınırları (121)				1	1	5	
			Menzil (211)				2	2		
			Diğer bütün diğer ile bölge bulunuş				1	1		
			Geniş yapılarık alanlar (311)				1	1		
			İkinci yapılarık alanlar (312)				4	4		
			Birlik dışı alanlar (224)				1	1		
			Resmî koruma (1122)				3	3		
			Bulanıyolan alanlar (211)				2	2		
100										

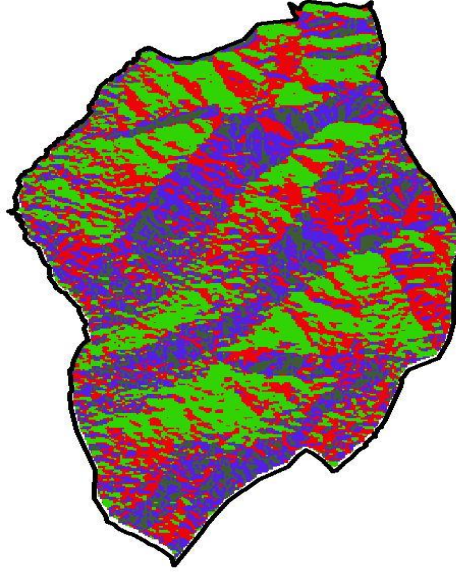
Şekil 5. Çınar Ağacının Uygunluk Analizi

3.2. Analiz Aşamaları Sonucu

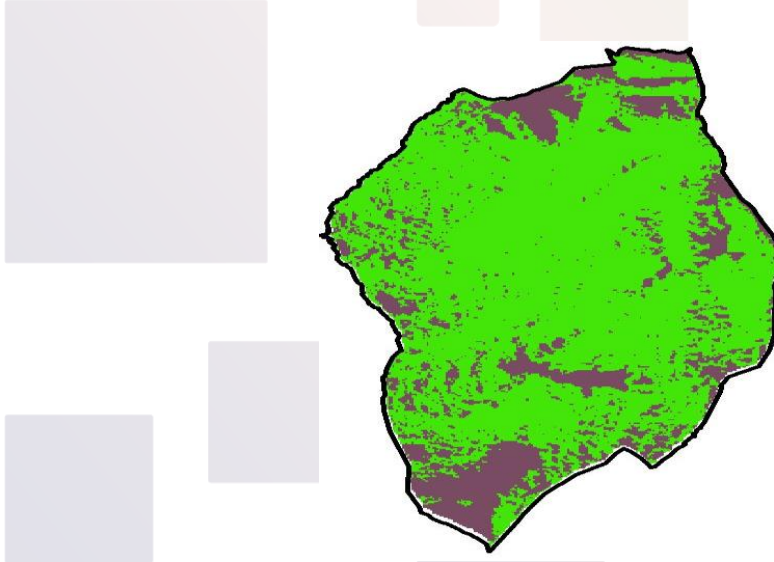
3.2.1. Raster Veriler

Şekil 6. Eğim

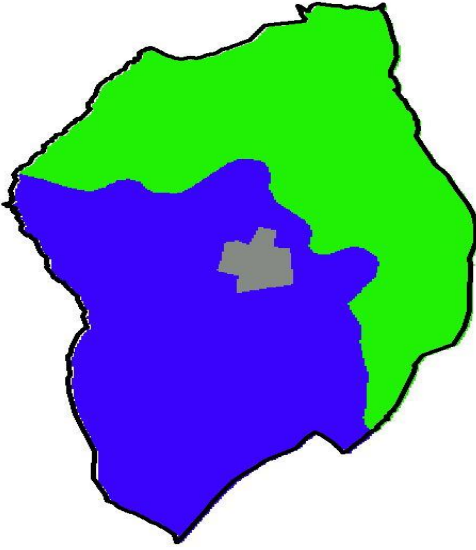

Şekil 7. Bakı

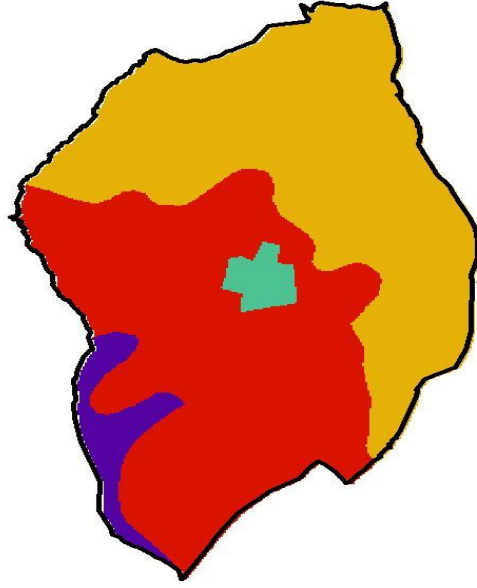

Şekil 8. Görünürlük

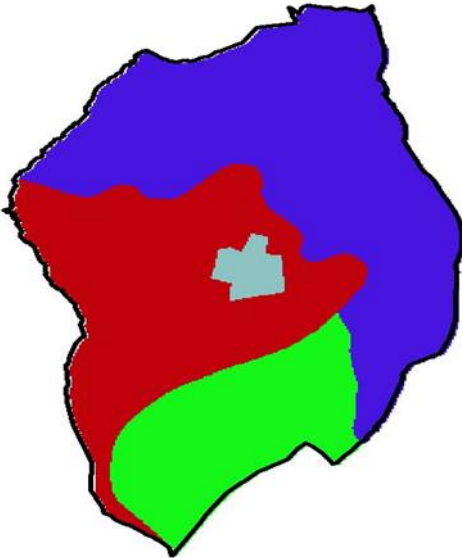
3.2.2. Vektör Veriler

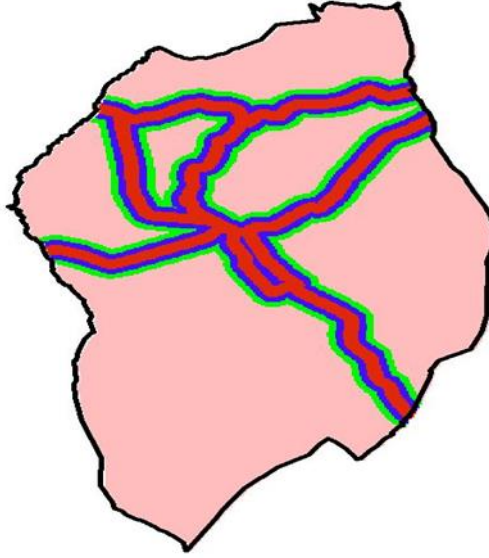
Şekil 9. Erozyon

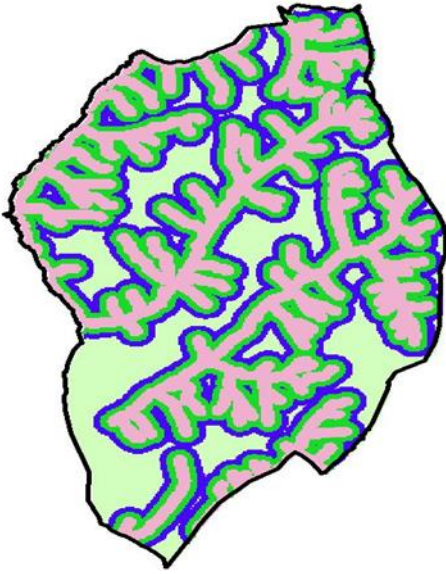
Şekil 10. Arazi Kullanım Kabiliyeti Alt Sınıfı

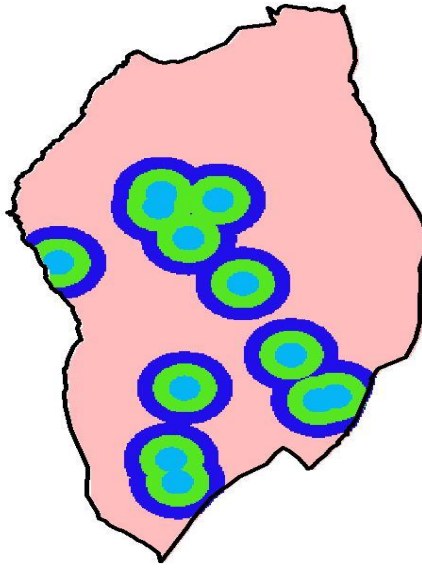
Şekil 11. Toprak Derinliği

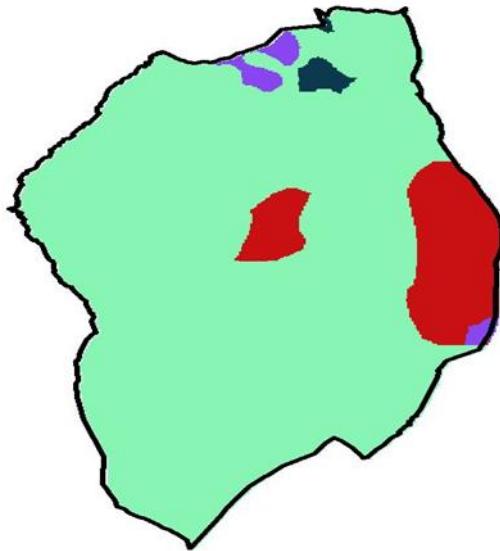
Şekil 12. Yollara Yakınlık

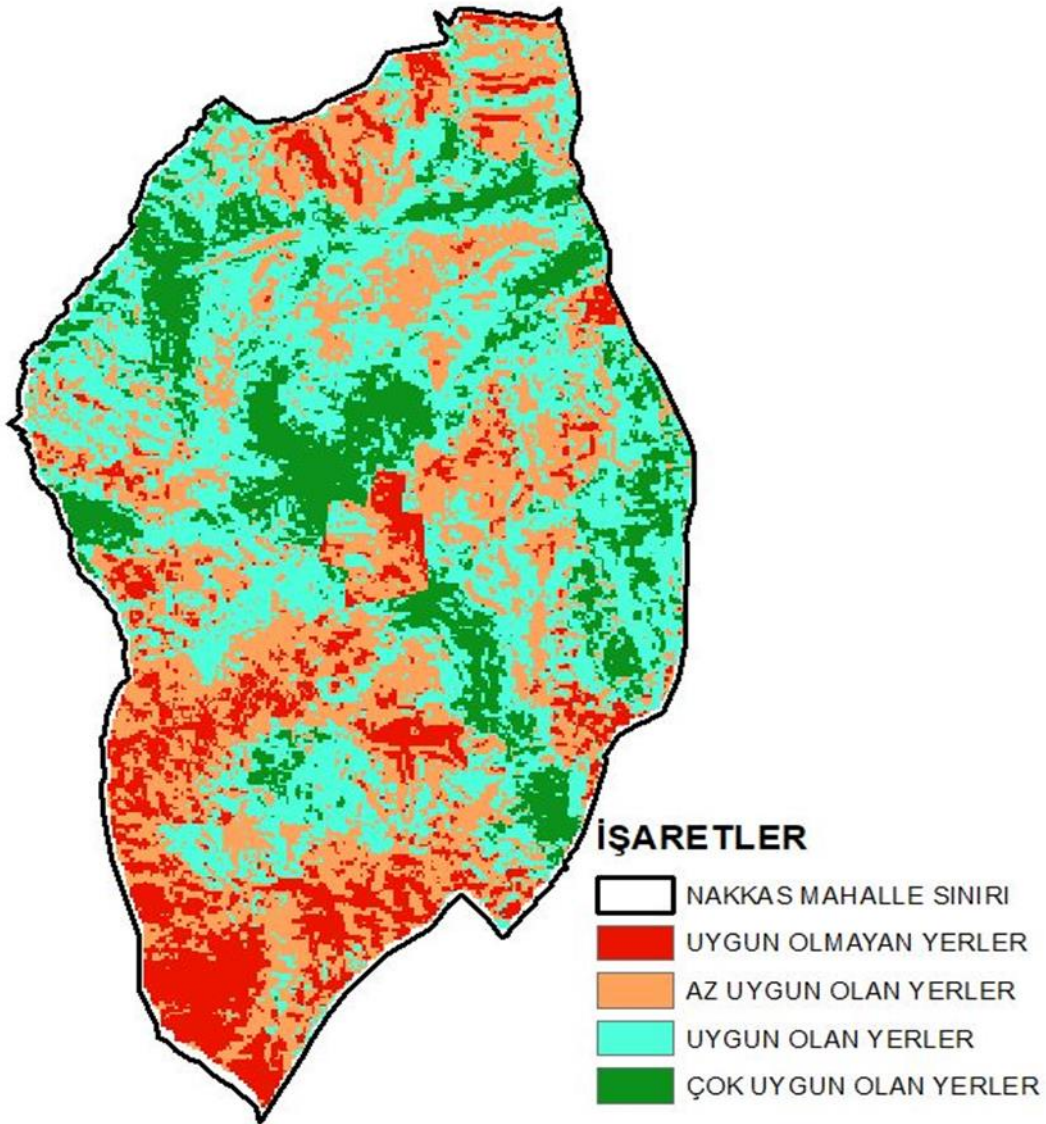
Şekil 13. Derelere Yakınlık

Şekil 14. Su Kaynağına Yakınlık

Şekil 15. Arazi Örtüsü Sınıflaması(CORINE)

Şekil 16. Çınar Ağacının Uygun Yer Analizi

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Multidisipliner Meslek Dallarından biri olan "Peyzaj Mimarlığı" disiplini çalışmalarında; diğer meslekler gibi 'Coğrafi Bilgi Sistemleri' kullanımı zorunluluk haline gelmiştir. Ayrıca 'Mekânsal Sorgu ve Ekolojik Tabanlı Planlama' yapan 'Peyzaj Mimarlığı' disiplini çalışmalarında; 'Coğrafi Bilgi Sistemleri' hem büyük bir kolaylık hem de analizler için zorunluluk haline gelmiştir.

Hem Ziraat alanında (Tarım ürünleri) ; hem Ormancılık alanında (Ağaçlandırma türleri) hem de Kentiçi bölgesel kullanımlarında (Peyzaj Planlama) model alınmak üzere uygun yetiştirme

ortamlarını analiz eden çalışma; pilot bölge olarak İstanbul İli Arnavutköy ilçesi, Nakkaş mahallesinde " Çınar ağacı " için yapılmıştır.

Kentiçi planlamalarda gerek 'Tarımsal Planlama', gerek 'Orman Ekosistemi Planlaması' ve gerekse de 'Peyzaj Planlama' 'BİTKİLENDİRME' çalışmalarında 'Çok Yönlü Karar Analizi' yapmak yerinde olacaktır. Böylelikle; 'TARIMSAL ÜRÜNLERİN KALİTESİ, ORMAN EKOSİSTEMİNİN DOĞRU SONUÇLARLA PLANLANMASI ve TÜRLERİN SAĞLIKLI GELİŞİMİ' açısından 'Çok Yönlü Karar Analizleri' bilimsel ışık altında teknolojiyle insanlığın kullanımında hizmet gösterecektir.

Örnek çalışma ile birçok araştırma projelerinde kullanılma olasılığı, tüm Peyzaj Mimarlığı bölümleri lisans, lisansüstü ve doktora programları ile öğrencilere Coğrafi bilgi sistemleri ile beraber uygulamalı olarak gösterilmesi gerekliliği ve ülkenin Tarım Ormanlık ve Şehircilik sektörlerinde karar verici kurumlarda "Peyzaj Mimarı İstihdamı" gerekliliği vurgusunu yapmak hedeflenmiştir.

5. KAYNAKLAR

Akpınar A. 2014. Peyzaj tasarımda yeni bir süreç: GeoTasarım. Turkish Journal of Forestry, 15 (2): 189-195.

Atay i. Aytuğ B., Ürgenç S., Yaltırık F. 1987. Kentiçi Ağaçlandırmalarında Kullanılacak Ağaç, Çalı ve Sarılıcı Bitki Türlerin Seçimi Kılavuzu, İstanbul.

Anonim 2010. ArcGIS 10 Desktop Help. ESRI, Türkiye.

Çabuk S. N. 2014. Coğrafi bilgi sistemleri ile tasarlamak: Geotasarım kavramı. Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi, 6(1): 37-54.

Gökçer E., Öztürk M., Dönmez Y., Çabuk S. 2015. Bartın ili dağlık alanlarında coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak ekoturizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 5(12): 25-35.

Öztoprak Ö. 2022. Uzun Devreli Gelişme Planı esasları, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, İstanbul)

5. OTURUM B SALONU

KAVRAM

OTURUM BAŞKANI: DOÇ.DR. MEHMET AKİF ERDOĞAN

TÜRKİYE'DE KIRSAL ALANIN MARJİNALLEŞ(TRİL)ME SÜRECİNİN KIRSAL ALGISINA ETKİLERİ

Gaye Taşkan¹, Sevgi Görmüş Cengiz²

^{1,2} İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Malatya, Türkiye

1. GİRİŞ

1950 lerden sonra Türkiye hızlı sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin etkisi ile toplumsal bir dönüşüm sürecine girmiş ve bu süreç ekonominin coğrafi olarak yeniden dağılımına neden olmuştur. Merkezi olarak kontrol edilen bu durum toplumda yeni bir yapılanma sürecini de beraberinde getirmiştir. Yeniden yapılanma süreci fırsat ve sınırlamaları tanımlayan mevzuatlar ve politikalar gibi itici güçlerin etkisi ile gelişerek kent- kır ikiliği gibi mekânsal bir farklılaşma dolayısı ile sosyal bir kutuplaşmanın önünü açmıştır. Kırsal alan bu yeniden inşa sürecinde kamu planlama politikaları ve kamu yönetimi sisteminde kentlerin (sanayi tabanlı bir kalkınma) öncelenmesi, gerçekleştirilemeyen reform hareketleri, tarım ekonomisinin desteklenememesi ve ekonomi ve hizmet bağlanımında sürdürülebilirliği olmayan kırsal kalkınma uygulamalar nedeni ile yerel sakinler tarafından terk edilmeye başlanmış, kırsalda kalmaya devam eden üreticiler ise giderek yoksullaşmaya başlamışlardır. Buna ek olarak teknolojik gelişmeler ile birlikte kentlerde iş kollarının artması, eğitim ve sağlık olanaklarının kentlerde yoğunlaşması, eğitilmiş nüfusun yeni yaratılan kentsel çalışma biçimi içerisinde kendine yer bulması, kentlilik kimliğinin modern uygarlık kimliği ile köylülüğün ise geri kalmışlık ile ilişkilendirilmesi gibi sosyo-ekonomik nedenlerden ötürü kırsalın terk edileme süreci hızlanmıştır. Böylece, kırsal kendine özgü üretim biçimleri ile karakterize olmayan yeniden üretim sürecine dâhil olarak, bu alanların planlaması ve yönetimi ile ilgili tanısızlığın aşılabilir bir aşamaya geldiği yer olmuştur. Kırsal alanların mekânsal temsili üzerinde etkili olan bu politikalar yalnızca onun nasıl görüldüğü değil aynı zamanda nasıl algılandığını etkilemiştir. Ekonomik ve sosyal politikalar aracılığı ile yönetilen ve planlanan kırsal alan marjinalleştirilme sürecinde maruz kalmıştır. Burada marjinalleşme yerine marjinalleştirilme terimini kullanmamamızın nedeni kırsal alanın doğası gereği marjinal olabilmesinin mümkün olmayışındır. Marjinal alan tanımlamanın temelinde merkez- çevre teorisi yatar ve bu merkeze kültürel üretimi koyduğumuzda kırsal marjinal olarak tanımlanabilir. Ancak merkeze ekolojik bakış açısını koyduğumuzda yani insanın hayatta kalması merkez olarak ele alındığında yenilenebilir doğal kaynaklara sahip, doğal ve kültürel süreçlere uyum kapasitesi yüksek, biyolojik ve kültürel çeşitliliğin kaynağı olan kırsal merkeze gelecektir. Yalnızca tarımsal üretimin değil aynı zamanda çeşitli hammadde üretiminin kaynağı olduğu göz önünde bulundurulduğunda kırsal kentin marjinal olma durumunun çok ötesinde sürekliliğinin bir parçası olarak kabul edilecektir. Bu durumda kırsal kendiliğinden marjinal olma duruma geçmez, üzerinde etkili olan ekonomik ve sosyal politikanın ürünü olarak sistemik bir marjinalleşmeye maruz bırakılır. Kırsalın sistemik marjinalleştirilmesi onu mekânsal olarak etkilediği gibi insanlar tarafından nasıl algılandığını etkiler. Bu kapsamda çalışmanın amacı kırsal alan üzerinde etkili olan ekonomik ve sosyal politikanın kırsal algısı üzerinde yarattığı etkilerin ortaya konulmasıdır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma kişilerin oluşturdukları kırsal algısını kavramaya çalışmak ve bu algı üzerindeki etkileri yorumlamaya dayalı bir nitel araştırma özelliği göstermektedir. Güncel bir olguyu kendi sınırlı bir çerçevede analiz edilmesine olanak sağlayan durum çalışması desenine sahiptir. Araştırmanın örnekleme ana fenomeninden uzaklaşmamak ve net bilgi akışını sağlayabilmek adına kriter temelli örnekleme metodu ile belirlenmiştir. Bu kapsamda Malatya ilinde kırsal alana etki eden ekonomik ve sosyal politikalar hakkında bilgi sahibi olduğu düşünülen, kırsal alan yönetim ve planlamasında söz sahibi kurumlarda çalışan 20 uzman ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ardından veri çözümleme adımına geçilmiştir. Veri çözümleme aşamasında nitel veri analizi programı olan MAXQDA20 kullanılmıştır. İki tur açık kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlar ilişkisel yakınlıklarına göre kategorileri oluşturmuştur. Gerçekleştirilen analizler sonucunda uzmanların kırsal alan algıları ile marjinal alan terimi ile ilişkisi incelenmiş ve marjinal alan terimi ile tanımlanmasının kırsal alan ile kesiştiği tüm noktaların kırsal alanın üzerinde etkili olan ekonomik ve sosyal süreçleri ile ilintili olduğu tespit edilmiştir. Ardından Türkiye’de kırsal alanın marjinalleştirilme sürecine etki eden ekonomik ve sosyal politikalar incelenmiş ve kırsal algısı üzerinde yarattığı sistemik marjinalleştirme olduğu ortaya konulmuştur.

3. BULGULAR

20 uzman ile gerçekleştirilen görüşmelerin içerik analizi sonucunda elde kategorilere göre Kentin zitti (kentsel olmayan ve kente hizmet eden, coğrafi bakımdan kente uzak), demografik yaşlanma ve yoksulluğun görüldüğü, eğitim sağlık ve teknolojik hizmetlerden yoksun, ötekileştirilen, gelenekçi, geleneksel kırsal ekonomiye sahip, doğal yaşamın devam ettiği kaynak değeri yüksek alanlardır. Bu tanımda yer alan kavramlar literatürde marjinal alan tanımlaması yapılırken kullanılan öteki olma, yoksulluk yada ekonomik geri kalmışlık, coğrafi uzaklık yada elverişsiz bölgelerde yaşamak, beceri edinme fırsatlarından yoksunluk, kendi emeğinden çok az yararlanma, sosyal dışlanmışlık, toplumdaki statü ve rol kaybı, her türlü hizmete düşük erişilebilirlik, yoksulluğu azaltma programları tarafından dışlanma, yaşamlarını etkileyen kararlar üzerinde çok az siyasi etkiye sahip olan veya hiç olmayan nüfus kavramlarının bir çoğu ile eşleşmektedir.

Görüldüğü üzere marjinal alan terimi ile tanımlanmasının kırsal alan ile kesiştiği noktalardan coğrafi uzaklık yada elverişsiz bölgelerde yaşamak dışında kalan tüm noktalar kırsal alanın üzerinde etkili olan ekonomik ve sosyal süreçlerinin yansımalarıdır. Türkiye’de kırsal alan politikaları ve planlama süreci değerlendirilmesi bu acıyan önem taşımaktadır. Türkiye’nin tarihsel süreçte kırsal alan politikaları irdelendiğinde dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi neoliberal politikardan etkilendiği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kurulduğu dönemlerde kamu iktisadi politikaları ve kamu yönetimi sisteminin sanayileşme üzerine inşa edilmesi, Türk Kamu Yönetimi Sisteminin 1930lardan itibaren kentsel alan birimi olan belediyecilik anlayışı üzerinden geliştirilmesi, gerçekleştirilemeyen tarım ve toprak reformları, başarısız olan kalkınma uygulamaları, 1980 sonrası AB tarım politikalarına uyum çerçevesinde gelişen kırsal kalkınma yaklaşımlarının etkisi ile yapılan özelleştirmeler, günümüze kadar gelen süreçte mekânsal planlama sistemi içerisinde kırsal peyzaja özgü planların ve planlama

araçlarının bulunmaması, kırsal alanda eğitim ve sağlık hizmetlerinin sunumlarının yetersizliği gibi süreçler kırsal alan üzerinde etkili olan süreçlerdir. Buna ek olarak 20212 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Yasa ile köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılıp mahalleye dönüştürülmesinin ardından köylerin temsil, kamu hizmetlerine ulaşma, kırsalın kendine özgü fonksiyonlarından kaynaklı ihtiyaçların giderilmesi ile ilgili sorunların ortaya çıktığı literatürde tartışılmaya devam etmektedir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kırsal alan üzerinde etkili olan ekonomik ve sosyal politikalar beraberinde kent ve kır ayrımını derinleştirerek sosyal ayrışmayı getirmiş, toplumun genel algısı kentli olma kavramı modernlik ile ilişkilendirilirken köylülük geri kalmışlıkla ilişkilendirmeye başlamıştır. Sonuç olarak kırsal bu politik, sosyal ve ekonomik başarısızlıkların sonucu olarak giderek yoksullaşan ve terk edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalan sistemik bir marjinalleşmeye maruz kalmış yere dönüşmüştür.

Günümüze kadar gelen süreçte kırsal alan politikalarındaki deneyimlerimizin sonucu olarak ortaya çıkan “marjinal kırsal” ın mekânsal ve algısal olarak değişebilmesi kırsal alanın yeniden yapılanma sürecinde politika yapıcılar ve karar vericilerin yönlendirme biçimlerine bağlıdır.

PEYZAJ MİMARLIĞI HİZMETLERİ ALANINDA UYGULANAN YALIN YÖNETİM SİSTEMİ; EGE SERBEST BÖLGE ÖRNEĞİ

Bilgi Yarcı¹, Zeynep Öykü Erol², Deniz Karadan³, Emine Malkoç True⁴

¹Bilgi Yarcı Peyzaj Çözüm ve Yönetimi, İzmir, Türkiye

²ESBAŞ-Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi A.Ş., İzmir, Türkiye

³Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD Doktora Öğrencisi, İzmir, Türkiye

⁴Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir, Türkiye

ÖZET

Kuruluşlarından günümüze dek kentin içerisinde veya yakın çevresinde yer alan serbest bölgeler ve organize sanayi bölgeleri, meslekler arası disiplinlerin doğru ilişkilendirilmesi, ekolojik planlama yaklaşımları ve sürdürülebilirlik anlayışıyla değerlendirildiğinde kentsel yaşam alanları niteliği taşımaktadır.

Bu çalışmada yalın yönetim sistemine entegre edilen peyzaj uygulama ve yönetim sistemleri, ilk ve tek uygulama yeri olan Ege Serbest Bölgesi üzerinden açıklanmaktadır. Ege Serbest Bölgesinde peyzaj mimarlığı hizmetleri alanında yalın yönetim sistemi (Kaizen) çatısı altında yapılan verimlilik analizleriyle sürdürülebilir peyzaj yönetimi gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda Ege Serbest Bölgesinde peyzaj mimarlığı hizmet alanı; planlama, tasarım, uygulama ve bakım hizmetlerini içeren peyzaj yönetiminde sürekli iyileştirmeye yönelik süreç, görev tanımları ve iş akış diyagramları ile oluşturulmuştur. Sistemik çalışma prensipleri belirlenerek bu çalışma şeklinin ofis ve saha çalışanları tarafından içselleştirilmesiyle katma değer sağlanmış, verimlilik elde edilmiştir.

Yalın yönetim sisteminin yalnızca sanayi bölgelerinde değil, tüm peyzaj hizmetleri alanlarında yaygınlaştırılmasıyla ekolojik ve ekonomik açıdan katma değeri yüksek, verimli ve sürdürülebilir peyzaj alanlarının geleceğe ulaştırılması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Yeşil Alan, Yalın Yönetim Sistemi, Peyzaj Yönetimi, Katma Değer, Sürdürülebilirlik, Verimlilik

ABSTRACT

Free zones and organized industrial zones have been located in or near the city since their establishment. These areas are urban living spaces with the right association between professions, ecological planning and sustainability approach.

In this study, landscape application and management systems integrated into the lean management system are explained over the Aegean Free Zone, which is the first and only application place. In the

field of landscape architecture services in the Aegean Free Zone, sustainable landscape management is carried out with efficiency analyses made under the roof of the lean management system (Kaizen). In this context, the landscape architecture service area in the Aegean Free Zone; The process for continuous improvement in landscape management, which includes planning, design, implementation, and maintenance services, has been created with job descriptions and workflow diagrams. Economic added value and efficiency have been achieved by determining systematic working principles and internalizing this working style by white and blue-collar employees.

Lean management system are not only in industrial areas, all landscape services should be widespread. Thus, it will be ensured that fertile and sustainable landscape areas with high ecological and economic added value are delivered to the future.

Keywords: *Urban Green Space, Lean Management System, Landscape Management, Added Value, Sustainability, Productivity*

1. GİRİŞ

Serbest bölgeler, konum açısından incelendiğinde; çoğunlukla kent içerisinde veya kente yakın bölgelerde yer aldığı gözlemlenmiştir. Hali hazırda geniş ölçeklerde kurulu olan ve gün geçtikçe daha da geniş ölçeklere yayılan bu alanların yarı özel açık yeşil alan statüsünde değerlendirilebilmesi mümkündür. Önder ve Polat'a (2012) göre yarı özel açık yeşil alanlar, toplumun tamamının yararlanamadığı ancak kurum/kuruluş çalışanları, aileleri veya belirli bir kesim tarafından belirli şartlarda kullanıma açık alanlardır (Önder ve Polat, 2012). Serbest bölgelerdeki yarı özel açık yeşil alanlar, kent parkı statüsünde olmamakla beraber endüstri parkı statüsünde değerlendirilmektedir. Bu kullanımının yanı sıra serbest bölgelerde yer alan peyzajlar, meslekler arası disiplinlerin doğru ilişkilendirilmesi, ekolojik planlama ve sürdürülebilirlik anlayışıyla değerlendirildiğinde buldukları konuma ve yakın çevresine ekolojik katkılarda bulunmaktadır. Bu şekilde değerlendirildiğinde serbest bölgeler, yalnızca ekonomik açıdan değil; ekolojik, toplumsal ve sosyal açılardan da değerli, çok işlevli alanlara dönüştürülebilmektedir.

Kurulu oldukları coğrafyanın ekolojik özellikleri değerlendirilerek planlanan serbest bölgelerde, üretim alan yapıları, yollar, otoparklar ve diğer donatı elemanlarının dışında kalan ve alan kullanıcılarının ekolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarını karşılayacak nitelik ve ölçeklere sahip açık yeşil alanları, sanayinin getirdiği olumsuz çevre sorunlarını da en aza indirmektedir. Tüm açık yeşil alanlarda olduğu gibi serbest bölgelerdeki açık yeşil alanlar buldukları kent ekosistemine, enerji tüketimini azaltma, hava kirliliğini önleme, güneş ışınlarını tutma, rüzgâr hızını kesme, buharlaşmayı azaltma, ekolojik restorasyon ve biyoçeşitliliğe katkıda bulunma, erozyon kontrolü sağlama, iklim dostu peyzaj yaklaşımlarıyla mikroklimaya katkıda bulunma vb. birçok işlev kazandırmaktadır. Ayrıca fiziksel ve psikolojik açıdan insan sağlığını olumlu etkilemektedir (Önder ve Polat, 2012). Bu nedenle, sanayiye yönelik alanların planlama ve uygulama süreçlerinde, peyzaj mimarlığı ve diğer meslek disiplinleri

arasında ortak bir çalışmanın yürütülmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece bu alanlarda oluşturulacak açık yeşil alanların niteliğinin yanı sıra sürdürülebilirlik yaklaşımı ve yöntemleriyle ekolojik ve ekonomik katma değer yaratılması sağlanabilmektedir.

2. YALIN YÖNETİM SİSTEMİ

Yalın yönetim, işletmelerin operasyonel süreçlerinde katma değer yaratmayan faaliyetlerin azaltılarak organizasyonların yapısının müşterilerin istek ve ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmesi amacıyla sürekli iyileştirme felsefesine dayanan bir yaklaşım olarak tanımlanabilmektedir. Yalın yönetim altında Kaizen, 5S, israfın yok edilmesi, (SMED) stok yönetimi, (KANBAN) verimsizlik yönetimi gibi yaklaşımları barındıran şemsiye olarak düşünülebilir. Bu sistem, şirketin vizyon, amaç ve değerlerinin stratejik kararlarla desteklenerek organizasyonun en alt kategorisinden en üst kategorisine kadar yaygınlaştırıldığı ve benimsendiği bir felsefedir.

Yalın yönetim sistemi, sürekli gelişim felsefesini benimseyen ve uygulayan işletme elde etmek için uygulanan, verimliliği ve kaliteyi artırmak için iyileştirme gerektiren, ürünleri, hizmetleri veya süreçleri iyileştirmeye yönelik sürdürülebilir bir işletme stratejisidir. Yalın yönetim sisteminde, işletme içerisinde zaman, çaba veya para kaybına neden olan unsurları azaltmak, iş sürecini analiz ederek problemleri tespit etmek ve paydaşlar/ müşteriler için katma değer yaratmak amaçlanmaktadır (Çilhoroz ve Arslan, 2018). Sistemin peyzaj hizmetleriyle ilgili alanlara uyarlanmasında peyzaj mimarlığı meslek disiplininin, sistematik oluşturmada ilgili diğer meslek disiplinleriyle çalışması büyük öneme sahiptir.

3. PEYZAJ MİMARLIĞI HİZMETLERİ ALANINDA UYGULANMASI; EGE SERBEST BÖLGE ÖRNEĞİ

Yalın yönetim sistemi, genellikle üretim sektörlerinde yaygın olarak kullanılmakta olup hizmet sektörünü içeren alanlarda da uygulanabilirliği Ege Serbest Bölgesinde yer alan peyzajlar üzerinde deneyimlenmiştir.

Ege Serbest Bölgesi, 1990 yılında İzmir ili Gaziemir ilçesinde kurulmuş olup, yaklaşık 2.500.000 m²'lik alanda yer almaktadır. Ulusal ve uluslararası 188 firmayı barındıran ve yaklaşık 25.000 kişinin istihdamına olanak sağlayan bir endüstri parkı statüsünde bulunmaktadır. Serbest bölge içerisindeki peyzaj, yaklaşık 250.000 m²'lik alanı kapsamaktadır. Bu açıdan Türkiye'de bulunan 19 serbest bölge içerisinde, bütüncül peyzaj yaklaşımıyla oluşturulmuş en büyük alana sahiptir. Ayrıca dünyada iki tane bulunan uzay kampından biri olan Uzay Kampı Türkiye ve sosyal sorumluluk altında bölge çalışanlarının çocuklarına hizmet veren çocuk yuvasını bünyesinde barındırmaktadır. Ege Serbest Bölge'de yer alacak yatırımcı firmalara kiralama, elektrik-su-doğalgaz-telekomünikasyon, gıda işletmeleri, yükleme boşaltma, çevre temizlik, ortak sağlık ve iş güvenliği, personel taşıma, temizlik ve peyzaj hizmetleri gibi belediye hizmetleri verilmektedir.

Ege Serbest Bölgesinde peyzaj mimarlığı hizmet alanı kapsamındaki planlama, tasarım, uygulama ve bakım hizmetlerini içeren peyzaj yönetim sürecinde sürekli iyileştirmeye yönelik süreç haritası oluşturulmuştur. Kurumun strateji ve hedeflerinin en üst seviyeden en alt seviyedeki iş gruplarına kadar hizalanmasını hedefleyen ve sistematik takibi sağlayan bir yöntemle verilerin izlenmesi gerçekleştirilmektedir. Yıllık değerlendirmelerin yapıldığı bu yöntemde, hizmet üreten her bölüme ve çalışanlara yayılmış olan hedeflerin gerçekleşmeleri değerlendirilir. Sistematik çalışma prensipleri belirlenerek, çalışma şeklinin ofis ve saha çalışanları tarafından içselleştirilmesi sonucu ekonomik katma değere dönüştürülerek, iş verimlilik oranları arttırılmıştır. Böylece kısa/uzun vadeli planlamalarla sürdürülebilir peyzaj varlığı ve yönetimi mümkün kılınmıştır. Peyzaj mimarlığı hizmetleri alanında ilk kez Ege Serbest Bölgesi içerisinde uygulanan, Kaizen (sürekli iyileştirme) çatısı altında yapılan analizlerle Sürdürülebilir Peyzaj Yönetimi gerçekleştirilmektedir. Serbest bölgeler ve organize sanayi bölgelerine ait yeşil alanların sürdürülebilirlik yaklaşımı ve yönetimiyle, kent yeşil alanlarına niteliksel katkısının yanı sıra ekolojik ve ekonomik katma değer oluşturması da sağlanabilmektedir.

Sistemin peyzaj alanlarında kullanılması yönetsel ve işlevsel açıdan üç ana başlıkta değerlendirilmiştir.

3.1. Peyzaj Yönetimi

Peyzaj yönetiminin amacı, bütüncül planlama ve alan kullanımını değerlendirmek, peyzaj ekosistemi ve kaynaklarının uzun vadeli toplumsal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Peyzajların yönetilebilmesi için sayısal peyzaj parametrelerine ihtiyaç duyulmaktadır (Tazebay ve Kaymaz, 2022). Bu verilerin elde edilmesi ve değerlendirilmesinde farklı yöntemler olabileceği gibi, sistematik çözümlerin üretilebildiği ve uygulanabildiği yalın yönetim sistemi de katma değer oluşturmaktadır.

Ege Serbest Bölgesinde yalın yönetim sistemin peyzaj yönetimine uyarlanmasına öncelikle mevcut durum tespiti yapılarak başlanmıştır. *Peyzaj Hizmetleri* başlığı altındaki sürecin hangi düzeyde olduğu, tüm girdileri ve çıktıları, ilerleyiş düzenini gösteren süreç kartıyla hedefleri ve hedeflere ne kadar ulaşıldığı, iç ve dış çevresel faktörler, paydaş beklentileri, finans-muhasebe konuları ve iş verimliliği gözden geçirilerek mevcut durum analizi yapılmıştır. Peyzaj hizmetleri süreci ile ilgili, sürece ait girdileri, çıktıları, kullanılan kaynakları, iş adımları ve gerekli yasal yönetsel zorunlulukların tanımlandığı bir süreç kartı oluşturulmuş; organizasyon şemasındaki alt ve üst yönetime ait görevler belirtilmiştir.

Mevcut durum sonrasında, Peyzaj hizmetleri sürecinin, güçlü ve zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri belirlenerek, sürecin bağlı olduğu kurumun genel stratejileri ve hedefleri de göz önünde bulundurularak, iyileştirme önerilerinin de yer aldığı GIFT(güçlü yönler, iyileştirmeye açık alanlar, fırsatlar ve tehditler) analizi tamamlanmıştır.

Her yıl yapılan analizler, sürecin yıllık hedefleri, sürecin performans kriterleri, sürece ait kadronun bireysel performans kriterlerinin ve gerçekleştirilmesi öngörülen projelerin belirlenmesinde veri tabanı oluşturmaktadır. Peyzaj hizmetleri sürecine ait tüm veriler belli periyotlarda, her yılsonunda

gözden geçirilerek, hedeflerin ve süreç performans kriterlerinin gerçekleşmeleri kayıt altına alınmıştır. Verilerde sapmalar olması halinde iyileştirme önerileri ve bunlara ait aksiyonların gerçekleştirme sürelerini gösteren planlar hazırlanarak kayıt altına alınır.

3.2. Peyzaj Tasarımı ve Uygulama

Peyzaj tasarımlarında sürdürülebilirlik ve yaşam döngüsü yaklaşımı dikkate alınır. Doğal kaynak tüketimlerini minimuma indirmeyi hedefleyen kurakçıl peyzaj uygulamaları gibi az su-bakım isteyen ve yöresel bitki türleri, doğaya uygun yapısal peyzaj malzemeleri tercih edilmektedir. Bu çerçevede oluşturulan peyzaj projesinin onaylanması durumunda, kesin proje ve detay çalışmaları yapılmaktadır. Ardından peyzaj uygulama teklifi ve sözleşmesi hazırlanır. Onay alındıktan sonra uygulama sürecinin prosedürleri başlatılır. Uygulamanın yapılacağı alanda müşteriyle etüt yapılır ve kayıt altına alınarak alan teslim alınır.

Peyzaj uygulama sürecinde sınırları belirlenmiş peyzajların, sulama ve aydınlatma sistemlerine ilişkin altyapı çalışmaları gerçekleştirilir; yapısal peyzaj uygulamaları ve donatı elamanları tamamlanır. Ardından bitkisel alanların aplikasyon çizgileri belirlenir ve bitkisel peyzaj uygulamaları gerçekleştirilir. Uygulama tamamlandıktan sonra sahada son kontroller yapılır, yapılan çalışma detayları kayıt altına alınarak müşteriye teslim edilir.

3.3. Bakım ve Sürdürülebilirlik

Yapısal ve bitkisel peyzaj uygulamaları sonrasında oluşturulan açık yeşil alanların sürdürülebilirliğini sağlayan bakım çalışmalarında, yalın yönetim yaklaşımıyla bir sistematik oluşturulmuştur. Sistematik için bakım çalışmalarını kapsayan tüm iş adımları, çalışmanın uygulandığı alan kodları ve bakım periyotları tanımlanmıştır. İş adımlarının çalışan tarafından gerçekleştirilebilmesi için her iş adımı, çalışma süreleriyle sayısal peyzaj parametrelerine dönüştürülerek takip edilmektedir. Bu kapsamda;

1. Mevcut peyzajlar kodlanarak alanlara ayrılmıştır.
2. Her alanın bitkisel envanteri çıkartılmıştır.
3. Her alana ait peyzaj bakım (budama, gübreleme, ilaçlama, çim biçme, yabancı ot temizliği, sulama onarım vb.) iş adımları belirlenmiştir.
4. Her iş adımının zaman etüdü yapılmış, bir yıllık süreçte takip edilerek iş süreleri belirlenmiştir.
5. Zaman etütleri sonrasında yıllık peyzaj bakım tablosu oluşturulmuştur. Tabloda iş adımlarının gerçekleşme süreleri yer almaktadır.
6. Bakım çalışmalarında kullanılan ekipmanların dayanıklılık sürelerinde kullanımı ve sürdürülebilirliği için TPM yönetimi kullanılmaktadır. TPM⁴, iş performansını maksimum

⁴ TPM (Total Productive Management/Maintenance) Toplam verimli üretim ve bakım.

seviyeye çıkarmak, güvenilirliği, hızı ve esnekliği arttırmak için herkesin katılımıyla işinde uzman (ekip geliştirme) işgücü oluşturma, sorun önlemeye (önleyici) önem veren, sürekli iyileştirme ve öğrenme (Kaizen felsefesi) yaklaşımlarını benimseyen üretim yönetimi geliştirme metodudur (Çetinay, 2022). TPM, süreçlerin ve ekibin gelişiminin yanında ekipmanların da gelişimine odaklanır. Ekipmanların günlük, haftalık ve aylık periyodik bakımlarının yapılması, takip edilmesi ve kayıt altına alınmasını kapsar. TPM ile sıfır arıza, sıfır iş kazası, sıfır kusurlu ürün ve sıfır kayıp hedeflenir. Çalışan, kullandığı ekipmanların gün sonunda bakımını yaparak yerine bırakmakta, sonraki kullanım için hazır halde olmasını sağlamakta ve iş sürekliliği için hazır hale getirerek zaman kaybını önlemektedir.

7. Peyzaj çalışmalarında da kullanılabilen 5S metodu, en temel iyileştirme metodudur. 5S çalışmalarıyla işletmenin her alanında yaşanan çoğu kayıp ve israf önlenmektedir. İyi uygulandığında sıfır kaza, sıfır duruş, sıfır arıza, sıfır hata, zamanında teslimat, verimlilik vb. hedeflere ulaşılmasında yardımcı olur (Michalska ve Szewieczek, 2007). Bakım çalışmalarında kullanılan her ekipman ve diğer sarf malzemelerinin depolandığı alanlarda 5S düzeniyle stok takibi ve yönetimi, sürdürülebilirliğin sağlanması, malzemenin kısa zamanda alana ulaştırılması, kayıpların önlenmesiyle iş verimliliği artırılmakta ve müşteri memnuniyeti sağlanmaktadır.
8. Tüm iş adımlarını kapsayan, çalışanların iş emirlerini alabileceği görev havuzu oluşturulmuştur. Görevler sistematik olarak görev havuzundan çalışanlara aktarılmaktadır.
9. Çalışana verilen görevler ve diğer iş programlarının yer aldığı çalışma programı günlük olarak kayıt altına alınmaktadır.
10. Günlük çalışmalarda sapmalar olması halinde, çalışandan sapmayı oluşturan sebepler ve durumlarla ilgili yazılı geri bildirim alınmakta ve sapmalar, kayıt altına alınmaktadır. Tekrarlanmaması için gerekli aksiyonlar planlanmaktadır.

Her altı ayda ve yılsonunda yapılan zaman etütleriyle çalışanların tamamladıkları görevlerin süreleri karşılaştırılarak değerlendirmeler yapılmaktadır. Değerlendirmeler sonucunda iş sürekliliği kontrol edilmekte ve çalışanın bireysel performansı kayıt altına alınmaktadır.

Tüm çalışanların yetkinliklerinin ve eğitim ihtiyaçlarının belirlendiği yetkinlik matrisi oluşturulmakta; oluşturulan tablo ile ihtiyaç duyulan konularda çalışanın gelişimine yönelik eğitim planlamaları yapılmaktadır.

4. SONUÇ

Yalın yönetim yaklaşımı, hem üretim sektöründe hem de hizmet sektöründe çalışan kurumlarda maliyetleri azaltarak, finansal avantaj yaratmaktadır. Ayrıca işlerin standartlaşmasıyla verimliliğin ve çalışan-müşteri memnuniyetinin artması, daha az kaynak tüketerek daha yüksek kalitede hizmetin gerçekleştirilmesi sağlanır. Böylece sektördeki diğer kurumlara oranla rekabet avantajı da elde edilmiş

olur (Gollan vd., 2014; Çilhoroz ve Arslan, 2018). Yalın yönetim yaklaşımıyla, birçok kurumda operasyonel olarak işlem zamanının % 90'a kadar azaldığı, verimliliğin % 50'ye kadar arttığı, üretimi tamamlanmak üzere stokta bekleyen ürünlerin % 80'e kadar azaldığı, kalitenin % 80'e kadar arttığı ve alan kullanımının da % 75'e kadar azaldığı tespit edilmiştir (Kilpatrick, 2003; Çilhoroz ve Arslan, 2018). Kurumlarda yalın yönetim sistemiyle başarılı sonuçlar elde edilebilmesi, üst yönetimin de katılımıyla değişimin planlanması ve yönetilmesi, süreçlerin başarı faktörlerinin belirlenmesi, sürekli iyileştirme yaklaşımıyla eylemlerin ve sonuçlarının parametrik değerlerle ölçümüne bağlıdır.

Bu bakış açısıyla ekonomik ve ekolojik ilişkilerin ortak yarar sağladığı bu sistem, örneklem çerçevesinde Ege Serbest Bölgesine entegre edilmiştir. Ege Serbest Bölgesine ait yaklaşık 250.000 m²'lik alanın yanı sıra 19.583 m²'lik yatırımcı firma alanının da peyzaj bakım hizmeti, yalın yönetim sistemiyle 11 kişilik bir ekip tarafından yürütülmüş ve % 92 oranında iş verimliliği sağlanmıştır. Böylelikle müşteri odaklı yüksek hizmet kalitesi ile ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirlik sağlanmaktadır.

Serbest bölgeler; işlevi, konumu ve kullanım alanı genişliği göz önüne alındığında, olası atıl ve bozulmuş peyzajlar yerine; doğru ilişkilendirmeler ve ekoloji öncelikli yaklaşımlarla dinamik ve sürdürülebilir peyzajlara dönüştürülmesi gereken alanlardır. Bunu yaparken de hizmet kalitesinden ödün vermeyecek şekilde fonksiyonel olmalıdır.

Kentsel yaşam alanı niteliği taşıyan serbest bölgeler, bu yaklaşımın açıklandığı şekliyle, çevreye dost bakış açısı ve sürdürülebilir yaklaşımlarla değerlendirildiğinde, ekonomik ve ekolojik kalkınmayı ortak paydada buluşturan, etkileşimli ve aktif, sosyal mekanların yaratılmasına olanak sağlamaktadır.

Dünyamızın evirildiği konumu itibari ile kent ve yakın çevresinde yer alan açık-yeşil alanlardan, mümkün olan maksimum verimin elde edilmesi hem kent hem de kentlilerin yaşam kalitesini arttırmaktadır. Bu noktada, bu bilinçle hareket edilmesi ve bu yaklaşımın uygulama alanlarının çeşitlendirilmesi, günümüzde ve gelecekte, nitelikli yeşil alanlar oluşturulmasını desteklemektedir.

5. KAYNAKLAR

Çetinay, H. (2022). Yalın Yönetim Eğitim ve Danışmanlık, Kurum Eğitimi Notları, <https://www.yalinyonetim.com.tr/tpm-egitimi-genel-katilim/>, Erişim tarihi: 08.12.2022

Çilhoroz, Y. Ve Arslan, İ. (2018). Yalın yönetim yaklaşımı ve sağlık hizmetlerinde uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (32):156-185s.

Michalska, J. and Szewieczek, D. (2007). The 5S Methodology as a Tool for Improving the Organization", Journal of Achievements in Materials and Manufacturing Engineering, 24(2), 211-214p.

Önder, S. ve Polat, T. A. (2012). Kentsel açık-yeşil alanların kent yaşamındaki yeri ve önemi, Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri, Ankara, 72-96s.

Tazebay, İ. Ve Kaymaz, I. (2022). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Yönetimi Dersi, Ders Notları,
https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/41593/peyzaj_yonetimi_not%20%281%29.pdf?sequence=1, Erişim Tarihi: 07.12.2022

6. OTURUM A SALONU

YÖNTEM

OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. OSMAN UZUN

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME SÜREÇLERİNDE BÜTÜNLEŞİK PEYZAJ YÖNETİMİ: İMKÂNLAR VE ZORLUKLAR

Ebru Gürler ^{1,3} ve Ahu Gürler Akdeniz ^{2,3}

¹ Peyzaj Mimarı ve Kentsel Tasarımcı, Dr. (Şehir ve Bölge Planlama), İstanbul, Türkiye.

² İç Mimar ve Çevre Tasarımcı, Uzman (Endüstri Ürünleri Tasarımı), İstanbul, Türkiye.

³ Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Lisans Programı Öğrencisi, Eskişehir, Türkiye.

ABSTRACT

This research study discusses the multi-scalar interconnectivity in the complex system of integrated landscape management (ILM) in sustainable urbanization processes. The aim is not only to reveal the diversified rationale behind the system of planning and management approach (PMA) codified by dynamic relationship between multi-layered environment and society but also to make a comparative evaluation on ILM approach practiced in urbanisation processes due to the characteristics of each conjunctural period. Therefore, the objective is threefold: (1) defining landscape approaches varied in scale and method due to the concept of landscape in planning and management system for multi-layered environment in a trilemma of nature-landscape-city; (2) summarising the conjunctural structure of ILM approach in three periods characterised by the multi-lateral political frameworks and multi-level governance strategies in planning and management of urbanisation processes: liberal (1980-2000), neo-liberal (2000-2015), and post-liberal (2015-2030); (3) evaluating the pro-active character of ILM approach providing social benefit and public interest in urbanisation processes. In conclusion, (un)limited status and (re)programmable transformative power of PMA establishing multiscalar interconnectivity via regional scale in urbanization processes is debated, besides both (re)generative potentials and internal/external challenges of ILM providing solution to existing and emerging problems on the basis of multiscalar interconnectivity are unfolded.

Keywords: *Urbanisation Processes; Integrated Landscape Management; Policy Frameworks; Governance Strategies; Public Interest*

ÖZET

Farklı coğrafyaların özgün planlama ve yönetim sistemlerinde mekân-toplum dinamikleri ile kodlanarak birbirinden ölçek ve yöntem olarak ayrıışan 'peyzaj yaklaşımları'nın çeşitlenmesinin temel nedeni, etimolojik kökeni ile temsil edilen düşünce sistemi doğrultusunda farklılaşan 'peyzaj kavramı'dır. Doğa-Peyzaj-Kent üçlemi arasında oluş(turul)an (çok-bileşenli) kenetlenme, kopukluk veya izolasyon nedeniyle bu üçlemin kesişiminde yer alan 'çok-katmanlı Çevre', kompleks sistemlerin bütünleşik veya bölüntülü süreç planlama ve yönetim çerçevesi ile mekan-zamansal boyutta (yeniden-)yapılandırılmaktadır. 1960'larda ekonomik kalkınma ile çevre arasındaki dinamikler konusunda etik değerlere dayalı (küresel) kamu bilinci oluşturularak, bu dinamiklerin (küresel) kamu yararı gözetilerek planlaması ve yönetimi konusunda ulusal ve uluslararası politikalar ve stratejiler geliştirilerek, kentleşme

süreçlerinde bütünleşik ve sürdürülebilir niteliğe sahip çok-ölçekli yöntem çerçevesi ve bağlantılı uygulama araçları kullanılmaktadır. Bu nedenle, kentleşme süreçlerinde; doğanın ve doğal kaynakların sermaye piyasalarında tüketilebilir bir emtia olarak kabul edildiği arz yönetimine dayalı ekonomik kalkınma yaklaşımından, doğa-kent kesişimindeki 'çok-katmanlı çevre'nin gelecek nesillere miras değeri korunup-geliştirilerek aktarılan bir varlık olarak kabul edildiği talep yönetimine dayalı bütünleşik ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına geçilmiştir. Kentleşme süreçleri ile 'çok-katmanlı çevre' arasındaki dinamik bağlantıların planlama ve yönetime dâhil edilmemesinden kaynaklanan olumsuz etkiler nedeniyle tetiklenen çok-boyutlu problemlerin çözümünde, küresel hedeflerin kalkınma senaryolarına yerelde uyarlanabilir katılımcı yönetime odaklanan, kent planlama ve yönetimde ölçeklerarası birliktelik oluşturan bütünleşik ve sürdürülebilir yaklaşımlar geliştirilmektedir. Bütünleşik Peyzaj Yönetimi yaklaşımı; hem sürdürülebilir kalkınma-odaklı karar-verme süreçlerinde belirleyici olan finansal, sosyo-kültürel, çevresel ve teknolojik değişkenleri hem de çok-terafı çevre sözleşmeleri ile uyumlu küresel ve yerel kalkınma hedeflerini gözeterak, 'miras değerlerini ve çevreyi' tüketmeden artı değer yaratılmasını hedeflemektedir.

Bu çalışmada; 'peyzaj kavramı'nın tanımına dayalı biçimde ölçeği farklılaşan 'peyzaj yaklaşımları' açıklandıktan sonra, doğa-peyzaj-kent üçlemesindeki 'çok-katmanlı çevre'nin planlama ve yönetim sistemlerinde örtüşen ölçekler tanımlanmaktadır. Bütünleşik Peyzaj Yönetiminin ortaya çıkmasında etkin olan 1980 sonrası konjonktürün yapısı, ölçeklerarasında kenetlenen dinamik bağlantı karakterinin çözümlenmesi amacıyla liberal (1980-2000), neo-liberal (2000-2015) ve post-liberal (2015-2030) dönem kategorilerinde özetlenmektedir. Konjonktürel dönemlere özgü kentleşme süreçlerinde uygulanan planlama ve yönetim yaklaşımının politika çerçeveleri ve yönetim stratejileri açıklanarak, ortaya çıkan problemler ve geliştirilen çözüm yöntemleri sınıflandırılmaktadır. 'Çok-katmanlı çevre'nin dinamik yapısı nedeniyle kentleşme süreçlerinde Bütünleşik Peyzaj Yönetimi yaklaşımının ölçek ve yöntem bakımından toplumsal fayda ve kamu yararı sağlayan pro-aktif karakteri değerlendirilmektedir. Kentleşme süreçlerinde bölgesel ölçek üzerinden ölçeklerarası bağlantılar kurabilen planlama ve yönetim yaklaşımın (yeniden-)programlanabilen dönüştürücü gücünün sınır(sız)lığı tartışmaya açılarak, mevcut ve olası sorunlara ölçeklerarası birliktelik temelinde çözüm üretebilmek için Bütünleşik Peyzaj Yönetiminin sunduğu hem imkânlar hem de içsel/dışsal zorluklar gündeme getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme Süreçleri, Bütünleşik Peyzaj Yönetimi, Politika Çerçevesi, Yönetişim Stratejileri, Kamu Yararı.

KENTSEL YEŞİL ALANLARDAN BİRİ OLAN BOTANİK BAHÇELERİNİN PEYZAJ VE KENT ÜZERİNE ETKİLERİNİN NEZAHAT GÖKYİĞİT BOTANİK BAHÇESİ ÖRNEĞİNDE İRDELENMESİ

Nihan Sevinç Muşdal¹

¹Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

Today, the need for urban green areas is increasing in order to meet the recreational needs of people living in metropolises, both physically and psychologically, but unfortunately, these areas are decreasing or cannot be increased.

Botanical gardens, one of these places, not only provide recreation by bringing people together with the green, but also have the characteristics of being an institution operating in research, education and especially protection. Botanical gardens reflect biodiversity potential as they aim to protect plants and strive not only to protect threatened plants, but also to preserve ecosystem services and ensure biosphere integrity.

In this study, the effects of botanical gardens, which have a rich network of activities and provide environmental awareness and protection awareness with accurate information, on the landscape and the city will be examined on the example of Nezahat Gökyiğit Botanical Garden, which is the first and still the only botanical garden on the highway with its 28-year history.

As a result of the study, it will be tried to reveal how important the botanical gardens, one of the important urban green areas, can be in the urban landscape, through the example of Nezahat Gökyiğit Botanical Garden.

Keywords: Urban Green Spaces, Botanical Garden, Landscape, Nature, City

1. GİRİŞ

Yaşam kalitemizi artıran kentsel yeşil alanlar olarak adlandırdığımız bu mekânlardan biri olan botanik bahçeleri, insanların dinlenme, gezinme ve rekreatif ihtiyaçlarının giderildiği yerlerdir. Bu gibi mekânlarda doğaya daha da fazla yaklaşırlar ve diğer farklı özelliklere, geleneklere ve kültürlere sahip insanlarla sosyalleşirler.

Özellikle Rönesans sonrası, botanik bahçeleri, bitki bilimi ile bahçeciliği birleştirmede benzersiz bir rol oynamıştır. Sadece canlı ve korunmuş bitkilerle botanik çalışmaları yapan bilimsel bir kurum değil aynı zamanda sanatsal ve sosyal bir amaca da hizmet ederler, birer canlı laboratuvar gibidirler.

Bu özellikleri sebebiyle de diğer yeşil alanlardan bir adım daha ileride olması gereken botanik bahçeleri planlama ve tasarım kriterleri açısından da iyi değerlendirilmelidir. Bildiri içerisinde peyzaj ve kent

üzerine etkileri büyük olan botanik bahçelerinin rolü Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi örneği üzerinden irdelenecektir.

1.1. Botanik Bahçeleri Kavramı ve Genel Özellikleri

Dünya Botanik Bahçeleri Birliği Başkanı da olan, İngiliz botanikçisi V. Heywood “Dünyanın doğal ve kültür bitkilerini bahçenin amaçlarına uygun olarak belli bir düzen içinde yetiştiren, bunları çocuklara, öğrencilere ve halka tanıtarak onları eğiten bitkiler üzerinde değişik amaçlı bilimsel araştırmalar da yapan kuruluşları” botanik bahçesi olarak tanımlamıştır (Ekim, 2017).

Bu konuda sayısız kitap yazmış olan Sara Oldfield kitabında botanik bahçelerini ‘Dikkat çekici bitkilendirme tasarımları, bitki korumayı esas alması ve çevre eğitimine de katkıda bulunması gibi farklı yönleriyle özel bir bahçe kategorisi’ olarak tanımlamış ve botanik bahçelerini insanları ve bitkileri birleştirmede önemli bir rol oynadığını söylemiştir (Oldfield, 2007).

1.1.1. Botanik Bahçelerinin Arboretum ve Botanik Parkından Farkları

Özellikle kentsel yeşil alanların içerisinde botanik bahçe, park ve arboretum kavramları birbirleriyle karıştırılır.

Arboretum, ‘bilimsel araştırma ve gözlem amacı ile orjini ve yaşları belli, her biri doğru ve dikkatli bir şekilde bir araya getirilmiş olan, çoğunluğu ağaç ve diğer odunsu bitki taksonlarının uygun seçilmiş alanlarda yetiştirilip sergilendiği ve tanıtıldığı canlı bitki müzeleri’ olarak tanıtılmıştır. Botanik parkları ise kuruluş özellikleri açısından botanik bahçelerinden farklıdırlar. Ancak botanik parklarında bilimsel çalışmalar gerçekleştirilmez (Şat, 2002).

Şen (1993)’e göre ise, botanik bahçeleri ve arboretumlar eğitim ve araştırma işlemlerinden dolayı parklardan ayrılır. Bu konuda da benzerlik gösterirler. Ancak kendi aralarında da bilimsel yönden farklılıkları vardır. Bir botanik bahçesinde hem otsu hem de odunsu bitkiler yetiştirilirken, bir arboretum koleksiyonu odunsu bitkilerle sınırlandırılmıştır. Arboretumlar yalnız başına tasarlandıkları gibi, botanik bahçelerinin bir bölümü olarak da planlanabilirler.

Botanik bahçelerini farklı kılan özellikler ise şu şekildedir;

- Botanik bahçelerinin giriş ve çıkışları kontrollüdür ve sınırlarla çevrilmiştir,
- Bitkiler sadece estetik amaçlı değil, ekolojik amaçları için kullanılmıştır,
- Bitkilerin hemen hemen hepsi bilimsel adları, kayıt bilgileri ve dağılış alanları ile ilgili halkı bilinçlendirmek için etiketlidir,
- Bahçeye gelen her bitki kayıt altında tutulmaktadır,
- Bünyelerinde farklı bitkilerin yetiştirilebildiği bir seraya ve kaynak bakımından zengin bir kütüphaneye sahiptirler,
- İnsanların botanik bahçeleri ve botanik hakkında bilgilenmesini sağlayacak sergi salonları vardır,

- Enstitü kimliği ile beraber eğitsel faaliyetlerde bulunur, çeşitli kurslar düzenlenir,
- Girişlerde ziyaretçilerin bahçe hakkında bilimsel ve eğitselfaaliyetlerle ilgili bilgilenmeleri için broşür ve kitapçık dağıtılmaktadır,
- Hepsinde olmasa da bazılarında tohum bankaları veya gen bankaları bulunmalıdır (Ekim, 2017).

1.1.2. Botanik Bahçelerinin Amacı

Esra Ekim'e göre botanik bahçeleri üç adet amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki dünya uygulamalı bitki bilim dallarını geliştirmektir. Dünya üzerindeki diğer bitkilerle de taksonomik ilişkiler kurulmalıdır. İkincisi, küresel ölçekte ekonomik değeri olan bitkilerin yetiştirilip, çoğaltıldığı alanlar haline gelmeleridir. Bu sebeple bünyelerinde muhakkak farklı iklimlendirme sistemlerine sahip seralar bulundurmaları gerekir. Üçüncü amaç ise, süs bitkilerini çeşitli bahçecilik çalışmaları ve hüneleri ile geliştirip, sektöre kazandırabilmektir (Ekim, 1991).

Uzun'a (1978) göre ise botanik bahçelerinin amaçları,

- Bitki yetiştiriciliği konusunda çeşitli eğitim çalışmaları ile bir merkez haline gelmek,
- Peyzaj mimarlığı, bahçecilik ve biyoloji konusunda enstitüler ve diğer botanik bahçeleri arasında eğitim, araştırma ve yayma konusunda iş birliği yapmak,
- Kütüphane, sera, herbaryum ve koruma alanları ile çeşitli kaynaklar ve üretim olanakları ile bilimsel ve eğitsel çalışmalar yapmak,
- İlişkili meslek dallarında çalışma yapan öğrenciler için bir araştırma merkezi olmak,
- Gösterişli çiçek düzenlemeleri ile insanların dikkatini çekmek, rekreatif ihtiyaçlarını karşılamak ve yeni bitkiler öğrenmelerine yardımcı olmak,
- Nesli tükenmekte olan tehlike altındaki bitki türlerinin koleksiyonlarını oluşturarak, onları güvende tutmak, yok olma ihtimaline karşı tohumlarını tohum bankalarında saklamak,
- Bu tehlike altındaki türleri tekrar doğalarına kazandırmak,
- Botanik çalışmaları ile dünya bitkileri hakkında da çalışmalar yapmak, onları tanımak kayıtlar tutmak,
- Eğitim çalışmaları ile doğa koruma konusunda insanlarda duyarlılık yaratmak,
- Doğal bitki örtüsünün korunmasına yardımcı olmaktır (Uzun, 1978).

2. MALZEME VE YÖNTEM

2.1. Malzeme

Türkiye'nin zengin bitki örtüsü ile dünyanın önemli ülkelerinden biri olduğu bilinmektedir. Ülkenin en önemli ve en kalabalık şehirlerinden biri olan İstanbul'da zengin bir bitki örtüsüne sahiptir.

Örnek alan olan Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi (NGBB) de kendini bu biyolojik çeşitliliği korumaya adanmış olan, bu değerli İstanbul şehrinde yer alan bir botanik bahçesidir

Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi (NGBB), dünyada otoyol kavşağında kurulmuş olan, ilk ve tek botanik bahçesidir. 50 ha büyüklüğünde olan bahçenin, 42 ha alanı aktif olarak kullanılmaktadır. Karayolları arazisi üzerinde bulunan alan yollar nedeniyle 11 parsel ayrılmıştır. Şekil 1'de uydu görüntüsü yer almaktadır.

Şekil 1. Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi'nin uydu görüntüsü

2.2. Yöntem

Araştırma yöntemi olarak ilk aşamada, gerekli temel bilgilerin sağlanabilmesi amacı ile çeşitli kütüphanelerden yararlanılmış ve konu ile ilgili Türkiye ve Dünya'dan elde edilen çeşitli literatürün incelemesi yapılmıştır.

Bu incelemeler sonucunda botanik bahçelerinin kuruluş amaçları, çalışma konuları, planlama ve tasarım ilkeleri, yapısal ve bitkisel elemanları incelenmiştir. Dünya'dan ve Türkiye'den örnekler incelenerek bahçelerin genel yapıları hakkında bilgi sahibi olunmuştur.

Örnek alanının doğal peyzaj değerleri olarak konumu, topoğrafyası, bitki örtüsü, faunası, toprak ve iklim özellikleri hakkında tablolar, yazılı-sözlü raporlar, anketler kaynaklar olarak incelenmiştir.

Alanın sosyal ve kültürel değerleri olarak tarihçesi, nüfusu, ulaşım imkânları, ziyaretçi potansiyelleri, eğitim-öğretim etkinlikleri çeşitli kaynaklardan ve gözlemlerden elde edilmiştir.

3. BULGULAR

Halka açık bir şekilde hizmet veren ve girişi ücretsiz olan bahçenin ziyaretçi potansiyeli, Var ve Karışah (2016)' in belirttiği üzere en çok sonbahar ve ilkbahar dönemlerinde olmaktadır.

Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi kurulduğu yer itibari ile dünya üzerinde ilk ve halen tek olması botanik bahçesi olduğu için dikkat çekicidir. Dünya da otoyol kenarında bulunan başka bir botanik bahçe örneği mevcut değildir. Yol ortasında bulunması nedeniyle çevre bölgelerle ilişkisi oldukça zor olmasına rağmen ziyaretçi potansiyeli oldukça fazladır.

İlk önce 'Otoyola İnat, Doğal Hayat' diye serüvenine başlamış ve zamanla bu söylem 'Betona İnat, Doğal Hayat' diye değişmiştir. Tam olarak, bu söylem NGBB tarafından eyleme dönüşmüştür. Şu anda NGBB, Ataşehir ve hatta İstanbul için adeta yeşil bir nefes olmaktadır. 2011-2016 yılları arasında çekilmiş olan hava ve uydu fotoğrafları bunu çok net bir şekilde ortaya koymaktadır (Muşdal, 2019).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sonuç olarak kentsel yeşil alan olarak botanik bahçeleri araştırma, koruma ve rekreasyonel açıdan önemli işlevlere sahiptir. Bunun yanında bitkileri koruyarak, ziyaretçilere çeşitli bilgilendirme teknikleri ile bilgiler vererek, ziyaretçilerin bitkileri tanımasını ve bilinçlenmesini sağlarlar. Çeşitli peyzaj düzenlemeleri ile insanları gündelik yaşamın zorluğundan uzaklaştırırlar. Ayrıca sadece bitkiler için değil, kuş ve diğer yabani hayvanlar için de yaşam ortamı olurlar (Willison, 1997; Var & Karışah, 2010).

Oksijen miktarına pozitif etkileri vardır, iklimi yumuşatırlar, doğa sevgisini aşılarlar, tanıyarak korumayı öğretirler, doğal bitki örtüsünün korunmasında öncelik onlarındır. Bu sebeple hem kent peyzajında olumlu etkileri oldukça fazladır ve kent planlamalarında muhakkak kendilerine yer bulmalıdırlar.

5. KAYNAKLAR

Demircan, N., 2002, *Erzurum Kentinde Botanik Bahçesi Oluşturma Kriterleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Ekim, E., 1991, *Botanik Bahçesi Planlama Kriterleri ve Çankaya (Ankara) Botanik Bahçesi Örneği Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ekim, T., 2017, *Botanik Bahçeleri ve Önemi*, Z Dergisi, Sayı:1, Sayfa: 124-131.

Muşdal, N.S., 2019, *Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Örneğinde Botanik Bahçeleri Planlama ve Tasarım İlkeleri Üzerine Araştırmalar*, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Orman Fakültesi, İstanbul.

Müminoğlu, Y., 2018, *Muş Alparslan Üniversitesi İçerisinde Botanik Bahçesi Yapılabilirliğinin Araştırılması*, Doktora tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Oldfield, S., 2007, *Great Botanic Gardens of The World*, 1. Basım, New Holland Publishers, United Kingdom, ISBN: 978 1 84537 593 5.

Var, M., & Karaşah, B., 2010, *Botanik Bahçelerinin Kullanıcılara Sağladığı Eğitsel ve Rekreatif İmkânlar*, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Cilt: 4, Sayfa: 1467- 1477.

Karaşah, B. & Var, M., 2016, *Botanik Bahçelerinde Ziyaretçi Tercihlerinin Belirlenmesi 'Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Örneği'*, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, Sayfa: 120-130.

Şat B., 2002, *Doğa Koruma ve Çevre Eğitimi Açısından Arboretumların İşlevleri ve Atatürk Arboretumu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 121 s.

Şen, İ.M., 1993, *Sa'dabad'ın Botanik Bahçesi Olarak Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 121 s , İstanbul.

7. OTURUM A SALONU

KAVRAM

OTURUM BAŞKANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ BAHAR BAŞER

KALYONCUOĞLU

KENT VE PEYZAJ

Doç. Dr. Deniz Aslan¹

¹DS Mimarlık, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

Excessive concentration in developing or fast-developing countries imperilments the public spaces and nature. In the urban context, landscapes form new intersections of the city and architecture. Each day, the definitions in the open areas of the city are changing and transforming. Within the complex city structure, the potential and program of open space are evolving. These new public spaces also create opportunities for today's designers to exist, voice new urban issues, and bring their architectural ideas to life.

Keywords: Landscape, Public Space, Urban Context, Intersections

1. KAMUSAL ALANLAR

Türkiye'de peyzaj kelimesi kırla özdeşleşmektedir. Bu nedenle peyzaj mimarları doğayı taşıma rolünü üstleniyorlar. Bir bina nasıl mimarlık olmuyorsa, iki bina da şehir olmuyor. Kalan alanlar da peyzaj değildir. Tüm bu bahsettiğimiz ortamların toplamının adı artık peyzajdır. Peyzaj tekil bir kelime değil, ya da bu yalınlığıyla sadece bir tek şeyi ifade edemiyor. Peyzajlar bize doğanın bile tek bir resim olmadığını hatırlatıyor. Bir çeşitliliği benimsememizi kolaylaştırıyor. Bu da tasarlanan çevredeki peyzaj konusunun sınırlarını genişletiyor.

Kent ve peyzaj bağlamı çok geniş, çok bileşenli, çok kültürlü bir ortamı tarif ediyor. Hiç toprak olmadan, hiç yeşil olmadan, hiç su olmadan da peyzajdan bahsetmek mümkün. Elbette bunun tam tersi de olası. Bu nedenle peyzaj kentin içinde çok olasılıklı bir kavramdır. Bununla beraber tabiidir ki, kentin yeşil kuşakları olacak, kent oksijen depolarına ihtiyaç duyacaktır. Kentin el değmemiş doğal alanları, kentin biyotop hazinesi olacak ya da koleksiyonları oluşturulacaktır. Kentin jeolojisi de peyzajdır aynı zamanda. Kentin mikroklimaları, su rejimi ve buna bağlı ekosisteminin farkında olmak, hayati önemdedir. Ancak yine hayati önem taşıyan bir konu, kentin sentetik peyzajlarının üretilmesi olacaktır. Kentin atık alanlarının, bozulmuş doğasının restorasyonu ya da yeniden işlevlendirilmesi, karayolu yapıları arasında kalan alanlar, yonca içleri yeniden kurgulanması gereken alanlardır. Kentin peyzajı artık sadece altyapılar, yollar ve binaların arasında kalan alan değil, binaların yüzeyleri ve teraslarıdır da. Kent peyzajı sadece parklar değildir, artık park kavramı da işlevini yitirmiştir, yetersizdir. Kentin bizzat kendisi tümel bir peyzajdır. Bu nedenle hazır planlama kalıpları fiziksel ortamı oluşturmakta artık yetersizdir. Peyzaj yeni bir kurgudur, kentin yeni kabuğudur.

Özellikle gelişmekte olan ya da hızlı gelişen ülkeler ve şehirlerde kamusal alanlar ve doğanın aleyhinde aşırı yoğunlaşma bir sorunsal olarak karşımızda durmaktadır. Kamusal alanları nişler, parklar, doğa

parkları olarak değerlendirmek mümkün. Nişler doğal parklar kadar önemli, bu alanlar gelişmekte olan ülkelerde özel yatırımların kamuya bıraktıkları alanlar, artık alanlar ya da var olan kentsel dokuda unutulmuş, işlevsizleşmiş ara kentsel mekânlardır. Yollar, meydanlar, meydancıklar bu grupta yer alabilmektedir. Bu alanlar kentin yapısal stoğuna değen ve ara kesitler-eşikler oluşturan, incelmış tasarımların, sanatın ve donatıların yer aldığı çoğu zaman özelleşmiş bir tasarımın çok okunaklı olarak ele alınabildiği ve mekânsal değerleri güçlü hatta birçok yersiz (non-place) varoluşu da bir nebze çekici kılan buluşma nişleridir. Bu nedenle özellikle nitelikli tasarım ofislerinin elinden çıkan bu işler, yüksek kalitede inşa edilmeleri, barındırdıkları çeşitlilik, tariflilik -aydınlatma dâhil olmak üzere, günümüz kent mimarisinin özgün güncel örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Kent parkları büyük ölçekte kentinin özellikle rekreasyon ihtiyacını karşılayan bir anlamda O₂ alanlarıdır. Bu parklar her yaş grubundan kentinin kendini iyi hissettiği, kendine ait bir ortam bulabildiği, dinamik tasarımın tarif ettiği bir doğa hissini yoğun olarak algılandığı, tematik bahçe ve programların yer aldığı etkinlikleri ve hafta sonu programlarına ev sahipliği yapan kentin bir anlamda kalbinin attığı alanlardır. Bu alanlara hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri gibi daha spesifik programları da dâhil etmek mümkündür. Bu bağlamda doğa parkları çok önemli. Doğa parkları kentin nefes alıp vermesini sağlayan doğa sistemlerinin rejenere edildiği büyük ölçekli alanlardır. Ormanlar, meralar, sulak alanlar, kumullar, eski maden ocakları, vs. bu ölçeğin içinde yer almaktadır. Genelde şehrin sınırlarını oluşturan ve doğaya değdiği hatta tarımla buluştuğu bu alanlar dünyanın hayatiyetini sürdürmesinde birinci öncelikli alanlardır. Günümüzde eski çöp toplama alanlarının dönüştürülmesi de bu anlamda çok önemli gözüküyor. Özellikle hızla sanayileşen ve yoğunlaşan gelişmekte olan ülkelerde degrade alanlar ve doğa restorasyonu, su döngüsünün korunması veya rejenerasyonu, ekosistem (fauna, flora dâhil) ve sürdürülebilirlik son derece hayati olarak gözüküyor.

Kamusal parklara geri dönersek, şehrin morfolojik özelliklerine ve tarihsel süreç içinde geçirdikleri değişimlere bağlı olarak konumlanan bu parklar genellikle kentin orijinal planında kentin yaşı kadar eski parklar olabildikleri gibi kentin değişen önceliklerine göre dönüşmüş alanlardır da aynı zamanda. Birçok kentte özellikle su hatları üzerine kurulmuş liman ve sanayi alanlarının artık kent içindeki hayatiyetlerini kaybetmeleri ve bu alanların yeni kentsel işlevler için yeniden ele alınması birçok kent için önemli bir potansiyel olarak durmaktadır. Dünyada sayısız örneğini verebileceğimiz bu tür parklar kamunun yeniden kazandığı alanlardır. Özellikle şehirlerde yapılan expo, olimpiyat oyunları gibi dönüştürücü aktiviteler bu alanların kentlere yeni donatılar kazandırılması için birer fırsat olmuşlardır. Bu anlamdaki organizasyonlarla kentler daha bütünsel, bitmiş, okunaklı ve kentin rekreasyon ağının tamamlanması için de birer olanak sunmaktadır. Böylelikle uzun yıllar boyunca çözülemeyen kopukluklar, zaman içinde çöküntü alanına dönüşerek canlılığını kaybetmiş alanlar dönüşebilmiş, kentin ulaşım sistematiği ve buna bağlı yeni odaklar hayat bulmuşlardır.

Kentsel bağlamda peyzajlar, yeni kent ve mimarlık arakesitleri oluşturuyor. Her geçen gün kentin açık alanlarındaki tarifler değişiyor ve dönüşüyor. Kompleks şehir yapısının içinde açık alanın potansiyeli, programı başkalaşiyor. Atık ve artık alanlar, yeniden değerlendirmeler, kentsel dönüşümler, altkültürler, ulaşım ağları ve bunların arasındaki açık alanlar, ekolojik bağlam, susuzluk, enerjinin korunumu, eski, eskien, yeni, yenilenen arasındaki içsel sorunlar, yargılar, doğrular, yanlışlar, var olan doğa, yeni doğa

PEYZAJ VE KENT

sorunsalı açık alana dair yeni peyzaj bağlamlarını oluşturuyor. Mimari kabuğun gittikçe yeni bir topoğrafyaya dönüşmesiyle ortaya çıkan üst üste çakışmış yeni yerler (topos), değişen zemin kat kavramı, anlık yerler peyzajlar için bir motivasyon oluşturuyor. Mimarlığın bizzat kendisinin peyzaja dönüşmesi, yeni bir doğa resmine öncülük ediyor.

Peyzaj mimarlığının çalışma alanını yeniden üretilmiş bir yaşam ekosistemi olarak tarif etmek mümkündür. Günümüzde aşırı kalabalıklaşmış kentlerde işlevsizleştirilmiş ara kesitlerin sunulması şehirliler için değerlidir. Bu alanlarda incelmış tasarımlar, sanatın ve donatıların yer aldığı mekânların üretilmesi günlük hayatı zenginleştirir. Kesitlerde var olan bitkilerin yaşamsal enerjisini ışık kontrolü ve mevsimlerin sunduğu çeşitliliğin bioritimsel bir duyumsamaya dönüşmesi mekânsal kaliteyi yükseltir. Günümüzde kamusal kalitenin yükseldiğini görmek, çevrenin zaman ile değişimini gözlemek park-bahçeden öteye gitmektedir.

Yeni kamusal alanlar, günümüz tasarımcıları için de birer var olma, yeni kentsel konuları dillendirme ve hayata geçirme fırsatıdır. Böylelikle açık alan mimarlığındaki yeni olasılıklar, buluşlar kent dinamiğinin yeniden işlerliğe kavuşturulması tasarımcıların deneyimlerinin artmasının, kentlinin yeni evrensel değerlerle tanışmalarının ve çoğul ortamlarda olabilmelerinin önünü açmaktadır. Özellikle bu anlamda peyzaj mimarlığının yeni halleri denenmekte, yeni teknolojiler ve anlamlandırmalar yeni alışkanlıkların önünü açmaktadır. Dinamik gelişen şehirlerde bu anlamda artan örnekler tüm kent yöneticilerini teşvik etmekte ve uluslararası tasarım ortamının gelişmesine ve tasarımların hayat bulmalarını olanaklı hale getirmektedir.

Dünyanın azalan kaynakları, dünya insanların içinde yaşadıkları derin ekonomik sorunlar, insanlar arasında var olan empati eksikliği, doğanın kentleri faunası ile de terk etme eğilimi, birçok toplumda halen çözümlenememiş çocuk, genç, kadın ve yaşlı sorunları, sosyal katmanlar arasındaki adaletsizlik ve ekonomik uçurumlar bizleri daha bilinçli, daha farkında davranmaya yönlendirmeli diye düşünüyoruz. Son yıllarda biraz moda olarak da olsa sürmekte olan kent tarımı gibi biraz naif ancak temel sorunsalların ve toplum içinde sorumlu birey olmanın altını çizen yaklaşımlar dahi biz tasarımcılar için heyecan verici, yeni keşiflerle katılabileceğimiz izlenimlerden bazılarıdır.

2. KAYNAKLAR

1) Aslan, D. (2009). Yapaylaştırılmış Doğa, Betonart Dergisi, Kış 2009, s. 45-46

2) Aslan, D. (2009). Peyzaj Kavramı ve Bitkilendirilmiş Teraslar, Natura, Temmuz – Ağustos 2009, s. 74-79

DİJİTAL İKİZ: KENT – PEYZAJ ETKİLEŞİM KATMANLARINDA DİNAMİK BAĞLANTI

Ahu Gürler Akdeniz ^{1,3} ve Ebru Gürler ^{2,3}

¹ İç Mimar ve Çevre Tasarımcı, Uzman (Endüstri Ürünleri Tasarımı), İstanbul, Türkiye.

² Peyzaj Mimarı ve Kentsel Tasarımcı; Dr. (Şehir ve Bölge Planlama), İstanbul, Türkiye.

³ Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Lisans Programı Öğrencisi, Eskişehir, Türkiye.

ABSTRACT

This research discusses the dynamic connectivity encompassing multiscalar interaction between urban and landscape layers by digital twin (DT) of cities as cyber-physical management systems. The aim is not only to reveal the process of making cybernetic paradigm operative from global to local but also to make a comparative evaluation on DT practice in global cities. Therefore, the objective is threefold: (1) evaluation of interactive layers from the global agenda on DT systems and strategies providing cyber-physical dynamic connectivity by explaining the interlocked relationship between nature, city, and society; (2) categorisation of cyber-physical urban development and management models by identifying DT technologies integrated lean and agile methods with sustainable and resilient city approach through dynamic connectivity converging on the global agenda and international policy frameworks; (3) the programmes, frameworks and strategies in DT practice providing dynamic connectivity in the multiscalar layers of urban and landscape interaction on the cyber-physical innovative management models are classified through total of eight case studies: Shanghai/PRC, Singapore/SG; London/UK, Stockholm/SE; New York/USA, Boston/USA; Sydney/AU, and Wellington/NZ. In conclusion, (un)limited status of cyber-physical models and scenario simulations is debated, besides developable potentials and probable risks to be encountered in the process of DT practice for Istanbul are unfolded.

Keywords: Digital Twin (DT); Technology Policies; Industry 4.0; Scenario Simulations: Cyber-Physical Model

ÖZET

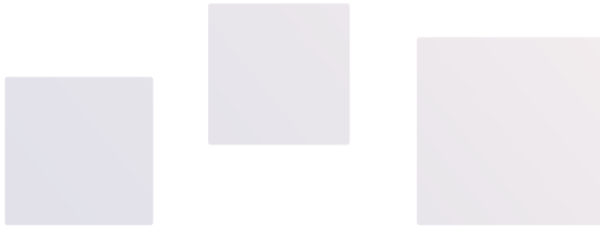
17.yüzyıldan itibaren paradigma değişimleri yaratan Endüstri Devrimleri; doğa, kent ve toplumları teknoloji-tabında yeniden-yapılandıran bir niteliğe sahiptir. 1970'lerde başlayan enerji krizi nedeniyle doğa-insan etkileşimli tüm katmanlarda "sürdürülebilirlik" kavramı kalkınma-odaklı uygulamalarda merkeze yerleştirilmiştir. "Endüstri 3.0 Bilişim ve Otomasyon Devrimi" ile bilgi toplumunda yenilikçi teknolojiler dijitalleşme sürecini başlatmıştır. "Birleşmiş Milletler-Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2015-2030 Gündemi"ndeki 'sibernetik paradigma'ya doğru geçişi sağlamak için kullanılan 'yumuşak sistem çerçevesi'ni küreselden yerele etkinleştirme amacı doğrultusunda "BM-Dijital İşbirliği için Yol Haritası (2020)" ve "AB-Dijital Pusula 2030 Politika Programları (2021)" tanımlanmıştır. Böylece, "Endüstri 4.0 Dijital Dönüşüm Devrimi" ile bilgi toplumu tabanında siber-fiziksel bütünleşik ağlar ile yaygınlaşan yenilikçi teknolojiler Dijital İkiz uygulamaları ile özellikle tıp, savunma sanayi, endüstriyel sanayi, lojistik, enerji, akıllı kentler ve kamu hizmetleri alanında öne çıkmaktadır. Dijital İkiz Teknolojileri; nesnelere,

süreçlere ve sistemlere ait fiziksel ortamdaki toplanan gerçek-zamanlı tam verilerin sanal modellere aktarılması aracılığıyla ürün yaşam döngüsü ve/veya proje yönetim döngüsü çerçevesinde gerçek durum ve alternatif senaryolara ait süreç-sonuç ilişkisinin veri-tabanlı simülasyonu ile tasarım/planlama, uygulama, izleme, kontrol ve iyileştirilme aşamalarını içeren çok-katmanlı etkileşim ortamında dinamik bağlantıların yönetilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, Kent-Peyzaj etkileşim katmanlarında dinamik bağlantı sağlayan Dijital İkiz evreni; Endüstri4.0 Devriminin yapı taşları olan nesnelerin interneti (IoT) ve yapay zekâ (AI) teknolojilerine dayalı biçimde, makine öğrenmesi (ML), derin öğrenme (DL) ve sinir ağları (NN) yöntemlerinin genişletilmiş gerçeklik (XR) (meta-)ortamında istatistiksel programlama dili ile açık/kapalı kaynaklı yazılım paketinde kodlanarak işlevlendirilen yenilikçi bir kentsel gelişim ve yönetim modeli olarak kullanılmaktadır.

Bu çalışmada; doğa, kent ve toplum ilişkisini açıkladıktan sonra, sürdürülebilirlik perspektifinden kent-peyzaj etkileşim katmanları değerlendirilmekte ve bu etkileşim katmanlarında siber-fiziksel dinamik bağlantı sağlayan Dijital İkiz sistemleri ve stratejileri tanımlanmaktadır. Yalın ve çevik üretim yöntemlerini sürdürülebilir kent yaklaşımı çerçevesinde birleştiren Dijital İkiz teknolojilerinin, kent-peyzaj etkileşim katmanları olan ekolojik, ekonomik ve sosyal boyutlarını içeren siber-fiziksel kentsel gelişim ve yönetim modeli küresel gündem ve uluslararası politika çerçeveleri kapsamında değerlendirilmektedir. Küresel Kentlere ait Dijital İkiz uygulamaları arasından seçilen toplam sekiz adet örnek [Singapore (SG), Shanghai (PRC), London (UK), Stockholm (SE), New York (USA), Boston (USA), Wellington (NZ) ve Sydney (AU)] üzerinden karşılaştırmalı değerlendirme yapılarak, siber-fiziksel yenilikçi yönetim modelindeki kent-peyzaj etkileşim katmanında dinamik bağlantı sağlayan stratejiler ve politikalar sınıflandırılmaktadır. Dijital İkiz üzerinden kent-peyzaj etkileşimli katmanlarda dinamik bağlantı sağlayan kentsel gelişim ve yönetim modelinin sınır(sız)lığı tartışmaya açılarak, Küresel bir kent olan İstanbul'un Dijital İkiz sürecinde karşılaşılabileceği imkânlar ve riskler konusu gündeme getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dijital İkiz, Teknoloji Politikaları, Endüstri 4.0, Kent-Peyzaj Etkileşimli Senaryo Simülasyonu, Siber-Fiziksel Kentsel Gelişim Ve Yönetim Modeli*

PEYZAJ KAVRAMINA DAİR KENTSEL PEYZAJLAR ÇERÇEVESİNDE DÜŞÜNSEL VE TEORİK BİR İNCELEME

Burcu Tonka¹, Şevin Bayram², Berfin Taysun³

^{1,2,3}Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Van,
Türkiye

ABSTRACT

It seems important to detect human paradigm error and to solve today's problems in a sustainable and natural way without causing new problems later on. In this context, it seems important to analyze the way people think and the meanings they attribute to concepts and to produce a philosophy in this context. Humans make sense of external reality in the context of perception and operate in line with their mental schemas. In this context, the reflection of the anthropocentric point of view, which is one of the basic misconceptions of man, on landscapes also causes problems and returns. From this point of view, in order to overcome the anthropocentric view and to establish an ecocentric intellectual environment, landscape, nature, culture, environment, etc. It seems meaningful to develop in-depth thoughts on concepts such as in this context, the meanings and values we attribute to these concepts will be understood and new ways can be discovered to overcome today's unsustainable society, where limited human-centered resources are consumed greedily.

Keywords: City, Landscape, Urban Landscapes,Philosphoia

1. GİRİŞ

Kent, insanın özellikle tarım devriminin etkisiyle oluşturduğu ve tarımdaki gelişmelerle birlikte ortaya çıkan kökten değişikliklere neden olan önemli bir buluştur. Ancak kent diğer bir üretim devrimi olan sanayi devrimiyle birlikte farklılaşmış ve günümüzdeki sorunların birçoğunun kaynağı haline gelmiştir. Günümüzde dünya üzerindeki nüfusun önemli bir bölümü kentlerde yaşamaktadır ve bu sayının her geçen gün artacağı tahmin edilmektedir. Bunun yanında günümüz kentleri orta çağdaki sur içinde öbekteleşen yapıların oluşturduğu kent yapılarından çok daha yaygın ve karmaşık bir yapıya kavuşmuştur. Gelişen teknoloji ise kentte sorunlara geçici olarak çözüm ortaya koymuş olsa da bu çözümlerin uzun vadede daha yıkıcı ve karmaşık sorunlara neden olduğu görülmektedir.

“Peyzaj”, dilimize Fransızcadan girmiş bir sözcük olup, sözlükteki karşılığı “görünüm”, eski söyleyiş ile “manzara”dır. Bu deyim tanıtılması peyzaj mimarlığı disiplini içinde farklı ve tartışmalı olarak değişik biçimlerde yapılmaktadır. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’ne göre ise peyzaj, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların etkileşimi sonucu oluşan bir alan anlamına gelir.

Relph (1981) ise, peyzajın farklı disiplinlerle bağlantılı altı farklı anlamını “Obje” olarak peyzaj, “Bir alandaki karakteristik özellik olarak peyzaj”, “Tarihin kaydı” olarak peyzaj, “Kent manzarası” olarak

peyzaj, Çevrenin anlamı olarak peyzaj ve mülkiyet ideolojisi başlıkları altında tanımlamıştır. Meinig (1979) ise bunu “aynı manzaranın çeşitlemeleri olarak” on tipe kadar genişletmiştir. Swaffield ve O’Connor (1986) ise kavranan peyzajlar (zihinsel işlemler içerisinde), algılanan peyzajlar (gözün tanımladığı bir fenomen olarak) ve bütüncül peyzajlar (anlamlandırma ile birleştirilmiş vb.) olarak bir ayırımıda bulunmuştur (Swaffield, 2005). Kentsel peyzajlar bu peyzaj tanımlamalarının içerisinde ve kesişimlerinde yer alan insan etkisinin yoğun olduğu peyzajlardır.

Kentsel peyzajın tanımı verilecek olursa; kentsel peyzajlar kırsal peyzaj ve doğal peyzajlardan farklı olarak, insan etkisinin daha yoğun olduğu ve birim alanda yaşayan insan sayısı ile bu insanların ihtiyaçlarını karşılayacak tarım dışı ekonomik aktivite ve donatıların daha yoğun olduğu peyzajlardır. Kentsel peyzajlarda tıpkı kırsal peyzajlar gibi kültürel peyzajın alt sınıfında yer almakta ancak insanın etkisi kentsel peyzajlarda kırsal peyzajlarla karşılaştırıldığında daha yoğun olmaktadır. Dolayısıyla kültürel peyzajın içeriğinin önemi artmakta ancak insanın hangi edimlerinin peyzajı yoğun biçimde dönüştürdüğünün üzerine daha detaylı incelenmelidir. Bu çalışma, Peyzaj kavramına dair kentsel peyzajlar çerçevesinde düşünsel ve teorik bir inceleme hakkında bilgilendirmek için hazırlanmıştır. Peyzaj kavramını kentsel peyzajlar çerçevesinde incelemeye önce Peyzaj ve kentsel peyzajın tanımı yapılmalıdır. Bu kapsamda kısaca peyzajın tanımı ve sınıfları incelenip irdelenmelidir (Baylan 2019).

1.1. Kültürel Peyzaj

İlk olarak UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi’nde kullanılan kültürel peyzaj kavramı, Kültürel Peyzajlar Bildirgesi’nde (1992) (Fowler 2003): “doğa ve insanın ortak eseri” olarak tanımlanmaktadır. Bu ifade, kültürel peyzajların statik olmayan, doğal ve kültürel faktörlerin birleşiminden oluşan, insan ve doğanın etkileşimini yansıtan dinamik bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu yapı, insanların doğayla etkileşimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır ve çevresel koşulların değişimiyle birlikte sürekli gelişmektedir. Kültürel peyzajlar, coğrafi, ekolojik, tarihi, sosyal, kültürel ve estetik özelliklerin birleşimini içermekte ve bu nedenle farklı kültürel peyzaj kategorileri, farklı niteliklere sahip olabilmektedir. Ancak temel olarak, insan ve doğanın bir arada yaşaması ve birbirleriyle etkileşimi üzerine kurulu olan dinamik bir yapıya sahiptirler. (Taylor ve Lennon 2011, Baylan, 2019).

1.1.1. Kentsel Peyzaj

Kentsel peyzajın tanımına gidilmeden önce kent kavramının ne olduğuna değinmek gerekir: Keleş (1998) tarafından yapılan tanıma göre kent, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan, insanların yerleşme, barınma, ulaşım, çalışma, dinlenme ve eğlenme gibi ihtiyaçlarını karşıladığı yerleşim birimidir. Kentlerde tarım faaliyetleri çok azdır ve nüfus yoğunluğu köylere göre daha yüksektir. Küçük komşuluk birimlerinden oluşan kentler, toplumun çeşitli gereksinimlerine yanıt veren birçok işlevsel alanı içermektedir.

Buradan hareketle peyzaj ve kent kavramlarının açıklanmasıyla birlikte kentsel peyzajın tanımı da şu şekildedir: Kentsel peyzaj, nüfusun yoğun bir oranda belli bir alanda kümelenmesi ve bu nüfus için gerekli olan servisleri sağlayan yoğun, sıkı yapılaşma sonucunda ortaya çıkan kitle, masif, yoğun blok ve yapıların çevresinde oluşan peyzajdır. Bu peyzajın sürekliliği, yoğunluğu ve kesintisizliği insanın

doğayla olan ilişkisini koparmakta ve genellikle doğal unsurlar yerine insan yapımı unsurlar bu peyzaj örneğinde öne çıkmaktadır. Ancak kentsel peyzajda insanı doğaya yaklaştıran unsurlar da vardır. Bağımsız ev bahçeleri, site bahçeleri, parklar, yeşil alanlar, meydanlar, bulvarlar ve mezarlıklar gibi alanlar, insanların doğal çevreyle temas etmelerini sağlar ve kentsel yaşamın monotonluğunu bir ölçüde azaltır. Bu alanlar, insanların sosyalleşmelerine, dinlenmelerine ve doğayla bağ kurmalarına olanak tanır.

Başka bir tanımla kentsel peyzajlar: İçinde yaşayanların çoğunlukla ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraştığı yapılar yerleşim alanlarıdır (Güremen 2011). İnsan ve yapı yoğunluğunun fazla olduğu, çoklu fonksiyonları ile öne çıkan yaşam alanları olan kentsel peyzajlarda farklı alan kullanımlarından oluşan formlar kentsel peyzaj karakterlerini tanımlarken, yapılar ve çevresi arasındaki ilişkiler ise kent estetiğinin niteliğini belirlemektedir.

Kentsel peyzajın oluşumunda, doğal peyzaj unsurları önemli bir rol oynamazken, insan eliyle yapılan yapılar, sokaklar, meydanlar, parklar gibi unsurlar belirleyici olmaktadır. Bu yapıların yerleşimi ve organizasyonu kentlerin karakterini ve peyzajını belirler. Ayrıca kentlerde doğal peyzajın yerine getirdiği bazı fonksiyonlar da kültürel peyzaj elemanları ile yerine getirilmektedir. Örneğin yeşil alanlar kentlerde doğal peyzajın yerini almaktadır ve insanların dinlenme, eğlenme ve sportif aktivitelerine imkân sağlamaktadır. Ayrıca, kentlerde açık alanların ve doğal alanların korunması ve sürdürülebilir olması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, doğal alanların korunması, yeşil alanların artırılması, biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi ve kentsel ekosistemlerin sağlıklı işleyişinin sağlanması amaçlanmaktadır.

1.1.2. Kent- Peyzaj İlişkisi

Kent peyzajının sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda çevresel, sosyal ve ekonomik açılardan da sürdürülebilir olması önemlidir. Bu nedenle, kent peyzajının planlanması ve yönetimi, çevresel etkileri minimize etmek, toplumsal ihtiyaçları karşılamak, ekonomik faydalar sağlamak ve doğal kaynakları korumak için bütüncül bir yaklaşım gerektirir. Bu yaklaşım, doğal ve yapay unsurların birlikte planlanması ve yönetilmesini içerir, örneğin yeşil alanların korunması ve geliştirilmesi, yeraltı su kaynaklarının korunması, yağmur suyu yönetimi, çevre dostu ulaşım sistemleri, yenilenebilir enerji kaynakları gibi sürdürülebilir uygulamaların kullanılması gibi.

Sonuç olarak, kentlerin doğal ve kültürel öğelerinin bir bütün olarak ele alınması, kentlerin kimliğinin ve peyzajının korunması için önemlidir. Yeşil dokunun bu süreçteki rolü büyük olduğu için kentlerin yeşil dokusu planlanırken, kent kimliği, sürdürülebilirlik, çevresel faktörler, insan sağlığı ve sosyal etkileşim gibi pek çok faktör dikkate alınmalıdır.

2. KAYNAKLAR

Hopkins, J., 2005. Music-Makers and the Dreamers of Dreams. "Eds: Sheila Harvey and Ken Fieldhouse. The Cultured Landscape, Design The Environment in the 21st century", Taylor & Francis Group, New York, ABD., ISBN: 0-419-25030-1

- Meinig, D.W., 1979. The Beholding Eye: Ten Versions of the Same Scene, Eds: D.W. Meinig, The Interpretation of Ordinary Landscapes, Oxford University Press, London.
- Relph, E., 1981. Rational Landscapes and Humanistic Geography, Croom Helm, London.
- Swaffield, S.; (2005); Landscape as a way of Knowing the World, "Eds: Sheila Harvey and Ken Fieldhouse. The Cultured Landscape, Design The Environment in the 21st century", Taylor & Francis Group, New York, ABD., ISBN: 0-419-25030-1
- Swaffield, S., O'Connor, K.F., 1986. Conceiving, Perceiving, Protecting and Using New Zealand Landscape Systems. Christchurch, New Zealand: Centre for Resource Management, Lincoln University
- Baylan, E., 2019. Kültürel Peyzaj ve Yere Bağlılık: Van Kenti Örneği. YYÜ TAR BİL DERG (YYU J AGR SCI) 2019, 29(1): 10-23) syf. 12
- Duran Gökalp, D., YAZGAN, M. E., 2013. Kırsal Peyzaj Planlamada Agroturizm ve Agriturizm, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 15 (24): 25-29 syf. 26)
- Keleş (1998)
- Korkut, A., Kiper, T., ve Üstün Topal, T. 2017. Kentsel Peyzaj Tasarımda Ekolojik Yaklaşımlar. Artium syf.15
- Gül A., 2000. Peyzaj- İnsan İlişkisi ve Peyzaj Mimarlığı, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A. Sayı: 1., ISSN:1302-7085, Sayfa: 97-114, syf. 102 ve 103)
- Karagüler, S., Korgavuş, B., 2014. Kent Kimliğinin Kent Peyzajı Üzerinde Oluşturduğu Etkiler, Silüetler, Görünümler ve Dengeleri, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi Part:C, Tasarım ve Teknoloji GU J Sci Part:C 2(2):203-212 syf. 204 ve 208)

PEYZAJ ve MİMARLIK ETKİLEŞİMİNİ EĞİTİM ORTAMLARINA DAİR TARİHSEL KESİTLERLE TARTIŞMAK

Funda Baş Bütüner¹, Gizem Deniz Güneri²

¹Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye; Atılım Üniversitesi, Ankara, Türkiye

²Atılım Üniversitesi, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

Endeavors to intensify interactions between landscape and architecture deserve recognition on the disciplinary agendas today within which environmental crises destabilize the autonomies of professions. This work intends to underline the exigency of a convergent landscape-architecture approach that is frequently addressed in practice but not sufficiently scrutinized in research related to pedagogical domains. It asserts that the educational ground offers potentials that might accommodate bolder formulations of convergence between the two that are, in practice, substantially dissociated by professional legislations or property boundaries.

Based on this premise, the article opens up a discussion on the interaction between landscape and architecture in educational environments, investigating five transects (structural, contextual, cosmic, experiential, and ecological integrity) from the period that extends from the 1930s to the present day. Focusing on pioneering names that have contributed to the relationship between the two in education in the twentieth century, the research reveals innovative and creative approaches that blend the professions. It takes root from the dynamic environment constituted by the restructuring process that commenced with the establishment of the Harvard Design School in 1936, which had been significant in the development of dialogue between landscape architects and architects – the reflections of this dialogue had also influenced different educational institutions in the second half of the twentieth century. Beyond a historical reading, the research demonstrates the significance of quests for pedagogical models and methods to strengthen the relationship between the two disciplines. It asserts that adopting an integrative approach in education renders the development of novel exuberant morphologies, concepts, and design approaches possible.

Keywords: Landscape Architecture, Architecture, Landscape Education, Architectural Education, Landscape Pedagogy, Architectural Pedagogy

Bu bildiri, yazarların Mimarlık dergisinin Kasım-Aralık 2022 tarihli 428. sayısında yayınlanan “Mimarlık ve Peyzaj: Eğitime Dair Kesitler, Vaatler” başlıklı makalesine dayanarak geliştirilmiştir.

1. GİRİŞ

Görünüşe göre mimarlar sadece yapılarla, peyzaj mimarları ise yapıları arka plan yapan peyzajla ilgileniyorlar. ... Ve bu mesleki, akademik ve yasal sınırlar, arazide var olmayan entellektüel ayrımlardan kaynaklanıyor. Oysaki yapıları ve peyzajı bütünlüklü bir görüş alanında algılıyoruz. (Eckbo, 2016)

Çevresel krizlerle mücadelenin bir gerekliliği olarak mesleklerin otonomisinin sorgulandığı günümüzde, peyzaj ve mimarlık etkileşimini arttırmaya yönelik yaklaşımlar her iki mesleğin de gündeminde yer almalıdır. Bu araştırmanın amacı, uygulamadaki etkileri sıklıkla tartışılan, ancak eğitim ortamlarına ilişkin araştırmalarda yeterince irdelenmeyen bütünlüklü bir peyzaj – mimarlık kavrayışının gerekliliğini vurgulamaktır. Tasarım ve uygulama süreçlerinde, mesleki mevzuat ya da mülkiyet sınırlarıyla ayrılan peyzaj ve mimarlığın ilişkisine dair tartışmanın, eğitim ortamlarında daha cesur yaklaşımlarla ele alınması mümkündür.

Bu kabulden hareketle çalışma, 1930'lu yıllardan günümüze uzanan bir tarihsel çerçeveden ve tariflediği beş kesit üzerinden (yapısal, bağlamsal, kozmik, deneyimsel ve ekolojik bütünlük yaklaşımları) peyzaj ve mimarlığın eğitim ortamlarındaki etkileşimlerini tartışmaya açar. Araştırma, yirminci yüzyılda peyzaj-mimarlık ilişkisine eğitimdeki katkılarıyla yön veren öncü isimlere odaklanarak, her iki mesleğe dair üretilen yenilikçi-yaratıcı yaklaşımları ortaya koyar. 1936 yılında Harvard Tasarım Okulu'nun kurulmasıyla üniversitede başlayan yeniden yapılanma sürecinin yarattığı dinamik ortam, peyzaj mimarları ve mimarlar arasındaki diyalogun gelişmesinde önemli olmuştur. Bu diyalogun yansımaları, yirminci yüzyılın ikinci yarısında farklı eğitim kurumlarını da etkilemiştir. Araştırma, tarihsel bir okuma yapmanın ötesinde, peyzaj ve mimarlık ilişkisini sağlamlaştıracak eğitim model ve yöntem arayışlarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bütünlüklü bir kavrayışın eğitim ortamlarında benimsenmesi, yapılı çevrenin üretilmesinde olumlu katkılar sağlayacak morfolojiler, kavramlar ve tasarım yaklaşımlarının gelişmesini mümkün kılacaktır.

2. EĞİTİMDEN KESİTLERLE PEYZAJ ve MİMARLIK

Peyzaj ve mimarlığın yirminci yüzyıl eğitim ortamları içinde çoğullanmış ilişkilerinin temelleri, büyük ölçüde, Harvard Üniversitesi Tasarım Okulunun 1930'lardaki yapılanma sürecine dayanır. Joseph Hudnut, Walter Gropius, Laszlo Moholy-Nagy gibi isimler önderliğinde mimarlık, peyzaj ve şehir planlama programlarını bir araya toplayan yegâne bir çatı teşkil eden okul, çevreyi ve mekânı üreten mesleklerin diyaloglarına imkan tanıyan, dönemde öncü bir yapı arz eder (Pearlman, 2007). Bu yapı içinde radikal fikirleri ile öne çıkan Daniel Urban Kiley, James Rose ve Garrett Eckbo üzerinde durdukları iç mekân – dış mekân sürekliliği içinde, birlikte ve eşzamanlı kurgu anlayışı ile peyzaj ve mimarlık arasında üretken bir zemin arayışı başlatırlar. Gözettikleri **yapısal bütünlük** yaşamın sürekliliğine dayanır ve bu yaşamın geçtiği mekânları üreten mimarlık ve peyzajı aynı bütünün yapısal unsurları yapar (Eckbo, 1950).

David Leatherbarrow bu yaklaşımı çeyrek asırdan uzun bir süre sonra kültürel bağlama taşıyan ve genişleten önemli figürlerdendir. Leatherbarrow'a (2002, 2015) göre mimarlık ve peyzaj kültürel anlamı bir arada oluşturan iç içe geçmiş öğelerdir. Bu bütünlüğün temel unsuru topografyadır. Leatherbarrow'a

göre topografya yalnızca yer formu değil aynı zamanda dünyanın varoluş süreçleri ve üzerindeki yaşayış biçimleri hakkında bilgiler barındıran zamansal ve mekânsal olarak katmanlaşan bir olgudur. Peyzajı ve mimarlığı birbirine bağlayan **bağlamsal bir bütünlük** unsurudur. Leatherbarrow'un pedagojisinin omurgasında topografyanın ev sahipliği yaptığı ekoloji-kültür etkileşimlerini gözeten, irdeleyen, önceleyen bir yaklaşım yer alır. Bir diğer deyişle, öğretisinde yapılar, içinde buldukları peyzaja ve içlerinde barındırdıkları insanlara etkileri üzerinden değerlendirilir. Leatherbarrow'un yaklaşımını tarihsel bir süreç içinde konumlandırmak, beslendiği akademik geleneği de anlamakla olasıdır.

Leatherbarrow'un parçası olduğu Pensilvanya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi için dönüm noktası teşkil eden 1950-60'lar bu geleneğin önemli bir kesitini arz eder. Bu dönem Harvard ekolünden gelen Holmes Perkins'in tasarım okulu dekanlık görevini yürüttüğü ve mevcut program içeriklerinde köklü değişiklikler yaptığı dönemdir. Holmes bu süreçte önemli isimleri fakülte bünyesine katar. Bu isimler arasında Louis Khan öne çıkar.

Khan'ın mimari tavrının ayrılmaz parçası kozmik bir doğa anlayışıdır. Khan yapıda kullanılan malzemelerinin nereden geldiklerini ve bir araya gelerek nasıl bir anlatı oluşturduklarını irdeler (Ashraf, 2007). Khan'a göre yapılar tektonik anlatılar oldukları kadar metaforik peyzaj kolajlarıdır. Bu çerçeveden, mimarlık ve peyzaj **kozmik bir bütünlük** içinde anlam bulan unsurlardır.

Khan ile aynı dönemlerde okulun parçası olmuş Aldo van Eyck'in de benzer bir bütünlükçü kavrayışı esas aldığı dikkat çeker. Eyck' in yaklaşımında, Khan'dan farklı olarak **deneyimsel bir bütünlük** vurgusu öne çıkar. Eyck bu bütünlüğü, ilk olarak 1959 yılında CIAM'da sistematik biçimde ortaya koyduğu eşiksellik/eşiktelik kavramı üzerinden irdeler. Eşikler anlamı oluşturan ve iç mekân – dış mekân sürekliliğini sağlayan ve kurgulayan ara yüzlerdir.

Eyck, birey-toplum, parça-bütün, insan-doğa ilişkiselliklerin ekolojik bir kapsamda da ele alır. 1968 yılında Milano Trienali için tasarladığı ve pratikleri içinde görece az bilinen yerleştirmesi "Engin Çoğulluğun Gizemi" (The Enigma of Vast Multiplicity) ile CIAM 10'da (1956) otonom ve işlevselci bir mimarlık anlayışından sıyrılmamanın yegâne unsuru olarak ilk defa ortaya konan habitat kavramını vurucu biçimde sergiler. Eyck'in yerleştirmesi ekolojik bir anlayışı gündeme taşıyan en erken örneklerdendir.

Şüphesiz hem Khan hem de van Eyck aynı dönemlerde peyzaj mimarlığı bölümünün kurucu başkanlığını yürütmüş olan Ian Mcharg'in ekolojik/sistemsel/örüntüsel bütünlükçü yaklaşımından büyük ölçüde etkilenmiş ve beslenmişlerdir. Mchargci yaklaşım içinde kapsamlı bir ekolojik yöntem yer alır. Bu metot içinde peyzaj fiziksel ve biyolojik süreçler ve ilgili ilişkisel katmanlar üzerinden çözümlenir. Değişen ve dönüşen ekolojik sistemlere ilişkin vurgusuyla bu yaklaşım yeni bir tasarım kültürüne öncülük eder. Bu bağlamda mekâna ilişkin tanım, tarif, kapsam ve ölçekleri yeniden ele almak zaruri hale gelir.

1990 sonrası gündeme gelen peyzaj tabanlı şehircilik yaklaşımlarının büyük ölçüde Mchargci itkiden beslendiklerini söylemek yanlış olmaz. Bu dönem itibari ile biçim merkezli indirgemeci tutumların yerini melez morfolojilerin gelişimine olanak tanıyan arayışların aldığı göze çarpmaktadır. Bu anlayışlar çerçevesinde mekân tanım ve anlatısını çoğullaştırma/derinleştirme çabalarının zengin ve disiplinler

arası ayrılırları eriten yaklaşımlar her gecen gün çoğalmaktadır. Öte yandan genişleyen bu havuz içinde mimarlık-peyzaj ilişkisine somut yansımalar halen şaşırtıcı düzeyde kısıtlıdır.

3. SONUÇ

Mekânsal tasarım disiplinleri, güncel mekânsal erimin arz ettiği ölçek, ilişkisellik, örüntü ve sistemlere ilişkin kavrayışlar ve yöntemler geliştirebilmek için, şüphesiz, eğitim ortamlarını yeniden ele almalıdır. Bu durum, peyzaj-mimarlık ara yüzlerini yeniden düşünmeyi ve yeni olası halleri ile keşfetmeyi hem zaruri hem de mümkün kılmaktadır. Eğitim ortamlarında, *birlikte olma* ve *bir olma* arasında çoğul haller barındırmış mimarlık-peyzaj etkileşimi her dönemde güncelliğini korumuş bir tartışma zemini teşkil etmiştir. Bu kabulden yola çıkan bu çalışma eğitim bağlamlarında peyzaj kavrayışının etkinleştirilmesinin önemini altını çizer.

4. KAYNAKLAR

Ashraf, K. K. (2007). Taking Place: Landscape in the Architecture of Louis Kahn. *Journal of Architectural Education*, 61(2), 48-58.

Eckbo, G. (2016). "Is Landscape Architecture?". In G. Doherty ve C. Waldheim (eds.) *Is landscape... Essays on the Identity of Landscape*, ss. 9-12, Abingdon, Oxon: Routledge.

Eckbo, G. (1950). *Landscape for Living*. F.W. Dodge Cooperation.

Leatherbarrow, D. (2002). *Uncommon Ground: Architecture, Technology, and Topography*. MIT Press.

Leatherbarrow, D. (2015). *Topographical Stories: Studies in Landscape and Architecture*. University of Pennsylvania Press.

Pearlman, J. E. (2007). *Inventing American Modernism: Joseph Hudnut, Walter Gropius, and the Bauhaus Legacy at Harvard*. University of Virginia Press.

7. OTURUM B SALONU

TEMSİL

OTURUM BAŞKANI: PROF.DR. LATİF GÜRKAN KAYA

KENTSEL KAMUSAL ALANDA OYUN VE EĞLENCE ODAKLI TASARIM ÖNERİLERİ: KASTAMONU ÖRNEĞİ

Elif Ayan Çeven¹

¹Kastamonu Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kastamonu, Türkiye

ABSTRACT

Public spaces, which are seen as an inseparable part of social life, are expressed as an accessible, permanent, source of adventure, targeting the physical and mental health of the society, contributing to the preservation of cultural traditions and urban identity. Public spaces contain physical, ecological and many features, as well as symbolic and aesthetic values. These spaces, which offer a social interaction area, contribute to strengthening the belonging by providing free movement space to their users. In the light of the protection, comfort and entertainment parameters determined by Gehl (2009) regarding the quality of public spaces, in this study, design proposals of a public space have been realized with an entertainment-oriented approach. In this context, within the scope of Landscape Design Project III course in Kastamonu University Landscape Architecture Department undergraduate education, entertainment-oriented public space design was studied through a square approach. Sports fields were evaluated as the study area and the Halime Çavuş swimming pool area, which was used as a swimming pool in the past, which is idle around Kastamonu Gazistadı today, was chosen. In the study, landscape project design proposals produced by 7 students were examined by considering the relationship between urban identity in the focus of public space. Design proposals are a guide to the decisions made for the re-use of the work area in the future. It is thought that landscape architects, who realize public space designs focused on human needs, without socio-demographic discrimination, can add definition and meaning to the space with the theme of entertainment in ensuring the sustainability of cultural values and creating collective memory.

Keywords: Public Space, Funscape, Concept, Kastamonu

1. GİRİŞ

Toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görülen kamusal mekânlar, kültürel gelenekleri ve kent kimliğinin korunmasına katkı sağlayan toplumun fiziksel ve ruhsal sağlığını hedef güden erişilebilir, kalıcı, macera kaynağıdır. Kamusal mekânlar herkese ait olan alanlardır. Arendt (1958) kamusal mekânların herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olması ve bir nesilden daha uzun dayanması gerektiğini savunmaktadır (Dijkstra, 2000). Kamu mekânı toplu yaşamın süre gelen tüm etkinliklerinin her yaş ve meslek grubunun yararlanmasına açık, kent strüktürü içinde yer alan mekânlardır. Bu mekânda tüm insani eylemler (sosyal-kültürel-ticari-dini-eğitim-spor gibi) yer almaktadır (Çubuk, 1991)

Kamusal mekânların fiziksel, ekolojik, psikolojik, sosyal, politik, ekonomik, sembolik ve estetik rolleri olabilir. Toplumsal yaşamın bir aynası olan kamusal mekânlar insanlar arasındaki ilişkilere şekil verir. Daha tanımlı olan ev ve iş yaşantısının yanında dinlenme, eğlence ve iletişim, kendini ifade gibi gerekleri sağlamaktadırlar. Bir toplumun kültürü, ortak değerleri kamusal mekânlarında izlenebilir. Kamusallığın olduğu ve ifade edildiği bu mekânlar, bireysel davranışları, sosyal etkinlikleri ve çakışan toplumsal değerleri yansıtır. (Francis, 1989)

Önür (1994) ise kamusal mekânı kent dokusu içindeki boşluklar olarak tanımlar ve ulaşılabilir, ortak paylaşım sağlayan, evrensel, kalıcı, topluma yön veren, özgürlükçü, kimlik sahibi, macera kaynağı, özel ve bireysel kullanılabilir, çeşitlilik gösteren ve kolektif hafızaya hitap eden özellikler taşıması gerektiğinden söz etmektedir (Önür, 1994). Gehl (2009)'in kamusal mekânların kalitesine ilişkin belirlediği koruma, konfor ve eğlence parametrelerinde oluştuğunu belirtmiştir.

Yukarıda kamusal mekânlara ilişkin tanımlamalar ve taşıması gereken özellikler gözönünde bulundurulduğunda özellikle günümüz pandemi sonrası toplumun psikolojik değişimi dikkate alındığında eğlence kavramı daha çok ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda kamusal mekânlarda heryaşa hitap eden eğlence kavramının mekânsal ve donatı olarak tasarım yaklaşımlarında değişimin olması düşünülerek bu çalışmada Kastamonu kent merkezinde yer alan kentsel bir boşluğun toplumun ihtiyaçları ışığında eğlence kavramı ile ilişkilendirilerek tasarım önerileri gerçekleştirmeyi amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma Kastamonu üniversitesi 2021-2022 güz yarıyılı eğitim öğretiminde peyzaj tasarım proje III stüdyosunda gerçekleştirilmiştir. Projenin ilk haftasında öğrenciler ile kamusal mekân üzerine literatür değerlendirilmesi yapılmış daha sonrasında uygulanmış dünya örnekleri incelenmiştir. Değerlendirmeler sürecinde aynı zamanda Kastamonu kent merkezi mücavir sınırları içerisinde kamusal mekânlar değerlendirilmiş mahalleler özelinde kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olan mekânlar incelenmiştir (Şekil 1). Çalışmanın sonraki aşamasında çalışma alanının peyzaj değerleri ortaya konularak proje ana temasına bağlı olarak her öğrencinin kendi konseptini geliştirmesi istenilmiştir. Belirlenen konseptler doğrultusunda her öğrencinin kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verecek aynı zamanda iletişim, eğlence ve sosyalleşme imkânlarına sahip kolektif hafızayı oluşturacak mekânlar tasarlanması istenmiştir. 14 hafta süren proje stüdyosu sonucunda her öğrenci eğlence odaklı kamusal mekân tasarımlarını gerçekleştirmiştir. Yöntem olarak bir kamusal mekânın sosyallik, erişilebilirlik ve bağlantılar, kullanım ve aktiviteler, konfor ve imaj kriterleri üzerinden değerlendirilmiştir. Toplamda 7 öğrencinin projesi bu kapsamda irdelenmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanı konum haritası

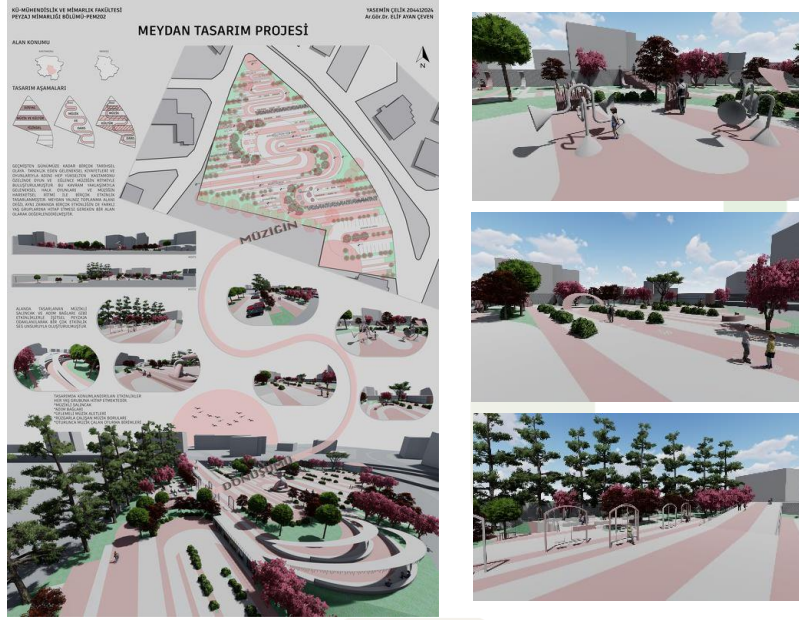
3. BULGULAR

Peyzaj Tasarım Projesi III dersi kapsamında toplamda 10 öğrenci ile çalışma yürütülmüş ancak çalışmanın amacına göre projelerini tamamlayan 7 öğrencinin projesi bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Yasemin Çelik projesi müziğin dönüşümü konsepti ile notaların ve onun ile birlikte ritmin temeline dayandırarak projede ses unsuruna yer vermiştir. Sosyalleşmenin merkezinde kentin halkoyunu olan sepetçioğlu oyun figürlerinin adımlarının işaretlendiği bir toplanma noktasında oluşturmuştur. Ana etkinliğin yanında projede her yaşa uygun şekilde yer verilen müzikli salıncaklar, adım bağları, üfleme

PEYZAJ VE KENT

çalıgıların bulunduğu oyun alanı ve oturma birimleri yer almaktadır. Projede kod farkından kaynaklı erişimlerde evrensel tasarım ilkeleri gözönünde bulundurularak çalışma alanına her yerden erişim sağlanmıştır (Şekil 2).

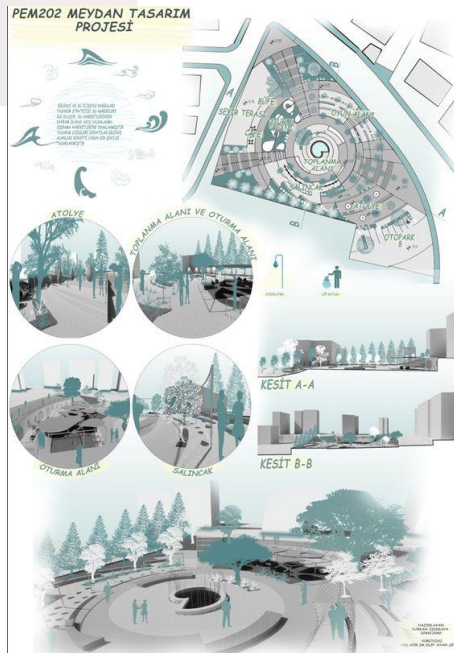
Şekil 2. Müziğin dönüşümü konseptli proje

Nimet Şahitntürk adlı öğrenciye ait projenin ana teması hafıza üzerinden kurgulanmıştır. Projede hafıza ile ilişkili olarak kentin tarihi geçmişinde önemli yer tutan şapka devrimine dikkat çekerek alanda her yaş gurubunun kullanabileceği şapka temalı fotoçekim alanı oluşturmuştur. Bunun yanında kokunun hafıza ile olan ilişkisini göz önünde bulundurarak koku değerlerine yer vermiştir. Eğlence ve öğrenmeye odaklanan öğrenci oyun duvarında Kastamonu kenti görselleri ile oluşturduğu resim kartları ile hafıza oyunu kurgulanmıştır (Şekil 3).

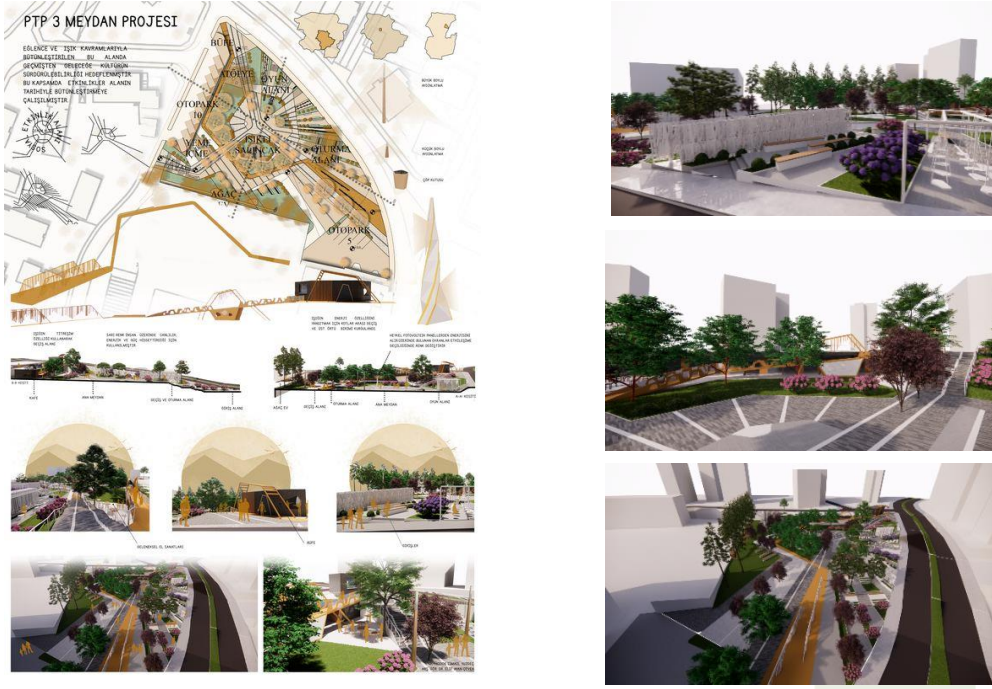

Şekil 3 Hafıza konseptli proje

Furkan Işıkkaya adlı öğrenci ise bugünün iklimsel krizinde suyun önemini düşünerek çalışmasında suyun hareketleri üzerinden oluşturduğu temada su olmadan suyun hareketlerini hissettiren bir tasarım yaklaşımı sergilemiştir. Çalışmanın ana kurgusunda suyun akışı, sıçrama ve dalgalanma özelliklerine bağlı olarak aktivitelere yer vermiştir. Projede suyun hareketleriyle biçimlenen yollar ve mekânlarda suyun farklı durumlardaki sesleriyle eğlence ön planda tutulmuştur (Şekil 4).

Şekil 4. Su hareketleri konseptli proje

Şekil 6. Işık konseptli proje

Buket Koyun isimli öğrenci ise kentin yöresel el sanatlarında yer alan tırnak bağı teması ile ip düğümler fikirlerini benimsediği projesinde tırnak bağının öğretildiği ve uygulandığı atölyelere, heryaşın kullanabileceği ip oyunlarına yer vermiştir (Şekil 7).

Şekil 7. Tırnak bağı konseptli proje

Yiğit Altıparmak isimli öğrenci rota teması ile kentin kültürel peyzajında yer edinen turistik güzergâhları ön planda tuttuğu bilgilendirme zemin yüzeylerine yer vermiştir. Rota oyunu olarak adlandırıldığı mekânda ise farklı karolarda yürüyüş rotalarının tamamlama odaklanmış bir oyun alanı oluşturmuştur (Şekil 8).

Şekil 8. Rota konseptli proje

4. SONUÇ

Kent dokusundaki önemli boşlukları oluşturan kamusal mekânlar insan ihtiyaçlarını karşılamamanın ötesinde kentin kültürel peyzajına olan katkısıyla gerek yerli halk gerekse ziyaretçiler için çeşitli imkânlar sunmaktadır. Tüm dünyada görülen pandemi sonrasında kamusal mekânlar artık sadece bir oturma dinlenme alanından öte kullanıcılarına psikolojik açıdan daha olumlu katkı sağlayacak eğlence odaklı yerlere dönüşmeye başladı. Bu kapsamda kentlerimizde yer alan kentsel boşlukların değerlendirilmesinde kentlinin ve ziyaretçinin memnuniyetini ön planda tutacak aktivitelere yer vermek önemli olmaktadır. Proje stüdyosunda öğrenci projeleri üzerinden değerlendirilen eğlence odaklı bu fikir ile peyzaj mimarlığında sıradanlaşan kamusal mekânlar için yeni öneriler ortaya konulmuştur. Özellikle oyun mekânının belirli yaş gurubuna bağlı yapılan ve tema parkları olarak değerlendirilen alanların sınırlandırılmış olması her kullanıcının erişebilirliğinin sağlanmasında çekilen güçlükler neticesinde kent ortamında da bu oyun ve eğlence odaklı aktivitelere daha çok yer verilmesi ön görülmektedir.

5. KAYNAKLAR

Arendt, H. (2013). *The human condition*. University of Chicago press.

Çubuk, M. (1991). Kamu mekânları ve kentsel tasarım. *Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, 1, 15-17.

Dijkstra, L. W. (1999). Public spaces: A comparative discussion of the criteria for public space. In *Constructions of Urban Space* (Vol. 5, pp. 1-22). Emerald Group Publishing Limited.

Francis, M. (1989). Control as a dimension of public-space quality. *Public places and spaces*, 147-172.

Gehl, J. (2009). *Cities for people*. Island press.

Önür, S. (1994). Savaş sonrasında günümüze kentsel kamu mekânına ilişkin deneyim ve denemeler. *Kent, Planlama, Politika, Sanat*, 455-495.

ÇOCUK OYUN HAKKI ve ÇOCUK DOSTU KENTLER BAĞLAMINDA

ÇOCUK OYUN ALANLARI

Sümevra DOĞAN¹, Zöhre POLAT²

¹Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Aydın, Türkiye

²Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Aydın, Türkiye

ABSTRACT

With the effect of rapid population growth and unplanned urbanization, children's playgrounds that appeal to children of different age groups in the urban landscape are insufficient. In the urban landscape, within the open green space system, child-oriented planning and design studies are the fields of study and research of landscape architects. Children's right to play is being taken away from them as a result of the problems that increase each year, especially with the increase in the population. Children's playgrounds are the most important areas where children will be given the right to play in cities. The values that children's playgrounds bring to children will be transferred to future generations and a healthy society will gain meaning with the values gained during childhood. For this reason, a multi-layered and fair city life should be designed for the child, but with the child and in projects that do not deny the family. One of these projects is the "Child Friendly Cities" approach. In the research, focusing on the city and children, the importance of play for children and the importance of children's playgrounds in the urban landscape, presenting the importance of children's right to play at national and international level, evaluating children's playgrounds with landscape planning, landscape design and landscape management studies, a child friendly city support to these initiatives will be evaluated with these dimensions.

Key Words: Children playgrounds, child friendly cities, child's right to play

1. GİRİŞ

Çocukluk dönemi, kişiliğin oluşmasında ve gelişmesinde önemli bir sürece sahiptir. Bu dönem boyunca oyunun fiziksel, duygusal ve sosyal gelişim üzerinde önemi büyüktür; çocuk arkadaşlarıyla paylaşma, yardımlaşma, çevre ile olumlu ilişkiler kurma, başkalarının haklarına saygı gösterme ve sorumluluk alma gibi temel kuralları öğrenmektedir. Özellikle nüfusun artmasıyla birlikte her geçen yıl artan problemler sonucunda çocukların oyun hakları ellerinden alınmaktadır. Sağlıklı bir çocuk gelişimi için nitelikli çocuk oyun hakkı göz ardı edilmeden ülkemizde ve dünyada çocuk dostu kentler yaklaşımıyla, artan bu problemlerin önüne geçilebilir veya azaltılabilir.

Bu çalışmanın amaçları; (1) Oyunun çocuk için önemi ve peyzajda çocuk oyun alanlarının önemini ortaya koymak, (2) Çocuk oyun hakkının ulusal ve uluslararası düzeyde önemini sunmak, (3) Çocuk oyun alanlarını peyzaj planlama, peyzaj tasarımı ve peyzaj yönetimi çalışmaları ile değerlendirerek, çocuk dostu kent girişimlerine desteğin irdelenmesi ve önerilerin yerel yönetimlere sunulması ile ilgili değerlendirmelerin yapılmasıdır.

2. ÇOCUK VE OYUN

Oyun, çocuk yaşamının en önemli uğraşdır. Oyun, çocukların duyguları, düşünceleri ve yaşantılarını ifade ettikleri bir iletişim aracıdır. Bu nedenle oyun çocukların doğal dilidir ve çocuklar yetişkin iletişimini kullanmazlar çünkü onlar minik yetişkin değillerdir. Bu doğal dil aracılığıyla çocuk kendini anlatır, anlamlandırır ve öğrenir. Bu bağlamda Frank, oyunun önemine dair şu ifadeyi kullanmıştır: “Oyun çocukların kimsenin onlara öğretemeyeceği şeyleri öğrenme yoludur.” (Landreth, 2011).

Oyun, çocuğun öğrenme ve gelişmesinde önemli bir etkidir (Riley, 2012). Çocuklar, oyun sayesinde yeni beceriler kazanıp, kendine güven duymayı öğrenir, disiplin, takım ruhu, fedakârlık gibi kavramları edinirler. Çocuklar oyun ile gerçek kimliklerini ve doğrularını kazanırlar (Mengütay, 2005). Oyunlar çocukların çevrelerini keşfetmelerini, temel becerilerini geliştirmelerini ve yaratıcılıklarını kullanmalarını sağlayarak bilişsel gelişimlerine de katkıda bulunurlar (Ginsburg, 2007).

Fiziksel olarak aktif olmak ve oyun oynamak, çocuk gelişimi için çok önemlidir, çünkü bu aktiviteler bilişsel, fiziksel, duygusal ve motor öğrenmeyi sağlar ve ayrıca obezite gibi çok sayıda kronik hastalığı önlemeye yönelik faydalar sağlar (Milteer ve ark., 2012 ; Piercy ve ark., 2018 ; Powell ve ark, 2018).

3. ÇOCUK OYUN HAKLARI

Oyun hakkı ve oyun alanları hakkını da kapsamak üzere çocuk haklarıyla ilgilenen- UNICEF ve IPA (International Play Association) olmak üzere iki uluslararası kuruluş vardır. 1959 yılında “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yasası” ile bağlantılı olarak “Çocuk Hakları Bildirgesi” yayınlanmıştır. Bildirinin 7. maddesinde: “çocuğa eğitimde olduğu gibi, oyun oynamada da tam fırsat tanınmalıdır; toplum ve kamusal otorite bu hakkı yerine getirmeye çalışmalıdır” denmektedir. 1989 tarihinde “Birleşmiş Milletler Kongresi” tarafından yenilenen “Çocuk Hakları Bildirgesi”nin 31. maddesinde “çocukların boş zaman geçirmeye, dinlenmeye, yaşlarına uygun olarak oyun oynamaya ve kültürel ve sanatsal etkinliklere katılmaya hakları” vurgulanmıştır (Giles-Corti ve ark., 2005).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğun tüm gelişim alanlarını garanti altına alarak, sağlıklı bir toplumunda temellerini oluşturabilecektir. Çocukların haklarının bilincinde olması ve bunları içselleştirebilmesi oldukça önemlidir. Çünkü haklarının bilincinde olan çocukların, başkalarının da haklarına saygılı olmayı öğrenmeleri ve toplumda uyumlu birer kişi olabilmeleri mümkündür (Bilir-Seyhan ve Arslan, 2017).

Türkiye’den örnek çocuk oyun alanları Şekil 1,2,3,4,5,6 ’da sunulmuştur.

Şekil 1. Konya Akşehir Karahüyük Mahallesi çocuk oyun alanı

Şekil 2. Konya Kelebekler Vadisi doğal oyun elemanlarıyla tasarlanmış çocuk oyun alanı (Erişim adresi:

<https://www.selcuklu.bel.tr/haberler/guncel-haberler/1787/kelebekler-vadisi-parki-hafta-sonu-binlerce-misafiri-agirliyor.html> [1])

Şekil 3. Aydın Efeler Ovaeymir Mahallesi çocuk oyun alanı

Şekil 4. Aydın Efeler Mimar Sinan Mahallesi matematik parkı çocuk oyun alanı

Şekil 5. İstanbul Çekmeköy çocuk oyun alanı (Erişim adresi: <https://www.cekmekoycocuk.com/deger-sokak-parki.html> [2])

Şekil 6. İstanbul Zorlu Center çocuk oyun alanı (Erişim adresi: <https://xxi.com.tr/i/ozgurlestirici-oyunlar>[3])

3.1. Çocuk, Oyun ve Kentler

Montaigne'e göre çocuklar için oyun yaşamla bütünleşmiştir. Oyun, çocukların fizyolojik ve psikolojik gelişiminde, uyku ve beslenme gibi temel ihtiyaçlar kadar önemlidir. Oyun, mekânsal çeşitlilik ve farklılıklarla çeşitlenmektedir. Doğal oyun elemanları (toprak, ağaç, yer örtücü bitkiler, kayalar gibi) ile oyun, çocukların doğa ile ilişkisini kurmaktadır (Canlı ve Demirarslan, 2020).

Çocukların dış mekânlarda mümkün olduğunca fazla zaman geçirmelerinin pek çok faydası vardır. Çocuklar, içinde buldukları yer veya ortamın türü aracılığıyla öğrenirler. Çocuklar dışarıda olduklarında bağırma ve gürültü yapma özgürlüğüne, fiziksel hareketlerinde daha geniş, hayal güçlerini harekete geçiren alana ve saklanacak ve keşfedilecek daha fazla yere sahip olurlar. Bu da onları daha yaratıcı olmaya ve bir şeyler denemeye teşvik eder (McMillan, 2020).

Günümüz kent merkezlerinde çocuk oyun alanları giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Oyun alanlarında bir araya gelen çocuklar, aralarında kurdukları iletişim ile toplumda sosyal birey olmanın ilk adımını atarlar. Bu durum çocukların hem psikolojik, hem de fizyolojik gelişimine katkıda bulunur. Çocuk oyun parkı düzenlemelerinde, doğru bir tasarım, doğru bir uygulama, doğru bir planlama ve yeterli bakım çalışmalarının yapılması çok önemlidir. Başarılı çocuk oyun alanları, çocukların farklı ihtiyaçları ve fiziksel meydan okumalarına fırsatlar sunmaktadırlar (Yücel, 2005).

3.2. Çocuk Dostu Kentler

Çocuk dostu kent yaklaşımı; Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin tümüyle uygulanması görevini üstlenmiştir. Bu nedenle çocuk dostu bir kent, genç vatandaşlarının her birine; yaşadıkları kent hakkında verilen kararları etkileme; var olmasını istedikleri bir kent hakkındaki görüşlerini ifade etme; aile, toplum ve sosyal yaşama katılma; sağlık, eğitim ve barınma gibi temel hizmetlerden yararlanma; temiz su içme ve düzgün sağlık koşullarından yararlanma; sömürü, şiddet ve kötüye kullanımdan korunma; kendi başlarına güvenli biçimde sokakta dolaşma; arkadaşlarıyla buluşma ve oynama; bitkiler ve hayvanlar

için yeşil alanlara sahip olma, kirlenmenin olmadığı bir çevrede yaşama gibi ilkelerle sunulmuştur (Genç ve Güner, 2016).

UNICEF'in (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) (2004) yayınlamış olduğu "Çocuk Dostu Kentler İçin Eylem Çerçevesi", çocuk dostu bir kentin sahip olması gereken nitelikleri ortaya koymaktadır. Buna göre bir kentin çocuk dostu olup olmadığını gösteren en önemli unsur, çocuğun kente ve kentin tasarımına dair alınan kararlara katılım gösterip gösteremediğidir. Birçok platformda göz ardı edilse de, çocuğun katılım hakkı 1989 yılında yayınlanan "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi" ile de güvence altına alınmıştır. Çocukların üretim süreçlerinden izole edilmeleri yoluyla kendi yaşam çevrelerinin üretiminde söz sahibi olmalarının engellenmesi sosyal eşitlik adına da sorun teşkil etmektedir. Çocuğun, yalnızca "daha parlak bir gelecek" kurabilmek için şimdiden yetiştirilmesi gerektiğini ileri sürerek çocuk katılımını geleceğe ilişkin bir hazırlık sürecine indirgemek çocuğunun bugüne ait yapıya ilişkin katkısını göz ardı etmek anlamına gelmektedir (Sutton ve Kemp, 2002).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Çocuklar için oyun alanları sadece gelişimlerini destekleyen bir ihtiyaç değil, aynı zamanda, güvence altına alınmış bir haktır. Kentlerde çocuk dostu yaklaşımı, peyzaj mimarlarının çalışma alanlarından biri olan çocuk oyun alanlarının planlanması, tasarlanması, uygulamaları ve yönetimi ile ilgili fırsatlar sunmaktadır. Bir kentin çocuk dostu olmasındaki en önemli bileşenlerden biri her yaş grubu çocuk için ("*Madde 1: Eğer 18 yaşından küçükseniz, çocuksunuz ve haklarınız var*", *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989*) kentsel mekânda eşitlikçi oyun hakkının sunulmasıdır.

Çocuklara oyun hakkının tanınması konusundaki girişimlerimiz çok önemlidir. Çocukların fiziksel ve kişisel gelişimlerini olumlu etkilemek sorumluluğumuzdur. Standart metrekare açısından yetersizlik, farklı yaş gruplarına göre tasarlanan çocuk oyun alanı eksikliği, oyun hakkı sunulmasında sosyo-ekonomik açıdan eşitsizlik, oyunda engelli çocukların göz ardı edilmeleri, çocuk oyun alanlarının planlanması ve tasarımında yetersizlikler yüz yüze olduğumuz yaşanan sorunlardır. Bu sorunların çözümü için yerel yönetimlerin, karar vericilerin ve peyzaj mimarlarının ortak deneyimlerinin paylaşılması ve bu deneyimlerle sorunların çözülmesi gerekmektedir.

5. KAYNAKLAR

Bilir S., G., & ARSLAN CANSEVER, (2017). Öğretmen Adaylarının "Çocuk Hakları" na İlişkin Algılarının Materyal Tasarımları Ve Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 98-119.

Canlı S., Demirarslan D., 2020, Çocuk Oyun Alanlarının Tarihi Gelişimi, Çocuk ve Gelişim Dergisi 2020, Cilt 3, Sayı 6, 60-75.

Genç, S. Z., & Güner, F. (2016). Çocuk hakları bağlamında medyaya ilişkin aile görüşleri (Çanakkale ili örneği). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(26/2).

Giles-Corti, B., Timperio, A., Bull, F., Pikora, T., Understanding Physical Activity; Acritical Appraisal of Review Articles”, *Amerikan Journal of Preventive, Medicine*, 32 (5), 361-369, 2005.

Ginsburg, K. R. (2007). “The Importance of Play in Promoting Healthy Child Development and Maintaining Strong Parent-Child Bonds”. *Pediatrics*, 119 (1), 182-191.

URL-1 <https://www.selcuklu.bel.tr/haberler/guncel-haberler/1787/kelebekler-vadisi-parki-hafta-sonu-binlerce-misafiri-agirliyor.html> (Erişim Tarihi: 02.03.2023)

URL-2 <https://www.cekmekoycocuk.com/deger-sokak-parki.html> (Erişim Tarihi: 02.03.2023)

URL-3 <https://xxi.com.tr/i/ozgurlestirici-oyunlar> (Erişim Tarihi: 02.03.2023)

Landreth, G. L. (2011), *Oyun terapisi ilişki sanatı*. İzmit: Altın Kalem Yayınları.

McMillan, Cassie, Diane Felmlee, and Dave Braines. 2020. “Dynamic Patterns of Terrorist Networks: Security versus Efficiency in the Evolution of Eleven Islamic Extremist Attack Networks.” *Journal of Quantitative Criminology* 36:559–81. <https://doi.org/10.1007/s10940-019-09426-9>.

Mengütay, Sami (2005), *Çocuklarda hareket gelişimi ve spor*. İstanbul: Yaylacık Matbaası. Morpa Kültür Yayınları.

Milteer, RM, & Gingsburg, KR (2012). Önem Promosyonda Oynatmanın sağlıklı çocuk Geliştirme ve Güçlü Ebeveyn-Çocuk Bağını Sürdürmek: Yoksulluktaki Çocuklara Odaklanın. R Amerikan Akademisi'nden alındı *Pediatrici web sitesi*: <http://www.pediatrics.org/cgi/doi/10.1542/peds.2011-2953>. Erişim Tarihi: 28.01.2023.

Riley, S. (2012), *The evolution of play in public school kindergarten classrooms* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3518015).

Sutton, SE ve Kemp, SP (2002). Mahalle yerleştirmede ortaklar olarak çocuklar: *Çevre Psikolojisi Dergisi*, 22 (1-2), 171-189.

Yücel, G. F. (2005). Çocuk Oyun Alanları Tasarımı. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 55(2), 99-110.

KENT VE GIDA: ADANA'DA 24 SAAT YEMEK YEME KÜLTÜRÜ PANDEMİ SONRASINDA NASIL DEVAM EDECEK?

Kübra Han¹, Gül Sayan Atanur²

¹Bursa Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD

²Bursa Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

ABSTRACT

The city and food relationship is influenced by sudden and permanent changes in population growth, industrialization, war, famine, natural disaster, and epidemics. The Covid-19 pandemic and subsequent periods changed the way of life in cities while causing renegotiation of food and city relations. Food's relationship with the culture is one-on-one in each city, and with the pandemic creating different qualities, there are questions about the way food is transported, consumed, and produced. The use of local food and its reflection on urban space is a matter of importance to landscape architecture. Within this framework, Adana is a city where, due to its climatic and geographical characteristics, cities spend four seasons outside, in public places, and live in tandem with local food. The street flavors that form the culture and diet of the city of Adana directly reflect the city's culture, location, and person, while also demonstrating the city's local product potential. In the pandemic process, the culture of eating on the street, an indication of local product wealth, has been interrupted. In this context, the street food was sold within the city and was investigated and interviewed by field observers and vendors. During the pandemic, the way this culture was carried on was explored, and the post-pandemic period discussed the local food safety, city, and agricultural relations that were debated, and the potential for this to arise in terms of landscape architecture.

Keywords: City, Food, Street Food, Culture, Adana, Foodscape

1. GİRİŞ

Kentler, insanların yaşam biçimlerini doğrudan etkilemekte ve kültürel değerlerin, iklimsel faktörlerin, nüfus artışının ve kentleşmenin etkileriyle her geçen gün değişmekte ve gelişmektedir. Bu değişim ve gelişim içinde kentin tarım ve buna bağlı olarak gıda ile ilişkisi üretimden tüketime uzanan süreçte kent mekânını etkilemiştir. Toplumdan topluma, geçmişten günümüze değişen gıda tüketim şekilleri birçok kentin kendine özgü beslenme kültürünü ortaya çıkarmıştır. Kent ve gıda ilişkisi, nüfus artışı, sanayileşme, savaş, kıtlık, doğal afet ve salgın hastalık ve refah düzeylerindeki değişimlerden de etkilenmiştir. Bu çerçevede tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 pandemi süreci de gıdaya erişimde ve gıda tüketiminde yeni eşikler meydana getirmiştir.

Kent dışındaki tarım arazilerinin yanı sıra kent içindeki topluluk bahçeleri, kurumsal bahçeler, parklar, bostanlar, sokaklar ve pazarlar ile bu gıdaların tüketim biçimleri ile ortaya çıkan yeme içme mekânları kentte geniş bir peyzaj ölçeğine sahiptir.

Kentsel peyzajın karakteri insanlar, insanların yaşam tarzı, gıda ve kent formu arasındaki ilişkilerden etkilenmiştir. Kentli nüfusun gıda üretimi ve tüketimi konularıyla ilgili endişeleri, gıda ile olan bağlarımız ve gıda seçimlerimizin yaşam tarzlarını nasıl etkilediği konusunda daha fazla farkındalığa yol açmıştır (Roe ve diğerleri, 2016).

Bu çerçevede, Adana kentinin tarımsal zenginliğini sergileyen ve yerel gıdaların seyyar satıcılar tarafından sunumu ile gerçekleşen sokak yemeği geleneği, kentin günün her saati devam eden beslenme kültürünü ve buna bağlı olarak kendine özgü yaşam tarzını ortaya koyan önemli bir örnektir. Pandemi sürecinde kesintiye uğrayan bu süreç sonrasında gıda arzında yaşanan problemler tarladan başlayıp sofraya uzanan süreçte kent ve gıda ilişkisinin tartışılmasına neden olmuştur.

Bu çalışma, pandemi sürecinde Bursa Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde yürütülen "Gıda ve Kent" başlıklı yüksek lisans atölyesinde gerçekleştirilen çalışmalara dayalı olarak hazırlanmıştır. Çalışma ile kent-tarım ilişkisi ve buna bağlı olarak yerel gıdanın kentte sunum biçimleri ve yarattığı mekânsal ilişkinin tartışılmasını hedeflemiştir. Bu çerçevede literatür taramaları ve saha çalışmaları ışığında pandemi sürecinde sokakların ve seyyar satıcıların mevcut durumu belirlenmiş, pandemi sonraki süreçte kentin kültürünü, ekonomisini ve sosyal hayatının ayrılmaz parçası olan sokakta yemek yeme kültürünün mekânsal anlamda ani ve kalıcı değişimlere rağmen devamlılığının nasıl sağlanabileceğinin ortaya konması amaçlanmıştır.

2. ADANA'DA YEMEK YEME KÜLTÜRÜ 24 SAAT DEVAM EDER

2.1. Adana ve Gıda

Adana ilinin sahip olduğu verimli tarım kaynakları, uzun süreli kültürel etkileşimler, farklı tekniklerin kullanılması ve bu kaynakların işlenmesi sonucu oluşan yemek kültürü, Adana ve yöresinde gastronomik alanda oldukça fazla unsur oluşmasını sağlamıştır (İlhan, 2019). Adana insanı da çeşitli mutfak kültürleriyle beslenen mutfağını, kendi yetenekleriyle öğrendikleri yemeklerin bir sentezini yaparak kendi damak zevkine uygun özgün bir Adana mutfağı oluşturmuştur (Dinler, 2019).

Adana'nın sahip olduğu iklimsel ve coğrafi özelliklerinden dolayı yöre halkı 4 mevsim dış mekânlarda, kamusal alanlarda vakit geçirebilmektedir. Sokak yemeklerinin çeşitliliği ve bölge insanı tarafından yoğun şekilde tüketilmesi sokak yemekleri kültürünün gelişmesine ve kendine has sokak yiyeceklerinin

oluşmasına neden olmuştur. Sokakta satılan yiyecekler tezgâhlarda, mobil araçlarda ya da tablalarda satılmaktadır. Kentte yaşayan insanların günlük yaşam biçimi kentsel gıda sisteminin bir parçasını oluşturmaktadır.

Festivaller, özel günler, sabah kahvaltıları, akşam yemekleri ve atıştırmalıklar gibi birçok gıda tüketimi de kentte yemek yeme kültürünü meydana getirmiş ve Adana'nın zengin bir gıda peyzajına sahip olmasını sağlamıştır. Ortaya çıkan yerel gıda sistemi sokak yiyeceklerinin üç öğünden ziyade günün 24 saati boyunca tüketildiği bir ortam yaratmıştır.

2.2. Adana Sokak Yiyecekleri

Sokak yiyeceği sokaklarda ve açık alanlarda satılan hazır yiyecek ve içeceklerin genel adıdır (Ballı, 2016). Türk yeme kültürünün bir parçası olan ayakta atıştırmak veya sokak yiyecekleri tüketme alışkanlığı Adana'daki gıda peyzajının oluşmasındaki en temel etken olmuştur (Ballı, 2016).

Şekil.2. Sokak yemekleri (Kişisel arşiv, 2021).

Karbonhidrat ağırlıklı olan gıdalara ek olarak Adana'nın verimli tarım topraklarında yetişen meyve-sebze çeşitleri ve kuruyemişler sokak satıcıları tarafından sabit veya sokaklarda gezerek satılmaktadır. Et yemekleri açık alanlarda tüketilmekte, kuruyemişler ve meyveler tablalardan satın alınmakta, içecekler ayakta alınarak dolaşarak veya yerinde tüketilmektedir. Sağlıklı olduğu düşünülerek tüketilen sokak içecekleri şalgam, ayran, aşılama ve taze sıkılmış meyve sularıdır. Seyyar araçlarda ise erik, badem, karpuz, çilek, muz, kavun, elma, portakal, mandalina, mısır, kivi ve dikenli incir meyveleri satılmaktadır.

2.3. Adana Sokak Satıcıları

Saha çalışmasında sokak satıcıları ile yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sokak satıcılarına aşağıdaki sorular sorulmuştur;

1. Ürünleri nereden temin ediyorsunuz?
2. Satışları nerede gerçekleştiriyorsunuz?
3. Pandemi öncesinde ne kadar satış yapıyordunuz? Şimdi ne kadar satış yapıyorsunuz?

Kuruyemiş (Fıstık) seyyar satıcısı: Dokuz kardeş seyyar satıcılık yaptıklarını ve çarşının bazı bölgelerinde (Çetinkaya, Pastane, Girne Hamamı, Melekgirmez ve Büyükpostane civarında) sabit satış yaptığını belirtmiştir. Fıstığı obalar caddesinde bulunan toptancıdan aldığını ve yürüyerek 10 dakika ile buraya gelerek (Melekgirmez) akşam yasağa kadar satış yaptığını ama günden güne satışların değiştiğini ifade etmiştir. Pandemi öncesi ve sonrası satışlarındaki değişimi ise pandemide mağdur olduklarını belirterek yorumlamıştır. Öncesinde 200 kilo sattığını ama şimdi 30 kilo satışı ancak yapabildiğini ve satın alanların kapalı olmadığı için fıstık almadıklarını belirtmiştir.

Kuruyemiş (Hurma ve fıstık) seyyar satıcısı; pandemi sırasında 500-600 lira arasında değişen günlük kazancının pandemiden önce günlük 1000 lirayı bulduğunu belirtmiştir. Kocavezir'deki toptancıdan aldığı ürünleri yürüyerek çarşıda (Melekgirmez) sattığını ifade etmiştir.

Meyve (Erik) seyyar satıcısı; pandemiden önce 100-150 lira olan günlük kazancının pandemi sürecinde 50-60 lira arasında değiştiğini, Obalar caddesinde toptancıdan aldığı ürünleri diğer seyyar satıcılar gibi çarşıda gezerek sattığını belirtmiştir. Erik satıcısı diğer satıcılardan farklı bir noktada (Çetinkaya) sabit olarak satış yaptığını anlatmıştır.

Şalgam, ayran ve simit satıcısı ise Şakirpaşa semtinden kendilerine ait şalgamı getirip satış yaptığını ifade etmiştir. Hastalığa iyi geldiği düşünüldüğü için pandemiyle birlikte şalgam suyu ve ayran satışlarının arttığını belirtmiştir. Sabit satışı Çakmak caddesinde yaptığını ifade etmiştir.

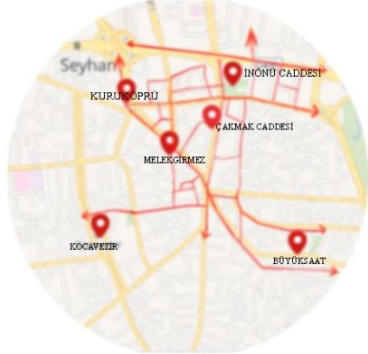
Şekil.3 Pandemi sürecinde Adana sokaklarındaki seyyar satıcılar (Kişisel arşiv, 2021).

Yapılan saha görüşmeleri ile seyyar satıcıların satışları ve güzergâhları hakkında da bilgi alınmıştır. Görüşmeler sonrasında edinilen bilgiler, saha gözlemleriyle geliştirilmiş (hafta içi ve hafta sonu, her günün farklı saatlerinde) ve kentteki seyyar satıcıların bulunduğu bölgeler belirlenerek fotoğraflanmış, sokak yiyecekleri çeşitleri ile sunum biçimleri incelenmiştir (Şekil 4). Sokak satıcılarının kent merkezindeki beş bölgeyi (Kuruköprü, İnönü, Melekgirmez, Çakmak ve Büyüksaat) kullandıkları gözlenmiş ve bu gözlemler yol güzergâhları, mesafeleri ve kullanım alanlarını gösteren haritalar ile anlatılmıştır (Şekil 5).

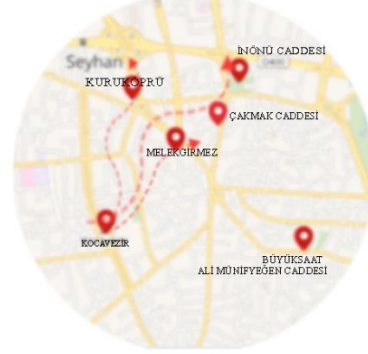

Şekil.4 Seyyar satıcıların satış alanları ve satılan yiyecek türleri

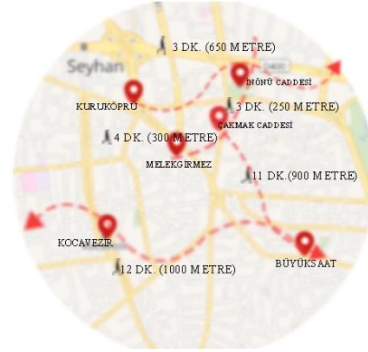
SEYYAR SATICILARIN BULUNDUĞU ANA YOL VE ARA YOLLAR

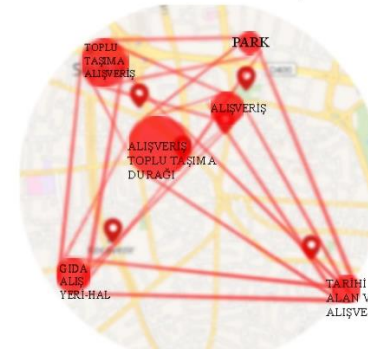
SEYYAR SATICILARIN BULUNDUĞU ALANA GELİŞ GÜZERGAHLARI

SEYYAR SATICILARIN BULUNDUĞU NOKTALAR ARASINDAKİ MESAFE

SEYYAR SATICILARIN BULUNDUĞU CADDELERİN KULLANIM AMAÇLARI

Şekil.5 Seyyar satıcıların kent içinde buldukları yerler

Farklı dönemlerde yapılan saha çalışmalarında alanda bulunan satıcılar sayılmış ve Tablo.1’ de belirtilen aralıklardaki kadar satıcının sahada olduğu belirlenmiştir.

Bulunduğu bölge	Ortalama sayısı
Kuruköprü Caddesi	13-15
İnönü Caddesi	5-7
Çakmak Caddesi	12-15
Melegirmez	12-16
Büyüksaat	10-12

Tablo.1 Çalışma sahalarındaki seyyar satıcı sayıları

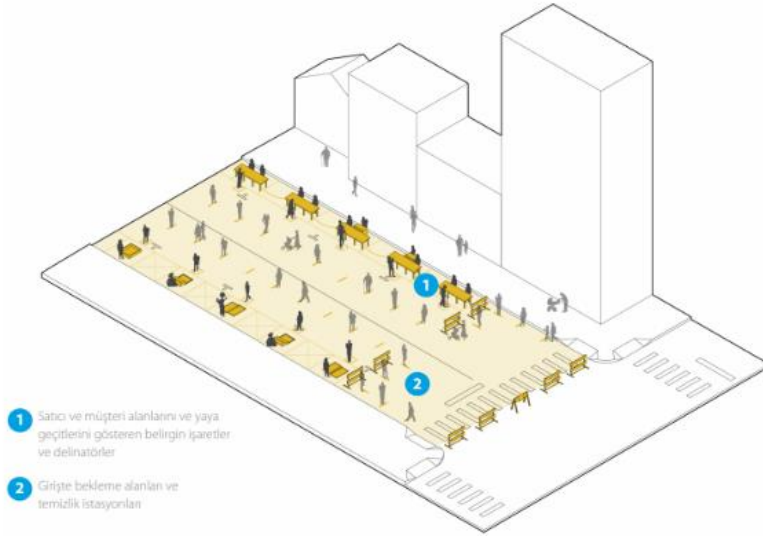
3. GELECEK İÇİN DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Yapılan saha çalışmaları ve yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler, gıda çeşidine veya gıdanın sağlıklı/sağlıksız olarak algılanma biçimine göre az veya çok tüketildiğini göstermiştir. Örneğin, şalgam içeceğinin sağlığa faydalı olduğu düşünüldüğü için tüketiminde artış olmuştur. Kuruyemiş gibi açık olarak satılan sokak yiyeceklerinin hijyenik olmadığı düşünüldüğünden tüketimi azalmıştır. Bu kapsamda seyyar araçlarda açık olarak satılan sokak yiyeceklerinin tüketimi büyük ölçüde azalmıştır. Gıdanın kendisine ait hijyenin dışında sunulma biçimi ve sunulduğu mekânın niteliği de bir tercih sebebi olmuştur. Sokakta satılan gıdaların tüketimi azalırken kapalı mekânlarda yapılan yeme içme faaliyetlerinin açık mekânlara taşındığı da görülmüştür.

Günümüzde sokak yemeklerinin tüketimine dayalı yaşam tarzı ve bu sunum biçiminin mekânsal niteliği kentliler için önem taşımaktadır. Gerekli hijyen koşullarına sahip yerel gıdaların güvenli ve nitelikli mekânsal altyapı ile açık havada servis edilmesi kentteki yaşam kalitesini arttırmaktadır. Dünyada geçici ya da sabit satış mekânların sokak yiyeceklerinin satıldığı kamusal mekânların kentliler tarafından tercih edildiğini gösteren çok sayıda örnek de bulunmaktadır.

Pandemi sürecinde tüm dünyada kapalı mekânlarda satış yapan dükkânların yeme içme faaliyetlerini genişletilmiş dış mekânlarda sürdürmelerine ilişkin çok sayıda yaklaşım geliştirilmiştir (Şekil 7). Bu kapsamda, Adana’da zaten var olan sokakta yemek yeme kültürünün korunması önem taşımaktadır. Çalışmada yapılan tespitler seyyar satıcıları odağına almış olmakla birlikte; sokak yemeği faaliyetlerinin sabit, geçici veya seyyar olarak üç farklı biçimde gerçekleştiği görülmüştür. Bu nedenle bu üç farklı biçimi odağına alan yaklaşımların geliştirilmesi önerilmektedir.

Sabit ve geçici sokak yemekleri satan satış noktalarının genişletilmiş kaldırımlar üzerinde kendilerine ait noktalar üzerinde farklı sokaklar üzerinde yerleştirilmesi yerinde olacaktır.

- 1 Satıcı ve müşteri alanlarını ve yaya geçişlerini gösteren belirgin işaretler ve delinatörler
- 2 Girişte bekleme alanları ve temizlik istasyonları

Şekil.7, NACTO and Global Designing Cities Initiative, 2020

Seyyar satış birimlerinin gıda hijyeni için yerden yükseklik, sıcak etkisi ile bozulmayı önleyici soğuk hava deposuna sahip olmasının yanı sıra renk ve tasarım kodlarına sahip olması gerekmektedir.

Adana'nın büyük ölçüde yerel gıdaya dayalı bu gıda kültürünü kayıt altına almak, gıda güvenliğini ve gerekli mekânsal standartları sağlayarak devam ettirmek gerekmektedir. Dünyanın birçok kentinde geliştirilmeye çalışılan "foodscape" kavramının ülkemizde sahip olduğu büyük potansiyeli ortaya koymak açısından Adana kenti büyük bir potansiyel taşımaktadır.

4. KAYNAKLAR

Ballı, E. (2016). Gastronomi Turizmi Açısından Adana Sokak Lezzetleri. Journal Of Tourism And Gastronomy Studies, 4(Special Issue 1), 3-17.

Bektarım, N., Çakıcı, A. C., & Ballı, Ö. Ü. E. (2018). Sokak Lezzetleri Tüketim Sıklığı.

Dinler, B. V., & İlhan, İ. (2019). Adana İli Gastronomik Kimliğinin Destinasyon Markalaşması Açısından Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi, (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi).

Kalyoncu, G. (2020). Pandemi ve Post Pandemi Dönemi Tarım ve Gıdaya Bakış, Sivil Sayfalar, Nisan 2020.

Koca, Arife & Tural (2021). O. Covid 19 Salgını Sürecinde Değişen Dinamikler Üzerinden Yeni Kamusal Alan Olasılıkları. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 11(2), 360-377.

NACTO and Global Designing Cities Initiative. (2020). Streets For Pandemic Response and Recovery.

Roea, M., Herlin, I. S. and Speak, S. 2016. Identity, Food and Landscape Character In The Urban Context, Landscape Research, Vol. 41, No: 7, 757-772

Sibel, O. Ğ. U. Z., Ballı, E., & Buzcu, Z. Yerel Halkın Sokak Lezzetlerine Karşı Algıları: Adana Örneği. Turizm Akademik Dergisi, 7(2), 107-121.

8. OTURUM A SALONU

YÖNTEM

OTURUM BAŞKANI: DOÇ.DR. SULTAN SEVİNÇ KURT

KONAKOĞLU

PAYLAŞIMLI BİSİKLET KULLANIMINA DAYALI KENTSEL TURİZM VE REKREASYON GELİŞİMİ: GÜNEY ANKARA ÖRNEĞİ

Gözde Ok¹, Çağla Açelya Bakkaloğlu², Cemre Korkmaz³, Gülşah Saydam⁴, Ecem Dünder⁵, Şükran Şahin⁶

^{1,2,3,4,5,6}Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

This study focuses on shared cycling within the scope of tourism and recreation activities in urban areas. The possibilities of shared cycling for the center-south region located within the borders of the Çankaya district of Ankara city were investigated in accordance with a developed method which involve weighted and multivariate decision-making processes based on criteria within the scope of urban landscape character, climate, urban morphology, transportation infrastructure, traffic, open and green spaces, and archaeological and historical resources. Within the scope of the method, it is aimed to carry out the cyclist travel along the street landscapes defined by the original design and identity, and to visit the urban open and green spaces and historical and archaeological focuses throughout this journey. The research results reveal the possible shared and narrated bicycle network for cyclists with the average physical condition. The criteria and evaluation method used in the study can benefit experts, decision-makers, and investors who are influential in maximizing the use and usability of shared bicycles for tourism and recreation in cities.

Keywords: City, Shared Cycling, Tourism, Recreation, Open and Green Space System, Historical and Archaeological Resources

1. GİRİŞ

Kentler; doğal ya da yarı-doğal ekosistemlerin yapıları çevrelere dönüşmesi, enerji tüketimi ve ulaşım aktiviteleri sonucunda büyük miktarlarda karbondioksit salınımına neden olarak, küresel karbon döngüsüne önemli ölçüde etki etmektedir (Ok, 2019; Strohbach vd. 2012). Kentsel nüfusun artması, kentlerin plansız büyümesi ve motorlu araç kullanımının fazlalaşması sonucunda hem insan sağlığını hem de kent hayatını olumsuz etkileyen ve yaşam kalitesini düşüren pek çok sorun ortaya çıkmıştır.

Yüksek oranda motorlu araç kullanımının insan hayatına ve kentlere getirdiği sorunlara karşılık motorsuz ulaşım türleri ve özellikle bisiklet ulaşımı faydalı bir çözüm olarak görülmektedir (Forester, 1994; İyınam ve İyınam, 1999; Mert ve Öcalır, 2010; Ok, 2019; Uslu vd. 2009; Uz ve Karaşahin, 2004).

Ulaşım planlaması yapılırken; kentin ve kent insanının ihtiyaçlarını sağlamak, insan, araç ve eşyaların hızlı, konforlu, ekonomik, güvenli, çevreye zarar vermeyen, gürültüsüz ve düşük maliyetli, dışa bağımlı olmadan taşınmasına imkân sağlayacak yöntemlerin oluşturulması gerekmektedir (Ankaya ve Aslan, 2020; Aydoğan, 2018; Mert, 2007). Bisiklet kullanımı insanların beden ve ruh sağlığına katkı sağlamanın

yanı sıra artık küresel çevre sorunlarına neden olan motorlu taşıt kullanımına da bir alternatif sunmaktadır (Ok, Köse ve Şahin, 2021).

1.1. Çalışmanın Amaç ve Kapsamı

Bu çalışmada, kentsel alanlarda turizm ve rekreasyon faaliyetleri kapsamında paylaşımlı bisiklet kullanımı üzerine odaklanılmıştır. Bu kapsamda geliştirilen bir yöntem çerçevesinde Ankara kentinin Çankaya ilçesi sınırlarında yer alan merkez-güney bölgesi için paylaşımlı bisiklet kullanım olanakları araştırılmıştır. Geliştirilen yöntem, kentsel peyzaj karakteri, iklim, kent morfolojisi, ulaşım alt yapısı, trafik, açık ve yeşil alanlar ile arkeolojik ve tarihi kaynaklar kapsamındaki ölçütlere dayalı, ağırlıklı ve çok değişkenli karar verme süreçlerini içeren analiz ve değerlendirmeleri içermektedir. Önerilen paylaşımlı bisiklet kullanımı, belirli aralıkta ve mesafedeki klasik bisiklet kullanımına elverişli olmayan seyahat aralıkları için ilave ve sürdürülebilir teknolojik alt yapıyı da içermektedir.

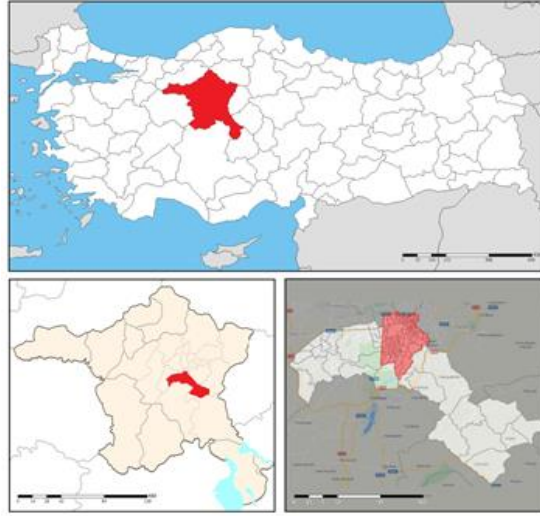
Araştırma kapsamında Ankara kenti için kullanıcı seyahatinin, özgün tasarım ve kimlikle tanımlanan cadde peyzajları boyunca gerçekleştirilmesi ve bu seyahat boyunca kentsel açık ve yeşil alanlar ile tarihi ve arkeolojik odakların ziyaretinin sağlanması hedeflenmektedir. Güney Ankara sınırı içinde yaratılan bu yeni rotalar vasıtasıyla Ankara'nın turistik özelliğinin ön plana çıkarılması, araştırmanın amaçları arasındadır.

Güney Ankara bölgesi için yapılan bu çalışmada ortalama fiziki duruma sahip bisiklet kullanıcılarına yönelik paylaşımlı ve hikâyelendirilmiş olası bisiklet ağı ortaya konmuştur. Yapılan literatür çalışmaları ile çeşitli parametreler ortaya konmuş ve bu parametrelerin değerlendirilmesi sonucunda potansiyel bisiklet rotaları belirlenmiştir.

Kentsel alanlarda ulaşım ile bütünleşik turizm ve rekreasyonel hareketlilikte bisiklet kullanımının teşvik edilmesi, bir yandan hava kirliliği, araç yoğunluğu, araç kazaları, trafikten kaynaklanan gürültü gibi sorunların azaltılmasına, diğer yandan insanların ruh ve beden sağlığının iyileştirilmesine olumlu katkılar sağlayabilir. Çalışmada kullanılan kriterler ve değerlendirme yöntemi, paylaşımlı bisikletlerin şehirlerde turizm ve rekreasyon amaçlı kullanımını ve kullanılabilirliğini en üst düzeye çıkarmada etkili olan uzmanlara, karar vericilere ve yatırımcılara fayda sağlayabilir.

2. ÇALIŞMA ALANI

Çalışma alanı, Ankara kentinin Çankaya ilçesi sınırlarında yer alan merkez-güney bölgesini kapsamaktadır. Kuzey'de demiryolu, Kuzeydoğu'da Çankaya ilçe sınırı, Doğu ve Güneydoğu'da İmrahor Vadisi sirtları, Güney'de Eymir Gölü ve Oran Mahallesi sınırı, Batı'da ise Mevlana Bulvarı çalışma alanını sınırlamaktadır. Çalışma alanının konumu Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 11. Çalışma Alanının Konumu ve Sınırı

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmada; çalışma alanı için paylaşımlı bisiklet kullanım olanakları araştırılmıştır. Geliştirilen yöntem; eğim, yol trafik yükleri, yol genişlikleri, ulaşım olanaklarına yakınlık, tarihi ve kültürel noktalara olan mesafe gibi ölçütlere dayalı, ağırlıklı ve çok değişkenli karar verme süreçlerini içeren analiz ve değerlendirmelerden oluşmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar ve analizler doğrultusunda Güney Ankara bölgesi için bisiklet rotaları önerilmiştir. Çalışma için belirlenen yöntem aşağıda yer almaktadır.

3.1. Envanter Aşaması

1. Aşama: Odakların / durakların belirlenmesi

- Tarihi ve kültürel öğeler
- Doğal odaklar

2. Aşama: Uygun ulaşım altyapısının zaman (mevsimsel) ve mekân kapsamında belirlenmesi (eğim, yol tipleri - genişliğine göre, yol tipleri - trafik yüküne göre)

3. Aşama: Taşıma kapasitesi. (Trafik yükü: gözleme dayalı)

3.2. Koridorların Belirlenmesi Aşaması

1. Aşama: Değerlendirme ölçütleri

- Eğim
- Yolların genişliklerine göre sınıflandırılması
- Yol trafik yükleri
- Yeşil alanlara yakınlık

- Tarihi ve kültürel turizm / rekreasyon kaynaklarına yakınlık
2. Aşama: Toplanma, bisiklet alma ve bırakma yerleri ile rota boyunca acil çıkış durumları için gerekli veriler;
- Toplu taşımaya yakınlık (metro ve otobüs durakları)
 - Ankara kent kimliği unsurlarına yakınlık
 - Duraklara yakınlık

3.3. Değerlendirme Ölçütleri Ağırlık Puanlaması Aşaması

1. Aşama: eğim puanlaması.
2. Aşama: eğimi çok uygun ve uygun alanlar üzerinde diğer ölçütlerin puanlanması.

3.4. Alt Ölçütlerin Puan Standartlarının Belirlenmesi Aşaması

Belirlenen değerlendirme ölçütleri ve kriterlerine ait puanlandırmalar Çizelge 1'de yer almaktadır. Buna göre; çok uygun alanlar: 5, uygun alanlar: 3, uygun olmayan alanlar: 1 puan olarak değerlendirilmiştir.

3.5. Potansiyel Rotaların Belirlenmesi Aşaması

1. Aşama: Deneysel ve gözlemsel rota
2. Aşama: CBS analizlerine dayalı değerlendirme
3. Aşama: Bütünleşik değerlendirme

3.6. Rotaların Temalandırılması - Güzergâhların Tespiti Aşaması

Çizelge 1. Değerlendirme ölçütleri ve kriterlerine ait puanlandırmalar

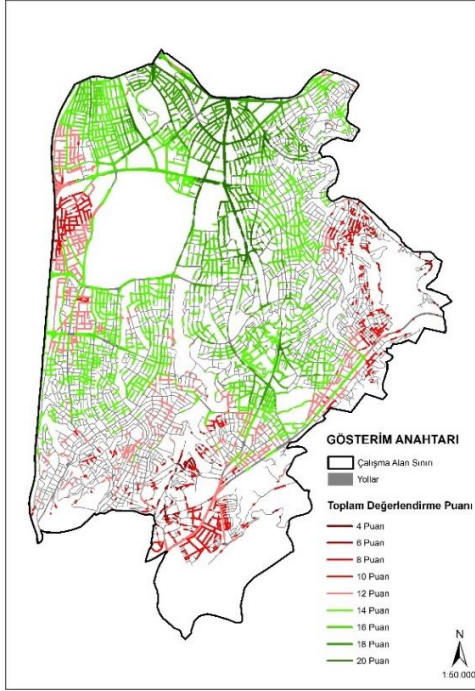
Değerlendirme Ölçütü	Değerlendirme Kriteri	Puan
Eğim	% 0 - 3	5 Puan
	% 3 - 6 (kısa mesafe)	3 Puan
	% 6 >	1 Puan
Yolların genişliklerine göre sınıflandırılması	En yüksek genişlik	5 Puan
	Orta genişlik	3 Puan
	En düşük genişlik	1 Puan

Yol trafik yükleri	Düşük trafik yükü	5 Puan
	Orta trafik yükü	3 Puan
	Yüksek trafik yükü	1 Puan
Yeşil alanlara yakınlık	0-500 m	5 Puan
	500 m-1500 m	3 Puan
	1500 m >	1 Puan
Tarihi ve kültürel turizm / rekreasyon kaynaklarına yakınlık	0-500 m	5 Puan
	500 m-1500 m	3 Puan
	1500 m >	1 Puan
Toplu taşımaya yakınlık (metro ve otobüs durakları)	0-500 m	5 Puan
	500 m-1500 m	3 Puan
	1500 m >	1 Puan

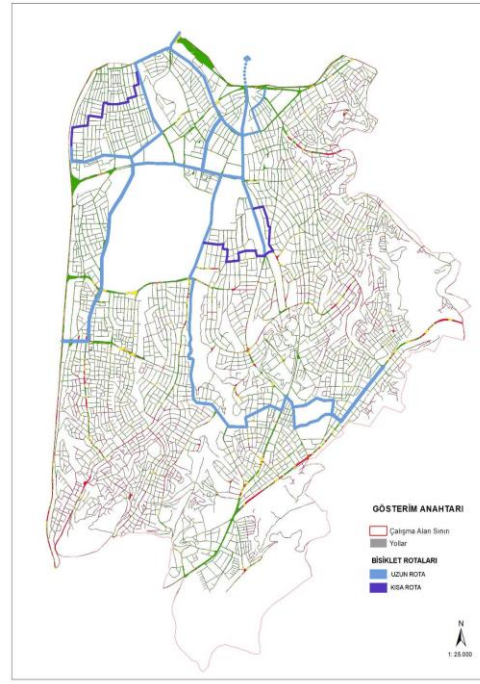
4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmada geliştirilen yöntem kapsamında; eğim, yol genişlikleri, ulaşım olanaklarına yakınlık ile tarihi ve kültürel noktalara olan mesafe gibi ölçütlere dayalı olarak gerçekleştirilen çok aşamalı analizler sonucunda ortaya konulan değerlendirme ölçütleri puanlama haritası, Şekil 2'de yer almaktadır. Bu harita CBS analizleri sonucunda oluşturulmuştur. Yol trafik yüklerinin de bu parametrelere dahil olduğu gözleme dayalı olarak oluşturulan bisiklet rotası haritası ise Şekil 3'te yer almaktadır. Sonuç olarak; yapılan araştırmalar ve analizler bütünlük olarak değerlendirilerek Güney Ankara bölgesi için temalandırılmış paylaşımlı bisiklet rotaları önerilmiştir (Şekil 4).

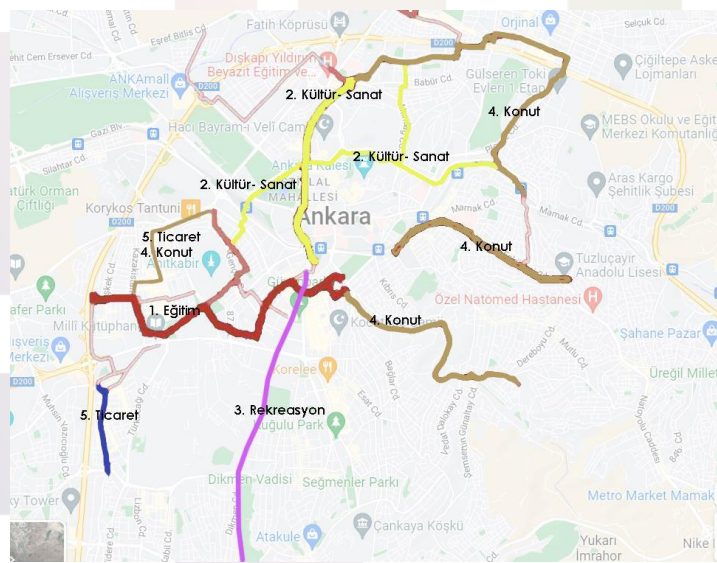
DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ PUANLAMA HARİTASI

BİSİKLET ROTASI HARİTASI

Şekil 2. Değerlendirme ölçütleri puanlama haritası (Orijinal, 2023) Şekil 3. Bisiklet rotası haritası (Orijinal, 2023)

Şekil 4. Temalandırılmış paylaşımlı bisiklet rotaları (Orijinal, 2023)

5. KAYNAKLAR

Kullanılan kaynakların tamamı, tam metinde kaynaklar bölümünde verilecektir.

Ankaya, F.Ü. ve Aslan, B.G. (2020). Kent İçi Ulaşımında Bisiklet Yollarının Planlaması; Dünya ve Türkiye Örnekleri. Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi, Sayı 3(1): 1-10 (2020).

Aydoğan, G.Y. (2018). Kent içi Ulaşımında Bisikletin Yeri Ve Bisiklet Yollarının Planlanması: Aydın Kenti Örneği, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

Forester, J. (1994). Bicycle Transportation: A Handbook For Cycling Transportation Engineers. . The Mit Press, Cambridge, Massachusetts.

İyınam, Ş. ve İyınam A.F. (1999). Kentiçi Ulaşımında Bisiklet Kullanımı. 2. Ulusal Kentsel Altyapı Sempozyumu, Adana, 18-20 Kasım.

Mert, K. (2007). Konya'da Bisiklet Ulaşımı Planlama ve Uygulama Sürecinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Mert, K. ve Öcalır, V.E. (2010). Konya'da Bisiklet Ulaşımı: Planlama Ve Uygulama Süreçlerinin Karşılaştırılması. Metu Jfa, 27:1, Sf. 223-240.

Ok, G. (2019). Kültürel Peyzaj Koridoru Olarak Şehirlerarası Bisiklet Güzergahı Planlaması Ve Tasarım İlkeleri: İzmir - Çanakkale Güzergahı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.

Ok, G., Köse, Y., ve Şahin, Ş. (2021). Determination Of Bicycle Routes On The Basis Of Natural Landscape Sensitivity: Isparta Eğirdir Kovada Stream Catchment. CEDESU 2021, 2nd International City And Ecology Congress Within The Framework Of Sustainable Urban Development. December 2-3, 2021, Trabzon, Turkey.

Strohbach, M. A. (2012). The Carbon Footprint Of Urban Green Space. A Life Cycle Approach. Landscape And Urban Planning 104(2): 220-229.

Uslu, C., Altunkasa M.F., Boyacıgil, O. ve Konaklı, N. (2009). Adana Kuzeybatı Üst Kentsel Gelişme Alanında Bisikletli Bağlantı Olanaklarının Değerlendirilmesinde Çözümlemeli Bir Yaklaşım. . Ekoloji, 18:70, Sf. 57-66.

Uz, V.E. ve Kardeşahin, M. (2004). Kentiçi Ulaşımında Bisiklet. Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı 429, Sf 41-46.

BİR MAHALLE PARKI ÖRNEĞİNDE EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN İRDELENMESİ: GİRNE KÜLTÜR PARK/İZMİR

Dr. Merve Özeren Alkan¹

¹Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir, Türkiye

ABSTRACT

This study examined the regulating ecosystem services offered by a neighborhood park. The regulating ecosystem services of Girne Culture Park, which has a surface area of 2 hectares in İzmir-Karşıyaka, are calculated. It has been revealed that 64.4 kg of air pollution is eliminated annually, 313.1 tons of carbon is stored, 2.4 tons of oxygen is produced, and 66.1 m³ of runoff is avoided by 424 plants in the park. It is hoped that the results will be a guide for city managers and policy makers in increasing the ecosystem services that can be obtained through urban green spaces.

Keywords: Ecosystem services, İzmir, Karşıyaka

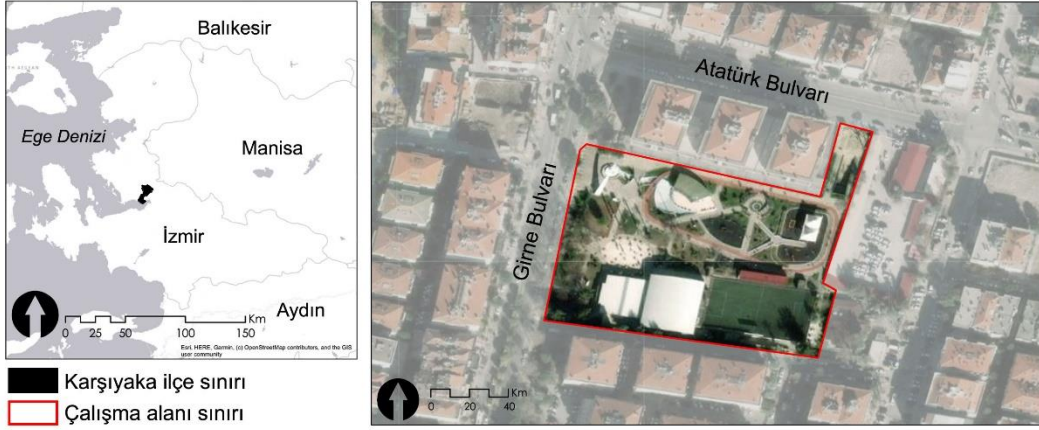
1. GİRİŞ

Ekosistem hizmetleri insanların ekosistemlerden elde ettiği faydalardır. Ekosistem hizmetleri, kaynak sağlayan, düzenleyici, kültürel ve destekleyici hizmetler olmak üzere dört ana kategoride sınıflandırılmaktadır. Kaynak sağlayan hizmetler, insanların ekosistemlerden elde ettiği gıda, yakıt, tatlı su ve genetik kaynaklar gibi ürünlerdir. Düzenleyici hizmetler, insanların hava kalitesinin korunması, iklim düzenlemesi, erozyon kontrolü, insan hastalıklarının düzenlenmesi ve su arıtma dâhil olmak üzere ekosistem süreçlerinin düzenlenmesinden elde ettiği faydalardır. Kültürel hizmetler, insanların ruhsal zenginleşme, bilişsel gelişim ve eğlence yoluyla ekosistemlerden elde ettikleri maddi olmayan faydalardır. Destekleyici hizmetler ise birincil oksijen üretimi ve toprak oluşumu gibi diğer tüm ekosistem hizmetlerinin üretimi için gerekli olan hizmetlerdir (MEA, 2005). Kentsel yeşil alanlar, çok sayıda ekosistem hizmeti sağlayarak kent ekosistemlerinin sürdürülebilirliğini sağlamada önemli bir rol oynamaktadır (Liu ve Russo, 2021; Pinto ve diğerleri, 2022). Bu araştırmada bir mahalle parkı örneğinde karbon depolama, oksijen üretimi, hava kalitesinin iyileştirilmesi gibi düzenleyici ekosistem hizmetleri irdelenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

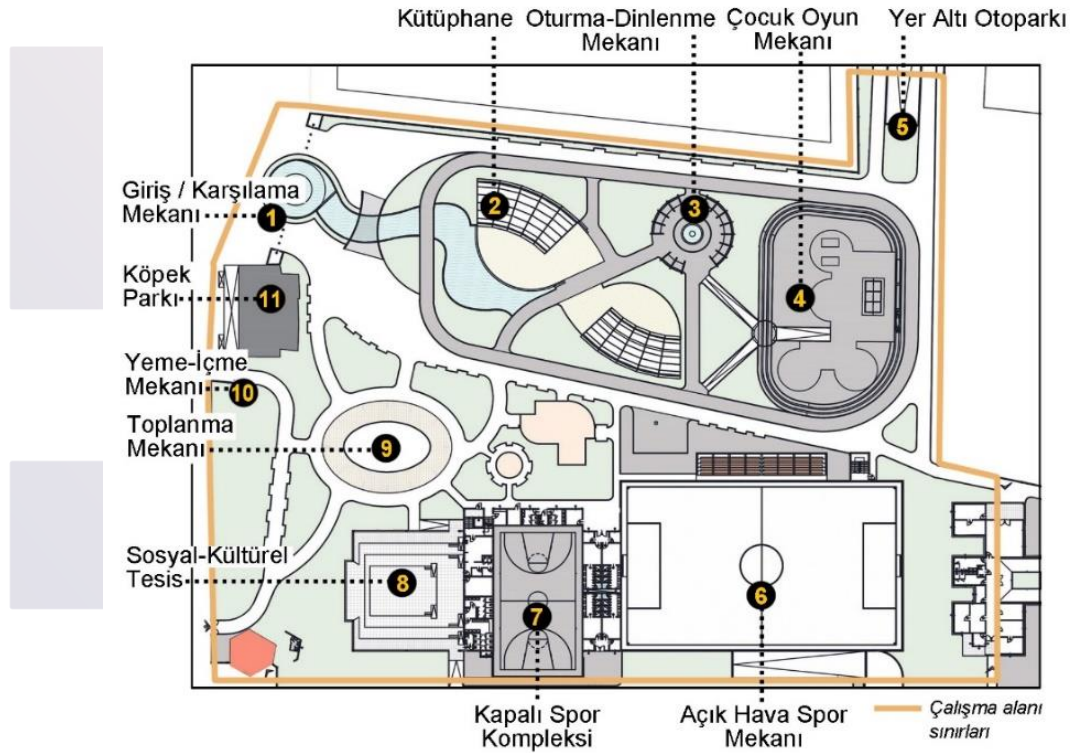
2.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini İzmir kenti Karşıyaka ilçesi Bahriye Üçok Mahallesi'nde yer alan 2 hektar yüzölçümüne sahip bir mahalle olan Girne Kültür Park oluşturmaktadır (Şekil 1). 2014 yılında hizmete açılan park, kuzeyde Atatürk bulvarı, doğuda Girne bulvarı, batı ve güneyde yerleşim alanları ile çevrili olup çeşitli alt mekânlara sahiptir (Şekil 2 ve Şekil 3).

Şekil 1. Çalışma alanının coğrafi konumu

Çalışmanın diğer materyalleri ise parktaki bitki varlığının tespitinde kullanılan envanter formu ve parkın ekosistem hizmetlerinin hesaplanmasında kullanılan i-Tree yazılımının i-Tree Eco 2022_6.1.46 modülüdür (USDA Forest Service, 2022).

Şekil 2. GİRME KÜLTÜR PARKI alt mekânları

Şekil 3. Çalışma alanından bir görünüm

2.2. Yöntem

Girne Kültür Parkı'nın ekosistem hizmetlerinin hesaplanmasında Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı Orman Hizmetleri (USDA Forest Service) tarafından geliştirilen, bitki varlığının sağladığı ekosistem hizmetlerini tahmin etmek için ağaç ölçümlerinin ve diğer verilerin girdi olarak değerlendirildiği i-Tree Eco modeli kullanılmıştır.

i-Tree modeli, dünya genelinde ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesi konusunda yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir (Baró ve diğerleri, 2015; Intasen ve diğerleri, 2017; Coşkun Hepcan ve Hepcan, 2017; Graça ve diğerleri, 2018; Tuğluer ve Gül, 2018; Selim ve Atabey, 2020; Song ve diğerleri, 2020). Model, bir çalışma alanındaki kentsel ormanın veya ağaç varlığının yapısını ve çevresel etkilerini ölçmek için yerel saatlik hava kirliliği verileri ve meteorolojik verilerle birlikte bitki varlığının envanterinden elde edilen saha verilerini kullanır (USDA Forest Service, 2021). Model aracılığıyla ağaçların karbon tutma kapasitesinin ve oksijen üretiminin, yaprak yüzey alanının, temizlediği hava kirliliği miktarının, yüzey akışa geçen yağış suyu miktarını azaltma kapasitesinin ve diğer birçok parametrenin hesaplanması mümkün olmaktadır.

Çalışmanın yöntemi 10 aşamadan oluşmaktadır (Şekil 4). İlk aşama olan çalışma alanının seçilmesinde Girne Kültür Parkı'nın Karşıyaka ilçesinin yüzölçümü en geniş kentsel yeşil alanlarından biri oluşu, bitki varlığının nicelik olarak zengin oluşu, alt mekânlarının çeşitliliği, farklı yaş gruplarından kullanıcılar için çekim noktası olması gibi diğer özellikleri etkili olmuştur.

Takip eden aşamalarda parkın ekosistem hizmetlerinin hesaplanmasına aracılık edecek olan i-Tree Eco modülünde kullanılmak üzere veriler hazırlanmıştır. Sahada yapılan envanter çalışması, 2022 yılında ilkbahar, yaz, sonbahar mevsimlerinde gerçekleştirilmiş olup bitkilerin türü (bilimsel adı), boyu, taç çapı, tacın yerden yüksekliği, gövde genişliği, sağlıklı taç oranı bilgileri değerlendirme kriteri olarak belirlenmiştir. Sahada toplanan veriler envanter formuna kaydedilmiş, manuel olarak i-Tree Eco modülüne tanıtılmış ve parkın sağladığı ekosistem hizmetlerine ilişkin bir analiz raporu temin edilmiştir.

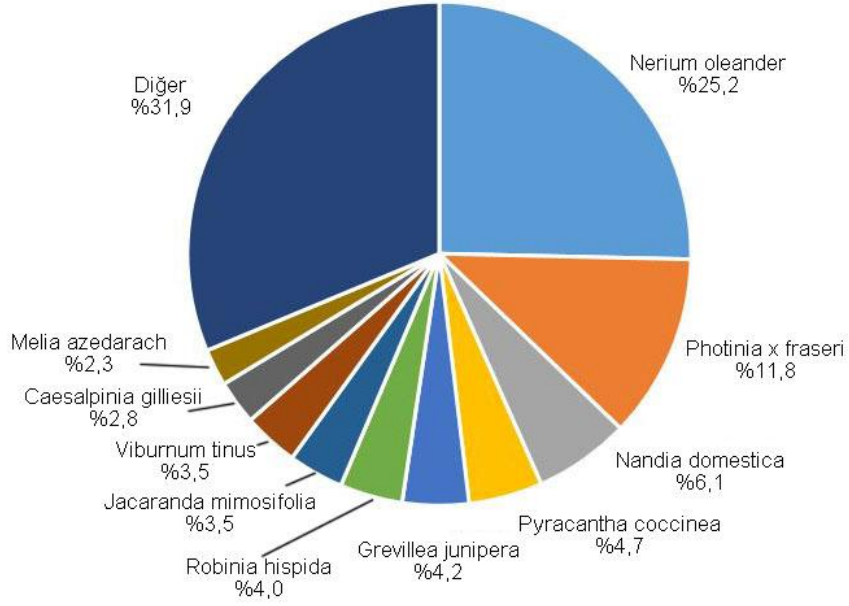
Son aşamalarda elde edilen veriler değerlendirilerek yeşil alanların kentlere ve kentlilere sağladığı faydalar üzerine önerilerde bulunulmuştur.

Şekil 4. Yöntem akış şeması

3. BULGULAR

Yapılan analizlerde çalışma alanı olan Girne Kültür Park'ta 424 adet bitki varlığı olduğu tespit edilmiştir. Parkta en yaygın olan 3 tür çalı formunda olup sırasıyla *Nerium oleander* (%25,2), *Photinia x fraseri* (%11,8) ve *Nandina domestica* (% 6,1)'dir. Yaygın olan diğer bitkiler ise sırasıyla *Pyracantha coccinea*, *Grevillea junipera*, *Robinia hispida*, *Jacaranda mimosifolia*, *Viburnum tinus*, *Caesalpinia gilliesii*'dir (Şekil 5).

Şekil 5. Çalışma alanında yaygın olarak bulunan türler ve tür yoğunlukları

Mevcut türlerin yaprak alanları, karbon depolama miktarları, oksijen üretimi, yüzey akışı engelleme kapasitesi analiz edildiğinde elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

3.1. Yaprak alanı

Girne Kültür Park'ta yer alan 424 bitkinin sahip olduğu toplam yaprak alanı 1,82 hektar olarak hesaplanmıştır. Yaprak alanı bakımından en baskın türler *Photinia x fraseri*, *Platanus orientalis* ve *Ceratonia siliqua*'dır.

3.2. Temizlenen hava kirliliği miktarı

Parktaki bitki taç örtüsünün atmosferden bir yılda atmosferden uzaklaştırdığı hava kirliliği (ozon (O_3), karbon monoksit (CO), nitrojen dioksit (NO_2), 2,5 mikrondan küçük partikül madde ($PM_{2.5}$), 10 mikrondan küçük partikül madde) miktarı 64,44 kg olarak hesaplanmıştır.

3.3. Karbon tutma ve depolama kapasitesi

Parktaki odunsu bitkilerce tutulan yıllık karbon (CO_{2seq}) miktarı 885,9 kg, bitkilerin yaşamları süresince depoladığı karbon (CO_{2stor}) miktarı ise 313,1 ton olarak hesaplanmıştır. Tutulan yıllık karbon miktarına katkıda bulunmada en etkili olan ilk 5 tür *Nerium oleander*, *Salix babylonica*, *Robinia hispida*, *Melia azedarach*, *Gleditsia triacanthos* iken depolanan karbon miktarı bakımından en etkili olan 5 tür *Chamaerops humilis*, *Platanus orientalis*, *Casuarina equisetifolia*, *Laurus nobilis*, *Accacia saligna*'dır.

3.4. Oksijen üretimi

Girne Kültür Parkı'ndaki odunsu bitkilerin yılda 2,4 ton oksijen ürettiği hesaplanmıştır. Oksijen üretimine en çok katkıda bulunan ilk beş bitki türünün ise *Nerium oleander*, *Salix babylonica*, *Robinia hispida*, *Melia azedarach*, *Gleditsia triacanthos* olduğu görülmüştür.

3.5. Yüzey akışa geçen yağış suyu miktarını azaltma kapasitesi

Parkta bulunan ağaç ve çalılıarın, yüzey akışa geçen yağış suyu miktarını yılda tahmini olarak 66,1 m³ azaltmaya yardımcı olduğu belirlenmiştir. Yüzey akışa geçen yağış suyu miktarının azaltılmasında en etkili olan 5 türün ise *Photinia x fraseri*, *Platanus orientalis*, *Ceratonia siliqua*, *Accacia saligna*, *Gleditsia triacanthos* olduğu görülmüştür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

İzmir kenti Karşıyaka ilçesinde yer alan bir mahalle parkında yer alan bitkilerin sundukları düzenleyici ekosistem hizmetlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmanın sonuçları parktaki bitki varlığının bir yılda toplam 64,44 kg zararlı kirleticinin atmosferden uzaklaştırılması, yaşamları boyunca 313,1 ton CO₂'in depolaması ve yılda 2,4 ton O₂ üretimi yoluyla ilçe için önemli bir ekolojik değer taşıdığını ortaya koymuştur. Çalı formu bitkilerin ağaç formu bitkilerden sayıca fazla olduğu parkta bu durumun özellikle yüzey akışa geçen yağış suyu miktarını azaltma kapasitesi ve yaprak alanı bakımından bir avantaja dönüştüğü söylenebilir. Ne var ki karbon tutma ve depolama kapasitesi ve oksijen üretimi bakımından parktaki yüksek boylu, geniş taç çaplı ve geniş gövdeli erişkin ağaçların payının büyük olduğu görülmüştür. Çalışma, yerel yönetimin idaresinde olan Girne Kültür Park'ta gelecek dönemde yapılması planlanan olası yenileme, iyileştirme çalışmaları kapsamında parka katılacak yeni bitki türlerinin seçilmesi bakımından yönlendirici olma potansiyeli taşımaktadır. Buna göre yeşil alanların özne olduğu çalışmalarda ekosistem hizmetleri bakımından değeri yüksek, hava kalitesini iyileştirme, karbon depolama, oksijen üretimi ve yüzey akışa geçen yağış suyunu kontrol etme özellikleri açısından avantaj oluşturan bitki türlerinin seçilmesi önerilmektedir.

5. KAYNAKLAR

Baró, F., Haase, D., Gómez-Baggethun, E. ve Frantzeskaki, N. (2015). Mismatches between ecosystem services supply and demand in urban areas: A quantitative assessment in five European cities, *Ecological Indicators*, 55: 146-158. Doi: 10.1016/j.ecolind.2015.03.013

Coşkun Hepcan, Ç. ve Hepcan, Ş. (2017). Ege Üniversitesi lojmanlar yerleşkesinin hava kalitesinin iyileştirilmesine yönelik düzenleyici ekosistem servislerinin hesaplanması. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 54 (1):113-120. Doi: 10.20289/zfdergi.299257

Graça, M., Alves, P., Gonçaves, J., Nowak, D.J., Hoehn, R., Farinha-Marques, P. ve Cunha, M. (2018). Assessing how green space types affect ecosystem services delivery in Porto, Portugal. *Landscape and Urban Planning*, 170: 195-208. Doi: 10.1016/j.landurbplan.2017.10.007

Intasen, M., Hauer, R. J., Werner, L. P. ve Larsen, E. (2017). Urban forest assessment in Bangkok, Thailand. *Journal of Sustainable Forestry*, 36:2: 148-163. Doi: 10.1080/10549811.2016.1265455

Liu, O. Y., ve Russo, A. (2021). Assessing the contribution of urban green spaces in green infrastructure strategy planning for urban ecosystem conditions and services. *Sustainable Cities and Society*, 68: 1-19. Doi: 10.1016/j.scs.2021.102772

MEA. (2005). Ecosystems and Human Well-Being -Biodiversity Synthesis, Millennium Ecosystem Assessment, Island Press, Washington DC.

Pinto, L. V., Inácio, M., Ferreira, C. S. S., Ferreira, A. D. ve Pereira, P. (2022). Ecosystem services and well-being dimensions related to urban green spaces–A systematic review. *Sustainable Cities and Society*, 85: 1-18. Doi: 10.1016/j.scs.2022.104072

Selim, C. ve Atabey, S. (2020). Kentsel yol ağaçlandırmalarının sağladığı faydaların belirlenmesi: Antalya Atatürk Bulvarı örneği. *Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(Özel Sayı), 235-248. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/849246>

Song, P., Kim, G., Mayer, A., He, R. ve Tian, G. (2020). Assessing the ecosystem services of various types of urban green spaces based on i-tree eco. *Sustainability*, (12)1630:1-16. Doi: 10.3390/su12041630

Tuğluer, M., ve Gül, A. (2018). Kent ağaçlarının çevresel etkileri ve değerinin belirlenmesinde UFORE modelinin kullanımı ve Isparta örneğinde irdelenmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 19(3), 293-307 Doi: 10.18182/tjf.341054

USDA, Forest Service. (2021). *I-Tree Eco User's Manual*. Erişim adresi: https://www.itreetools.org/documents/275/EcoV6_UsersManual.2021.09.22.pdf

USDA, Forest Service. (2022). i-Tree Eco Software 2022_6.1.46. [Bilgisayar yazılımı]. Tedarik edilebileceği adres: <https://www.itreetools.org/i-tree-tools-download>

KENTSEL YAYA ULAŞIMINDA ERİŞİLEBİLİRLİK

H. Gamze Akdoğan¹, Cengiz Uslu²

¹Toros Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mersin, Türkiye

²Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Adana, Türkiye

ÖZET

Kentlerin kurulduklarından bu zamana kadar oluşan yol dokusu kentte yaşamaya devam eder, bu dokular günümüzde birbirine benzeyen yeni kent alanları içinde kentlerin en önemli bölgeleri olarak birçok kentte korunmaya alınmıştır. Yapılı çevrenin herkes için kullanılabilirliğini sağlamak amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılması öncelikli koşul olmakla birlikte uygulayıcıların bu düzenlemeleri benimsemesi ve uygulaması gerekmektedir. Yaya, ulaşım araçlarının entegrasyonu aracılığıyla elde edilebilecek tam ve engelsiz hareket hakkına sahiptir. Erişilebilirlik, sosyal sürdürülebilirliği sağlamada, özellikle yaşlı, çocuk ve engelli bireylerin topluma entegre olmasında önemli bir araçtır. Peyzaj erişilebilirliğinde temel amaç, açık alan kullanımlarının herkes için eşit hizmet vermesini sağlamaktır. Herkes için tasarlanmayan kentsel mekân, bir başka grup için dezavantajlarla dolu olabilmektedir. Özellikle; engelli bireylerin yardım gereksinimleri, bireysel yeti ve dikkat özellikleri ele alınmadığında; bireyin alt yapısına uygun olmayan, bireyin ihtiyaçlarına hizmet etmeyen mekânlar dizisi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında geliştirilen yaya aksı olanakları seti yöntemi ile yaya aksları üzerinde uygunluk, yetersizlik ve yoklukları düzeyleri ile birlikte gösteren grafiksel anlatıma sahip, karşılaştırmalarda kullanılabilir özellikte ve tanıtıcı fotoğrafları da içeren bir skala oluşturulmuştur. Skala üzerindeki sayısal bulgular araştırma alanının haritası üzerine aktarılmış ve incelenen aksların sunduğu olanaklar ve erişilebilirlik düzeyleri mekânsal olarak tanımlanmıştır. Yaya aksı olanakları skalası ve haritası, özellikle yerel yönetimlerin ve konu ile ilgili diğer kurum ve kuruluşların toplumun tüm kesimleri için yaşanabilir kentler oluşturacak projelendirme ve uygulama çalışmalarına ve farklı alanlarda yapılacak benzer amaçlı bilimsel çalışmalara ışık tutabilecek ilke ve önerilerin geliştirilmesinde temel alınması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kentsel Ulaşım, Yaya Hakları, Erişilebilirlik.

Yaya, kentsel mekândaki dolaşımında yürüyerek ya da ulaşabilmesi için bir araca bağımlı (örneğin tekerlekli sandalye) olarak hareket edebilen, daha geniş bir anlatımla engelli ya da hiçbir kısıt olmadan yürüeyen bireylerle birlikte yürüme eyleminde güçlük çeken çocuklar, hamileler ve yaşlılardan oluşan geniş bir topluluktur.

Yaya ulaşımı ve hareketleriyle ilgili yapılan bilimsel çalışmalar, konu, amaç ve hedeflerine göre sekiz maddede toplanabilmektedir:

- Kullanıcı algı ve imgesi, bilişsel ya da zihinsel haritalama harita (cognitive mapping ya da mental mapping),

- Yayaların davranışsal özellikleri ve yaya olanaklarının davranışsal başarımı,
- Yaya olanaklarının teknik ve işlevsel başarımı,
- Başlangıç-varış noktası araştırmaları ve bu bağlamda yol ağları, sokaktan ana caddeye değin yayaların dağılımı,
- Kavşaklar, alt, üst ve hemzemin geçitler, yaya güvenliği.
- Gözlem ve çözümlenmelerin modellenmesi, benzetim (benzetim) modelleri,
- Yaya ulaşım sistemlerinin planlama ve tasarımına yönelik ölçün ve ölçütler,
- Yaya ulaşımında sıradüzen; yaya yolları, yaya aksları ve yaya bölgeleri ile bu unsurların ayrıntılı tasarımı.

Yukarıdaki sekiz madde değerlendirildiğinde bu çalışma, 3. 5., ve 7. maddede belirtildiği gibi yaya olanaklarının teknik ve işlevsel başarımı, yaya güvenliği, yaya ulaşım sistemlerinin planlama ve tasarımına yönelik ölçün ve ölçütler gibi kavramlar araştırma konuları kapsamında yer almaktadır.

Toplumda yaşayan tüm bireylerin yaşı, zihinsel ve fiziksel yetenekleri doğrultusunda kendine özgü doğal yeteneklerini kullanabilecekleri, bütün eylemlerini yardım almaksızın gerçekleştirebilecekleri, rahatça hareket edebilmelerine ve tüm aktivitelerden zevk almalarına olanak sağlayacak şekilde tasarlanan alanlar “erişilebilir peyzajlardır” (Uslu, 2008).

Peyzaj erişilebilirliğinde temel amaç, açık alan kullanımının herkes için eşit hizmet vermesini sağlamaktır. Herkes için tasarlanmayan kentsel mekân, bir başka grup için dezavantajlarla dolu olabilmektedir. Özellikle; engelli bireylerin yardım gereksinimleri, bireysel yeti ve dikkat özellikleri ele alınmadığında; bireyin alt yapısına uygun olmayan, bireyin ihtiyaçlarına hizmet etmeyen mekânlar dizisi olarak ortaya çıkmaktadır (Uslu 2008).

Erişilebilirlik mevzuatının öncelikli bileşenlerinden biri de standartlardır. Ülkemizde “erişilebilirlik standartları” “Türk Standartları Enstitüsünün erişilebilirlik kavramı ile ilgili yayımladığı standartlar” olarak mevzuatla tanımlanmıştır. Erişilebilirlik, uygun ve gerekli ölçü ve ölçütlerin uygulamaya koyulmasıyla elde edilebilir. Standartlar farklı gereksinimli kullanıcıların yapıları kentsel çevrede farklı ihtiyaçlarını sağlamak için temel gereksinimleri teknik olarak saptayan önemli dokümanlardır.

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada yaya olanakları ve erişilebilirliğin değerlendirilmesinde uygulanan metod için; yaya aksı olanakları setinin değerlerinin hesaplanmasında Gold (1980), English ve Cordell (1993), Altunkasa ve ark (2006) ve Boyacıgil (2010), çalışmaları yol gösterici olmuştur.

Çalışmada Mersin kenti dört merkez ilçesinden biri olan Yenişehir ilçesi, çok hızlı büyüme ve gelişme göstermesi ve artan nüfus yoğunluğunun beraberinde getirdiği ulaşım sorunlarının bir sonucu olarak araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Çalışmada Yenişehir ilçesi sınırları içerisinde yer Alan, kullanım yoğunluğu en fazla olan 22 ana aks ve bölümlere ayrılmış toplam 34 aks detaylı olarak incelenmiştir. YAOS_{YA} (yaya aksı olanakları seti) değerleri yaya aksı geneli her bir aks için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Özgün olarak oluşturulan altı adımdan oluşan formülde ağırlık değeri, yeterlik değeri bağlantı değeri, mevcut değer, standart değer hesaplamaları; yol eğimi, yol genişliği, dinlenme düzlüğü, yüzey özelliği, korkuluk ve hareketi kısıtlayıcılar kriterleri için ayrı ayrı hesaplanmıştır. YAOS_{EO} (Yaya Aksı Olanakları Seti) değerleri yaya

aksı üzerindeki engelli olanakları her bir aks için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Özgün olarak oluşturulan altı adımdan oluşan formülde ağırlık değeri, yeterlik değeri bağlantı değeri, mevcut değer, standart değer hesaplamaları; rampa eğimi, rampa genişliği, rampa sahanlığı, yüzey özelliği, korkuluk ve hareketi kısıtlayıcılar kriterleri için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Yaya aksının geneli ($\Sigma YAOS_{YA}$) ve aks üzerindeki engelli olanakları ($\Sigma YAOS_{EO}$) için ayrı ayrı hesaplanmış olan her iki değer toplamı ($\Sigma YAOS = \Sigma YAOS_{YA} + \Sigma YAOS_{EO}$), o yaya aksının toplam olanak seti değerini vermiştir. Her aks için hesaplanan $\Sigma YAOS$ değerleri, karşılaştırma ve anlatım kolaylığı yanında farklı değerlendirme ölçütlerinin ortak bir birimle tanımlanmasını sağlamak amacıyla kendi içlerinde ve akslar arasında, en yüksek YAOS değeri 100 kabul edilerek endekslenmiş ve aldıkları puana göre sıralanmıştır. Akslar uygunluk, yetersizlik ve yokluk düzeyleri bakımından 0-100 arası aldıkları puana göre sınıflandırılmıştır. Buna göre 0-20 arası puan alan akslar çok yetersiz, 20-40 arası puan alan akslar yetersiz, 40-60 arası puan alan akslar orta, 60-80 puan alan akslar iyi ve 80-100 puan arası alan akslar ise çok iyi olarak sınıflandırılmıştır. Bu çalışma kapsamında 0-20 arası puan alan ve çok yetersiz düzeyde değerlendirilecek bir aks bulunmazken, çalışmada incelenen akslardan Nevit Kodallı caddesi 37,21 puan ve Dumlupınar caddesi 36,13 puan alarak yaya aksı olanakları bakımından yetersiz düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada incelenen akslardan Okan Merzeci Bulvarı 56,66 puan, 18. Cadde (Dikenli Yol) 55,05 puan, 16. Cadde 52,53 puan, İstemihan Talay Caddesi 49,00 puan, 15. Cadde 48,75 puan, 19. Cadde 45,03 puan, 26. Cadde 41,61 puan ve Vali Şenol Engin Caddesi 40,86 puan alarak yaya aksı olanakları bakımından orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada incelenen akslardan İsmet İnönü Bulvarı 76,47 puan, 20. Cadde 73,14 puan, 34. Cadde 72,52 puan, 36. Cadde 72,40 puan, 17. Cadde 71,85 puan, 21. Cadde 71,20 puan, 13. Cadde 70,21 puan, 1. Cadde 68,24 puan, Barbaros bulvarı 65,66 puan, Üniversite caddesi 64, 84 puan ve Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 60,20 puan alarak yaya aksı olanakları bakımından iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada incelenen akslardan Adnan Menderes Bulvarı 89,85 puan alarak yaya aksı olanakları bakımından çok iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma ile;

- Toplumun tüm kesimleri için özellikle de dezavantajlı kesim için yaşanabilir Yenişehir ilçesinin ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik ilkeleri doğrultusunda aidiyet oluşturan, fırsat eşitliği ve kapsayıcı hizmet sunumu temelinde düzenlemelerin yapılabilmesi için altlık oluşturmaktadır.
- Disiplinler arası bir kavram olan kentsel tasarıma yönelik fiziksel yaşam kalitesini artırma amacıyla yapılacak çalışmalarda kent içi ulaşım kararlarına yeni bir yaklaşım getirmektedir.
- Kent içi ulaşımında yaya aksı geneli ve yaya aksı üzerindeki engelli olanakları için çalışma alanından elde edilen veriler, yerinde yapılan ölçümler ve alandan elde edilen fotoğraflar ile gerekli sentezler ve hesaplamalar yapılarak belirlenen kriterler çerçevesinde mevcut erişilebilirlik durumunu belirten tablolar, grafikler ve haritalar üretilmiştir.
- Çalışmada incelenen 22 ana aks ve bölümlere ayrılmış toplam 34 aks için $YAOS_{YA}$ yaya aksı geneli için yaya aksı olanakları seti ve $YAOS_{EO}$ yaya aksı üzerindeki engelli olanakları için yaya olanakları seti değerleri hesaplanmış ve her bir aks için toplam yaya olanakları seti değeri ($\Sigma YAOS$) hesaplanmıştır. Bulunan bu değer karşılaştırma ve anlatım kolaylığı yanında farklı değerlendirme ölçütlerinin ortak bir birimle tanımlanmasını sağlamak amacıyla kendi içlerinde

ve akslar arasında, en yüksek Σ YAOS değeri 100 kabul edilerek endekslenmiştir. Bu bağlamda her bir aks için uygunluk ve yetersizlik özellikleri tespit edilmiştir.

- Çalışmada tespit edilen uygunluk ve yeterlilik düzeyleri var olan akslarda hangi yönde iyileştirmeler yapılması gerekliliğinin tespiti yanında yeni planlanacak akslarda da bu yönde kararlar alınmasına ve uygulamaların gerçekleştirilmesine olanak sağlayacaktır.
- Çalışmada uygulanan yaya aksı olanakları seti YAOS hesaplama metodu ile yaya aksı olanakları seti endeksi YAOSE bileşenlerinin belirlenmesi, kriterlerin ve formülün oluşturulması ve haritasının hazırlanma metodu özgündür. Ülkemizde bu konuda yapılan çalışmalar henüz sınırlı sayıdadır. Kentsel ulaşımında yayaların rahat ve özgürce hareket edebileceği benzer çalışmalarda, yerel yönetimlere özgün bir yöntem olan yaya aksı olanakları seti yöntemi önerilebilir. Böylece kent içi ulaşım kararları alınırken yapılacak düzenlemeler için etkin çözümler bulmak mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

ALTUNKASA, M.F., USLU, C., BOYACIGİL, O., KONAKLI, N., 2006. Adana Kentsel Alanında Bisikletli Bağlantı Olanaklarının Araştırılması ve Bir Ana Düzentasar Önerisi Geliştirilmesi Projesi, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Adana.

BOYACIGİL, O., Payas-İskenderun-Arsuz Kentsel Bölgesinde Rekreatyoneel Kaynak ve Kullanıcı Araştırmalarına Dayalı Bir Rekreatyon Tasarı Geliştirilmesi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana.

ENGLISH, D. B. K., CORDELL, H. K., 1993. Effective Recreation Opportunity Set (EROS) Index: A Computable Measure of Recreation Supply. Research Paper SE-286. Asheville, NC: Southeastern Forest Experiment Station, 16 p.

GOLD, S.M., 1980. Recreation Planning and Design, Mc Graw-Hill, Newyork, pp322.

USLU, A., 2008. Engelli Dostu Belediye Yaklaşımı. Kentsel Tasarımda Engelli Dostu Yaklaşımı, 27 Mayıs 2008 Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı ve Keçiören Belediyesi İşbirliği İle Hazırlanan Sempozyum Bildiri Kitapçığı, 58- 77. Ankara.

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ SONUÇ BİLDİRGESİ

PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ

PEYZAJ ve KENT

27-29 Nisan 2023 Ankara

SONUÇ BİLDİRGESİ

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası olarak düzenlediğimiz ve mesleğin geleceğine ışık tutan Kongrelerimizin 8`incisini "PEYZAJ ve KENT" ana temasıyla 27-29 Nisan 2023 tarihlerinde Ankara`da gerçekleştirdik. Kongre, iklim değişikliği ve evrensel çevre krizlerinin neden olduğu mekânsal, sosyal, çevresel ve ekonomik eşitsizlikler ve olumsuzluklarla mücadelenin asıl sorunu oluşturduğu günümüzde, peyzaj ve kent ilişkisini yeniden tartışmaya açmıştır. Önümüzdeki yıllarda dünya nüfusunun %70`inin şehirlerde yaşayacağı öngörüsünden hareketle, kent-insan ve kent-doğa arasında süregelen ilişki biçimlerine dair zorlu kırılmaların yaşanacağı aşıkardır. Bu noktada, yapılı çevreyi üreten alışlagelmiş pratiklerin sorgulanması ve yeni yaklaşımların geliştirilmesinin gerekliliği kaçınılmazdır. Son dönemde ülkemizde yaşanan yıkıcı afetler de bu gerekliliğin acı birer göstergesidir. Afet risklerini azaltmak için ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı ve yönetimine yönelik hazırlanan uluslararası eylem kılavuzlarının, ulusal ve yerel ölçeklerde ülkemiz için de hazırlanması acil gündemimizi oluşturmalıdır.

Bu çerçeveden hareketle, 23 davetli konuşmacı ile 14 oturumda 43 bildirinin sunulduğu kongremiz, değerli dinleyicilerin de katılımıyla **Peyzaj ve Kent** üzerine yöntem, temsil, bağlam, ölçek ve kavram alt başlıkları üzerinden bilimsel araştırma, mesleki uygulama, planlama ve tasarım süreçlerine dair deneyimlerin paylaşıldığı bir tartışma ortamı üretmiştir. Kongremize yön veren beş kavramın ortak noktası mesleki, akademik, yasal, idari, mülki ya da mekânsal (suni) sınırları sorgulamak ve meslek içi ya da meslekler arası etkileşimin (kaçınılmaz) gerekliliğini hatırlatmaktır.

TESPİTLER

Yöntem, temsil, bağlam, ölçek ve kavram alt başlıkları kapsamında Kongremiz süresince yapılan başlıca tespit ve değerlendirmeleri belirtmek gerekirse:

Yöntem

Peyzaj mimarlığına özgü araştırma, tasarım ve uygulama konularının teknoloji ve mühendislik ile entegre edildiği yöntemlerin yaygın kullanımının gerekliliği vurgulanmıştır. Peyzajın çoklu katmanlarının okunmasında, tüm canlılar için kapsayıcı mekanların üretilmesinde, su kaynaklarının etkin kullanımında, rüzgârın yönetiminde, ısı konforun sağlanmasında, ekolojik hafızanın sürdürülmesinde, kentlerde büyük ölçüde göz ardı edilen doğal bitki örtüsünün desteklenmesinde ve kentsel adaletin sağlanmasında peyzaj performans analizi gibi teknoloji ve bilimsel tabanlı yöntemler ön plana çıkarılmalıdır.

Temsil

Peyzajın, bina yakın çevresinden bölgesel ölçeğe uzanan temsil biçimleri günümüzün ve geleceğin sağlıklı kentsel ve kırsal çevrelerini yaratacak önemli potansiyellere sahiptir. İklim değişikliği kaynaklı

PEYZAJ VE KENT

çok yönlü problemler ve ihtiyaçlar bağlamında peyzaj mimarlığının öncü rolünü vurgulayan çalışmalar kongre boyunca tartışılmıştır.

Peyzajın geçmişten günümüze devam eden geleneksel temsil biçimleri ile içinde bulunduğumuz dijital dönüşüm sürecinde peyzaj mimarlığının tüm canlılar için kapsayıcı kentsel mekân üretim sürecine vereceği katkılar öncelikli olmalıdır.

Bağlam

Peyzajın sınırsız olma hali düşünülerek, mesleki, akademik, yasal, idari ve mülki sınırların sorgulandığı, çoklu ve geniş bağlamlarda peyzaj sürekliliğinin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Afetlerin ve çevre krizlerin etkilediği kentlerde bütün-parça arasındaki ilişki ve dengeyi kurabilecek yaklaşımların altı çizilmiştir. Peyzaj ve kent ilişkisinin kırsal alanı da içine alan çoklu bağlamlar üzerinden tartışılmasının önemine değinilmiştir. Ülkemizdeki peyzajların bütünlüğünün korunması için parçadan bütüne, bütünden parçaya uzanan, esnek ve sürdürülebilir peyzaj altyapısı ve sistemleri yaygınlaştırılmalıdır.

Ölçek

Alışlagelmiş ve kesin sınırlarla tanımlanan ölçekler sorgulanmış ve peyzajın iç içe geçmiş ölçeklerdeki etkinliği araştırma, uygulama, eğitim ve tasarım alanları üzerinden tartışılmıştır. Çözümü işaret eden uygulamalar üzerinden yapılan tartışmalar farklı ölçeklerdeki iyi uygulama örneklerinin artmasının gerektiğini göstermiştir. Peyzaj ve kent arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesinde her ölçekteki peyzajın kentin yaşanabilirliğine koyduğu katkı değerlendirilmiştir. Parçadan bütüne uzanan katkılar, daha kısa vadede ve özellikle kentlilerin günlük hayatında etkin olurken bütünden parçaya uzanan çalışmalar kapsamlı peyzaj koruma politikalarının en önemli araçları olacaktır.

Kavram

Peyzajın temel kavramları ve peyzaj mimarlığının diğer mesleklerle etkileşiminden ortaya çıkan kavramlar araştırma, uygulama, eğitim ve tasarım alanları üzerinden tartışılmıştır. Bilindik tanımların, mekân tiplerinin ve üretim biçimlerinin yeniden düşünülmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. İklim ve çevre krizlerinin yarattığı yıkıcı etkilerin bir yansıması olarak adil dönüşüm, afet sonrası yeşil iyileşme, koruma yerine onarma, bütüncül ve katılımcı karar mekanizmaları, kadim yöntem ve malzemelerden öğrenerek yeniyi geliştirmek, iklim ve çevre politikalarının toplumsallaştırması gibi konuların peyzaj mimarlığına dair araştırma ve uygulamalarda daha çok ele alınmasının gerekliliğinin altı çizilmiştir.

ÖNCELİKLERİMİZ

Yöntem, temsil, bağlam, ölçek ve kavram başlıkları kapsamında yapılan değerlendirilmelerin yanı sıra, kongremiz, yapılı çevrenin üretilmesinde peyzaj ve kent etkileşimini arttıracak stratejilere katkı sağlamayı amaçlamıştır. Eylemlerimize yön verecek öncelikli konuların belirlenmesi kongremizin önemli bir çıktısı olmuştur.

Yeniden düşünmek ve tanımlamak. Bildiğimiz ve alışlagelmiş uygulamaların sorgulanmasının gerekliliği ile kentteki yapma/yıkma süreçlerini anlamaya yönelik yeni yöntemlere ihtiyacımızın olması,

İletişim. Akademi, sektör, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının ürettiği bilgi ve sahip olduğu deneyimin paylaşılması; birbirimizden öğrenmemizi mümkün kılacak ortamların yaratılması,

Etkileşim. Meslek içi ilişkilerin yanı sıra, çevreyi şekillendiren tüm meslek gruplarıyla ve kuruluşlarla bilgi alışverişi ve ortak akıllı sağlayabilecek ortamların sağlanması,

Bir arada yaşamak. Ego bilinçten eko bilince geçerek, insan odaklı yaklaşımların terk edilerek, tüm canlılar için planlamak ve tasarlamak,

Okuryazarlık. Toplumsal bilinçlenmeyi desteklemek. Geliştirilecek iklim ve çevre politikalarını toplumsallaştırmayı mümkün kılacak bilgi akışını sağlamak. Kentlinin kentte yapılanı bilmesi ve anlamasının gerekliliğini öncelemek,

Önlemek. Yatırım ve rantın peyzaj üzerinde yarattığı baskıyı durduramaya yönelik ulusal politika, toplumsal bilinç ve yöntemleri üretmek,

Evrensel ve yerel bilgi arasında üretmek. Evrensel bilgiyi yere özgü olanla harmanlamak, derin bakmak ve özü görmek. Bu süreçte, küresel iş birliği ve küresel mutabakatların yerelde etkinleştirilmesini sağlamak,

Kapsayıcı eğitimi kurgulamak. Eğitimin tek tipleşmesine eleştirel bakarak, içinde bulunduğu coğrafyadan öğrenen/beslenen peyzaj mimarlığı eğitimini kurgulamak. Mesleğin etkinliğinin farkında ve söz sahibi olabilecek gençleri yetiştirmek.

HEDEFLER

Bu tespit ve stratejiler doğrultusunda 8. Ulusal Peyzaj Mimarlığı Kongresi sonunda ortaya çıkan hedeflerimiz şöyle sıralanabilir:

İlgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yaparak, ülkemizdeki peyzaj politika ve uygulamalarına yön verecek; ulusal ve yerel ölçekte etkin olacak Peyzaj Tabanlı Şehircilik Rehberlerinin hazırlanması ve uygulamalara yön vermesi için gerekli mevzuatın oluşturulması,

Peyzaj Mimarlığı bölümlerinde okuyan genç meslektaş adaylarımıza rehberlik yapmaya yönelik, akademi, sektör, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının bir araya geldiği üretim ortamlarını yaratmak, gençlerin bizlerin deneyimlerinden yararlanabileceği rehberlik (mentorluk) sisteminin başlatılması,

Peyzajların korunmasının ve sürdürülmesinin sadece mesleki eylemlerle mümkün olmadığı bilinciyle, peyzaja dair toplumsal okuryazarlığın yaratılmasına yönelik günübirlik keşif rotaları ya da tematik atölyelerin kurgulanması; eğitim politikalarının geliştirilmesi,

Peyzajın çoklu ölçeklerdeki etkinliğini göz önüne alarak, farklı konularda tematik çalıştayların düzenlenmesi. Bu konuda kongremizde ön plana çıkan başlıklar:

Kentlerdeki doğal kaynakların (su, rüzgâr, toprak, vb.) yönetimi,

PEYZAJ VE KENT

Kentlerdeki doğal bitki örtüsünün tespiti, dayanıklı türlerin belirlenmesi ve tasarım sürecinde etkin kullanımı,

Sıfır karbon kentsel mekanların üretilmesi,

Kentsel ısı adasının olumsuz etkilerinin azaltılması,

Kentsel adaleti mümkün kılacak diyalog ortamının sağlanması,

Tüm canlıların bir arada yaşayabileceği kentlerin planlanması ve gerekli mekânsal tipolojilerin üretilmesi,

Ulusal peyzaj politikalarının geliştirilmesi,

Kentsel dönüşümün, rantsal dönüşümden çok kentlerin rehabilitasyonu anlamında kentlerin planlanmasında yeşil altyapı çalışmalarını yapmak ve kentlerin özellikle yeni gelişim bölgelerinde ekolojik veri tabanlarının oluşturulması,

Ticarileşen yapı denetim sisteminden vazgeçilerek denetimin kamusallaştırılması ve peyzaj mimarlarının da bu sürecin içerisinde yer alması,

İmar affı uygulamalarına son verilmesi.

Ülkemiz 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılacak Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili seçimlerine giderken hem bu seçimden hem de önümüzdeki yıl yapılacak yerel yönetim seçimlerinden beklentimiz; Peyzaj Mimarları olarak 8. Kongremiz sonucunda ortaya çıkan hedeflerimiz doğrultusunda, kentlerimiz oluşurken yapılan hataların tekrar edilmediği; yeni kurulacak ve yeniden inşa edilecek kentlerde tüm karar vericilerin peyzaj mimarlığı bakış açısına yer verdikleri bir sürecin gerçekleştirilmesidir.

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası

8. Ulusal Peyzaj Mimarlığı Kongresi Düzenleme Kurulu

29 Nisan 2023

8. ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI KONGRESİ'NDEN FOTOĞRAFLAR

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

PEYZAJ VE KENT

8. ULUSAL
PEYZAJ MİMARLIĞI
KONGRESİ
PEYZAJ VE KENT
27-28-29 NİSAN 2023

ANA SPONSOR

Hunter

ALTIN SPONSOR

GÜMÜŞ SPONSOR

BRONZ SPONSOR

ISBN: 978-605-01-1570-3

PEYZAJ VE KENT